

Helsingin tila ja kehitys 2009

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

Julkaisija
Helsingin kaupungin tietokeskus
PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
p. (09) 310 1612
www.hel.fi/tietokeskus

Tiedustelut
Leila Lankinen
p. (09) 310 36402
etunimi.sukunimi@hel.fi

Helsingin kaupungin tietokeskus

Helsingin tila ja kehitys 2009

Helsinki 2009

Toimitus
Leila Lankinen
Markus Laine
Elise Haapamäki
Suvi Linnanmäki

Taitto
Jukka Noponen
Kuviot
Virva Kuparinen
Annikki Suihkonen
Kannen suunnittelu
Tarja Sundström-Alku
Kansikuva
Helsingin kaupungin kuvapankki/
Paul Williams

painettu
ISBN 978-952-223-355-4
verkossa
ISBN 978-952-223-356-1

Sisällys

Lukijalle	5
Helsingin tila ja kehitys 2009 – Tiivistelmä	7
1. Hyvinvointi ja palvelut.....	17
1.1. Väestö.....	17
1.2. Hyvinvointi ja hyvinvointipalvelut	22
Helsinkiäisten terveydentila ja terveyspalveluiden käyttö	22
Sosiaalipalvelujen tarve eri elinvaiheissa.....	29
1.3. Koulutus	34
1.4. Helsinkiäisten tulokehitys ja tuloerot.....	38
1.5. Asuinalueiden demografinen ja sosiaalinen kehitys	41
Asuinalueiden demografinen kehitys	41
Asuinalueiden sosiaalinen kehitys	45
1.6. Helsinki ja talouden kaksi notkahdusta.....	49
1.7. Osallistuminen ja kuntademokratia	51
Asukkaiden osallistuminen Helsingissä	51
Äänestysaktiivisuus	54
1.8. Kaupunkilaisten kokemuksia ja mielipiteitä kotikaupungistaan.....	56
Helsinki Euroopan pääkaupunkien joukossa.....	56
Kuntapalvelut ja tyytyväisyys.....	59
2. Kilpailukyky ja elinkeinot	64
2.1. Aluetalouden kehitys	64
Kansainvälinen vertailu tuotannon kehityksestä	64
Helsingin seudun asema kansantaloudessa	65
2.2. Elinkeinot ja työmarkkinat.....	68
Työpaikat ja elinkeinot	68
Työvoima ja avoimet työpaikat.....	70
Työvoiman saanti ja tarve.....	73
2.3. Innovatiivisuus	79
3. Kaupunkirakenne, asuminen ja ympäristö.....	80
3.1. Kaupunkirakenne	80
3.2. Asuminen	85
Asuntotuotannon 2000-luvun piirteitä	91
3.3. Asuntotuotanto ja alueiden viimeaikainen kehitys.....	91
Uusien asuntoalueiden väestörakenne	93
Uusien asuinalueiden asuntokunta- ja tulokehitys	94
3.4. Liikenne.....	99
3.5. Ympäristö	103
Lisätietoja kirjoittajilta	115

Lukijalle

Helsingin ja sen kehittämisen näkökulmasta on oleellista tietää kuinka kaupunki on kehittynyt ja mitä taitekohtia on näköpiirissä. Helsinki on maamme talouden ja elinkeinotoiminnan ainoa kansainvälisesti merkittävä keskus, jonka kehitys on koko Suomen kannalta oleellisen tärkeä. Elinkeinojen ja työpaikkojen kehitys on Helsingissä ollut 2000-luvun lopulla suotuisaa jopa Euroopan mitassa. Viime aikojen kansainväliset suhdannemuutokset koskettavat kuitenkin myös Helsinkiä ja tulevat kuukaudet näyttävät selviytykö Helsinki vain pienellä notkahduksella.

Yleinen talouskehitys vaikuttaa myös kaupungin väestökehitykseen sekä hyvinvointiin ja palveluihin. Edellisen, tosin syvän taantuman kokemukset osoittivat Helsingin sisäisen ja seudullisen vetovoiman lisääntyneen. Elinkeinorakenne monipuolistui ja uudistui. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan panostettiin. Väestö kasvoi ja monikulttuuristui. Kasvanut työttömyys toi haasteita hyvinvointipalveluille. Toistaiseksi työttömyyden kasvusta on näkyvissä joitakin heikkoja merkkejä mm. viime kuukausina lisääntynyt toimeentulotuen tarve, avoimien työpaikkojen väheneminen ja kasvanut akateeminen työttömyys.

Helsingin kaupungin tietokeskuksen asiantuntijat ovat valmistelleet kaupunginvaltuuston toiminnan tueksi julkaisun ”Helsingin tila ja kehitys 2009”. Merkittävää asiantuntemusta on saatu kaupunkisuunnitteluviraston liikennesuunnitteluosastosta ja ympäristökeskuksesta. Julkaisu on suunniteltu yhteistyössä talous- ja suunnittelukeskuksen kanssa ja sen tavoitteena on tukea kaupungin strategista suunnittelua kuvaamalla ja ennakoimalla helsinkiläisten hyvinvoinnin, elinkeinotoiminnan sekä asumisen ja kaupunkirakenteen muutostekijöitä.

Helsingin tilaa ja kehitystä kuvataan etupäässä 2000-luvun lopun muutoksia analysoimalla ja tarkastelemalla koko toiminnallista Helsingin seutua. Muut vertailutiedot vaihtelevat Suomen suurista kaupungeista Euroopan metropoleihin.

Julkaisun sisältöä on jouduttu monin osin rajaamaan. Esimerkiksi kulttuurin laajaa kenttää ei ole tarkasteltu. Toivottavasti tietokeskuksen muu julkaisutuotanto pystyy osittain korvaamaan näitä puutteita. Kulttuurin kentältä mainittakoon Helsingin kaupungin tietokeskuksen viime vuonna ilmestynyt tilastoja sarjan julkaisu The Review of Arts and Culture in Helsinki.

Kaupungin osa-alueiden kehitystä on tarkasteltu vain muutamissa artikkeleissa. Tuoreita tilastotietoja eri alueilta on saatavissa Helsingin seudun aluesarjoista, www.aluesarjat.fi sekä vuonna 2008 ilmestyneestä Helsinki alueittain julkaisusta.

Helsingin tila ja kehitys 2009 julkaisu ilmestyy verkkoversiona tietokeskuksen kotisivuilla www.hel.fi/tietokeskus. Tietokeskuksen kotisivuilla ilmestyy myös julkaisun ruotsinkielinen tiivistelmä.

Helsingissä, tammikuussa 2009

Leila Lankinen
tietohuoltopäällikkö

Markus Laine
vs. tutkimusprofessori

Helsingin tila ja kehitys 2009 – Tiivistelmä

1. Hyvinvointi ja palvelut

1.1 Väestö

Helsingin väkiluku vakaassa kasvussa

Helsingissä asui kuluvaan vuoden vaihteessa 576 000 asukasta. Väkiluku on lisääntynyt yhtämittaisesti jo neljän vuoden ajan 2000-luvun alun vähenemisen jälkeen. Vuoden 2008 aikana väestö kasvoi yli 7 000 hengellä. Tästä noin 2 000 tuli Sipoon läntisten osien ja Vantaan ns. kiilan alueen liitoksen seurauksena. Vuoden 2009 väestön kasvuksi ennakoidaan 4 400, minkä jälkeen vuosikasvun vaihtelee kolmesta neljään tuhanteen. Helsingin väkiluku tulee saavuttamaan 600 000 asukkaan rajan vuonna 2015.

Myös kotimaasta muuttovoittoa

Viime vuosien suotuisan väestökehityksen taustalla on jo pidempään ollut ulkomainen muuttovoitto, joka koostuu hyvin erilaisista muuttajaryhmistä mm. kotimaisista paluumuuttajista, tänne työhön tai opiskelemaan tulevista, turvapaikan hakijoista ja perheen yhdistymisistä.

Vuonna 2008 kotimaasta saatu muuttovoitto kohosi edellisvuodesta ja kotimaisen muuttovoiton ennakoidaan jatkuvan lähitulevaisuudessa.

Kohentunut syntyvyys näkyy 0–6-vuotiaiden lukumäärässä

Vuonna 2008 syntyi huomattavasti enemmän lapsia kuin edellisvuonna. Syntyneiden määrän kasvu johtuu paljolti muuttuneesta asuntomarkkinatilanteesta. Luonnollinen väestönmuutos kasvattaa Helsingin väkilukua 2000-luvun alkua enemmän, sillä kuolleiden määrä on säilynyt edellisvuosien tasolla.

Pienten lasten lukumäärän nopea väheneminen päättyi 2005 ja kääntyi kasvuksi, jonka odotetaan jatkuvan tulevina vuosina.

Peruskouluikäisten määrä vähenee edelleen

Peruskouluikäisten määrä saavutti huippunsa vuoden 2004 alussa, jonka jälkeen kasvu taittui ja kääntyi laskuun. Kou-

luikäisten määrän väheneminen johtuu siitä, että koulusta lähtevät ikäluokat olivat ja ovat kouluun tulevia keskimäärin lähes 10 prosenttia suurempia.

Vuoden 2015 väestöennusteessa on kouluikäisiä 42 000 eli noin 4 000 nykyistä vähemmän.

Työikäinen väestö kasvaa vaikka nuorten ikäluokat pienenevät

Helsingin ja seudun työikäisen väestön rakenne on muuttumassa nopeasti. Eläkeikään ja työmarkkinaikään tulevien määrät lähenevät toisiaan ja ne ovat vuoteen 2010 mennessä lähes samankokoisia. Vielä 2000-luvun alussa eläkeiän saavutti vain noin puolet työmarkkinoille tulijoiden määrästä. Nuorten aikuisten muuttovoitto kasvattaa Helsingin työikäisten määrää. Mikäli meneillään oleva taantuma syvenee, sen vaikutukset alkavat heikentää merkittävästi työikäisten määrää ja seudun työllisyyttä.

Yli 65-vuotiaita 82 600

Eläkeikäisten määrä on lisääntynyt Helsingissä verraten hitaasti, mutta nopea kasvu alkaa ensimmäisten suuriin ikäluokkiin kuuluvien saavuttaessa eläkeiän vuoden 2010 tienoilla. Terveystieteiden ja sosiaalipalvelujen kannalta kuormittavimpien, yli 75-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan huomattavasti nykyistä nopeammin 2015 jälkeen. Yli 65-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan yli 100 000:een seuraavan viiden vuoden kuluessa.

Ulkomaalaisväestö ripeässä kasvussa

Ulkomaalaistaustaisen väestön kasvu alkoi Helsingissä 1990-luvun alussa aiempaa huomattavasti nopeampana ja jatkui sen jälkeen vain hieman hidastuen. Kasvu nopeutui uudelleen vuodesta 2005 lukien. Äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia oli Helsingissä vuoden 2008 lopussa yli 54 000. Vuoden 2005 alusta vieraskielisen väestön määrä on kasvanut 15 000 hengellä.

Eri vieraskielisistä ryhmistä suurimmat ovat venäjänkieliset, joita asui vuoden 2008 lopussa Helsingissä yli 12 000, vironkieliset 6 000 ja somalinkieliset 5 700. Muita suuria kieliryhmiä ovat englanti, arabia ja kiina.

EU-maiden kansalaisia asui Helsingissä vuoden 2008 lopussa yli 14 000.

Aikuisväestöstä kolmannes asuu yksin

Helsingin aikuisväestöstä kolmannes asuu yksin, ja puolet asutokunnista on yksinasujia. Yksinasuvien osuus on tällä vuosikymmenellä ollut hitaassa kasvussa.

Lapsiperheitä, eli perheitä, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi, on 18,5 prosenttia asutokunnista. Vuosituhannen alussa osuus oli pari prosenttiyksikköä korkeampi. Lapsiperheistä valtaosa on kahden huoltajan perheitä. Helsinki on kuitenkin Suomen yksinhuoltajavaltaisinta kunta ja yli neljännes alle 18-vuotiaista lapsista asuu yksinhuoltajaperheissä.

1.2 Hyvinvointi ja hyvinvointipalvelut

Elinajanodotteen kasvu hidastunut

Helsingiläisen vastasyntyneen elinajanodote on kasvanut 1990-luvulta lähtien. Viime aikoina kasvu on kuitenkin hidastunut. Vuosille 2003–2007 laskettu elinajanodote oli miehillä 74,6 vuotta ja naisilla 81,7 vuotta. Eroja löytyi myös Helsingin sisäältä. Korkeimman ja matalimman elinajanodotteen alueilla eroa oli muutamia vuosia.

Helsingissä kuolee hieman alle 5000 ihmistä vuosittain. Kuolleista lähes kaikki ovat vähintään 40-vuoden ikäisiä. 40–64-vuotiaista kuolee vuosittain noin 5,6 henkilöä tuhatta vastaavanikäistä kohti. Luku on korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Naisten ennenaikainen kuolleisuus on miehiä alhaisempaa. Eläkeikäisten kuolleisuudessa on 2000-luvulla tapahtunut selvää alenemista.

Kuolleisuus muuta maata korkeampi - terveydentila parempi

Helsingin kuolleisuus on koko maan ja muun pääkaupunkiseudun kuolleisuutta korkeampaa. Helsingiläisten yleisimmät kuolinsyyt ovat edelleen verenkiertoelinten sairaudet ja kasvaimet. Kuolinsyynä itsemurhat ovat vähentyneet ja Alzheimerin tauti lisääntynyt. Alkoholisyyt ovat jonkin verran yleisempiä kuin koko maassa ja ovatkin muutaman viime vuoden aikana nousseet työikäisten helsinkiläisten suurimaksi kuolinsyyksi.

Helsingiläisten terveydentila on sairastavuusindeksin kautta tarkasteltuna parempi kuin koko maassa keskimäärin, mutta ei kuitenkaan samaa tasoa kuin esimerkiksi Espoossa. Helsingissä on myös vähemmän kansantauteja kuin koko maassa. Työkyvyttömyyseläkkeellä Helsingissä on 5,5 prosenttia 16–64-vuotiaasta väestöstä. Yli puolella heistä työkyvyttömyyden syynä ovat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt.

Kaupungin terveystalvveluita käyttää kolme neljästä helsinkiläisestä

Kolme neljästä helsinkiläisestä käyttää kaupungin omia terveydenhuollon palveluja. Asiakkaiden määrä on hieman laskenut 2000-luvulla, mutta asiakaskäyntejä henkeä kohti on kertynyt enemmän kuin aikaisemmin. Ylivoimaisesti ahkerimmin palveluita käyttävät eläkeläiset.

Yksityislääkärien käyttö on lisääntynyt Helsingissä, jossa noin 12 prosenttia väestöstä kävi vuoden 2007 aikana yksityislääkärillä.

Kunnallisen hammashoidon palveluita käyttävät suhteellisesti eniten lapset ja nuoret, joita on yli puolet asiakaskunnasta. Kunnallisia ja yksityisiä hammaslääkäripalveluita käytetään lähinnä yhtiä usein eli kumppaakin käyttää noin neljäsosa väestöstä.

Yksityisiä ja kunnallisia palveluita käytetään usein rinnakkain

Kaupunkipalvelututkimuksen mukaan yksityisten ja kunnallisten palvelujen käyttö rinnakkain on lisääntynyt. Noin puolet kyselyyn vastanneista helsinkiläisistä käytti kumpiakin palveluja. Kyselyn mukaan kunnallisiin terveyspalveluihin oltiin useammin tyytymättömiä kuin tyytyväisiä. Toisaalta terveyskeskuksen oman asiakastytyväisyyskyselyn mukaan palveluita käyttävät ovat yleisesti tyytyväisiä terveyskeskuksen tuottamiin palveluihin.

Kunnallisen päivähoidon suosio kasvussa

Päivähoitoon osallistuminen on lisääntynyt ja kasvattanut kunnallisen päivähoidon kysyntää enemmän kuin lasten lukumäärä olisi yksin aiheuttanut. Päivähoitoikäisen lasten määrän ennustetaan kasvavan lähitulevaisuudessa 200–300 hengellä vuosittain.

Kodin ongelmat näkyvät lastensuojelun tarpeena

Sosiaaliviraston perheneuvola voi auttaa perheitä kriisi- tai ongelmatilanteissa. Lastensuojelun tarpeen lisääntymisestä huolimatta ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä tekevän perheneuvolan asiakkaiden määrä ei ole kasvanut samaa tahtia.

Yleisimmät syyt lastensuojelun tarpeeseen liittyvät lapsen tai nuoren kasvuoloihin tai perheen elinoloihin. Lastensuojelun toimenpiteiden tarve on kasvanut Helsingissä 2000-luvun alun tilanteesta ja on myös suurempaa kuin koko maassa. Eniten kasvua on tapahtunut huostaanotoissa, joista varsinkin uudet huostaanotot ja kiireelliset huostaanotot

ovat lisääntyneet yli kolmanneksen. Huostaanotoista vain joka viides tapahtuu ensimmäistä kertaa.

Toimeentulon tarpeen uusi kasvu näköpiirissä

Toimeentulotukea sai Helsingissä vuonna 2007 noin 34 500 kotitaloutta. Tuen saanti on Helsingissä suhteellisesti yleisempää kuin koko maassa. Toimeentulotuen saanti on vähentynyt viimeisten vuosien aikana. Nyt kuitenkin näyttäisi siltä, että suunta on kääntymässä. Uusia toimeentulotukihakemuksia oli vuonna 2008 enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Toimeentulotuen saajista melkein puolet on yksinäisiä miehiä ja yksinasuvien naisten osuus on kolmannes. Neljäsosalla saajista ei ollut toimeentulotuen lisäksi muita tulonlähteitä. Suurin piirtein yhtä moni sai ensisijaisena tulonaan jotain työttömyysturvaetuutta. Toimeentulotuen saajista neljäsosa sai sitä koko vuoden ajan. Toimeentulotukea saadaankin pidempään kuin aikaisemmin.

Helsingin koko maata korkeammat asumismenot näkyvät asumistuen saannissa. Vaikka yleisen asumistuen saanti on vähentynyt, sitä saadaan Helsingissä useammin kuin koko maassa. Toisaalta asumistuessa näkyvät myös eläkkeensaajien koko maata hieman paremmat eläkkeet; eläkkeensaajan asumistuen saanti on muualla Suomessa yleisempää kuin Helsingissä.

Vanhukset asuvat omassa kodissaan harvemmin kuin muualla maassa

Ikääntyneet (75+) helsinkiläiset asuvat koko maata ja muuta pääkaupunkiseutua harvemmin omissa kodeissaan. Vastaavasti tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon osuus ikääntyneiden asumismuotona on Helsingissä muuta maata suurempaa. Säännöllisen kotihoidon piirissä on Helsingissä yhtä suuri osa ikääntyneistä kuin koko maassa ja lähiseudulla. Toisaalta heidän osuutensa on pienempi kuin 2000-luvun alussa, mutta lasku näyttää kääntyneen vuodesta 2005 lukien.

1.3 Koulutus

Kolmanneksella helsinkiläisistä on korkea-asteen koulutus

Helsingin ja Helsingin seudun asukkailla on yleisesti korkea koulutustaso. Kolmanneksella helsinkiläisistä on korkea-asteen koulutus. Toisaalta nuorilla helsinkiläisillä on myös koko maata harvemmin ainoastaan lukiokoulutus. Vieraskielisten koulutustaso on muuta väestöä alhaisempi.

Ammatillisen koulutuksen suosio kasvussa

Peruskouluja lukuun ottamatta Helsingin opiskelijamäärät ovat kasvaneet 2000-luvun ajan varsinkin toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakouluissa. Peruskouluissa ovat kasvaneet maahanmuuttajataustaisten ja erityisoppilaiden lukumäärät.

Kouluolot ovat muuttuneet kielteisesti ja myönteisesti

Kouluterveyskyselyn mukaan peruskoulun yläluokkalaisten kouluoloissa on tapahtunut heikkenemistä, sillä koulutapaturmat, työilmapiirin ongelmat, opiskeluvaikeudet ja koulukiusaaminen ovat lisääntyneet. Toisaalta avun saaminen, koulusta pitämisen ja lintaamisen suhteen ovat kouluolot parantuneet edelliseen kyselykierrrokseen verrattuna.

1.4 Helsingiläisten tulokehitys ja tuloerot

Tulotaso on muuta maata korkeampi, mutta suhteellinen pienituloisuus on yleistynyt

Kun kotitalouden koko otetaan huomioon, on Helsingissä koko maata korkeampi, mutta muuta seutua matalampi tulotaso. Toisaalta koko maan tulot ovat kehittyneet Helsingin ja seutua hieman nopeammin ja tuloerot Helsingin seudun ja muun maan välillä ovat kaventuneet.

Kaupungin keskiarvon tuloissa ylittävät lapsettomat parit ja yksinasuvat, pienituloisuus on yleisintä yksinhuoltajaperheissä. Pienituloisiksi on tässä määritelty ne kotitaloudet, joiden käytettävissä olevat rahatulot ovat 60 prosenttia alle koko maan keskiarvon. Näin määritellen yhteensä 14 prosenttia Helsingin väestöstä on pienituloisia. Suhteellisen pienituloisuuden kasvu on myös kasvattanut pieni- ja suurituloisten välisiä eroja.

1.5 Asuinalueiden demografinen ja sosiaalinen kehitys

Lapsia runsaasti uusilla esikaupunkialueilla

Helsingin väkiluvun ennustetaan kasvavan merkittävämmän asuntorakentamiseen vapautuvilla satama-alueilla sekä muilla uusilla rakentamisen projektialueilla.

Lasten ja nuorten osuus väestöstä on yleisesti esikaupunkialueilla korkeampi kuin kantakaupungissa. Päivähoitoikäisiä asuu suhteellisesti eniten vastarakennetuilla esikaupunkialueilla ja vähiten itäisen kantakaupungin alueilla. Päivähoitoikäisten määrä on kääntynyt kasvuun ja kasvu

tapahtuu ensisijaisesti uusilla asuntoalueilla. Heidän osuutensa on kasvanut myös useilla kantakaupungin aluilla. Syynä tähän on lapsiperheiden poismuuton väheneminen.

Peruskouluikäisten lasten määrä kasvaa vain uustuotantoalueilla

Peruskouluikäisiä on suhteellisesti eniten Helsingin reuna-alueiden pientaloalueilla. Itäisessä kantakaupungissa koululaisia on erittäin pieni osa väestöstä. Peruskouluikäisten lasten määrä vähenee lähes kaikilla alueilla uusia ja 2000-luvulla rakennettuja asunalueita lukuun ottamatta.

Ikääntyneitä lisää kaupungin itä- ja koillisosiin

Tällä hetkellä Ikääntyneen väestön osuus on suurinta vanhoilla esikaupunkialueilla. Ikääntyneen väestön kasvu painottuu Helsingin itäisiin ja koillisiin esikaupunkialueisiin kun taas Kantakaupungissa ja Länsi-Helsingissä yli 75-vuotiaiden määrä ja osuus väestöstä laskee.

Osa-alueiden väliset sosiaaliset erot kasvaneet ja supistuneet

Alueiden sosiaalisen eriytymisen mittaamiseen käytetyt muuttujat antavat jossakin määrin toisistaan poikkeavia tuloksia Helsingin osa-alueiden kehityksestä. Jos mittarina käytettäisiin ainoastaan valtionveron alaista kokonaistuloa, kuva olisi täysin selkeä: erot alueiden välillä ovat syventyneet jyrkästi. Koulutusrakenteen muutos osoittaa taas alueiden välisten erojen pysyneen suunnilleen ennallaan. Sen sijaan työttömyysaste ja toimeentulotuen käyttö osoittavat alueiden välisten erojen kaventuneen sekä 1990- että 2000-luvulla.

1.6 Helsinki ja talouden kaksi notkahdusta

Osa peruspalveluiden kustannuksista katetaan liikelaitosten tuotoilla

Helsingin talous on muita kuntia riippuvaisempi verotuloista. Viimeisten vuosikymmenien aikana sitä on kiristänyt kaksi kertaa verotulojen yhtäkkinen supistuminen. Ensimmäinen kiristyminen oli 1990-luvun lama, joka leikkasi kaupungin verotuloista viidenneksen. Toinen kiristyminen tapahtui 2002, kun valtio vakautti kuntataloutta kuittaamalla arvolisäveron takaisinperinnän yhteisöverosta. Molemmilla kerroilla verotulojen vähenemistä pyrittiin korvaamaan supistamalla käyttömenoja ja investointeja. Menoja ei kuitenkaan ole pystytty karsimaan samassa tahdissa tulojen supistumisen kanssa.

Helsingin kaupungin verotulot ja valtionosuudet eivät ole viiden viime vuoden aikana riittäneet peruspalvelujen kustannusten kattamiseen. Lisäresursseja on saatu kaupungin liikelaitoksilta, pääasiassa Helsingin Energialta.

1.7 Osallistuminen ja kuntademokratia

Päätöksistä tiedottaminen toimii parhaiten

Helsinki on osallistunut vuosina 2004–2008 toteutettuun valtakunnalliseen demokratiatilinpäätöshankkeeseen. Tässä yhteydessä tehtyyn kyselyyn vastanneiden mielestä päätöksistä tiedottaminen toimii tällä hetkellä parhaiten. Huonoiten saadaan tietoa asukkaiden osallistumismahdollisuuksista. Ainoastaan neljännes Espoon, Vantaan ja Helsingin asukkaista ilmoitti, että asioiden valmistelua ja päätöksentekoa kotikunnassa on helppo seurata.

Asukkaat kiinnostuneita elinympäristönsä kehittämisestä

Kyselyssä selvitettiin myös asukkaiden omaan osallistumiseen liittyviä toiveita, ja noin puolet ilmaisi kiinnostuksensa oman elinympäristönsä kehittämiseen. Suurin osa kyselyyn vastanneista piti myös tärkeänä systemaattisen palautejärjestelmän ja kokonaan uusien osallistumisen menettelytapojen kehittämistä. Helsingiläisistä reilusti yli puolet halusi osallistua nykyistä enemmän erityisesti vanhuspalveluita, asuinalueen yleistä viihtyisyyttä sekä terveyspalveluita koskevaan suunnitteluun.

Osallistumismahdollisuuksista toivotaan lisää tietoa

Ns. ”kuutoskaupungeista” (kuusi suurinta suomalaista kaupunkia) Helsinki on ainoa, jossa osallistumista ei ole pyritty vahvistamaan alueperustaisesti sitten 1980-luvun lähidemokratiakokeilujen. Aluetasoisien osallistumisen vahvistaminen on ajankohtaista toisiinsa kiinni kasvaneilla kaupunkiseuduilla, joissa kuntalaisilla on valittavanaan lukuisia ja kuntarajoista riippumattomia toiminnan, osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja ja kohteita. Tutkimuksen keskeisenä johtopäätöksenä onkin se, että Helsingissä olisi tarvetta aktiiviselle tiedottamiselle erilaisista osallistumisen käytännöistä.

Äänestysaktiivisuus kasvoi, ikäryhmittäiset erot jäivät

Pitkähkön laskukauden jälkeen kunnallisvaalien äänestysviikkaus kääntyi nousuun Helsingissä vuonna 2004, ja nousu jatkui edelleen vuonna 2008. Äänestysaktiivisuudessa on kuitenkin niin alueittaisia, ikäryhmittäisiä kuin sukupuoliin liittyviä eroja. Helsingissä äänestysprosentti

oli vuonna 2008 alhaisempi kuin muualla maassa. Naiset äänestävät vilkkaammin kuin miehet. 55–69-vuotiaiden äänestysprosentti on ikäryhmistä korkein.

Äänestysprosentin nousu Helsingissä vuosien 1999–2003 eduskuntavaaleissa selittyy eniten nuorten eli 18–34-vuotiaiden äänestämisaktiivisuuden kasvulla.

1.8 Kaupunkilaisten kokemuksia ja mielipiteitä kotikaupungistaan

Helsingiläiset Euroopan kaupunkivertailussa

Euroopan kaupunkien asukkaat olivat vuoden 2006 lopupuolella melkein yksimielisen tyytyväisiä elämäänsä omassa kaupungissaan. Kaupungit koettiin melko turvallisiksi paikoiksi elää, eikä työpaikan saantiakaan koettu niin suureksi ongelmaksi kuin kaksi vuotta aiemmin. Kaupunkilaisten yhteisenä huolen aiheena olivat hyvän ja kohtuuhintaisen asunnon löytäminen.

Tyytyväisimpiä ollaan kirjastoon, kulttuuriin, julkiseen liikenteeseen ja juomaveteen

Uusimmassa vuoden 2008 kaupunkipalvelututkimuksessa arvioidaan suomalaisten tyytyväisyyttä kotikaupunkinsa palveluihin. Helsingiläisten suurimpia tyytyväisyyden aiheita ovat koko 2000-luvun ajan olleet juomaveden laatu, kirjastopalvelut, kulttuuripalvelut ja julkinen liikenne. Myös yleinen turvallisuustilanne oli parhaiten hoidettujen asioiden kärkikymmenikössä. Eniten mielipiteet ovat muuttuneet edelliseen vuoden 2005 kyselyyn nähden myönteisempään suuntaan kaupungin talousasioiden hoidon, katujen ja teiden hoidon sekä nuorten ammatillisen koulutuksen arvostuksen osalta.

Toivomisen varaa mm. hammaslääkäripalveluissa, ilman laadussa ja vuokra-asunnon saannissa

Helsingiläiset olivat tyytymättömämpiä kunnan hammaslääkäripalveluihin, ilman laatuun, vuokra-asunnon saantiin, kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksiin, melun torjuntaan sekä vesistöjen puhtauteen. Tämä poikkesi hieman koko maan mielipiteistä; koko maassa vähiten tyytyväisiä oltiin vaikuttamismahdollisuuksiin, vanhusten palveluihin ja toimeentulotukeen. Eniten tyytymättömyys oli Helsingissä lisääntynyt hammaslääkäripalveluihin, ilman laatuun sekä kunnan palveluista tiedottamiseen.

Palveluiden käyttö lisää tyytyväisyyttä

Yleisesti näyttää siltä että, kuntapalvelujen käyttö lisää tyytyväisyyttä palvelujenlaatuun. Eniten käytetyt palvelut Helsingissä olivat kaupunkipalvelututkimuksen mukaan julkinen liikenne, ulkoilualueet ja puistot, kirjastopalvelut sekä kunnan terveystieteiden lääkäripalvelut.

Helsinki koetaan aiempaa turvallisempana

Helsingin tilastoitua rikollisuutta tarkastelemalla voidaan todeta, että samalla kun omaisuusrikosten määrä on vähentynyt, ovat väkivaltarikokset lisääntyneet.

Kaupunkilaisille vuonna 2006 tehdyn kyselytutkimuksen perusteella helsinkiläiset joutuvat muita suurten kaupunkien asukkaita useammin väkivallan tai uhkailujen kohteeksi. Kaupungin sisällä oman asuinalueen koetussa turvallisuudessa oli suhteellisen suuria eroja ja erot näyttäisivät olevan pysyviä. Helsingiläisten turvallisuus on kuitenkin lisääntynyt edelliseen vuonna 2003 tehtyyn kyselyyn verrattuna, lukuun ottamatta joukkoliikenteen matkustajien kokemaa turvallisuutta, joka on vähentynyt.

2. Kilpailukyky ja elinkeinot

2.1 Aluetalouden kehitys

Itäisen Euroopan kaupungit talouskasvun kärjessä

Vuosina 2002–2006 tuotannon määrä kasvoi euroopalaisilla metropolialueilla keskimäärin 2,3 prosentilla vuosittain. EU-jäsenmaissa vuotuinen kasvu jäi hieman suurkaupunkialueita alhaisemmaksi. Nopeimmassa kasvuvauhdissa olivat itäisen Euroopan suurkaupunkialueet kärjessä Moskova ja seuraavilla sijoilla Riika, Vilna, ja Tallinna. Helsingin seudulla tuotannon jalostusarvo kasvoi 2002–2006 välisenä ajanjaksona keskimäärin 3,1 prosenttia vuodessa eli huomattavasti nopeammin kuin suurkaupunkialueilla ja EU:n kansantalouksissa keskimäärin. Cambridge Econometrics -tutkimuslaitos ennakoii vielä keväällä 2008, jolloin ei ollut vielä tietoja maailmanlaajuisen talouskriisin todellisesta syvyydestä, tuotannon jalostusarvon kasvavan metropolialueilla 2,6 prosenttia vuosittain aikavälillä 2007–2012. Helsingille ennakoitiin yli kolmen prosentin vuotuista kasvua.

Helsingin seutu tuottaa kolmanneksen maan kansantuotteesta

Suomen kansantalouden ja Helsingin seudun aluetalouden lähiaikojen kehitystä on nyt mahdollista ennustaa luotettavasti meneillään olevan kansainvälisen talouskriisin vuoksi. Taantuma on kuitenkin edessä myös meillä, ja sen vaikutukset näkyvät varmasti myös Helsingin seudulla. Helsingin seutukunnan markkinahintainen kansantuote oli vuonna 2006 noin 55,6 miljardia euroa, mikä oli kolmannes koko Suomen kansantuotteesta. Luku on omaa luokkaansa kotimaan aluetalouksien joukossa, sillä toiseksi suurimman talousalueen, Tampereen seudun, osuus on alle seitsemän prosenttia. Myös asukasta kohden laskettu kansantuote on Helsingin seudulla huomattavasti korkeampi kuin muilla suurimmilla kaupunkiseuduilla tai koko maassa. Käyvin, vuoden 2006 hinnoin Helsingin seudun bruttokansantuote oli noin 44 800 euroa asukasta kohden vuonna 2006 ja koko maassa noin 29 800 euroa. Yli kolme neljäsosaa seudun tuottamasta kansantuotteesta on peräisin palvelualoilta.

2.2 Elinkeinot ja työmarkkinat

Työpaikkamäärä kasvaa edelleen

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen tietojen mukaan Helsingissä oli kaikkiaan 403 600 työpaikkaa vuonna 2007. Pääkaupunkiseudulla työpaikkoja oli 630 000 ja koko Helsingin seudulla 721 900. Helsingin osuus koko maan työpaikoista oli 16 prosenttia ja pääkaupunkiseudun osuus oli neljännes. Vuoden 2008 kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana Helsingin työpaikkamäärä on edelleen kasvanut ja viidennes koko maan työpaikkalisäyksestä on tullut tänne. Koko Helsingin seudun osuus lisäyksestä on ollut lähes puolet.

Helsingille tyypillisiä ovat erikoistuneet palvelualat

Helsingin työpaikkojen elinkeinorakenne on hyvin palveluvaltainen. Palvelualojen osuus työpaikoista on 86 prosenttia. Merkittävin yksittäinen toimialakokonaisuus on liike-elämän palvelut (81 000 työpaikkaa). Niihin kuuluvat myös kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut. Teollisuuden ja rakennustoiminnan osuus työpaikoista on 14 prosenttia. Helsingin toimialoittaisessa profiilissa nousevat esille pitkälle erikoistuneet palvelualat, joista merkittävä osa lukeutuu informaatiosektorin palvelu- ja sisältötuotantoloihin. Mainospalvelujen, tietojenkäsittelypalveluiden, tutkimustoiminnan, lainopillisten ja taloudellisten konsultointipalveluiden työpaikat ovat vahvasti keskittyneet tänne. Edellä mainittujen alojen työpaikoista 32–49 prosenttia sijaitsee Helsingissä.

Työttömyys alentunut kaiken ikäisillä

Helsingin työllisyydessä on 2000-luvun alussa eletty sekä lasku- että nousukausia. Vuodesta 2005 lähtien työllisten määrä on kuitenkin kasvanut. Vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä Helsingin työlliseen työvoimaan kuului runsas 300 000 henkeä, mikä oli 2,1 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Viime vuosina työttömyys on alentunut kaikissa ikäryhmissä varsin voimakkaasti. Eniten on alentunut nuorisotyöttömyys. Parantuneen työllisyystilanteen vuoksi myös pitkäaikaistyöttömyys kääntyi laskuun vuoden 2006 puolivälissä.

Eläkeikäisten määrän kasvu heikentää työvoiman saantia

Työvoiman saatavuuden ja riittävyyden taustalla on väestön ikärakenteen muutos. Edessä on siirtymä aivan uuteen tilanteeseen, jossa työelämään siirtymisikäisiä on vähemmän kuin sieltä poistumisikäisiä. Työpaikkakasvun turvaamiseksi tai edes ennallaan pitämiseksi seutu tarvitsee edelleen voimakasta muuttovoittoa ja etenkin työllisten muuttovoittoa. Asumisen alueellinen hintarakenne saattaa uudessa tilanteessa vähentää muuttovoittoa, mutta toisaalta lisää pendelöintiä Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle.

Työpaikkakehitys riippuvainen seudullisesta pendelöinnistä

Työvoimatutkimuksen mukaan Helsingissä kävi vuonna 2007 töissä lähes 173 000 muualla asuvaa työntekijää. Samanaikaisesti noin 67 000 helsinkiläistä kävi töissä kaukopunkinsa ulkopuolella.

Helsingin seutu muodostaa varsin kompaktin työmarkkina-alueen, josta käydään kohtalaisen vähän työssä seudun ulkopuolella. Helsinki on selvästi keskimääräistä riippuvampi ulkoisesta työvoimasta rahoitustoiminnan, rakentamisen ja julkisen hallinnon toimialoilla. Keskimääräistä vähäisempää Helsingin nettopendelöinti on mm. koulutuksessa, teollisuudessa, kaupassa ja majoitus- ja ravitsemistoiminnassa.

Hoitotyön ammattilaisten tarve kasvaa

Useimmat kotimaiset taloudellista tutkimusta harjoittavat laitokset ovat ennakoineet vuodelle 2009 selvästi hidastuvaa talouden kasvua, mutta pientä kasvua kuitenkin. Jos näin käy, hidastuva talouskasvu näkyy myös työvoiman kysynnän heikkenemisenä ja siten osaltaan helpottaa työvoiman saatavuutta kokonaisuutena. Kysynnän heikkeneminen kohdistuu kuitenkin epätasaisesti eri toimialoille. Varsin runsasta työpaikkakasvua ennakoidaan erilaisille asiantuntija-aloille ja esimerkiksi hoitotyöhön, kun taas suoranaista työpaikkamäärän laskua näyttäisi tapahtuva

etenkin toimistotyössä ja jonkin verran myös teollisen työn ammateissa.

2.3 Innovatiivisuus

Innovatiivisuus Euroopan kärkiluokkaa

Investoinnit tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä myönnettyjen patenttien määrät kuvaavat yleisellä tasolla panostuksia uuden teknologian, järjestelmien ja ideoiden kehittämiseksi sekä niiden jalostusta valmiiksi tuotteiksi. Näillä mittareilla kuvattuna Helsingin seudulla panostukset ovat ainakin Euroopan tasolla kärkiluokkaa. Euroopan Unionin maissa käytettiin vuonna 2006 keskimäärin 1,9 prosenttia bruttokansantuotteesta tutkimus- ja kehittämistoimintaan vastaavan osuuden ollessa Helsingissä 4,4 prosenttia. Myös patenttien myöntämisen suhteen Helsingin seutu kuuluu Euroopan kärkialueisiin. Robert Huggins associates –tutkimuslaitoksen eurooppalaisten suurkaupunkiseutujen kilpailukykyä koskevassa selvityksessä European Competitiveness Index 2006 – 2007 Helsinki arvioitiin seitsemänneksi parhaaksi myönnettyjen patenttien suhteellista määrää alueittain mitattaessa.

3. Kaupunkirakenne, asuminen ja ympäristö

3.1 Kaupunkirakenne

Helsingin seudun kaupunkirakenteessa hajautumisen piirteitä

Helsingin seudun väestö on kasvanut 2000-luvulla voimakkaasti. Samalla myös työpaikat ovat lisääntyneet. Muita kaupunkirakenteen kannalta merkittäviä kehityskulkuja ovat olleet asumisväljyyden kasvu sekä elinkeinorakenteen muutos. kaikki nämä muutokset ovat yhdessä luoneet puitteet kaupunkiseudun alueellisen rakenteen muutokselle. Seudun kasvu näkyy etenkin taajama-alueen lisääntymisenä. Uudet taajama-alueet ovat kuitenkin huomattavan harvaan asuttuja. Pitkällä aikavälillä tämä kehitys on kaupunkirakennetta hajautuvaa, koska taajamien alueellinen kasvu on ollut väestön kasvua nopeampaa.

Pääkaupunkiseutu muuttunut moniytitimiseen suuntaan

Työpaikat keskittyvät seudullisesti pääkaupunkiseudulle, mutta pääkaupunkiseudun sisällä on tapahtunut kehitystä kohti moniytitimempää työpaikkarakennetta. Helsingin kantakaupunki on säilyttänyt asemansa seudun ylivoimaisesti

suurimpana työpaikkakeskittymänä, mutta sen painoarvo on vähentynyt, kun esikaupunkialueelle on syntynyt runsaasti uusia työpaikkoja. Pidemmän aikavälin tarkastelun perusteella syntyy kuitenkin vaikutelma pääkaupunkiseudun ympärille kasvavasta talousalueesta. Tuleva kehitys riippuu pitkälti seudun reuna-alueella tapahtuvasta kehityksestä eli siitä, kehittyykö reunavyöhykkeelle uudentyyppisiä ja vahvoja ytimiä, joiden varaan kaupunkirakenteen kehitys voisi jatkossa nojata, vai perustuuko reuna-alueen kehitys alhaisella tehokkuudella rakennetun kaupunkialueen leviämiseen ja autokaupungille tyypillisiin rakenteisiin.

3.2 Asuminen

Asuntojen määrä kasvanut väestöä nopeammin

Helsingin asuntokannan suuruudesta johtuen se muuttuu vuositasolla varsin vähän. Asuntojen määrä on kuitenkin kasvanut tällä vuosikymmenellä sekä väestön että asuntokuntien määrää nopeammin. Pienet asuntokunnat ovat yleistyneet edelleen, ja samalla asumisväljyys on kasvanut. Muuhun maahan verrattuna helsinkiläiset asuvat kuitenkin keskimäärin ahtaasti. Asumisten ahtaus koskee muita yleisemmin lapsiperheitä.

Pienet asunnot keskittyvät seudullisesti Helsinkiin

Helsingin asuntokannalle on ominaista pienten asuntojen suuri määrä. Tämä on edesauttanut yhden ja kahden hengen asuntokuntien seudullista keskittymistä Helsinkiin. Yhden hengen asuntokuntia oli vuoden 2007 lopussa 50 prosenttia ja kahden hengen 30 prosenttia kaikista asuntokunnista.

Vuokra-asuntojen osuus lievässä laskussa

Asunnon hallintaperusteet jakautuvat Helsingissä melko tasaisesti. Asunnoista yhtä paljon on omistus- ja vuokra-asuntoja, joskin vuokra-asuntojen osuus on tällä vuosikymmenellä pienentynyt. Omistusasuntojen määrän kasvu selittyy suurimmilta osin uudistuotannolla. Kaupungin omistamien vuokra-asuntojen osuus oli koko kaupungin asuntokannasta 17 prosenttia ja vuokra-asuntokannasta 37 prosenttia.

Pääkaupunkiseudulla oli asuntoja yhteensä yli puoli miljoonaa. Koko maan asunnoista pääkaupunkiseutu muodostaa viidenneksen. Helsingin osuus pääkaupunkiseudun asunnoista on yli 60 prosenttia. Omistusasuntojen määrä on lisääntynyt Helsingin naapurikunnissa tällä vuosikymmenellä nopeammin kuin Helsingissä.

Asuminen kalliimpaa kuin muualla maassa

Helsingiläisten asuntojen hinnat ovat kohonneet 2000-luvulla voimakkaasti, mutta vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä ne ovat kääntyneet laskuun. Asuntojen hintojen tulevaa kehitystä on vaikea arvioida, mutta selvää on, että kuluttajat ovat aiempaa harkitsevampia asuntoja ostaessaan. Vuokra-asuntojen hintataso on Helsingissä muuta maata korkeampi, ja kuluvana vuonna vuokrien hintojen nousuvauhti on selvästi nopeutunut: kaikkien vuokra-asuntojen hintojen vuosimuutos on ollut vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä kuusi prosenttia.

3.3 Asuntotuotanto ja alueiden viimeaikainen kehitys

Viime vuosien asuntorakentaminen laimeaa

Kuluvan vuosikymmenen alulla Helsingin asuntotuotanto oli vilkasta, ja uudistuotannon vuosittainen määrä ylitti selvästi 4000 asuntoa. Vuodesta 2005 lukien asuntoja on kuitenkin rakennettu vuosittain alle 3000, mikä on maankäytön ja asumisen toteutusohjelman 5000 asunnon tavoitteen alapuolella. Valmistuneiden asuntojen määrä on vähentynyt myös muualla pääkaupunkiseudulla, mutta muualla Helsingin seudulla lisääntynyt. Vuoden 2008 kahdella ensimmäisellä neljänneksellä tuotanto on tosin hiipunut myös tällä alueella.

Omistusasuntojen osuus Helsingin 2000-luvun uudistuotannosta on yli puolet, 58 prosenttia. Vuokra-asuntoja on 33 prosenttia ja asumisoikeusasuntoja 10 prosentin verran. Toimitilarakentaminen on ollut Helsingissä jo pitempään poikkeuksellisen vilkasta. Toimitilarakentumisessa näkyy vilkastumisen merkkejä myös muualla pääkaupunkiseudulla.

Uusien alueiden väestörakenteet hyvin erilaisia

Uusille asuinalueille valmistuneiden rakennusten väestön määrä ja ikärakenne poikkeavat toisistaan. Kiinteistötyyppi ja asuntojen hallintaperuste selittävät näitä eroja voimakkaasti. Asuinalueiden väestörakenne-eroja selittävät myös sijainti ja talotyyppi.

Uusien asuinalueiden tulotaso lähenee kaupungin keskiarvoa

Uusien asuinalueiden tulotaso on lähentynyt kaupungin keskiarvoa. Vuonna 2006 näiden alueiden tulotaso oli vain kahden prosenttiyksikön päässä koko kaupungin tasosta, kun ero oli 1990-luvun alussa vielä lähes kymmenen prosenttiyksikköä. Eri alueiden rakennusajankohta ei selitä

kovin hyvin alueen tulokehitystä. Keskustan läheisyydessä olevien alueiden tulotasoa voidaan selittää jonkin verran lähistöllä olevien alueiden tulotasolla, mutta kauempana olevien alueiden tulokehitykseen tämä ei päde.

3.4 Liikenne

Liikenteen kasvu suuntautuu esikaupunkialueille

Vuoden 2007 lopussa Helsingissä oli rekisteröitynä yhteensä yli 240 000 autoa. Tämä oli kolmannes enemmän kuin vuonna 1994. Vuoden 2007 syksyllä liikennettä oli Helsingin pääkatuverkossa keskimäärin vajaan prosentin enemmän kuin edellisvuonna. Suomen pääteillä liikenne lisääntyi kolme prosenttia vuonna 2007. Liikenne kasvoi vain esikaupunkialueilla. Pohjoisessa kantakaupungissa poikittaisliikenne sen sijaan jopa väheni.

Pitkällä aikavälillä esikaupunkialueiden liikenne on kasvanut vuodesta 1993 lukien, keskustan liikenne puolestaan on vähentynyt 2000-luvulla. Poikittaisliikenteen kasvu on keskittynyt Kehä I:lle, jonka liikennemäärä on enemmän kuin puolitoistakertaistunut vuodesta 1993 lukien.

Joukkoliikenteen osuus pysynyt ennallaan

Vuoden 2008 viileä kesä vähensi pyöräilyä edellisvuoteen verrattuna noin kymmenyksellä. Junien käyttö puolestaan lisääntyi edelleen. Pääradan matkustajamäärää kasvatti muun muassa Oikorata, jonka matkustajamäärä lähes kaksinkertaistui. Joukkoliikenteen osuus syksyn arki-aamuliikenteessä oli lähes sama kuin vuotta aiemmin, talousarvion yli 71 prosentin tavoitteesta jäätin noin puolen prosenttiyksikön verran. Valtuuston asettamana tavoitteena on ollut nostaa poikittaisen joukkoliikenteen osuutta vähintään neljällä prosenttiyksiköllä vuodesta 2004 vuoteen 2012, jolloin osuus olisi 17 prosenttia. Vuoden 2007 tavoite oli reilu 12 prosenttia. Tätä tavoitetta ei saavutettu, vaan osuus jäi alle 11 prosenttiin.

3.5 Ympäristö

Helsinki aiheuttaa 5 prosenttia maan kasvihuonepäästöistä

Helsinki aiheuttaa noin viisi prosenttia Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Merkittävimmät kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttajat ovat sähkön- ja lämmönkulutus sekä liikenne. Kestävän kehityksen toimintaohjelman vuoden 2010 tavoite on alittunut jo usean vuoden ajan. Vuoden 2007 päästötaso oli 16 prosenttia korkeampi kuin Helsingin energiapoliittinen tavoite vuodelle 2020.

Lämmityksen aiheuttamat päästöt ovat vähentyneet vuosina 1990-luvun alun tasosta ja energiantuotannon tehokkuus on pitkään ollut kansainvälisesti korkealla tasolla. Uusiutuvan energian osuus tuotannosta on kuitenkin hyvin pieni. Liikenteen päästöt ovat kasvaneet vuoteen 2003 asti, jonka jälkeen kasvu on taittunut. Teollisuuden ja työkaluiden polttoaineiden käytöstä syntyvät päästöt ovat vähentyneet.

Hyvää ilmanlaatua heikentää lisääntyvä liikenne

Viime vuosikymmenien aikana päästöt ilmaan ovat vähentyneet ja ilmanlaatu on parantunut. Helsingin ilmanlaatu onkin Euroopan suuriin kaupunkeihin verrattuna hyvä. Ilmanlaatuongelmia aiheuttavat liikenteen päästöt ja niiden vaikutukset ovat korostuneet liikenteen jatkuvan lisääntymisen myötä. Ilmanlaadun kannalta ongelmallisimpia paikkoja ovat vilkkaiden väylien varret sekä kantakaupungissa vilkasliikenteiset korkeiden rakennusten reunustamat kadut. Näissä ympäristöissä typpidioksidin ja hengitettävien hiukkasten pitoisuudet ylittävät EU:n asettamat rajat.

Itämeren kuormitus on vähentynyt, mutta rehevöityminen vaivaa

Helsinki huolehtii noin 750 000 pääkaupunkiseudun asukkaan ja teollisuuden jätevesien puhdistamisesta. Vesistökuormitusta on viime vuosina pystytty alentamaan kiristyneiden vaatimusten mukaisesti. Typen- ja fosforinpoiston tehostamisella on suurin vaikutus Suomenlahden tilaan, mm. leväsiintymiin.

Myös jätevedenpuhdistamoiden aiheuttama kuormitus Helsingin edustan merialueelle on pienentynyt huomattavasti viime vuosikymmeninä. Helsingin edustalle tulevasta ravinnekuormituksesta Vantaajoki tuo nykyään noin 60 prosenttia. Helsingin edustalla veden fosforipitoisuus talvella on kuitenkin noussut 1990-luvun alkupuolelta läh-

tien. Helsingin lahtialueiden tila on parantunut, mutta ne ovat edelleen ylitseväisiä.

Helsingin uimavesien hygieeninen laatu on viime vuosina ollut pääsääntöisesti hyvä. Kesäaikaan sinilevien ja kasviplanktonin kokonaismäärät ovat kuitenkin kasvaneet.

Jätteistä puolet kiertoon tai hyötykäyttöön

YTV-alueen yli miljoona asukasta ja 50 000 yritystä tuottavat jätettä yli miljoona tonnia vuosittain. Tästä määrästä noin puolet päättyy YTV:n jätteenkäsittelykeskukseen. Kaikista alueella syntyvästä jätteestä noin 55 prosenttia kierrätetään tai hyötykäytetään.

Pääkaupunkiseudulla syntyvät jätemäärät ovat viime vuosina kasvaneet. Ämmäsuolla vastaanotettiin vuonna 2007 yhteensä 563 400 tonnia jätettä, mikä on kymmenen prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Eniten kasvua oli hyödynnettävässä rakennusjätteessä. Tulevaisuudessa materiaalihyötykäyttöön kelpaamaton sekajäte hyödynnetään pääkaupunkiseudulla energiantuotannossa. Sen myötä jätteen hyötykäyttöaste nousee merkittävästi. Myös kaupunkilaisten jätteiden lajitteluinto on viime vuosina kasvanut.

Haitallisilla tie- ja katuliikenteen melualueilla asuu yli 230 000

Merkittävin kaupunkimelun aiheuttaja on tie- ja katuliikenne. Niiden haitalliseksi määritellyllä melualueella (vuorokausimelutaso on yli 55 dB) asuu yhteensä 237 500 kaupunkilaista. Raideliikenteen vastaavilla meluvyöhykkeillä on asukkaita 69 800. Helsinki-Vantaan 55 desibeliä ylittävät lentomelualueet eivät ulotu Helsinkiin. Tie- ja katuliikenteen melulle altistuvien asukkaiden määrän on arvioitu kasvavan vuoteen 2020 mennessä noin 27 prosentilla, jos uusia meluesteitä tai muita meluntorjuntahankkeita ei toteuteta.

1. Hyvinvointi ja palvelut

1.1. Väestö

Helsingissä asui vuodenvaihteessa 2008/09 noin 576 000 asukasta. Asukasluku kasvoi yli 7 000 hengellä vuoden 2008 aikana. Tästä 2 000 tuli Sipoon lounaisosan ja Vantaan Västerkullan kiilan alueliitoksen seurauksena. Edellisen vuoden aikana väkiluku kasvoi 4 000 hengellä.

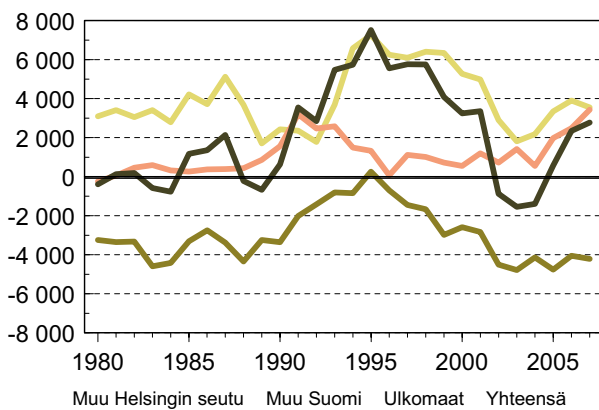
Helsingin muuttovoitto oli vuonna 2008 samansuuruinen kuin 2000-luvun alkuvuosina. Kotimaasta saatu muuttovoitto kohosi edellisvuodesta paitsi kasvaneen tulomuuton vuoksi, erityisesti siksi, että Helsingistä muutettiin naapurikuntiin aikaisempaa vähemmän. Tämä kehitys viittaa asuntomarkkinoiden kiristymiseen. Myös 1990-luvun laman aikana poismuuttaneiden osuus oli kolmanneksen pienempi verrattuna 2000-luvun alkuvuosiin. Lisäksi Espoossa ja Vantaalla on rakennettu viime vuosina huomattavasti aikaisempaa vähemmän asuntoja ja lähtömuutto Helsingistä alkoi vähetä jo vuoden 2006 aikana.

Ulkomailta saatu muuttovoitto kasvoi myös, vaikka kunnallisvaalien äänioikeustarkistuksiin liittyen kesällä 2008 väestörekisteristä poistettiin yli 500 aikaisemmin maasta muuttanutta ulkomaalaista. Ulkomaalaisten tulomuutto ylittää jo 1990-luvun alkuvuosien ennätystason.

Vuonna 2008 syntyi huomattavasti, yli 300 lasta enemmän kuin edellisvuonna. Yhtä paljon lapsia on syntynyt viimeksi vuonna 1997. Syntyneiden määrän kasvu johtuu paljolti siitä, että lapsiperheitä ei muuttanut aikaisemmassa määrin seudun muihin kuntiin. Kuolleiden määrä säilyi edellisvuoden tasolla.

Helsingin väkiluvun ennustetaan kasvavan vuoden 2009 aikana 4 400 hengellä ja sen jälkeen 3 000–4 000 asukkaalla.

Kuvio 1.1.1. Helsingin nettomuutto suunnan mukaan vuosina 1980–2007

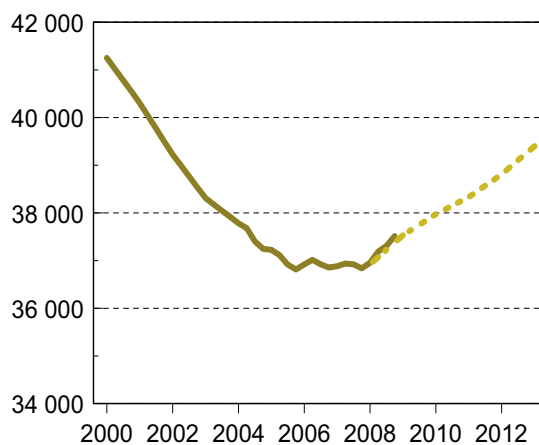
Lähde: Tilastokeskus ja www.aluesarjat.fi

la vuodessa vuoteen 2030 asti, jonka jälkeen väestönkasvu hidastuu vähitellen. Ennusteen mukaan 600 000 asukkaan raja saavutetaan vuonna 2015.

Päivähoitoikäisten määrän ja päivähoidossa olevien kehitys

Päivähoitoikäisten, 0–6-vuotiaiden määrä kääntyi kasvuun vuoden 2007 aikana, ja määrä kasvoi vuoden 2008 aikana noin 600 hengellä. Päivähoitoon osallistuvien lasten osuus on lisäksi kasvanut selvästi muutaman vuoden takaisen taloudellisen taantuman ajoista, koska seudun työllisyystilanne on parantunut. Esimerkiksi vuoden 2008 syyskuussa kunnallisessa päivähoidossa oli 850 lasta enemmän kuin vuoden 2005 syyskuussa, ja tästä kasvusta 500 johtui päivähoitoon osallistumisen kasvusta ja 350 lasten määrä kasvusta kaupungissa.

Kuvio 1.1.2. 0–6-vuotiaiden määrä 1.1.2000–2009 sekä ennuste 2009–2013

Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

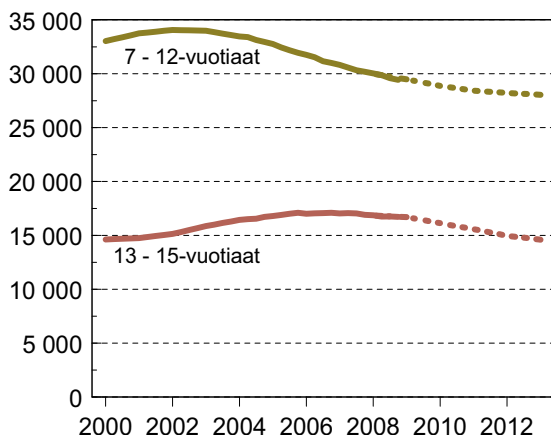
Väestöennusteen mukaan päivähoitoikäisten määrä kasvaa vuosina 2009–2011 noin 1 300 hengellä. Mikäli syksyn 2008 finanssikriisin aiheuttama taloudellinen taantuma syvenee, Helsingin lapsiperheiden määrä lisääntynee ennustettua enemmän, koska kaupungissa asuvat nuoret perheet siirtävät muuttopäätöksiään epävarmana aikana. Tämä kehitys on jo nähtävissä etenkin kantakaupungissa, missä perheet ovat nuoria. Lisäksi viime vuosien vähäinen asuntotuotanto on vähentänyt perheiden muuttoja.

Peruskouluikäiset lapset

Peruskouluikäisten, 7-15-vuotiaiden määrä saavutti huipunsa vuoden 2004 alussa, ja määrä on sen jälkeen laskenut noin 3 700 hengellä vuoden 2008 loppuun mennessä. Ala-asteikäisten (7-12-vuotiaat) määrä on laskenut 4 600 hengellä vuoden 2002 huipusta, ja yläasteikäistenkin määrän kääntyi laskuun vuoden 2007 aikana. Kouluikäisten määrän väheneminen johtuu siitä, että koulusta lähtevät ikäluokat olivat ja ovat vuosina 2003–2009 kouluun tulevia keskimäärin lähes 10 prosenttia suurempia.

Ala-asteikäisten määrän ennustetaan vähenevän vielä vuoteen 2014 saakka, jolloin ikäluokan koko on noin 1 500 henkeä tämän vuoden alun määrää pienempi. Koko 7-15-vuotiaiden ikäryhmän ennuste on vuonna 2015 noin 4 000 henkeä nykyistä pienempi eli noin 42 000 henkeä.

Kuvio 1.1.3. 7–15-vuotiaiden määrä 1.1.2000–2009 sekä ennuste 2009–2013

Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

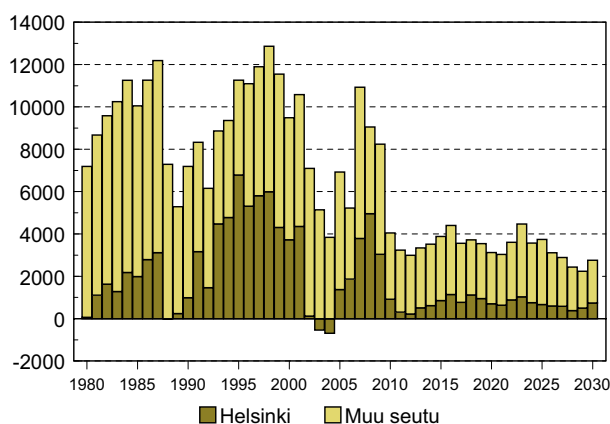
Työikäinen väestö

Helsingin seudun työikäisen väestön määrän kehitys on muuttumassa nopeasti aikaisemmasta. Työmarkkinoille tullaan pääosin 20–22-vuotiaana ja eläkkeelle siirrytään 63–65-vuotiaana. Kun vielä 2000-luvun alussa eläkeikäisiksi tuli vain reilut puolet työmarkkinoille tulijoiden määrästä, vuoteen 2010 mennessä ikäryhmien koko on lähes sama.

Seudun työikäisten määrää kasvattaa myös 20–30-vuotiaiden muuttovoitto, joka oli vuosina 2005–2007 keskimäärin 7 000 henkeä. Tästä muuttovoitosta 40 prosenttia oli ulkomaan kansalaisia. Joka tapauksessa seudun työikäisen väestön määrän kasvu hidastuu merkittävästi 2010-luvulla, jolloin kasvun ennustetaan olevan keskimäärin 3 500 henkeä vuodessa, kun kasvu oli 2000-luvulla kaksinkertainen.

Helsingin seutu saa siten työvoimaa tulevaisuudessa yhä enemmän muista Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan kunnista

Kuvio 1.1.4. Työikäisten määrän muutos Helsingin seudulla 1980–2007 sekä ennuste 2008–2030

Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

sekä Kanta- ja Päijät-Hämeestä eli pendelöinti lisääntyy seudulle.

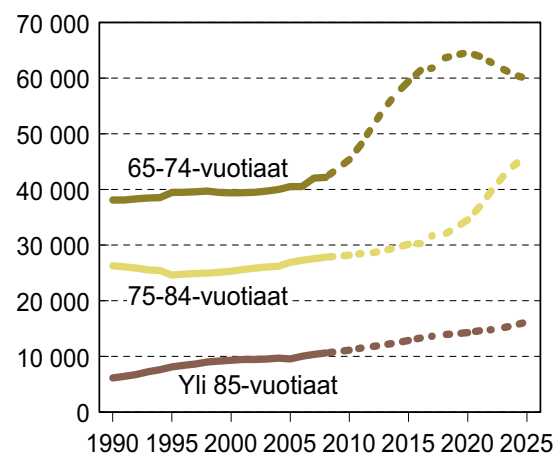
Jo nyt useamman kuin joka neljännen Siuntion, Inkoon ja Nummi-Pusulan työssäkävijän työpaikka on pääkaupunkiseudulla.

Mikäli meneillään oleva taantuma syvenee, ja sen vaikutukset alkavat heikentää merkittävästi seudun työllisyyttä, Helsingin seudun väestönkasvu hidastuu. Mikäli Helsingin seudun keskeiset tuotantoalat kuitenkin selviävät taantumasta muuta Suomea ja lähialueita paremmin, seudun vetovoima säilyy.

Yli 65-vuotiaat

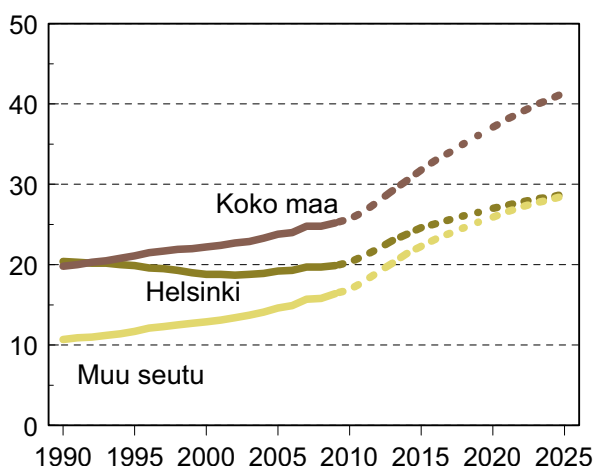
Helsingissä eläkeikäisten määrä on lisääntynyt verraten hitaasti, mutta nopea kasvu alkaa ensimmäisten suuriin ikäluokkiin kuuluvien eli vuosina 1945–1950 syntyneiden saavuttaessa eläkeiän vuonna 2010. Terveystieteiden ja

Kuvio 1.1.5. Yli 65-vuotiaat 1.1.1980–2006 ja ennuste 2007–2025

Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

Kuvio 1.1.6. Vanhushuoltosuhde 1980–2008 ja ennuste 2009–2025 (yli 65-vuotiaat/15–64-vuotiaat)

Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

sosiaalipalvelujen kannalta kuormittavimpien yli 75-vuotiaiden määrän ennustetaan alkavan kasvaa huomattavasti nykyistä nopeammin 2015 jälkeen.

Yli 65-vuotiaita oli 82 600 vuoden 2009 alussa, ja määrän ennustetaan kasvavan seuraavan viiden vuoden kuluessa 100 000:een. Eläkeikäisten määrä ylittää 120 000 vuonna 2023.

Vanhushuoltosuhde on ollut viime vuosina edullisempi kuin vuosina 1980–1995, mutta alkaa nopeasti heiketä vuoden 2010 jälkeen. Helsingin huoltosuhde heikkenee kuitenkin muuta maata hitaammin.

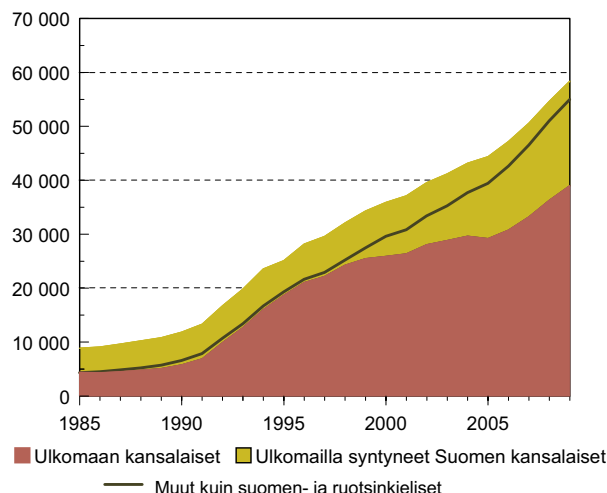
Ulkomaalaisväestö

Ulkomaalaistaustaisen väestön kasvu alkoi Helsingissä 1990-luvun alussa aikaisempaa huomattavasti nopeampana ja on jatkunut sen jälkeen vain hieman hidastuen. Vuodesta 2005 kasvu on ollut erityisen nopeaa. Ennakkotietojen mukaan ulkomailta muutettiin Helsinkiin vuonna 2008 edelleen edellisvuosia enemmän, vaikka poismuuttoja kirjattiinkin teknisistä syistä enemmän.

Ulkomaan kansalaisten määrä kasvaa hitaammin kuin vieraskielisen väestön määrä, koska nykyisin yli 1 200 ulkomaan kansalaista saa vuosittain Suomen kansalaisuuden.

Helsinki saa kotimaan muutoissa ulkomaalaisista voittoa, vaikka seudun sisäisessä muuttoliikkeessä Helsingistä muuttaa ulkomaalaisia enemmän seudun muihin kuntiin kuin seudulta Helsinkiin. Erityisesti Venäjän, Viron, Britannian, USA:n, Intian ja Kiinan kansalaisten muuttoliike oli Helsingille seudun sisällä tappiollista, mutta Lähi-itä- ja afrikkalaistaustaisista saadaan muuttovoittoa. Pakolaistaustaisen väestön tulo muualta Suomesta on vähentynyt viime vuosina.

Kuvio 1.1.7. Ulkomaalaistaustaiset ja vieraskieliset Helsingissä 1.1.1985–2009

Lähde: Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2008. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 2008:33

Aidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia oli Helsingissä vuoden 2008 lopussa yli 54 000. Määrä kasvoi yli 3 000:lla vuoden 2008 aikana. Vuoden 2005 alusta vieraskielisen väestön määrä on kasvanut 15 000 hengellä, 37 prosentilla.

Eri vieraskielisistä ryhmistä suurimmat ovat venäjänkieliset, joita asui vuoden 2008 lopussa Helsingissä yli 12 000 henkeä, vironkieliset 6 000 ja somalinkieliset 5 700 henkeä. Muut suurimmat kieliryhmät ovat englantia (3 800), arabia (2 500) ja kiina (2 000).

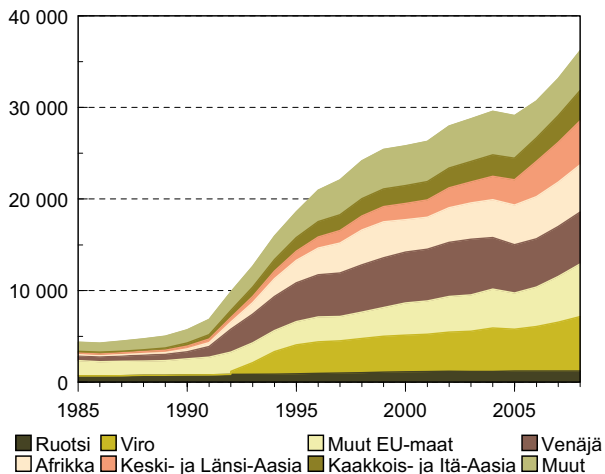
Ulkomaan kansalaisten määrä on kasvanut vuoden 2005 alusta 9 000 hengellä, 30 prosentilla. Vuoden 2008 aikana kasvu oli vajaa 2 000 henkeä. EU-maiden kansalaisia asui Helsingissä vuoden 2008 lopussa yli 14 000, joista EU-15-maiden kansalaisia oli vajaa 6 500. Nykyiseen Euroopan Unioniin kuuluvien valtioiden kansalaisten määrä kasvoi Helsingissä vuosina 2005–2008 yli 4 000 hengellä, joista suurin osa tuli Virossa (1 800). Muut eniten kasvaneet kansalaisuusryhmät olivat Saksa (400), Espanja sekä Ranska (300 kumpikin). Espanjalaisten määrä kaksinkertaistui kolmessa vuodessa.

Venäjän kansalaisia asuu Helsingissä 5 700 ja koko EU:n ulkopuolisen Itä-Euroopan kansalaisten määrä on yhteensä 7 200. Tämän maaryhmän kansalaisten määrä kasvoi vain 500 hengellä vuosina 2005–2008.

Helsingissä asuu 5 400 Afrikan maiden kansalaista. Määrä on kasvanut 1 000 hengellä vuodesta 2005. Vajaa puolet afrikkalaisista on somalialaisia. Somalialaistaustaisesta väestöstä lähes 60 prosenttia on Suomen kansalaisia.

Aasian maiden kansalaisia asuu Helsingissä 9 000. Määrä on kasvanut nopeasti 2000-luvun jälkipuolella, 50 prosentilla. Erityisen nopeasti on kasvanut Keski-Aasian valtioiden (Intia, Nepal, Afganistan) sekä Kiinan kansalaisten määrä.

Kuvio 1.1.8. Muut kuin suomenkieliset Helsingissä 1.1.1996–2006

Lähde: Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2008. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 2008:33

Helsingin vieraskielisestä väestöstä 35 prosenttia sijoittui kaupungin vuokra-asuntoihin vuonna 2008. Kun kaupungin vuokra-asunnoissa asuu 13 prosenttia koko väestöstä, on vieraskielisten edustus niissä lähes kolminkertainen.

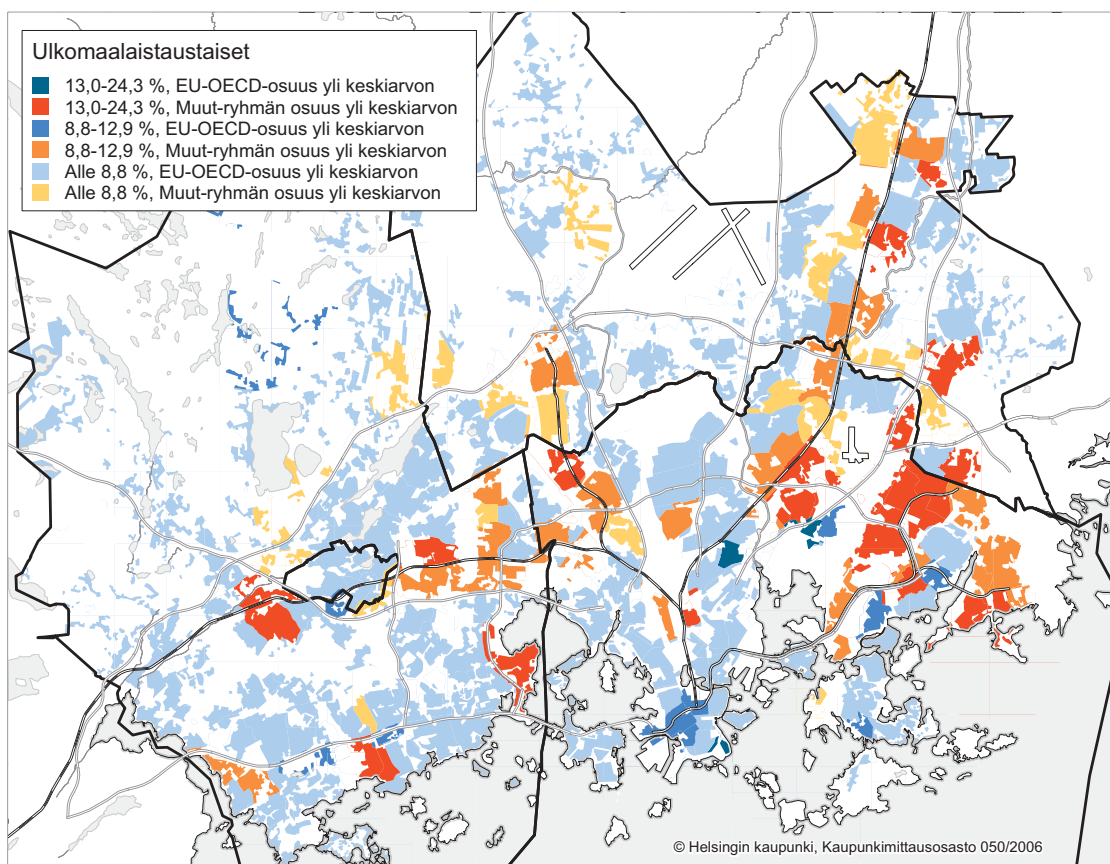
Pääkaupunkiseudulla ulkomaalaistaustaisia oli 8,8 prosenttia väestöstä vuodenvaihteessa 2007/2008. Oheisessa kartassa alueet on ryhmitelty yhteen keskimääräistä vähemmän osuuden luokkaan ja kahteen keskimääräistä korkeamman osuuden luokkaan, joissa molemmissa on yhtä paljon ulkomaalaistaustaisia.

EU- ja muiden OECD-maataustaisten osuus ulkomaalais-taustaisista oli 42 prosenttia ja muiden ryhmien osuus 58 prosenttia. Alueet on luokiteltu lisäksi niin, että ne alueet, joilla EU-OECD-maataustaisten osuus ulkomaalaisista on keskimääräistä suurempi, ovat sinisävyisiä, ja mikäli muiden maaryhmien osuus ulkomaalaisista on keskimääräistä korkeampi, sävyt ovat keltaisia ja punaisia.

EU-OECD-maataustaiset keskittyvät alueellisesti vähemmän kuin muut maaryhmät. Helsingin kantakaupungin lisäksi lähinnä erityisalueet, joissa on opiskelija-asuntoja ja lähetystöjä, ovat keskimääräistä korkeamman ulkomaalaistaustaisen väestön alueita.

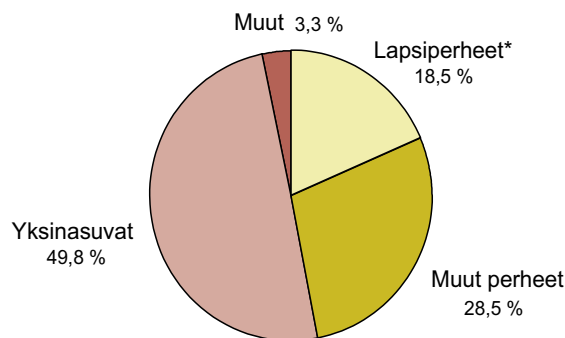
Muut maaryhmät keskittyvät erityisesti niille esikaupunki-alueille, joilla on paljon kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja ja joille on hyvät joukkoliikenneyhteydet.

Kartta 1.1.1. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus suhteessa pääkaupunkiseudun keskiarvoon 1.1.2008 kahtena ryhmänä - EU-/OECD-maataustaiset sekä muut maaryhmät

Lähde: Tilastokeskus ja www.aluesarjat.fi

Kuvio 1.1.9. Asuntokunta- ja perherakenne Helsingissä vuonna 2008

*Perheet, joissa vähintään yksi 0-17 vuotias lapsi

Lähde: Tilastokeskus

Perheet ja asuntokunnat

Helsingin aikuisväestöstä kolmannes asuu yksin, ja puolet asuntokunnista on yksinasujia. Yksinasuvien osuus on kasvanut tällä vuosikymmenellä 2,5 prosenttiyksikköä.

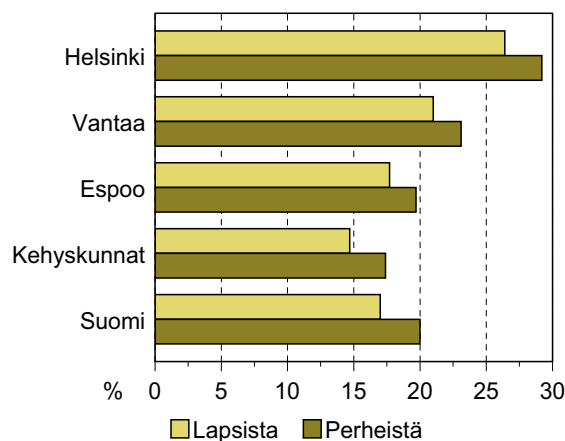
Lapsiperheitä, eli perheitä, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi, on vajaa 55 000, mikä on 18,5 prosenttia asuntokunnista. Vuosituhannen alussa lapsiperheitä oli 21 prosenttia.

Lapsiperheitä vain jonkin verran yli puolet (54,5 %) on avioparilapsiperheitä. Avopareja on 16 prosenttia. Helsinki

onkin Suomen yksinhuoltajavaltaisin kunta, lähes 30 prosenttia lapsiperheistä ja yli neljännes alle 18-vuotiaista lapsista asuu yksinhuoltajaperheissä. Joka kymmenes (1 457) yksinhuoltaja on mies.

Yksinhuoltajaperheiden osuus on suurin niillä alueilla, joilla on paljon vuokra-asuntoja, kuten Jakomäen ja Pasilan peruspiireissä, yli 40 prosenttia lapsiperheistä.

Kuvio 1.1.10. Yksinhuoltajaperheiden ja yksinhuoltajaperheissä asuvien alle 18-vuotiaiden lasten osuus kaikista lapsista vuonna 2008

Lähde: Tilastokeskus

1.2. Hyvinvointi ja hyvinvointipalvelut

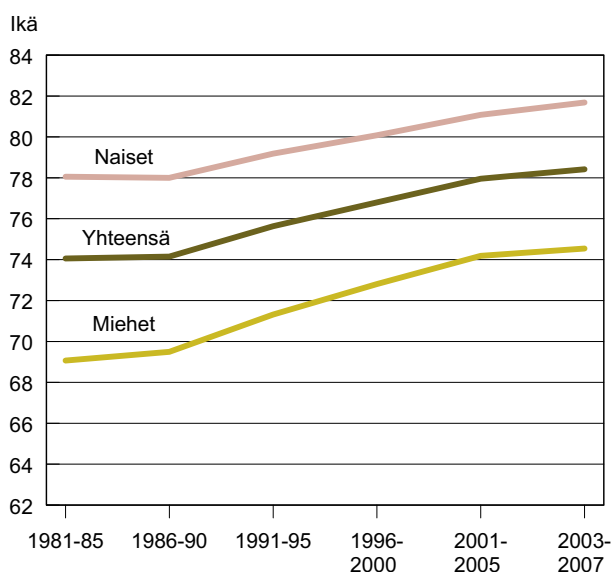
Helsingiläisten terveydentila ja terveyspalveluiden käyttö

Elinajanodote

Helsingiläisen vastasyntyneen elinajanodote on edelleen kasvanut. Vuosille 2003–2007 laskettu elinajanodote oli keskimäärin 78,4 vuotta, miesten 74,6 ja naisten 81,7 vuotta. Elinajanodote on 1990-luvun viisivuotiskausina kasvanut aina hieman yli vuodella kaudessa. Tuorein, osin edellisen viisivuotiskauden kanssa päällekkäinen jakso, osoittaa pieniä hidastumisen merkkejä elinajanodotteen kasvussa. Hidastuminen koskee varsinkin miesten elinajanodotetta.

Muiden pohjoismaiden pääkaupungeista ainoastaan Kööpenhaminassa odotettavissa oleva keskimääräinen elin-ikä on lyhyempi kuin Helsingissä.

Kuvio 1.2.1. Vastasyntyneen elinajanodote sukupuolen mukaan Helsingissä 1981–2007

Lähde: Tilastokeskus

Elinajanodote vaihtelee Helsingin suurpiireissä. Viisivuotiskaudella 2001–2005 Eteläisen suurpiirin elinajanodote, 80,8 vuotta, on 2,5 vuotta korkeampi kuin Keskisen suurpiirin elinajanodote, 77,3 vuotta. Suurpiirien elinajanodotteiden kasvu on vaihdellut vuosina 1991–1995 1,7 vuotta ja vuosina 2001–2005 2,7 vuotta. Elinajanodote on kasvanut keskimääräistä enemmän alueilla, missä väestörakenne on muuttunut parempiosaiseen suuntaan. Sosiaalisen rakenteen nousu selittää muutoksista kuitenkin vain pienen osan.

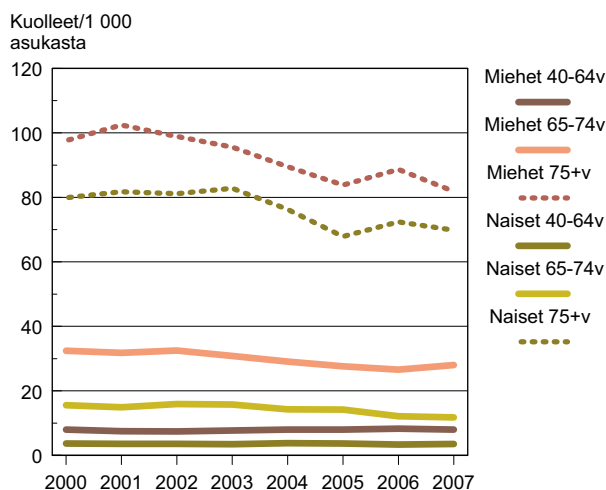
Keskisen suurpiirin elinajanodote on 2000-luvulla aiempaakin enemmän jäljessä useimmista muista pääkaupun-

kiseudun suuralueista. Alueen ylikuolleisuus on todettu useissa tutkimuksissa, eikä tilanne ole muuttunut alueen sosiaalisen rakenteen nousun myötä. Alueen elinajanodotteen nousua on aiempien tutkimusten mukaan hidastanut alkoholi- ja keuhkosyöpäkuolleisuuden yleistymisen.¹

Kuolleisuus ja kuolemansyyt

Vuosittainen kuolleiden määrä on 2000-luvun edetessä laskenut Helsingissä hieman alle 5 000 henkeen. Kuolleista noin 96 prosenttia on yli 40-vuotiaita. Työikäisten, 40–64-vuotiaiden kuolleisuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia 2000-luvun aikana. Se on ollut noin 1 000 henkilöä vuosittain. Ikäryhmän kuolleisuutta kutsutaan keski-ikäisten ennenaikaiseksi kuolleisuudeksi. Helsingissä kuolee edelleen ennenaikaisesti vuosittain 5,6 henkilöä tuhatta 40–64-vuotiasta kohti, miehiä 8 ja naisia 3,5 henkilöä.

Kuvio 1.2.2. Kuolleisuus sukupuolen mukaan ikäryhmittäin 2000–2007

Lähde: Tilastokeskus

Eläkeikäisistä 65–74-vuotiaiden kuolleisuudessa on 2000-luvulla tapahtunut selvää alenemista. Miesten kuolleisuus on alentunut 4,4 prosentilla, naisten 3,8 prosentilla vuodesta 2000 vuoteen 2007. Keskimääräiseen elinikään nähden 65–74-vuotiaiden kuolleisuutta voidaan kuitenkin pitää varhaisena kuolleisuutena. Myönteisintä kehitys on ollut yli 75-vuotiaiden kuolleisuudessa. 2000-luvun aikana tämän ikäryhmän miesten kuolleisuus on alentunut noin 16 prosentilla ja naisten 10.

Helsingiläisten kuolleisuus on kuolleisuusindeksin mukaan (indeksi, koko maa=100) edelleen koko maan kuolleisuutta korkeampi ja selvästi korkeampi kuin pääkaupunkiseudun muissa kunnissa. Vuoden 2007 kuolleisuusindeksi

¹Helsingin kaupungin tietokeskus, Kvartti 3/8: Kauppinen, Valkonen, Martikainen: Elinajanodotteen alue-erojen kehitys ja sosiaalisen rakenteen yhteys eroihin pääkaupunkiseudulla

Taulukko 1.2.1. Ikävakioitu kuolleisuusindeksi, koko maa = 100

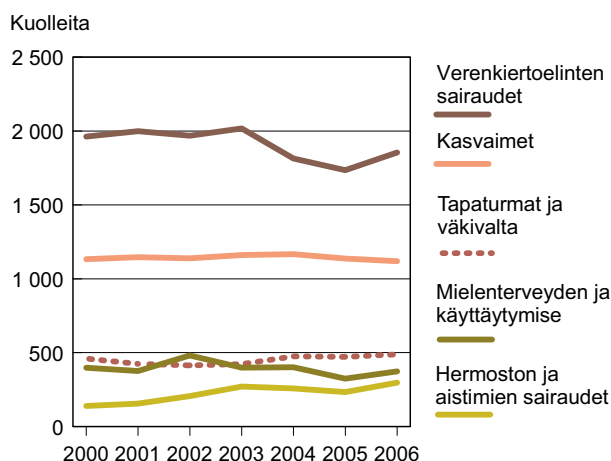
	2000	2002	2004	2006	2007
Helsinki	104,4	103,8	107,0	106,7	104,6
Espoo	82,2	79,8	85,8	87,0	86,6
Vantaa	99,3	98,9	99,9	96,7	96,5

Lähde: Kela, Terveyspuntari

näyttää paluuta 2000-luvun alkuvuosien tasoon vuosien 2004–2006 heikomman tilanteen jälkeen, mutta tilanteen pysyvyys selviää vasta aikasarjan täydentyessä.

Helsingiläisten yleisimmät kuolemansyyt ovat edelleen verenkiertoelinten sairaudet ja kasvaimet, joihin kuoli 60 prosenttia kaikista kuolleista vuonna 2006. Kehitys on kuitenkin ollut lievässä laskussa 2000-luvun aikana. Kolmanneksi suurin syy on tapaturmat ja väkivalta, jonka sisällä eniten kasvanut osatekijä ovat tapaturmaiset kaatumiset, joissa kasvua oli 51 prosenttia. Itsemurhat ovat vähentyneet 24 prosentilla vuodesta 2000 vuoteen 2006.

Kuvio 1.2.3. Helsingiläisten yleisimmät kuolinsyyt 2000–2006

Lähde: Tilastokeskus

Pääasiallinen kuolemansyy mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöissä on dementia. Hermoston ja aistimien sairauksista Alzheimerin tautiin kuoli lähes 200 henkilöä vuonna 2006 ja kuolemansyynä tauti on yli kaksinkertaistunut 2000-luvun aikana.

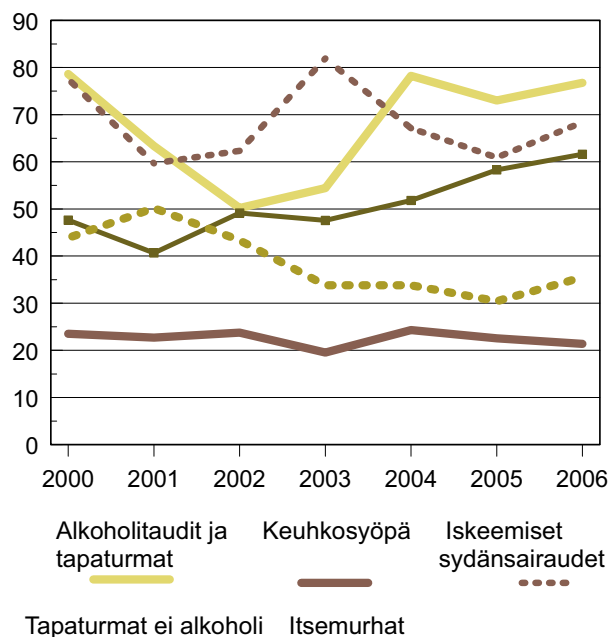
Alkoholisisyys eli alkoholiperäiset taudit ja tapaturmaiset alkoholimyrkytykset ovat Helsingissä koko 2000-luvun olleet hiukan yleisempiä kuin koko maassa. Alkoholisisyihin kuolleiden määrä kasvoi Helsingissä 11 prosenttia vuodesta 2000 vuoteen 2006. Näihin syihin kuoli 240 henkilöä vuonna 2006 ja suurin kasvu tapahtui vuosien 2003 ja 2004 välillä. Helsingissä näiden kuolemansyiden osuus kaikista kuolemansyistä oli 4,8 prosenttia vuonna 2006, kun koko maassa osuus jäi 4,2 prosenttiin.²

²Keväällä 2004 alkoholijuomaverotusta alennettiin ja muista EU:n maista omaan käyttöön hankitun alkoholin tuontirajoitukset poistettiin.

Alkoholisisyys ovat vaihdelleet sydänkohtausten kanssa keski-ikäisten helsinkiläisten miesten suurimpana kuolinsyynä koko 2000-luvun ajan. Kolmanneksi suurimpana syynä ja kauden loppua kohden kasvaneena ovat muut kuin alkoholiperäiset tapaturmat.

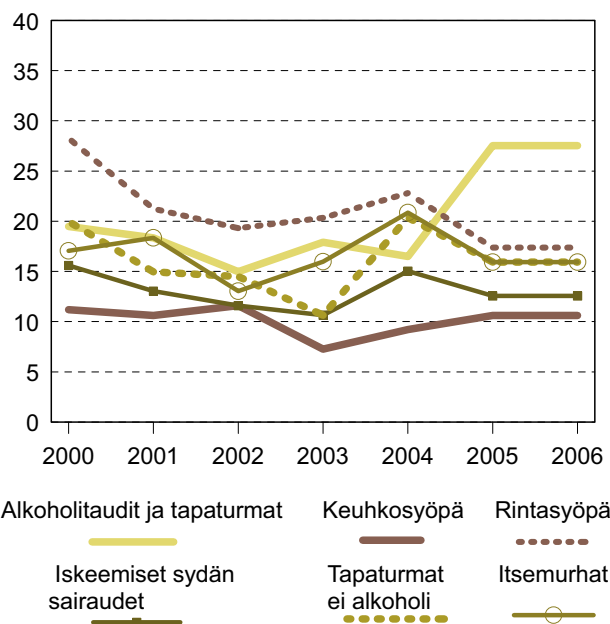
Keski-ikäisten naisten kuolinsyynä alkoholitaudit ja tapaturmat ohittivat rintasyövän vuonna 2005. Alkoholisisyys

Kuvio 1.2.4. 16–64 -vuotiaiden miesten kuolinsyyt 100 000 asukasta kohti 2000–2006

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 1.2.5. 16–64-vuotiaiden naisten kuolinsyyt 100 000 asukasta kohti 2000–2006

Lähde: Tilastokeskus

ovat myös keski-ikäisten naisten ainoa selvästi kasvussa ollut kuolinsyy 2000-luvulla.

Sairastavuus

Ikävakioidussa sairastavuusindeksissä kuntien asukkaiden terveydentilaa mitataan yhdistämällä tiedot kuolleisuudesta, työkyvyttömyydestä ja erityiskorvattavien lääkkeiden käytöstä ja suhteuttamalla tiedot koko maan tasoon. Sairastavuusindeksillä mitattuna helsinkiläisten terveydentila on pysynyt lähes samana ja koko maata parempana koko 2000-luvun ajan, pienin vuosittaisin vaihteluin. Sama tilanne on ollut Espoossa. Vantaalaisten terveydentilassa on havaittavissa pientä kohentumista vuodesta 2000 vuoteen 2007.

Taulukko 1.2.2. Ikävakioitu sairastavuusindeksi, koko maa=100

	2000	2002	2004	2006	2007
Helsinki	91,2	90,7	91,5	91,3	90,4
Espoo	76,3	75	76,6	76,6	76,4
Vantaa	92,3	91,7	91,8	91	90,6

Lähde: Kela, Terveyspuntari

Taulukko 1.2.3. Helsinkiläisten kansantaudit 2000–2007, Ikävakioitu indeksi, koko maa=100

	2000	2002	2004	2006	2007
Kansantauti-indeksi	80,7	80,1	79,8	79,4	79,4
Diabetes	85,0	85,1	84,2	82,7	82,4
Psykoosit	98,9	99,4	101,2	101,1	100,9
Sydämen vajaatoiminta	66,0	64,9	64,7	64,8	65,9
Nivelreuma	73,2	74,6	75,0	75,4	76,0
Astma	83,1	81,0	79,4	79,1	78,7
Verenpainetauti	78,6	77,3	75,8	74,5	74,0
Sepelvaltimotauti	79,8	78,7	78,4	78,1	78,1

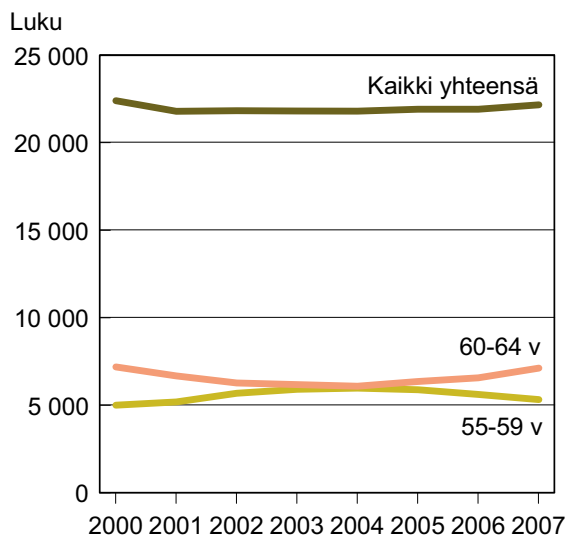
Lähde: Kela, Terveyspuntari

Helsinkiläisillä on vähemmän kansantautia koko maahan verrattuna, ja 2000-luvun kehitys on ollut helsinkiläisille suotuisa. Koko maahan nähden helsinkiläisillä on erityisen vähän sydämen vajaatoimintaa. Koko maan taso alittuu selvästi myös kaikissa muissa kansantaudeissa paitsi psykooseissa, joita helsinkiläiset sairastavat noin prosenttiyksikön enemmän kuin koko maan väestö.

Helsingissä oli vuoden 2007 lopussa työkyvyttömyyseläkkeellä noin 22 000 henkeä, mikä vastaa noin 5,5 prosenttia 16–64-vuotiaasta väestöstä. Heidän määränsä on pysynyt suurin piirtein samana koko 2000-luvun ajan.

Hieman yli puolet työkyvyttömyyksistä on johtunut mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöistä vuonna 2007. Syyryhmän osuus työkyvyttömyyseläkkeensaajista on myös kasvanut syistä eniten, 13 prosenttia, vuodesta 2000 vuoteen 2007. Mielenterveyteen liittyvät tekijät ovat erityisesti alle 55-vuotiaiden työkyvyttömyyden syynä.

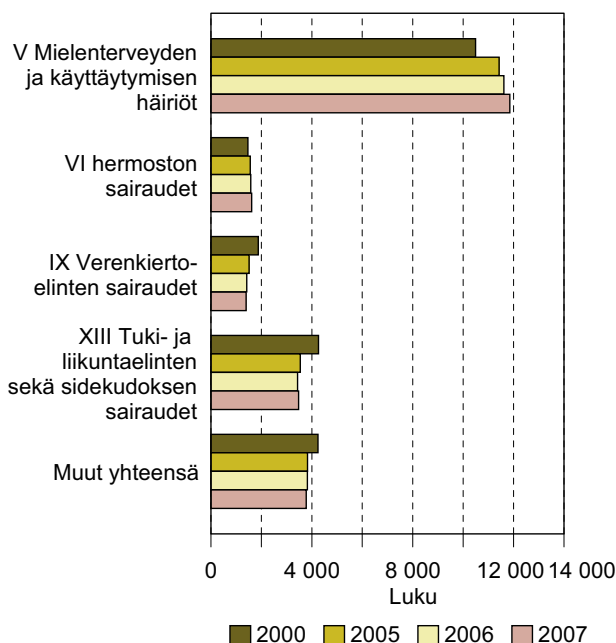
Kuvio 1.2.6. Työkyvyttömyyseläkkeen saajat iän mukaan 2000–2007

Lähde: Kela, Eläketurvakeskus

Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet olivat toiseksi suurin yksittäinen syy työkyvyttömyyteen ja sen perusteella eläkkeellä oli noin 16 prosenttia kaikista työkyvyttömyyseläkkeensaajista vuonna 2007. Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet työkyvyttömyyseläkkeen perustana ovat vähentyneet viime vuosina. Sen sijaan hienoisessa kasvussa ollut syyryhmä on hermoston sairaudet. Tähän ryhmään ryhmään sisältyvät mm. MS-tauti ja epilepsia.

Kuvio 1.2.7. Työkyvyttömyyseläkkeen saajat sairauden mukaan 2000–2007

Lähde: Kela, Eläketurvakeskus

Sairauksien lääkehoito

Helsingiläiset käyttävät aiempaa enemmän lääkärin määräämiä lääkkeitä. Peruskorvattavien lääkkeiden, joista Kelan korvaus on nykyisin 42 prosenttia, käyttö on Helsingissä lisääntynyt. Kun 59 prosenttia helsingiläisistä sai vuonna 2003 Kelan korvauksia peruskorvattavista lääkkeistä, vuonna 2007 niitä sai jo 66 prosenttia kaupunkilaisista. Helsingin taso jää kuitenkin noin prosenttiyksikön koko maan vastaavaa alemmaksi.

Kaikista korvatuista lääkkeistä yleisimmin käytettyjä olivat systeemisesti vaikuttavat infektiolääkkeet, tuki- ja liikuntaelinten sairauksien lääkkeet, sydän- ja verisuonisairauksien lääkkeet sekä hermostoon vaikuttavat lääkkeet. Vuodesta 2004 eniten kasvua on ollut tuki- ja liikuntaelinten sairauksien lääkkeissä. Toiseksi eniten on kasvanut infektiolääkkeitä ostaneiden osuus väestöstä.

Taulukko 1.2.4. Ostetuista lääkkeistä korvauksia saaneet lääkkeiden pääryhmän mukaan Helsingissä

	Helsinki				Koko maa
	2004	2005	2006	2007	2007
Systeemisesti vaikuttavat infektiolääkkeet	47,0	47,2	51,3	52,1	49,5
Tuki- ja liikuntaelinten sairauksien lääkkeet	32,6	32,2	39,5	41,1	39,8
Sydän ja verisuonisairauksien lääkkeet	31,3	32,1	31,5	31,7	36,0
Hermostoon vaikuttavat lääkkeet	26,3	26,9	28,5	29,6	27,9
Kaikki peruskorvattavat lääkkeet	59,0	59,3	65,0	66,7	68,9

Lähde: Kela

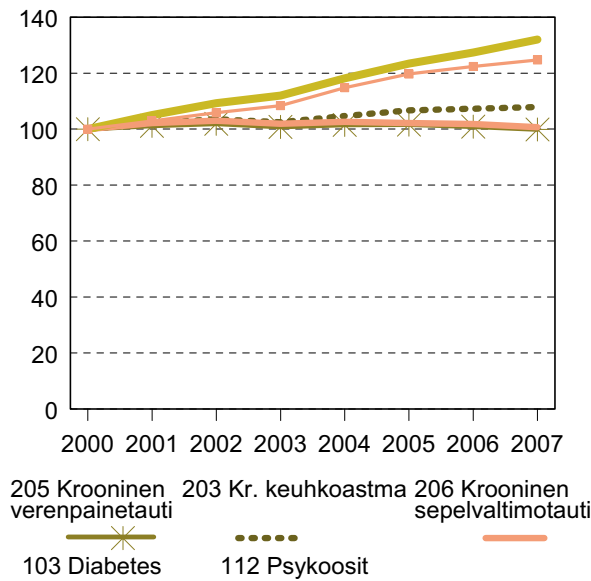
Vuonna 2007 oikeus erityiskorvattaviin lääkkeisiin oli 92 200 helsingiläisellä eli 16 prosentilla kaikista. Näistä Kelan korvaus on 100 prosenttia tai 72 prosenttia. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen määrä on kasvanut noin 8 prosentilla vuodesta 2000. Erityiskorvattavia lääkkeitä ovat vaikeiden ja pitkäaikaisten sairauksien hoitoon tarkoitettuja välttämättömiä lääkkeitä.

Helsingiläisten yleisimmät erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeuttavat sairaudet ovat verenpainetauti, keuhkoastma ja sepelvaltimotauti sekä diabetes ja psykoosit. Vuodesta 2000 suurin kasvu oli erityiskorvausoikeuksissa diabeteksen ja psykoosien lääkkeistä.

2000-luvulla lasten ja nuorten erityiskorvattavien lääkkeiden oikeuksien syistä ovat nopeimmin kasvaneet psykoosit sekä haavainen paksusuolentulehdus ja Crohnin tauti. Työikäisillä ja eläkeiän ylittäneillä lääkeoikeuden saannin syinä kasvoivat eniten krooniseen sepelvaltimotautiin liittyvät rasva-aineenvaihdunnan häiriöt ja rintasyöpä.

Kuvio 1.2.8. Yleisimmät perusteet erityiskorvattaviin lääkkeisiin, muutos 2000–2007 (vuosi 2000=100)

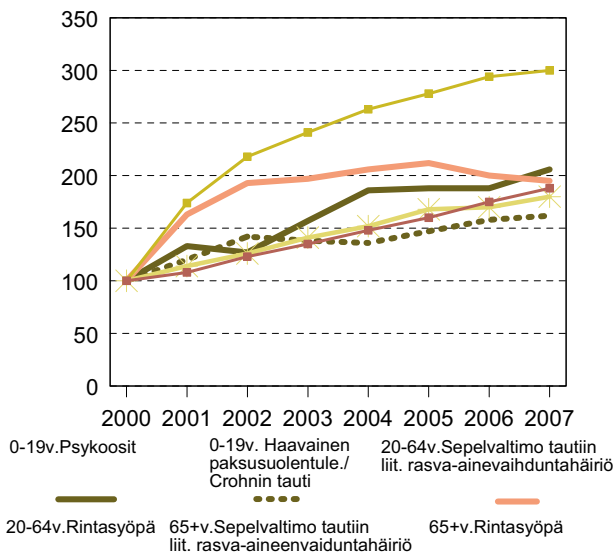
indeksi
v. 2000=100

Lähde: Kela

Kuvio 1.2.9. Eniten kasvaneet perusteet erityiskorvattaviin lääkkeisiin ikäryhmittäin, muutos 2000–2007 (vuosi 2000=100)

indeksi
v. 2000=100

Lähde: Kela

Terveyspalvelujen käyttö

Helsingin tuottamien ja järjestämien terveydenhuollon palvelujen asiakasmäärä on vähentynyt kolmella prosentilla vuodesta 2000 vuoteen 2007. Avohoidon käyttäjämäärä on vähentynyt 2,7 prosentilla ja laitoshoidon 11,8 prosentilla. Suurin vähennys on tapahtunut HUS:in palveluiden käytössä.

Taulukko 1.2.5. Helsingin perusterveydenhuollon palvelujen käynnit asiakasta kohden vuodessa

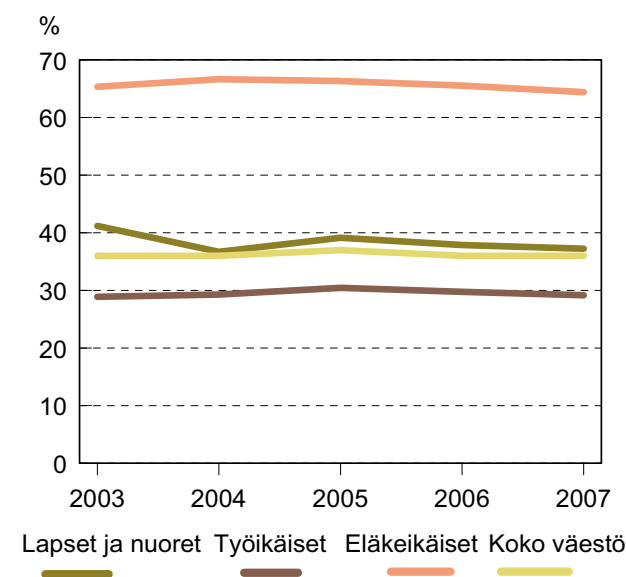
	2003	2004	2005	2006	2007
Lapset ja nuoret	6,5	6,3	6,4	6,3	6,3
Työikäiset	4,6	5,1	5,5	5,1	5,3
Eläkeikäiset	12,0	10,0	25,2	26,3	26,7
Koko väestö	6,5	6,3	9,3	9,4	9,6

Lähde: Helsingin kaupungin terveystakeskus

Helsingin terveydenhuollon palveluja käytti kaikkiaan 71,4 prosenttia kaupunkilaisista, avohuollon palveluja 71,2 prosenttia ja laitoshuollon palveluja 10,4 prosenttia. Ulkokuntalaisia asiakkaita Helsingin terveydenhuollossa oli 16 000 vuonna 2007, enimmäkseen avohoidon palvelujen käyttäjinä. Ulkokuntalaisten osuus on noussut 43 prosentilla vuodesta 2000.

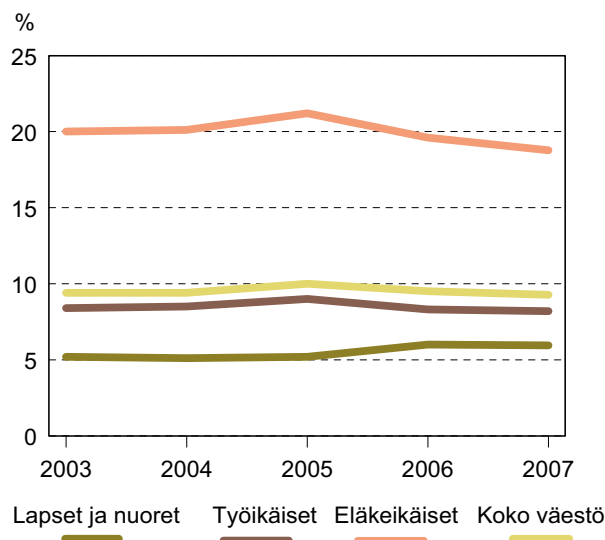
Helsingin perusterveydenhuollon palveluiden asiakkaat käyttivät palveluita keskimäärin 9,6 kertaa vuodessa asiakasta kohden. Selvä nousu vuodesta 2003 johtuu kotihoidon palveluiden siirtymisestä sosiaalivirastosta terveyskeskukseen vuonna 2005. Tästä johtuen eläkeikäisten jo ennestään muita korkeampi käyntien määrä kohosi yli kaksinkertaiseksi. Lapsilla ja nuorilla vuosittaisia käyntejä oli 6,3, työikäisillä 5,1 asiakasta kohden vuonna 2006. Perusterveydenhuollon palvelut kattavat avosairaanhoidon, hammashuollon, terveyskeskuspäivystyksen ja kotihoidon palvelut.

Kuvio 1.2.10. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palveluita käyttäneet 2003–2006, osuus ikäryhmästä

Lähde: Helsingin kaupungin terveystakeskus

Kuvio 1.2.11. Erikoissairaanhoidon laitoshoidon palveluita käyttäneet 2003–2007, osuus ikäryhmästä

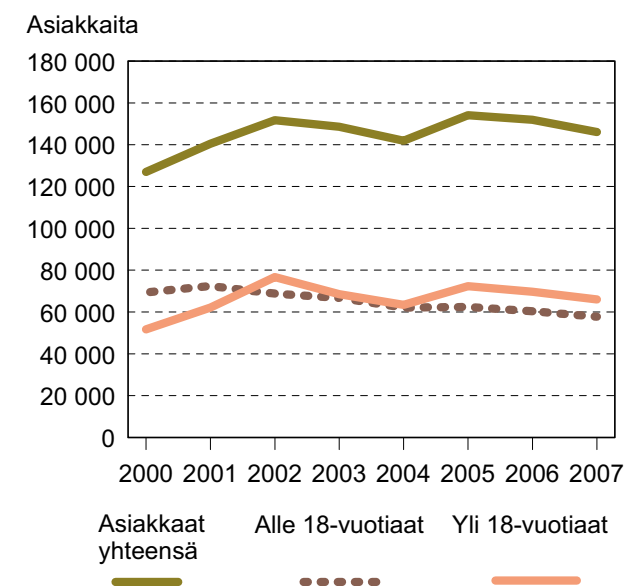
Lähde: Helsingin kaupungin terveystakeskus

Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkäripalveluja käytti 36 prosenttia helsinkiläisistä vuonna 2007. Käytön taso on pysynyt vakaana vuodesta 2003. Lapset ja nuoret käyttävät lääkäripalveluja hiukan keskimääräistä enemmän, mutta heidän käyttöasteensa on hieman laskenut vuodesta 2003 vuoteen 2007. Työikäisistä 29 prosenttia käyttää avohoidon lääkäripalveluja, eläkeikäisistä 64 prosenttia. Kumpikin osuus on pysynyt 2000-luvulla melko vakaana.

Erikoissairaanhoidon laitoshoidon palveluja käyttää vuosittain vajaa 10 prosenttia helsinkiläisistä. Lapset ja nuoret sekä työikäiset käyttivät näitä keskimääräistä vähemmän, eläkeikäiset keskimääräistä selvästi enemmän.

Helsingin hammashoidon palveluja käytti noin 27 prosenttia väestöstä vuonna 2007. Hammashuollon asiakasmäärä on jonkin verran vähentynyt vuodesta 2005. Kaikkiaan asiakkaita oli 146 000 vuonna 2007. Suhteellisesti eniten kunnallista hammashoitoa käyttävät lapset ja nuoret, joiden osuus tosin on ollut laskussa vuodesta 2001 lukien. Työikäisistä noin 20 prosenttia ja eläkeikäisistä noin 14 prosenttia käytti kunnallisen hammashoidon palveluja.

Kuvio 1.2.12. Hammashuollon asiakkaat terveyskeskuksissa 2000–2007

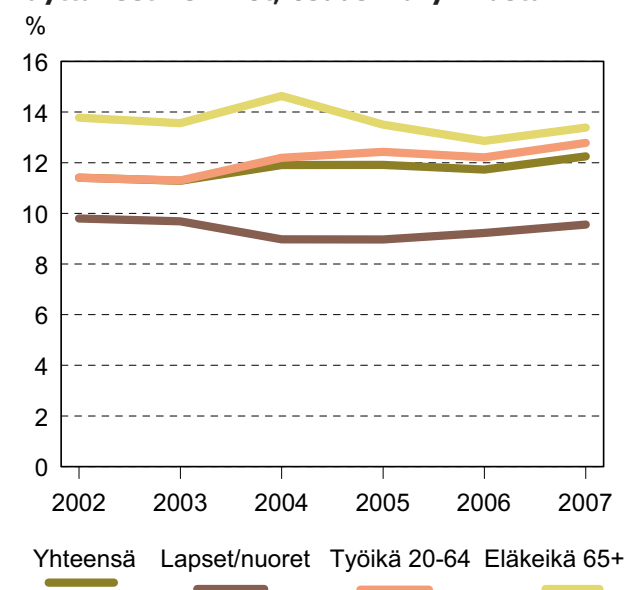
Lähde: Helsingin kaupungin terveyskeskus

Yksityiset terveyspalvelut

Vuonna 2007 yksityisen yleislääkärin vastaanotolla kävi noin 70 000 helsinkiläistä. Määrä on kasvanut noin 9 prosentilla vuodesta 2002. Suhteellisesti eniten yksityislääkärinä käyttivät eniten eläkeikäiset yli 65-vuotiaat, joista reilu 13 prosenttia kävi yksityislääkäriässä vuonna 2007. Vuodesta 2002 vuoteen 2007 kasvoi ainoastaan työikäisten yksityislääkärinä käyttäneiden osuus, eläkeikäisten käyttäjien osuus sen sijaan väheni.

Yksityisen erikoislääkärin vastaanotolla kävi vuonna 2007 noin 162 000 helsinkiläistä. Eläkeikäiset käyttivät myös yksityisiä erikoislääkäripalveluita suhteellisesti eniten. Heistä 45 prosenttia kävi yksityisellä erikoislääkärin vas-

Kuvio 1.2.13. Yksityistä yleislääkärinä käyttäneet henkilöt, osuus ikäryhmästä

Lähde: Kela

taanotolla. Lapsista ja nuorista erikoislääkärillä kävi 24 prosenttia ja työikäisistä 26 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä.

Yleisimmin yksityisen erikoislääkärin palvelua käytettiin naistentautien ja synnytysten erikoisalalla, mitä käyttäneitä helsinkiläisiä oli 56 000 vuonna 2007. Toiseksi yleisin yksityisen palvelun erikoisala olivat silmätaudit ja kolmantena kirurgia. Palvelun käytön kasvu oli keskimääräistä nopeampaa yleislääketieteeseen, lastentautien, ihotautilien, psykiatrian sekä korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoislääkäreiden vastaanotoilla.

Taulukko 1.2.6. Yksityisellä hammaslääkärillä käyneet, osuus % ikäryhmästä

	2005	2006	2007
Yhteensä	24,7	24,5	25,7
0-19v	2,2	2,2	2,5
20-64v	27,8	27,4	28,7
65+v	40,9	41,4	42,6

Käyntejä/Kävijä

	2005	2006	2007
Yhteensä	3,0	2,9	2,9
0-19v	1,7	1,8	1,8
20-64v	2,9	2,8	2,8
65+v	3,3	3,3	3,4

Lähde: Kela

Lääkärikäyntien määrä asiakasta kohden on yksityisellä yleislääkärillä jäänyt hieman alle kahteen käyntiin vuodessa, ja vuodesta 2002 vuoteen 2007 on tapahtunut hienoista keskimääräisen käyntimäärän vähenemistä. Yksityisellä erityislääkärillä käyntien määrä asiakasta kohden vuodessa on noin 2,5 ja siinäkin on tapahtunut hienoista vähennystä vuodesta 2002 vuoteen 2007.

Yksityisellä hammaslääkärillä on vuosina 2005–2007 käynyt noin neljäsosa helsinkiläisistä. Vuonna 2007 palvelua käytti 146 000 helsinkiläistä ja määrä oli kasvanut noin 7 000 vuoteen 2005 verrattuna. Ikäryhmittäin yksityistä hammaslääkärinä käyttäneet painottuvat erittäin voimakkaasti eläkeikäisiin, joista 43 prosenttia kävi yksityisellä hammaslääkärillä vuonna 2007. Yksityisen hammaslääkärin hoito vaatii keskimäärin 3 käyntiä vuodessa kävijää kohden. Lapsilla ja nuorilla käyntejä on keskimääräistä vähemmän, eläkeikäisillä keskimääräistä enemmän.

Terveyspalveluiden käyttö ja mielipiteet terveyspalveluista

Vuodesta 1983 toistettu kaupunkipalvelututkimus tehtiin taas kyselynä asukkaille vuonna 2008. Terveyspalvelujen käyttöä koskevan osion mukaan palveluita käyttäneiden osuus on kasvanut. Samalla yksityisten ja kunnallisten terveyspalveluiden rinnakkaiskäyttö on edelleen lisääntynyt 2000-luvulla. Vuonna 2008 vastaajista 47 prosenttia oli käyttänyt sekä yksityisiä että kunnallisia terveyspalveluja 12 kuukauden aikana.

Taulukko 1.2.7. Avoterveydenhuollon kokonaiskäyttö Helsingissä 1997–2008, %

	1997	2001	2005	2008
Ei ole käyttänyt ko. terveyspalveluja	19	16	9	8
Käynyt vain terveyskeskuksessa	24	23	16	21
Käynyt vain yksityislääkärillä	24	26	29	24
Käynyt molemmissa	33	35	46	47
%	100	100	100	100
N=	2257	1384	1904	1602

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus, Helsingin kaupungin tietokeskus

Kunnallisten ja yksityisten lääkäripalvelujen käyttö on tiheydeltään melko samanlaista. Vastaajista hieman alle puolet oli käyttänyt kunnallisia ja yksityisiä lääkäripalveluja 1–3 kertaa viimeisen vuoden aikana. Tätä tiheämpi käyttö painottuu yksityisellä puolella hieman kunnallista enemmän.

Kaupunkipalvelututkimuksen vastaajien mielipiteet kunnan terveyspalveluista ovat 2000-luvun kyselyissä alkaneet painottua siihen suuntaan, että Helsingin terveyskeskuksen lääkäripalvelujen katsotaan olevan pikemminkin huonosti kuin hyvin järjestettyjä. Palveluja huonosti järjestettyinä pitävien osuus on kaksinkertaistunut vuodesta 2001, ja vaikka vuonna 2008 palveluja hyvin järjestettynä pitävien osuus on hiukan edelliseen kyselyyn nähden lisääntynyt, jää mielipidemittarin painopiste nyt miinuspuolelle.

Taulukko 1.2.8. Terveyspalvelujen käyttö Helsingissä

Kuinka usein käyttänyt %	Terveyskeskus	Yksityislääkäri
Ei lainkaan	31,9	29,1
1-3 kertaa	49,8	48,6
4-9 kertaa	14,4	18,4
Useammin	3,9	3,8
Yhteensä	100	100

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus, Helsingin kaupungin tietokeskus

Taulukko 1.2.9. Kunnan terveyspalvelujen järjestäminen

Kunnan terveyskeskuksen lääkäripalvelut ovat mielestäni järjestetty:

	% Hyvin	Ei osaa sanoa	Huonosti	
2008	43	17	40	100
2005	40	30	30	100
2001	56	26	19	101

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus, Helsingin kaupungin tietokeskus

Toisaalta terveyskeskuksen terveysasemat-osastolla, kotihoitossa, pitkäaikaissairaalassa ja psykiatriassa tehdyn asiakastytytyväisyyskyselyn mukaan kyseisiä palveluita käyttävät olivat yleisesti tyytyväisiä terveyskeskuksen tuottamiin palveluihin vuonna 2007. Keskeisiksi vahvuuksiksi koettiin henkilökunnan ystävällisyys, asiakaslähtöisyys ja ammattitaito sekä hoidon ja palvelujen laatu.³

³Helsingin kaupungin terveyskeskus: Toiminnan laatu Helsingin terveyskeskuksessa vuonna 2007. Helsingin kaupungin terveyskeskuksen raportteja 2008:8. sivut 14-15.

Sosiaalipalvelujen tarve eri elinvaiheissa

Lasten päivähoito

Päivähoitoon osallistuvien 1–6-vuotiaiden määrä on lisääntynyt vuodesta 2004 alkaen, ja vuoden 2007 aikana päivähoitossa olevien osuus lapsista kasvoi edelleen. Päivähoitossa olevien lasten osuus kasvaa iän myötä. Yksi-vuotiaista lapsista vain neljännes on päivähoitossa, kun kuusivuotiaista osuus on jopa 90 prosenttia.

Vuonna 2007 päivähoitoon osallistui ikävakioituna 66,2 prosenttia 1–6-vuotiaista, kun osuus vuonna 2004 oli selvästi alempi, 61,5 prosenttia. Mikäli vuonna 2007 päivähoitossa olisi ollut sama osa 1–6-vuotiaista kuin vuonna 2004, olisi viime vuodenvaihteessa Helsingin kunnallisessa päivähoitossa ollut 1 400 lasta vähemmän. Kehityksen taustalla on seudun parantunut työllisyystilanne. Työvoimatutkimuksen mukaan 20–49-vuotiaista naisista oli vuoden 2007 lopulla työllisiä 81 prosenttia ikäryhmästä, kun vuonna 2004 osuus oli 78 prosenttia. Lähivuosina päivähoitoikäisten lasten määrä kasvaa väestöennusteen mukaan vuosittain 200–300 hengellä.

Perheneuvola

Sosiaalivirasto tekee ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä perheiden kanssa. Perheneuvolan tavoitteena on antaa perheille tukea lasten kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä asioissa sekä avustaa muissa kriiseissä ja ongelmatilanteissa. Vuonna 2007 perheneuvonnalla oli lähes 6000 asiakasta, joista lapsiasiakkaita oli liki 2000. Perheneuvolan asiakkaiden määrä on kasvanut vuodesta 2001 vuoteen 2007 yhteensä 4 prosenttia. Viime vuosina suunta on kuitenkin ollut laskeva, ja vuodesta 2004 vuoteen 2007 asiakkaiden määrä on laskenut 10 prosenttia.

Taulukko 1.2.10. Perheneuvolan asiakkaat Helsingissä 2001–2007

	2001	2004	2007	Muutos 2001–2007	
				lkm	%
Asiakkaita yhteensä	5 730	6 626	5 977	247	4,3
josta lapsiasiakkaita	1 998	2 211	1 992	-6	-0,3

Lähde: Sosiaalivirasto

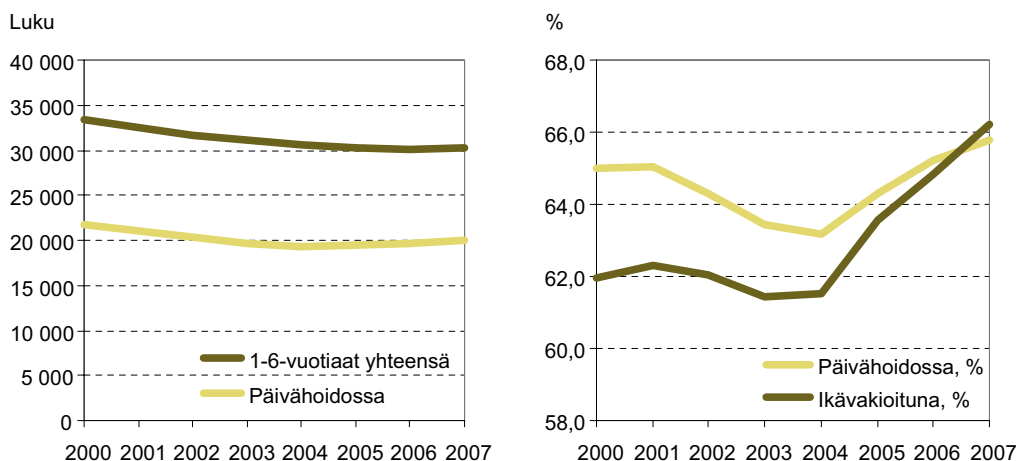
Lastensuojelu

Lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteitä tarvitsevien alaikäisten lasten osuus on Helsingissä suurempi kuin koko maassa. Näitä tukitoimia tarvitsi Helsingissä 6,2 prosenttia ja koko maassa 5,3 prosenttia alle 18-vuotiaasta väestöstä vuonna 2007. Lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevien lasten lukumäärä on Helsingissä kasvanut 7,5 prosenttia vuodesta 2000 vuoteen 2007. Avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olevien lasten määrä on kuitenkin ollut pienessä laskussa vuodesta 2004 lähtien.

Yksi voimakkaimmista lastensuojelun toimenpiteistä on kodin ulkopuolelle sijoittaminen. Siihen päädyttiin alle 18-vuotiaista helsinkiläislapsista 2,3 prosentin kohdalla vuonna 2007. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärässä näkyy osin sama suuntaus kuin avohuollossa olevien lasten kohdalla. Helsingissä sijoitettujen lasten määrä on kasvanut noin 8 prosentilla vuodesta 2000 vuoteen 2007, koko maassa vastaavasti 25 prosentilla. Vuonna 2006 sijoitettuna olevien lasten määrä oli Helsingissä likimain sama kuin vuonna 2007.

Yleisimmät syyt lastensuojelun tarpeeseen Helsingissä liittyvät lapsen tai nuoren kasvuoloihin tai perheen elinoloihin sekä avohuollossa että sijoituksissa. Näitä tekijöitä olivat muun muassa vanhempien päihteiden käyttö tai terveyden tila. Lastensuojelun tarvetta aiheuttavat myös

Kuvio 1.2.14. Kunnalliseen päivähoitoon osallistuvien 1–6-vuotiaiden osuus ikäluokasta sekä ikävakioitu osuus 31.12. vuosina 2000–2007

Lähde: Sosiaalivirasto

Taulukko 1.2.11. Lastensuojelun piirissä olleet lapset ja nuoret 2000–2007

	2000	2005	2007	Muutos 2000–2007	
				lkm	%
Lapsia ja nuoria yhteensä	7278	7734	7725	447	6,1
joista					
Avohuollossa	6276	6969	6911	635	10,1
Sijaishuollossa	2326	2431	2538	212	9,1
Huostassa olleet	1603	1909	2 046	443	27,6
Uudet huostaanotetut	308	408	418	110	35,7
Kiireellisesti huostaanotetut	222	329	305	83	37,4

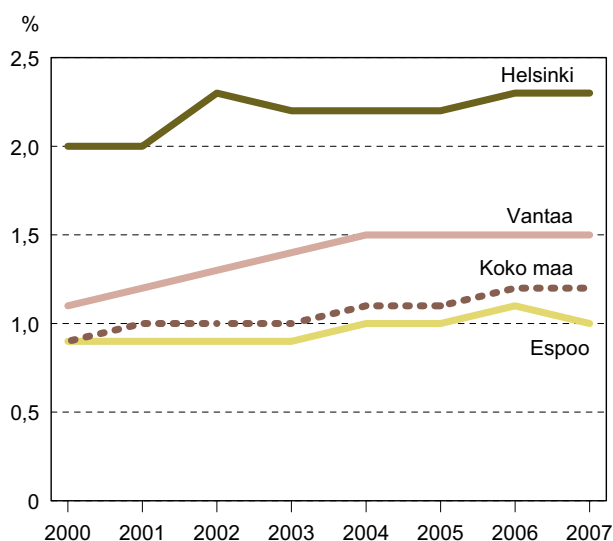
Lähde: Sosiaalivirasto

lapsen toimintaedellytysten puutteet. Näihin syynä ovat fyysinen ja psyykinen pahoinvointi, kouluvaikeudet tai perheen ongelmat ja sisäiset ristiriidat.

Lastensuojelun asiakkaista 10 prosenttia oli muita kuin suomen tai ruotsinkielisiä vuonna 2000. Vieraskielisten osuus lastensuojelun asiakkaista oli noussut 13 prosenttiin vuonna 2007. Sen sijaan muiden maiden kansalaisten osuus lastensuojelun asiakkaista on säilynyt 2000-luvun ajan likipitään samana ja oli 8,8 prosenttia vuonna 2007.

Huostassa olleiden alle 18-vuotiaiden lukumäärä on Helsingissä kasvanut koko 2000-luvun. Vuosien 2000 ja 2007 välillä huostaan otettujen lasten määrä on kasvanut 28 prosenttia ja kiireellisesti huostaan otettujen määrä 37 prosenttia. Vuoden 2007 lopussa huostaan otettuna oli 2046 lasta eli 21 lasta tuhatta 0–17-vuotiaasta kohden. Huostaanotossa suuri ongelma on, että yhä useampi lapsi joutuu vuoden aikana toistuvasti otetuksi huostaan. Vuonna 2007 huos-

Kuvio 1.2.15. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, osuutena vastaavanikäisestä väestöstä

Lähde: Sotkanet

Taulukko 1.2.12. Lastensuojelun tarvetta aiheuttavat tekijät

Lastensuojelun tarvetta aiheuttavat tekijät	Lastensuojelu	Sijoitus
Yhteensä tekijöitä osuutena kaikista:	7725	2538
Lapsen/nuoren kasvuolot/perheen elinolot johon syynä:	68,1	63
Päihteet	16,5	22,5
Fyysinen, psyykinen terveys	11,1	10
Sosiaalinen vuorovaikutus	14,2	9,3
Lapsen/nuoren toimintaedellytykset ja/tai niiden puutteet johon syynä:	18	17,5
Fyysinen, psyykinen hyvinvointi	4	5,2
Kouluvaikeudet	4	3,9
Sosiaalinen vuorovaikutus	5,7	4,3
Muut taustatekijät	2,6	1
Ei tietoa	11,7	18,9

Lähde: Sosiaalivirasto

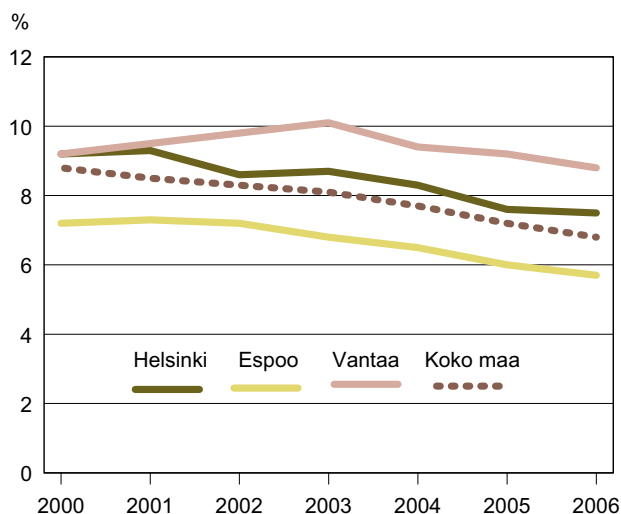
taanotoista ainoastaan 20 prosentissa tapauksista tapahtui ensimmäistä kertaa.

Toimeentulotuki

Toimeentulotuen saajien määrä on Helsingissä vähentynyt edelleen vuonna 2007. Tukea saavien kotitalouksien määrä on vähentynyt liki viidellä tuhannella ja tuen piirissä olevien henkilöiden määrä 9 000 vuodesta 2000 vuoteen 2007. Toimeentulotukea sai noin 34 500 kotitaloutta ja 50 100 henkilöä vuonna 2007.

Toimeentulotukea sai vuonna 2008 keskimäärin 19 700 kotitaloutta kuukaudessa². Muutosta edelliseen vuoteen

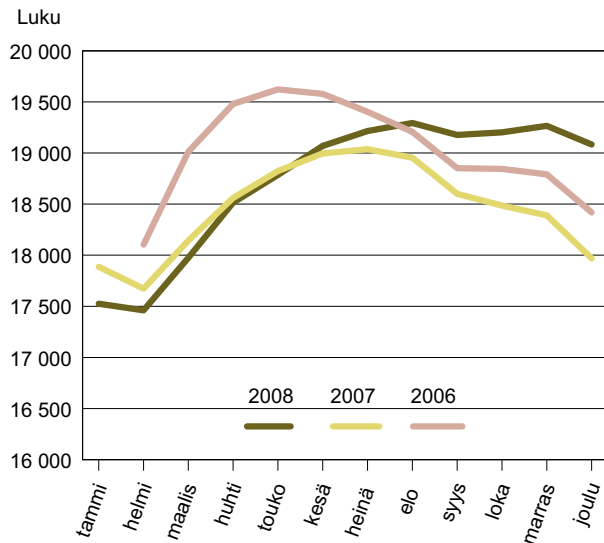
Kuvio 1.2.16. Toimeentulotukea saaneet henkilöt, % asukkaista

Lähde: Sotkanet

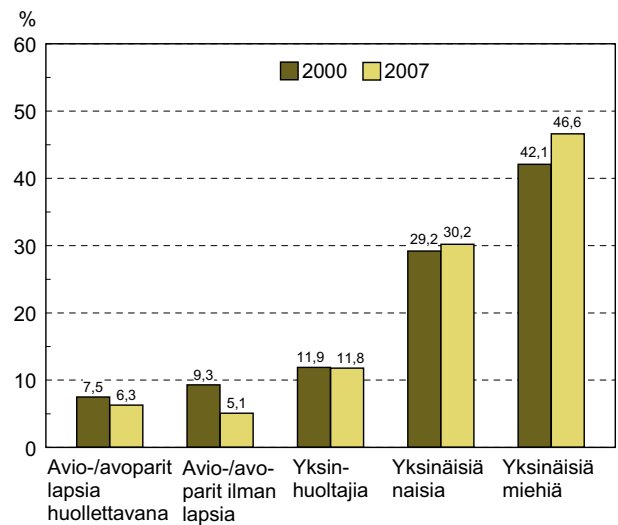
²Toimeentulotuen saajat ja alkaneet asiakassuhteet keskimäärin kuukaudessa laskettiin marraskuun tilanteen mukaan.

Kuvio 1.2.17. Toimeentulotuen saajat kuukausittain (3 kk liukuva keskiarvo)

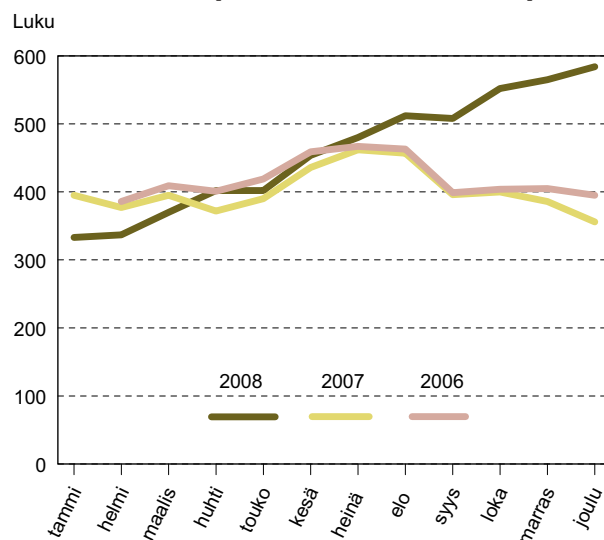
Lähde: Sosiaalivirasto

Kuvio 1.2.19. Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet perhetyypin mukaan 2000 ja 2007

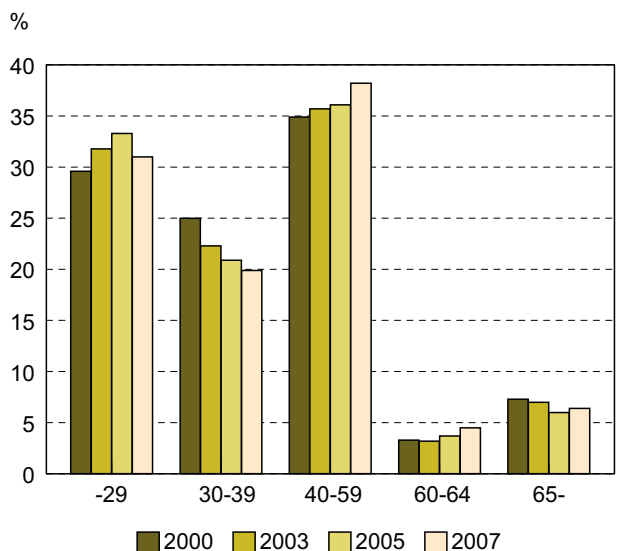
Lähde: Sosiaalivirasto

Kuvio 1.2.18. Kuukauden aikana alkaneet asiakassuhteet (3 kk liukuva keskiarvo)

Lähde: Sosiaalivirasto

Kuvio 1.2.20. Toimeentulotuen saajat ikäryhmittäin, % saajista

Lähde: Sosiaalivirasto

ei juuri ole. Uusia asiakassuhteita alkoi vuoden 2008 aikana keskimäärin 533 kuukaudessa. Kuukauden aikana alkaneiden asiakassuhteiden määrä nousi vuonna 2008 15 prosenttia vuoden 2007 vastaavasta ajankohdasta. Alkaneiden asiakassuhteiden määrä ei siis vuonna 2008 ole enää pienentynyt.

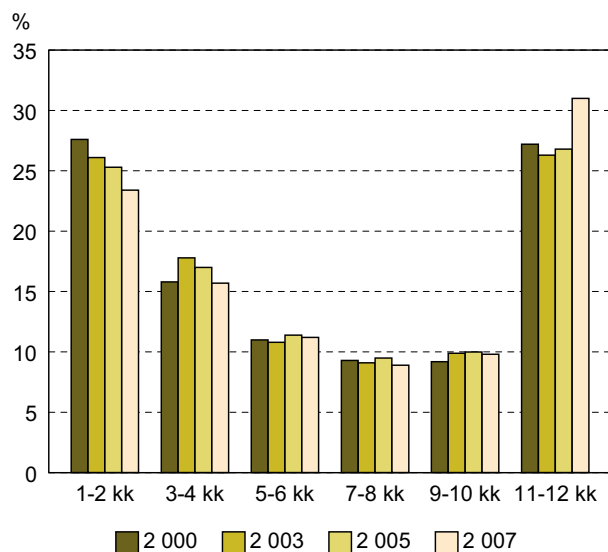
Nuorten talouksissa opiskelu ei selitä toimeentulotuen tarvetta sillä alle 25-vuotiaista tuensaajista valtaosa, 85 prosenttia, oli statukseltaan muu kuin opiskelija. Toimeentulotuen saajista 12 prosenttia oli yksinhuoltajia. Heidän osuutensa kaikista saajista oli likimain sama vuonna 2000.

Helsingiläisistä toimeentulotukea saavista kotitalouksista 75 prosentissa päämies oli suomen- tai ruotsinkielinen,

joten vieraskielisten päämiesten osuus oli 25 prosenttia vuonna 2007. Valtion korvauksen piirissä olevia pakolaisia, turvapaikanhakijoita tai paluumuuttajia oli 13,5 prosenttia kaikista toimeentulotuen saajista.

Toimeentulotuen tarkoitus on olla viimesijainen ja väliaikainen toimeentulon lähde. 24 prosentilla toimeentulotukea saavien talouksien päähenkilöillä ei ollut vuonna 2007 muita tulolähteitä. Toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa näyttäisi siltä, että työttömyysturvaetuudet eivät aina riitä vaan elämiseen tarvitaan lisäksi toimeentulotukea. 27 prosenttia kaikista toimeentulotuen saajista sai pääasiallisena tulonaan työttömyysturvaetuutta. Eläkettä pääasiallisena tulona sai 16 prosenttia ja asumistukea 12 prosenttia toimeentulotuen saajista.

Kuvio 1.2.21. Kotitaloudet toimeentulon keston mukaan %

Lähde: Sosiaalivirasto

Toimeentulotukea saadaan tätä nykyä pidempään kuin aikaisemmin. Vuonna 2007 tukea saatiin vuoden aikana keskimäärin 6,8 kuukautta, kun vuonna 2000 keskiarvo oli 6,3 kuukautta. Vuonna 2007 yli 36 prosenttia toimeentulotukea saaneista kotitalouksista oli tuen piirissä vuoden aikana yli kymmenen kuukautta. Näistä vuoden ajan toimeentulotukea sai 24 prosenttia eli voidaan olettaa, että ainakin osalle näistä toimeentulotuki on pitkäaikainen elannon lähde.

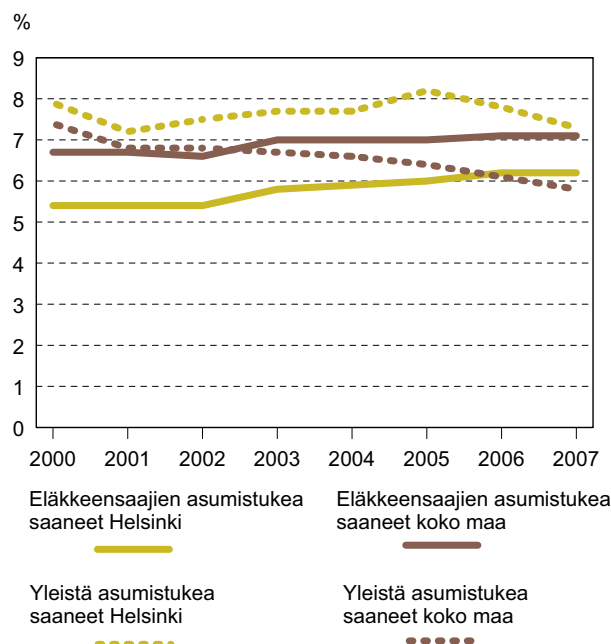
Asumistuki

Kela maksaa asumisen tukia, joiden tavoitteina on taata pienituloisille mahdollisuus asua kohtuutasoisessa tai kohtuullisen kokoisessa asunnossa. Asumistuet ovat tuloharkintaisia etuuksia eli niiden saamiseen vaikuttavat omat ja perheenjäsenten tulot ja omaisuus.

Yleisen asumistuen saajien määrä oli vuonna 2007 vähenyt liki 1500 kotitaloudella vuoteen 2006 nähden. Sama ilmiö on nähtävissä myös muualla Helsingin seudulla sekä koko maassa. Tuen piirissä olevat asutokunnat vähenivät Helsingissä 6,2 prosenttia vuodesta 2006 vuoteen 2007. Yleisen asumistuen saajien keskimääräiset asumismenot neliötä kohti ovat Helsingissä reippaasti koko maata korkeampia. Helsingissä asumismenot ovat 9,9 euroa ja koko maassa 8,2 euroa neliötä kohti.

Eläkkeensaajien asumistukea saavien asutokuntien määrässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia vuodesta 2006 vuoteen 2007 Helsingissä ja koko Suomessa. Pidemmällä aikavälillä vuosina 2000–2007 tukea saavien asutokuntien määrä lisääntyi Helsingissä 21 prosenttia, muissa suurissa kaupungeissa huomattavasti tätä enemmän ja koko maassa 13 prosenttia. Myös eläkkeensaajien asumistuen saajien keskimääräiset asumismenot ovat Helsingissä ko-

Kuvio 1.2.22. Yleisen asumistuen ja eläkkeen saajan asumistuen saajat Helsingissä ja koko maassa, % asutokunnista

Lähde: Sotkanet

ko maata korkeampia. Helsingissä asumismenot ovat 9,1 euroa ja koko maassa 7,0 euroa neliötä kohti.

Vanhusten palvelut

Ikäihmisten palveluja koskevan laatusuosituksen (STM, 2008³) mukaan tavoitteena vuoteen 2012 mennessä on, että 91–92 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä henkilöistä asuisi kotona. 75 vuotta täyttäneet helsinkiläiset asuvat ikään-essään omassa kodissaan ympäristökuntia ja koko maata harvemmin. Vastavuoroisesti huonokuntoisemmille ikään-

Taulukko 1.2.13. 75 vuotta täyttäneiden asumismuoto Helsingissä ja koko maassa sekä ikäihmisten palveluja koskeva Sosiaali- ja terveysministeriön laatusuositus

	Helsinki	Koko maa	STM suositus ³ 2012 mennessä:
Kotona asuvat	86,3	89,4	91-92
Säännöllinen kotihoito	10,5	11,3	13-14
Omaishoidon tuki	3,5	3,9	5-6
Tehostettu palveluasuminen	5,6	4,2	5-6
Pitkäaikainen laitoshoido	7,7	6	3

Lähde: Sotkanet

³Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:3. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Taulukko 1.2.14. Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

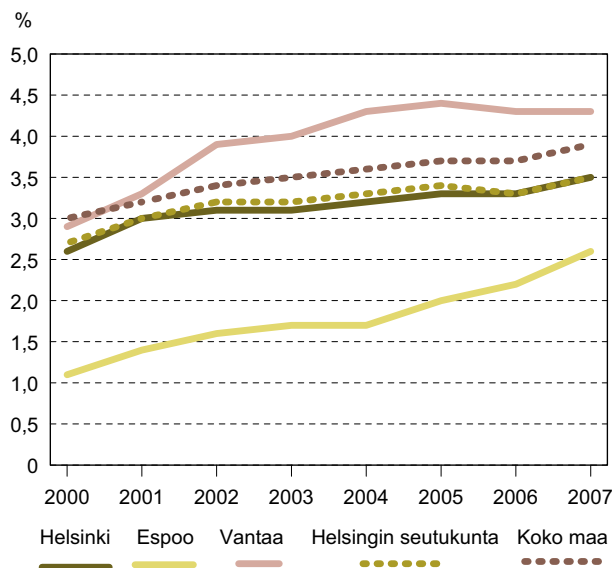
	2001	2003	2005	2007
Helsinki	11,9	11,1	10,0	10,5
Espoo	11,3	10,2	10,1	10,2
Vantaa	7,0	9,2	7,3	10,3
Koko maa	12,1	11,4	11,5	11,3

Lähde: Sotkanet

tyneille tarkoitetuissa tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon piirissä oli Helsingissä koko maata ja muita pääkaupunkiseudun kuntia suurempi osuus ikään-tyneistä vuonna 2007. Vuoteen 2000 nähden kotona ja tavallisessa palveluasunnossa asuvien helsinkiläisten osuus on vähentynyt samoin kuin pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevien osuus. Tehostetun palveluasumisen asiakkaiden osuus on selvästi lisääntynyt.

Säännöllisen kotihoidon piirissä oli 10,5 prosenttia helsinkiläisistä 75 vuotta täyttäneistä vuonna 2007, mikä on melko lähellä koko maan ja muun pääkaupunkiseudun tasoa. Osuus on vuodesta 2001 ollut laskusuunnassa niin Helsingissä kuin koko maassakin. Säännöllisen kotihoidon 75 vuotta täyttäneet asiakkaat ovat Helsingissä vähentyneet 4 prosentilla vuodesta 2001 vuoteen 2007. Koko maassa heidän määränsä on samanaikaisesti kasvanut 11 prosentilla. Helsingissä säännöllisesti kotihoitoa saaneiden määrä on kuitenkin kasvanut vuodesta 2005 vuoteen 2007.

Kuvio 1.2.23. Omaishoidon tukea saavien osuus 75 vuotta täyttäneistä

Lähde: Sotkanet

Omaishoidon tukea saavien osuus 75 vuotta täyttäneistä on kasvanut jonkin verran Helsingissä ja melkein kaikissa suurissa kaupungeissa ja koko maassa vuodesta 2000 vuoteen 2007. Vaikka tukea saavien osuus on kasvanut, jää se kuitenkin alle laatusuosituksen. Helsingissä vastaavan ikäisestä väestöstä 3,5 prosenttia sai omaishoidon tukea vuonna 2007.

1.3 Koulutus

Väestön koulutustaso Helsingissä

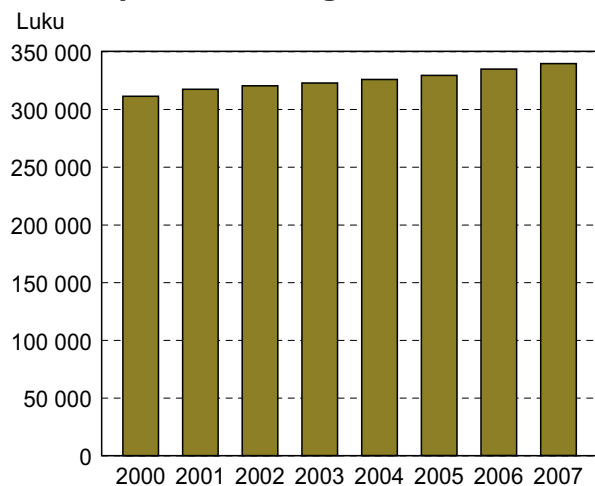
Helsingin ja Helsingin seudun asukkaiden koulutustaso on korkea. Helsingin aikuisväestöstä 69,2 prosentilla oli peruskoulun jälkeinen tutkinto vuonna 2007. Koulutustaso kokonaisuudessaan onkin noussut merkittävästi viime vuosikymmeninä ja korkeimmin koulutettuja ovat nuoret ikäluokat. Myös naisten koulutustaso on Helsingissä keskimääräistä korkeampi ja jatkaa kasvuaan. Muuhun eurooppalaiseen kaupunkiväestöön verrattuna helsinkiläisillä on useammin korkea-asteen koulutus ja harvemmin keskiasteen koulutus. Väestön korkeaa koulutustasoa voidaan pitää yhtenä keskeisenä Helsingin pitkän aikavälin kilpailuetuna.

Taulukko 1.3.1. Työikäisen väestön (15-64-v.) koulutustaso iän mukaan, 2006

	Ikäryhmän osuus, %				
	15-24	25-34	35-49	50-64	
Helsinki					
Korkea-aste	100	1,3	28,6	39,0	31,1
Keskiaste	100	24,5	26,8	27,3	21,4
Ei perusasteen jälkeistä koulutusta	100	32,3	15,2	22,5	30,0
Koko maa					
Korkea-aste	100	1,3	24,1	42,5	32,1
Keskiaste	100	19,6	20,6	32,0	27,8
Ei perusasteen jälkeistä koulutusta	100	35,0	9,4	18,0	37,5

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 1.3.1. Tutkinnon suorittaneet 15 vuotta täyttäneet Helsingissä

Lähde: Tilastokeskus

Taulukko 1.3.2. Työikäisen väestön (15-64-v.) koulutustaso (osuutena kaikista), 2006

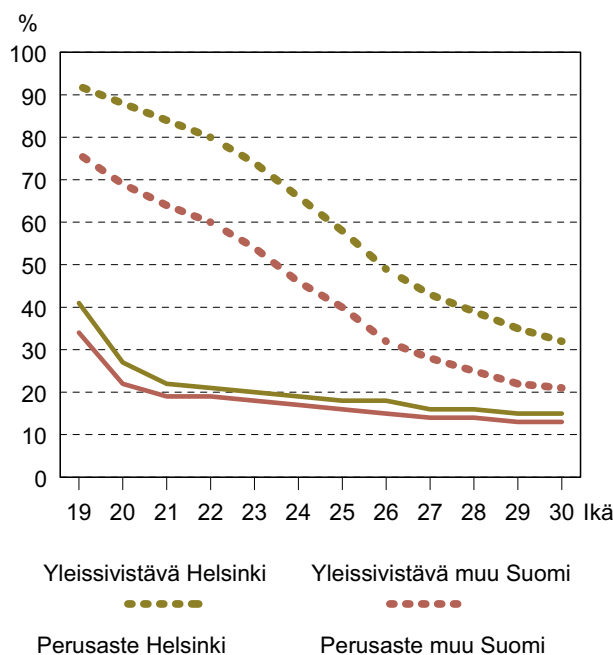
%	Helsinki	Koko maa
	100	100
Korkea-aste	36,2	28,6
Keskiaste	37,1	43,1
Ei perusasteen jälkeistä koulutusta	26,7	28,3

Lähde: Tilastokeskus

Helsingissä on korkea-asteen tutkinnon suorittaneita suhteellisesti huomattavasti enemmän kuin koko maassa. 15-vuotiaista ja sitä vanhemmista helsinkiläisistä 35,2 prosenttia oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon vuonna 2007. Koko maassa vastaava osuus oli 26,3 prosenttia. Helsinkiläiset ylioppilaat jäävät kuitenkin huomattavan useasti ilman mitään lukion jälkeistä tutkintoa muun maan ylioppilaisiin verrattuna. 30-vuotiaista helsinkiläisistä 32,4 prosenttia ei ollut suorittanut muuta tutkintoa yleissivistävän koulutuksen (peruskoulu ja lukio) jälkeen vuonna 2006. Muualla maassa vastaava osuus oli 21,0 prosenttia. 19-vuotiaista ja sitä vanhemmista helsinkiläistä kaiken kaikkiaan 200 708 henkilöä ei ollut suorittanut yleissivistävän koulutuksen jälkeen muuta tutkintoa vuonna 2006.

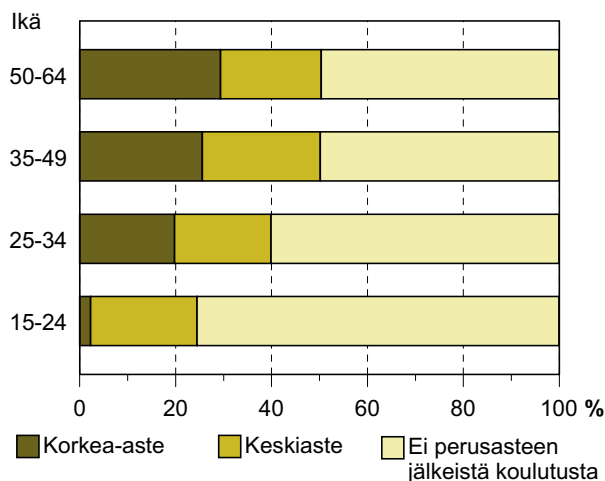
Helsingissä 41 prosenttia 19-vuotiaista ei ollut suorittanut perusasteen jälkeistä tutkintoa vuonna 2006. Muun maan osalta osuus oli 33,8 prosenttia. Tilanne kuitenkin tasoittuu 20 ikävuoden jälkeen. Tarkasteltaessa väestöä kokonaisuudessaan pelkästään perusasteen suorittaneita on suhteellisesti vähemmän Helsingissä kuin muualla maassa.

Kuvio 1.3.2. Pelkästään perusasteen tai yleissivistävänä koulutuksen suorittaneet ikäluokastaan, 2006

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 1.3.3. Vieraskielisen väestön koulutustaso ikäryhmittäin Helsingissä, 2006

Lähde: Tilastokeskus

Pääkaupungin väestöstä 9,0 prosenttia puhui äidinkielenään jotakin muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia vuonna 2007. Vieraskielisen väestön koulutustaso eroaa suomen- ja ruotsinkielisen väestön koulutustasosta. Vuonna 2006 vieraskielisestä 15 vuotta täyttäneestä väestöstä 58,0 prosentilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Suomen- ja ruotsinkielisten kohdalla vastaava osuus oli 28,8 prosenttia. Vieraskielisestä väestöstä 20,0 prosentilla ja suomen- ja ruotsinkielisestä väestöstä 36,1 prosentilla oli korkea-asteen koulutus.

Oppilaat ja opiskelijat Helsingissä

Peruskouluja lukuun ottamatta Helsingin opiskelijamäärät ovat jatkaneet kasvuaan koko 2000-luvun. Erityisesti toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärät ovat nousseet tuntuvasti viime vuosina.

Taulukko 1.3.4. Peruskouluikäiset, 7–15-vuotiaat, äidinkielen mukaan Helsingissä

Vuosi	Kaikki	%		
		suomi	ruotsi	muu
2000	47 661	87,2	5,9	6,9
2005	49 545	85,5	6,0	8,5
2006	48 746	84,7	6,0	9,1
2007	47 839	83,9	6,1	9,8

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus

Perusopetus

Vuonna 2007 Helsingin peruskouluissa oli yhteensä 47 839 oppilasta. Oppilasmäärä kaupungin peruskouluissa on laskenut vuodesta 2004 lähtien ja laskee ennakoarvion mukaan edelleen vuonna 2008. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden sekä erityisoppilaiden määrät kasvavat kuitenkin edelleen.

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuus oli 12,0 prosenttia kaupungin peruskouluissa ja 6,6 prosenttia yksityisissä sopimuskouluissa vuonna 2007. Peruskouluikäisistä yhteensä 4 707 puhui äidinkielenään jotakin muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Vieraskielisten oppilaiden osuus kasvoi 6,6 prosenttia edellisestä vuodesta. Suurimmat kieliryhmät ovat somali, venäjä ja viro.

Erityisopetusta voi saada osa-aikaisena tavallisessa luokassa tai jatkuvana opetuksena tavallisessa luokassa, erityisluokilla ja erityiskouluissa. Erityisopetuksessa olevien oppilaiden osuus kokonaisoppilasmäärästä on kasvanut voimakkaasti Helsingissä 2000-luvulla. Vuonna 2000 erityisoppilaiden osuus oli neljän prosentin paikkeilla, mutta vuonna 2007 jo 8,6 prosenttia. Kaupungin ylläpitämissä suomenkielisissä peruskouluissa erityisoppilaiden määrän ennakoidaan nousevan 10,0 prosenttiin vuonna 2008.

Taulukko 1.3.3. Opiskelijat eri koulutuksissa Helsingissä

Lkm	Peruskoulujen perusopetus	Lukiokoulutus ⁴	Ammatillinen koulutus	Ammattikorkeakoulutus	Yliopistokoulutus	Yhteensä
2000	49 591	17 411	16 492	16 889	45 439	145 822
2005	49 485	16 408	30 406	19 573	47 449	163 321
2006	48 782	17 110	33 280	20 262	47 974	167 408
%						
2000	34,0	11,9	11,3	11,6	31,2	100
2005	30,3	10,0	18,6	12,0	29,1	100
2006	29,1	10,2	19,9	12,1	28,7	100

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit

Taulukko 1.3.5. Erityisopetuksen oppilaat Helsingin peruskouluissa

	Oppilaita yhteensä	Erityisoppilaat yhteensä	%-osuus oppilaista
2000	48 884	2 149	4,4
2005	49 485	3 526	7,1
2006	48 782	3 916	8,0
2007	47 737	4 119	8,6

Lähde: Wera web-raportointipalvelu, Opetushallitus

Toisen asteen koulutus

Helsingin 16–18-vuotiaasta väestöstä lähes neljä viidestä (79,5 %) opiskeli lukiossa tai toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa vuonna 2006. Lukion ja ammatillisen koulutuksen lisäksi peruskoulunsa päättäneet jatkavat myös muuhun koulutukseen, kuten talouskouluun, maahanmuuttajien valmentavaan koulutukseen sekä työpajoihin. Osa lopettaa opiskelunsa kokonaan tai väliaikaisesti ja siirtyy työelämään.

Helsingin lukioissa opiskeli yhteensä 14 148 opiskelijaa vuonna 2007. Aikuislukioiden opiskelijamäärä oli 6 146 sisältäen lukion opiskelijat, peruskoulun opetusmäärää suorittavat sekä aineopiskelijat. Kaupungin ylläpitämien suomenkielisten lukioiden oppilaista lähes kolme prosenttia oli suomi toisena kielenä -oppimäärää opiskelevia. Koko kaupungin lukioissa vieraskielisten opiskelijoiden osuus oli 7,8 prosenttia ja aikuislukioissa 15,2 prosenttia vuonna 2006. Helsingin lukio-opiskelijoista 4,9 prosenttia keskeytti opintonsa lukuvuonna 2005–2006.

Taulukko 1.3.6. Lukiokoulutuksen opiskelijat äidinkielen mukaan Helsingissä, 2006

	Lkm	%		
	Yhteensä	Suomi	Ruotsi	Muu kieli
Opiskelijat yhteensä	17 110	85,9	6,7	7,4
Nuorten opetus-suunnitelma	14 866	86,2	7,2	6,6
Aikuisten opetus-suunnitelma	2 244	84,0	3,2	12,8

Lähde: Tilastokeskus

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen kokonaisopiskelijamäärä on yli kaksinkertaistunut 2000-luvulla Helsingissä. Kasvu selittyy lähes yksinomaan aikuisopiskelijoiden määrän kasvulla. Myös aloituspaikkamääriä on lisätty – 32,4 prosentilla vuosina 1998–2008. Opiskelijamäärältään suurimmat koulutusalat vuonna 2006 olivat tekniikan ja liikenteen ala (8 195) sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala (5 336). Opiskelijoista 7,5 prosenttia oli vieraskielisiä vuonna 2006. Lukuvuonna 2005–2006 13,6 prosenttia ammatillisen koulutuksen opiskelijoista keskeytti opintonsa Helsingissä.

Korkea-asteen koulutus

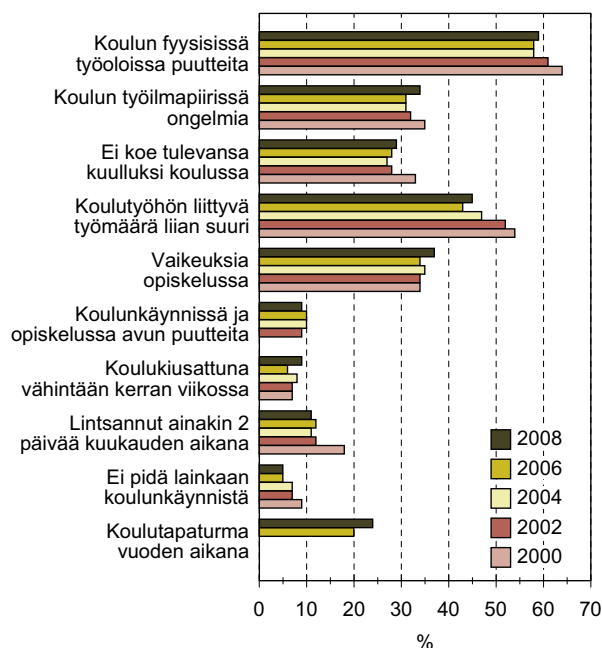
Ammattikorkeakoulujen opiskelijoista lähes puolet on yli 25-vuotiaita Helsingissä. Pääkaupunkiseudun ammattikorkeakouluissa opiskelijoiden ikärakenne onkin sekä nuorten että aikuisten koulutuslinjoilla vanhempi kuin muualla maassa. Vuonna 2005 opiskelijamäärältään suurimmat opintoalat olivat yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala (5 221) sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala (5 158). Vieraskielisten opiskelijoiden osuus oli 6,9 prosenttia ammattikorkeakouluissa vuonna 2006. Helsingin ammattikorkeakoulutuksen opiskelijoista 8,8 prosenttia keskeytti opintonsa lukuvuonna 2005–2006.

Helsingin yliopistojen opiskelijamäärän kasvu on ollut merkittävä pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi Helsingin yliopiston opiskelijamäärän kasvu oli 35,8 prosenttia vuosina 1994–2007. Vieraskielisten opiskelijoiden osuus Helsingin yliopistoissa kaiken kaikkiaan oli 4,6 prosenttia vuonna 2006.

Kouluterveyskysely 2008

Stakesin toteuttaman Kouluterveyskyselyn (2008) mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten kouluoloissa on tapahtunut kielteistä kehitystä kahden viime vuoden aikana Helsingissä. Lukioiden 1. ja 2. luokkalaisten kouluoloissa ei puolestaan ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Peruskoulun yläluokkalaisten koulutapaturmat, ongelmat koulun työilmapiirissä, vaikeudet opiskelussa ja koulukiusaaminen ovat lisääntyneet. Yläluokkalaista pojista 11 ja tytöistä 7 prosenttia koki koulukiusaamista vähintään

Kuvio 1.3.4. Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten kouluoloja kuvaavat indikaattorit Helsingissä

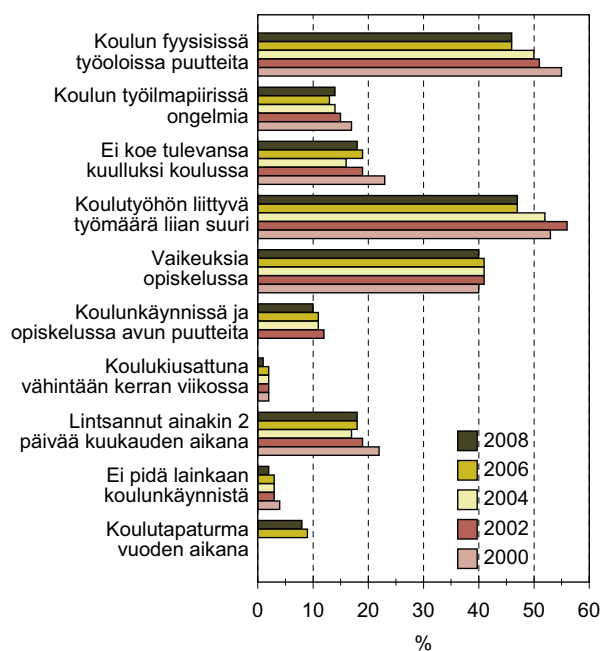

Lähde: Kouluterveyskysely, Stakes

kerran viikossa. Lukiassa kiusaaminen on huomattavasti harvinaisempaa. Terveystieteiden vastauksella käyntiä vaatineet koulutapaturmat ovat kolme kertaa yleisempiä yläluokkalaisten kuin lukiolaisten keskuudessa. Vaikeudet opiskelussa olivat jonkin verran yleisempiä helsinkiläisillä yläluokkalaisilla (37 prosenttia) kuin koko pääkaupunkiseudun yläluokkalaisilla keskimäärin (35 prosenttia).

Myönteistäkin kehitystä on tapahtunut. Yläluokkalaisten kokivat vähemmän avun puutetta koulunkäynnissä ja opiskelussa vuonna 2008 kuin vuonna 2006. Lisäksi niiden oppilaiden osuus, jotka eivät pidä lainkaan koulunkäynnistä, on vähentynyt yhdeksästä prosentista viiteen vuosina 2000–2008. Myös lintaaminen on vähentynyt yläluokkalaisten keskuudessa. Lukiolaisista edelleen 18 prosenttia lintsasi ainakin kaksi päivää kuukauden aikana, mikä on jonkin verran enemmän kuin pääkaupunkiseudulla keskimäärin (16 prosenttia).

Kuvio 1.3.5. Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaiden kouluoloja kuvaavat indikaattorit Helsingissä

Lähde: Kouluterveyskysely, Stakes

1.4. Helsinkiläisten tulokehitys ja tuloerot

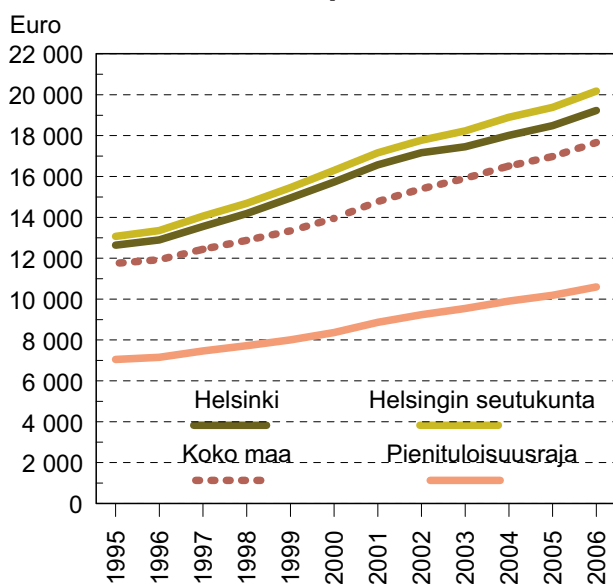
Kotitalouksien tulokehitys

Helsinkiläisten kotitalouksien käytettävissä olevat mediaanitulot olivat 24 370 euroa vuonna 2006. Vuodesta 2000 nimellistulot olivat kasvaneet hieman alle 3 000 euroa. Helsingin seudulla (seutukunta) ja koko maassa kotitalouksien tulokehitys on ollut nopeampaa ja tulotaso on Helsinkiä korkeampi. Vuonna Helsingin seudun 2006 kotitalouksilla oli käytettävissään rahatuloja 27 410 ja koko maassa 24 810. Helsingin muuta maata alhaisemman tulotason eräänä selittäjänä on yhden tulonsaajan kotitalouksien yleisyys. Yksinhuoltajan ja yhden hengen taloudet ovat nimenomaan Helsingille tyypillisiä.

Helsinkiläisten tulotason vertailussa kuvaajaksi sopii paremmin kulutusyksikköä kohti laskettu käyttötulo. Tällä tulokäsitteellä helsinkiläisten kotitalouksien tilanne näytetään myönteisemmässä valossa. Helsinkiläisten tulot kulutusyksikköä kohti olivat vuonna 2006 noin 19 200 euroa. Koko maan taso ylittyi Helsingissä noin 1 600 eurolla. Helsingin seudulla vuoden 2006 käyttötulot olivat kulutusyksikköäkin kohti laskien lähes 1 000 euroa Helsinkiä korkeammat.

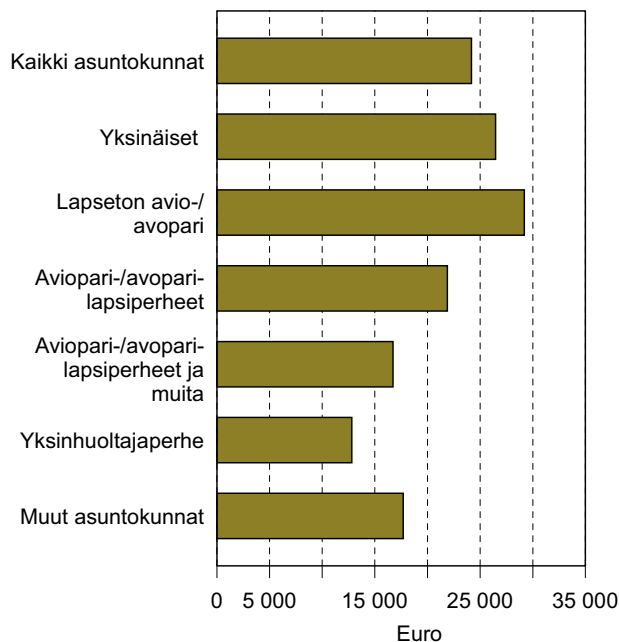
2000-luvun kehitys osoittaa koko maan käytettävissä olevien tulojen kehittyneen niin Helsinkiä kuin muuta talousaluetta suotuisammin vuotta 2006 lukuun ottamatta. 2000-luvulla tuloerot Helsingin ja muun maan välillä ovat hieman kaventuneet.

Kuvio 1.4.1. Kotitalouksien tulokehitys ja pienituloisuusraja 1995–2006. Käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti

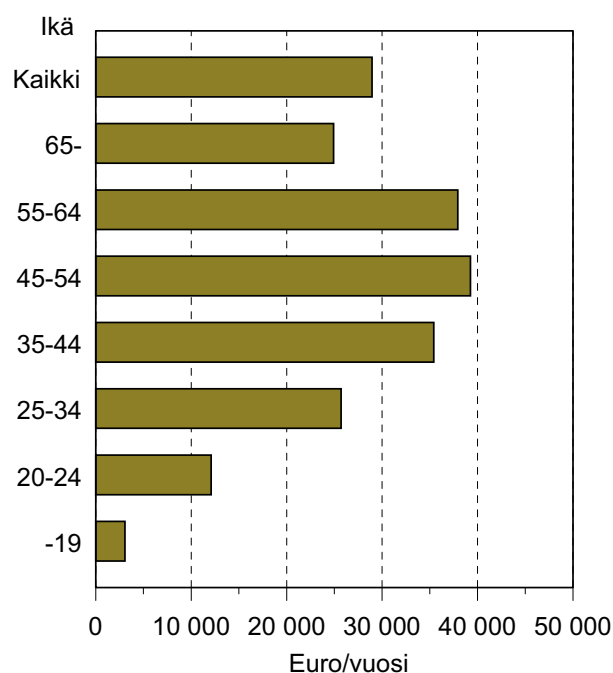
Lähde: Tilastokeskus, tulonjakoaineistot

Kuvio 1.4.2. Asuntokuntien valtionveronalaiset tulot henkeä kohti perhetyypin mukaan 2006

Lähde: Tilastokeskus, tulo- ja varallisuustilasto

Kuvio 1.4.3. Keskimääräiset valtionveronalaiset tulot tulonsaajaa kohti ikäryhmittäin 2006

Lähde: Tilastokeskus, tulo- ja varallisuustilasto

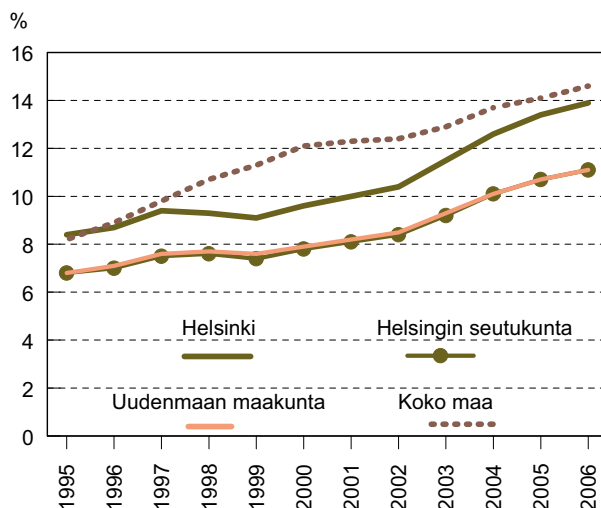
Lapsettomien parien ja yksinasuvien tulot ylittävät kaupungin keskiarvon

Vuonna 2006 asutokuntien valtioveronalaiset tulot olivat henkilöä kohden 24 190 euroa, kun perhetyyppiä ei otettu huomioon. Lapsettomat parit ansaitsivat noin 5 000 euroa keskimääräistä enemmän. Seuraavana olivat yksinasuvat, joiden valtionveronalaiset tulot ylittivät kaupungin keskitulot runsaalla 2 000 eurolla. Kahden huoltajan lapsiperheissä henkeä kohti lasketut tulot olivat 21 914 euroa, yhden huoltajan lapsiperheissä vain 12 823 euroa. Näin ollen yksinhuoltajaperheiden käytettävissä olevat tulot oli vuonna 2006 käytössä tuloja yli 11 000 euroa henkeä kohti vähemmän kuin keskiarvohelsinginkiläisellä.

Pienituloisuus yleisintä yksinhuoltajaperheissä

Myönteisen tulokehityksen seurauksena pienituloisuuden raja on 2000-luvulla noussut nopeasti – vuodesta 2000 vuoteen 2006 lähes 27 prosenttia. Vuonna 2000 pienituloisiksi määriteltiin henkilöt, niissä kotitalouksissa, joissa kulutusyksikköä kohti lasketut rahatulot olivat alle 8 372 euroa vuodessa. Vuonna 2006 vastaava tuloraja oli 10 597 euroa. 2000-luvulla pienituloisuutta määrittävä tuloraja on noussut Suomessa vuosittain 300 – 600 euroa.

Kuvio 1.4.4. Pienituloisten osuus alueen koko väestöstä 1995–2006

Lähde: Tilastokeskus, tulo- ja varallisuustilastot

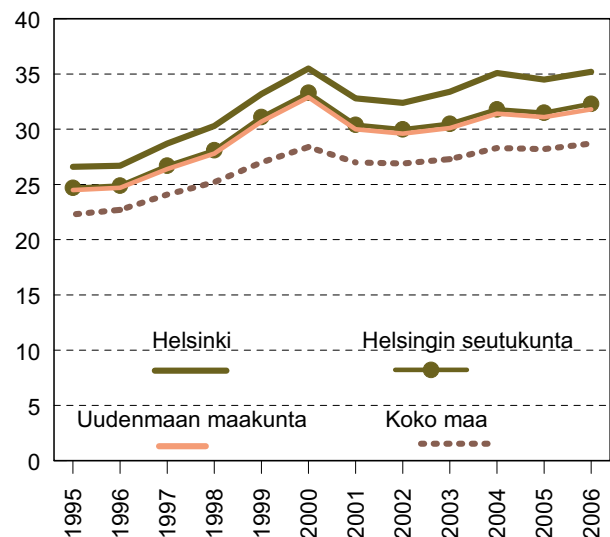
Pienituloisten osuus Helsingin väestöstä oli 8 prosenttia vuonna 1995. Vuonna 2000 se oli 10 prosenttia ja vuonna 2006 lähes 14 prosenttia. Vastaavat luvut seudulta olivat 7 prosenttia vuonna 1995 ja 2000 sekä 11 prosenttia vuonna 2006. Koko maassa pienituloisuus on tätä nykyä samaa luokkaa kuin Helsingissä.

Pienituloisuus on lisääntynyt Helsingissä ja seudulla nopeasti 2000-luvulla niin koko väestöllä kuin kotitalouksissa, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Koko maassa suhteellinen pienituloisuus yleistyi 2000-luvulla hitaammin kuin Helsingissä. 1990-luvun lopulla pienituloisuusriski sen sijaan kasvoi koko maassa huomattavasti enemmän kuin Helsingissä.

Perhetyypeittäin tarkastelu osoittaa, että yksinhuoltajien keskuudessa pienituloisuus on yleisintä: heistä 27 prosenttia ansaitsi köyhyysrajaa vähemmän. Yksinasuvista peräti 20 prosenttia kuului pienituloisiin. Kaikkiaan köyhyysrajaa vähemmän ansaitsevia asutokuntia oli Helsingissä 43 900 vuonna 2006.

Ikäryhmittäinen keskitulojen vertailu viittaa nuorten alle 25-vuotiaiden kohonneeseen köyhyysriskiin, sillä 20–24-vuotiaiden keskitulot ylsivät vain 12 117 euroon vuonna 2006. Alle 20-vuotiaiden tulot olivat toki vielä tätäkin pienempiä, mutta heistä valtaosa asuu todennäköisesti perheissä, joissa on myös muita tulonsaajia.

Kuvio 1.4.5. Tuloerojen kehitys 1995–2006. Käytettävissä olevine rahatulojen Gini-kerroin

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakoaineistot

¹ Euroopan tilastoviraston Eurostatin määrittelemän köyhyysrajan mukaisesti.

pienituloisia ovat ne kotitaloudet, joiden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä kohden jää pienemmäksi kuin 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta.

Tuloerot

Gini-kerroin on kotitalouksien tuloeroja kuvaava mittari. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin kotitalouksien tulot ovat jakautuneet. Gini-kertoimen

suurin mahdollinen arvo on sata. Pienin mahdollinen arvo on 0, jolloin kaikkien tulonsaajien tulot olisivat yhtä suuret. Helsingissä gini-kerroin oli 26,6 vuonna 1995. Vuonna 2000 se oli 35,5 ja kuusi vuotta myöhemmin 35,2. Tämän mittarin valossa tuloerot kasvoivat voimakkaasti koko 1990-luvun jälkipuoliskon. 2000-luvun alun lievän taantumana aikana ne laskivat, mutta ovat taas kasvaneet, tosin aivan viime vuodet hyvin maltillisesti. Helsingin seudulla ja koko maassa tuloerot ovat kasvaneet ja pienentyneet samaan tahtiin kuin Helsingissä, mutta ovat koko tarkastelujakson olleet pienemmät kuin Helsingissä.

Kotitalouksien käytettävissä oleva rahatulo on määritelty kunkin vuoden rahan arvossa ja se sisältää kotitalouden jäsenten yhteenlasketut palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot sekä saadut tulonsiirrot. Tuloista on vähennetty ko. tuloista maksetut välittämät verot ja veronluonteiset maksut sekä maksetut tulonsiirrot. Kotitalouksien tulot lasketaan sekä kotitaloutta että henkeä kohti. Keskitulot ovat mediaanituloja. Mediaanitulo jakaa kotitaloudet kahteen yhtä suureen ryhmään, joista siis toinen ryhmä ansaitsee mediaanituloja vähemmän ja toinen niitä enemmän.

1.5. Asuinalueiden demografinen ja sosiaalinen kehitys

Asuinalueiden demografinen kehitys

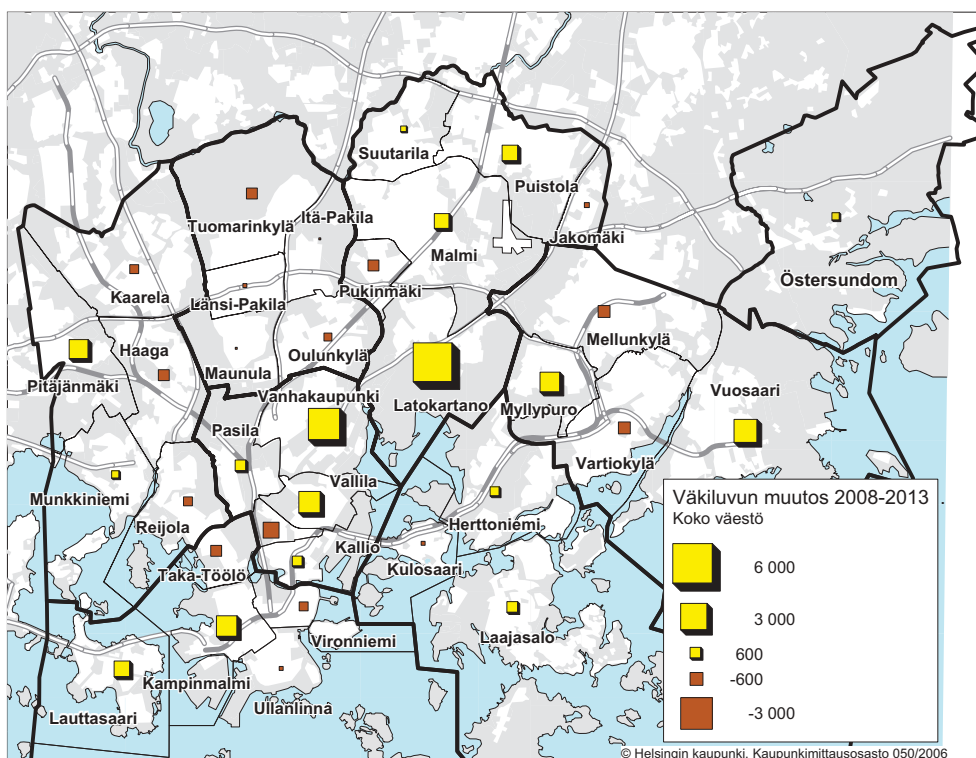
Helsingin väkiluvun ennustetaan kasvavan merkittävimmin asuntorakentamiseen vapautuvilla satama-alueilla. Myös muutamat muut uudet rakentamisen projektialueet näkyvät väkiluvun kasvuna erityisesti Lauttasaarella, Koralassa, Kuninkaantammessa, Alppikylässä ja Myllypurossa. Lisäksi mm. Latokartanossa ja Vuosaarella rakennetaan edelleen.

Päivähoitoikäiset

Suhteellisesti eniten päivähoitoikäisiä asuu vastarakennetuilla esikaupunkialueilla. Latokartanossa lasten osuus on yli 15 prosenttia, Veräjälaksossa ja Kivikossa myös yli 12 prosenttia. Pienimmät päivähoitoikäisten osuudet ovat itäisen kantakaupungin alueilla, joissa perheasuntoja on erittäin vähän. Harjun ja Torpparinmäen osa-alueilla 0–6-vuotiaiden osuus väestöstä on alle 2 prosenttia.

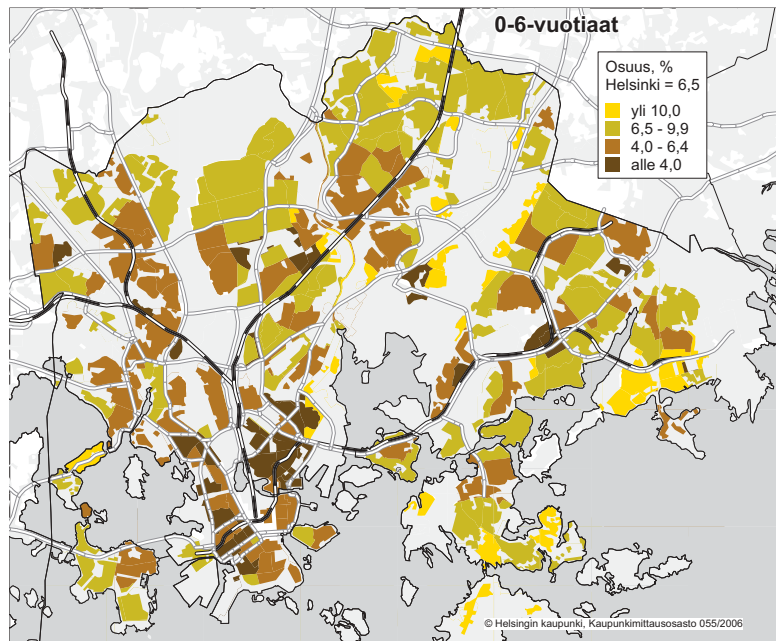
Päivähoitoikäisten määrä on kääntynyt kasvuun, ja kasvu tapahtuu ennen muuta uusilla asuntoalueilla. Myös useilla vanhoilla kantakaupungin alueilla päivähoitoikäisten määrä on kasvanut viime vuosina ja kasvun ennustetaan jatkuvan. Lapsiperheiden poismuutto on vähentynyt näiltä alueilta viime vuosina. Tämä kehitys näyttää liittyvän siihen, että kohtuuhintaisia perheasuntoja on rakennettu Helsingissä ja muulla pääkaupunkiseudulla vähän.

Kartta 1.5.1. Ennustettu väkiluvunmuutos peruspiireittäin 1.1.2008–2013

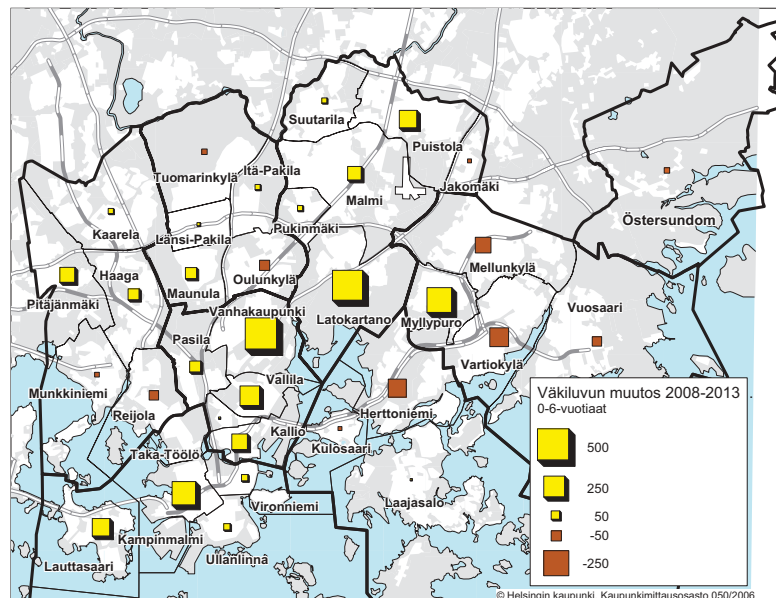
Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

Kartta 1.5.2. 0–6-vuotiaiden osuus väestöstä pienalueittain 1.1.2008

Lähde: Tilastokeskus ja www.aluesarjat.fi

Kartta 1.5.3. 0–6-vuotiaat: Ennustettu väkiluvunmuutos peruspiireittäin 1.1.2008–2013

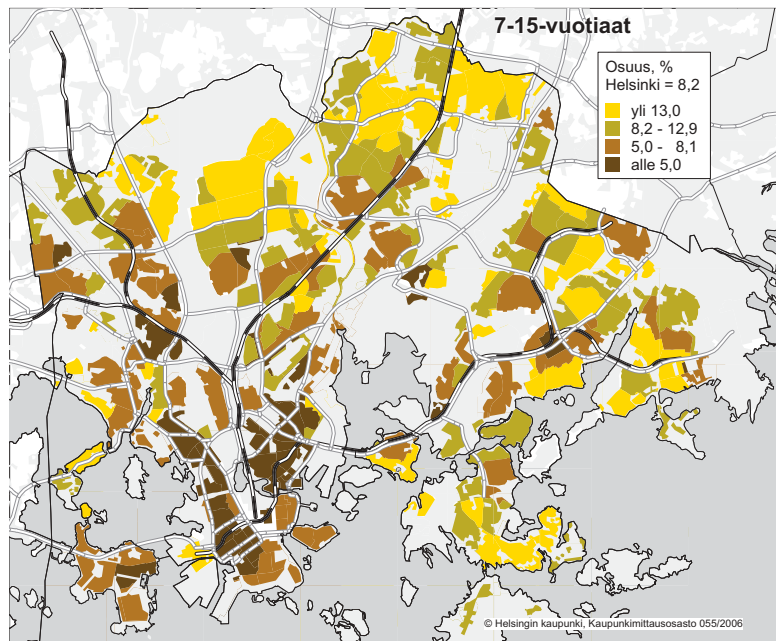
Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

Peruskouluikäiset

Peruskouluikäisiä on suhteellisesti eniten Helsingin reuna-alueiden pientaloalueilla. Tuomarinkartanossa, Heikinlaaksossa, Torpparinmäessä, Jollaksessa ja Töyrynummella 7–15-vuotiaiden osuus väestöstä on yli 15 prosenttia. Itäisessä kantakaupungissa koululaisia on erittäin pieni osuus väestöstä, esimerkiksi Torkkelinmäellä 0,7 prosenttia väestöstä. Yleensäkin esikaupunkialueilla kouluikäisten, samoin kuin alle kouluikäisten, osuus on korkeampi kuin kantakaupungissa.

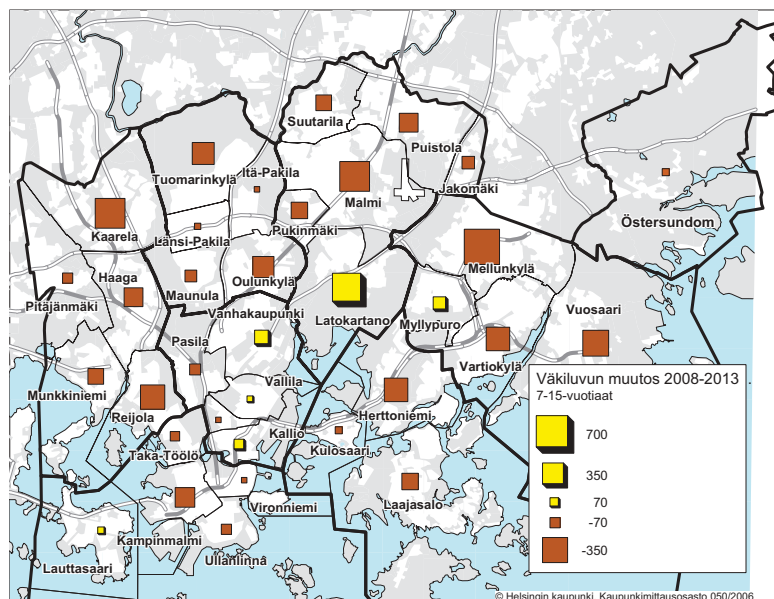
Peruskouluikäisten määrän ennustetaan laskevan ennustekaudella aina 2015 saakka. Lasten määrä vähenee lähes kaikilla alueilla lukuun ottamatta uusia ja 2000-luvulla rakennettuja asuntoalueita. Erityisesti 1990-luvulla rakennetuilla alueilla koululaisten määrähuiput on ohitettu ja lasku on nopeaa.

Kartta 1.5.4. 7–15-vuotiaiden osuus väestöstä pienalueittain 1.1.2008

Lähde: Tilastokeskus ja www.aluesarjat.fi

Kartta 1.5.5. 7–15-vuotiaat: Ennustettu väkiluvunmuutos peruspiireittäin 1.1.2008–2013

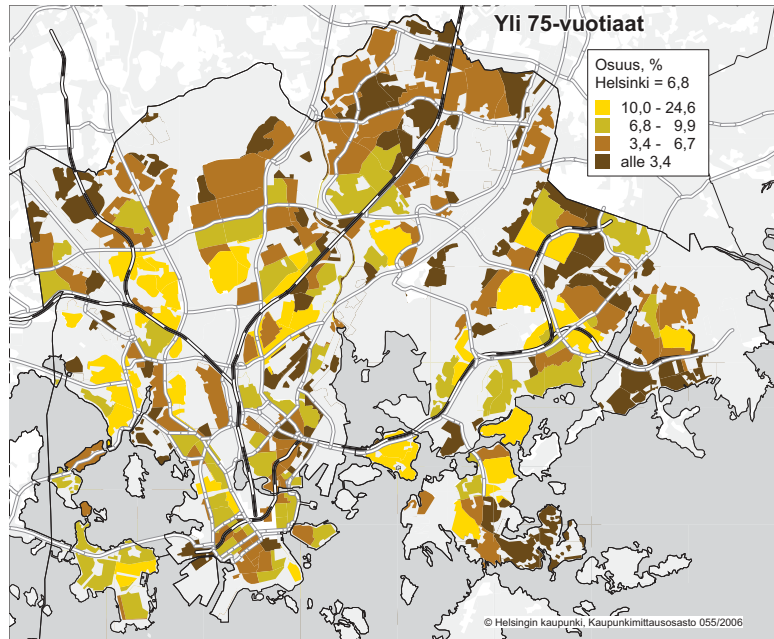
Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

Ikääntyvä väestö

Ikääntyneiden, 75 vuotta täyttäneiden jakautuminen kaupungin eri alueille on lähes päinvastainen pikkulapsiin ja kouluikäisiin verrattuna. Vanhusvoittoisimpia alueita ovat vanhimmat esikaupunkialueet kuten Vanha Munkkiniemi, Pohjois-Haaga, Maunula, Munkkivuori ja Pajamäki, joissa yli 13 prosenttia väestöstä on täyttänyt 75 vuotta.

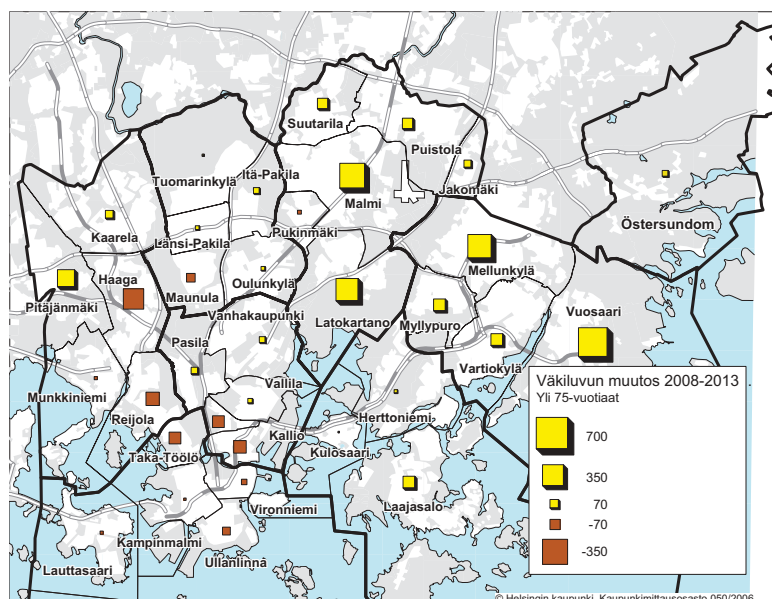
Ikääntyneen väestön kasvu painottuu Helsingissä itäisille ja koillisille esikaupunkialueilla, kun taas Kantakaupungissa ja Länsi-Helsingissä yli 75-vuotiaiden määrä ja osuus väestöstä yleisesti laskee.

Kartta 1.5.6. Yli 75-vuotiaiden osuus väestöstä pienalueittain 1.1.2008

Lähde: Tilastokeskus ja www.aluesarjat.fi

Kartta 1.5.7. 75 vuotta täyttäneet ja vanhemmat: Ennustettu väkiluvunmuutos peruspiireittäin 1.1.2008–2013

Lähde: Helsingin väestöennuste 2009–2040. www.aluesarjat.fi

Asuinalueiden sosiaalinen kehitys

Katsauksen tässä osassa selvitetään, millä tavoin alueelliset erot ovat kehittyneet Helsingissä 1990 ja 2000 luvuilla. Alueiden sosiaalisen muutoksen kuvaajina käytetään neljää indikaattoria. Ensin tarkastellaan tulotasoa, jaoteltuna valtionveron alaiseen ja kunnallisveron alaiseen tuloon, toisena indikaattorina korkean asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden muutosta. Kolmas indikaattori on toimeentulotukea vuoden aikana saaneiden osuus ja neljäs työttömyyden alueelliset muutokset.

Kustakin muuttujasta esitetään aluejakauman ääripäistä poimitut 10 ylintä ja 10 alinta arvoa saanutta aluetta sekä näissä tapahtuneet muutokset vuodesta 2003 viimeisimpään tunnettuun havaintoon asti. Tämän ohella tarkastellaan aluejakauman muutoksia sekä indikaattorin keskihajontaa. Keskihajonnan arvon muutos ilmaisee, ovatko erot kasvamassa - arvo nousee - vai supistumassa -arvo laskee.

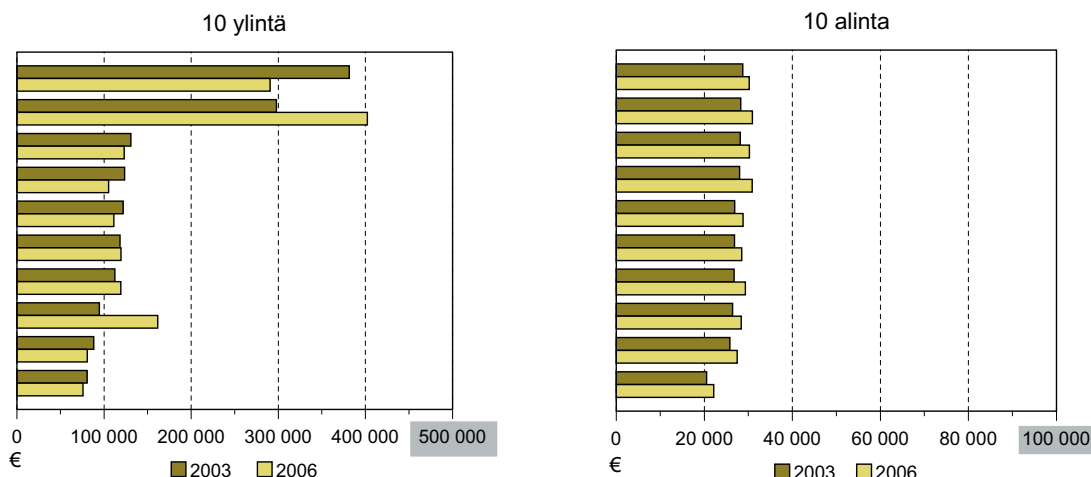
Keskitulojen kehitys

Kunnallisveron alaisen tulon alueanalyysi osoittaa, että asutokuntaa kohden lasketut keskitulot ovat enimmäkseen nousseet jakauman yläpäässä, mutta pääosin alentuneet jakauman alapäässä. Viime vuosien aikana pienituloisimpien ja hyvätuloisimpien alueiden väliset tuloerot ovat siis selkeästi kasvaneet.

Kaikkien alueiden tulotasoja jakauman vertailu osoittaa, että kunnallisveronalaiset tulot ovat kehittyneet myönteisimmin jakauman keskivaiheilla eli alueilla, joiden tulotaso on lähellä kaupungin keskiarvoa. Keskituloisten ja hyvätuloisten alueiden erot ovat 2000-luvulla jonkin verran kasvaneet.

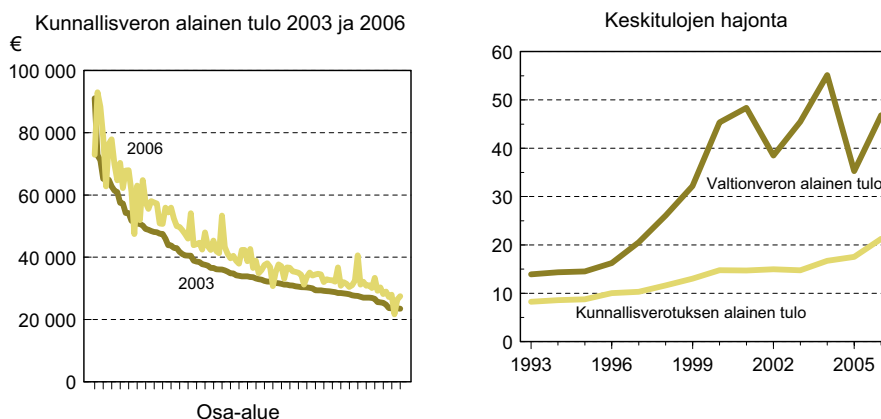
Tulojen keskihajonta eli alueelliset tuloerot ovat kasvaneet sekä kunnallisveron piirissä olevien että erityisesti valtionveron alaisten tulojen saajien joukossa. Kunnallisveron alainen tulo on noussut lähes kaikilla alueilla ja keskitulojen hajonta kasvanut erityisesti jaksolla 2003-2006.

Kuvio 1.5.1. Valtionveron alaiset keskitulot korkeimman ja matalimman tulotason osa-alueilla 2003 ja 2006

Lähde: Tilastokeskus, www.aluesarjat.fi

Kuvio 1.5.2. Kunnallisveronalaisen tulon muutos 2003 ja 2006 sekä tulotason keskihajonta 1993–2006

Lähde: Tilastokeskus, www.aluesarjat.fi

Valtionveronalaisten tulojen kohdalla alueiden välinen hajonta on kohonnut 1990- ja 2000-luvulla selvästi nopeammin kuin kunnallisveronalainen keskitulo. Hajonta on kuitenkin vaihdellut voimakkaasti vuoden 2000 jälkeen.

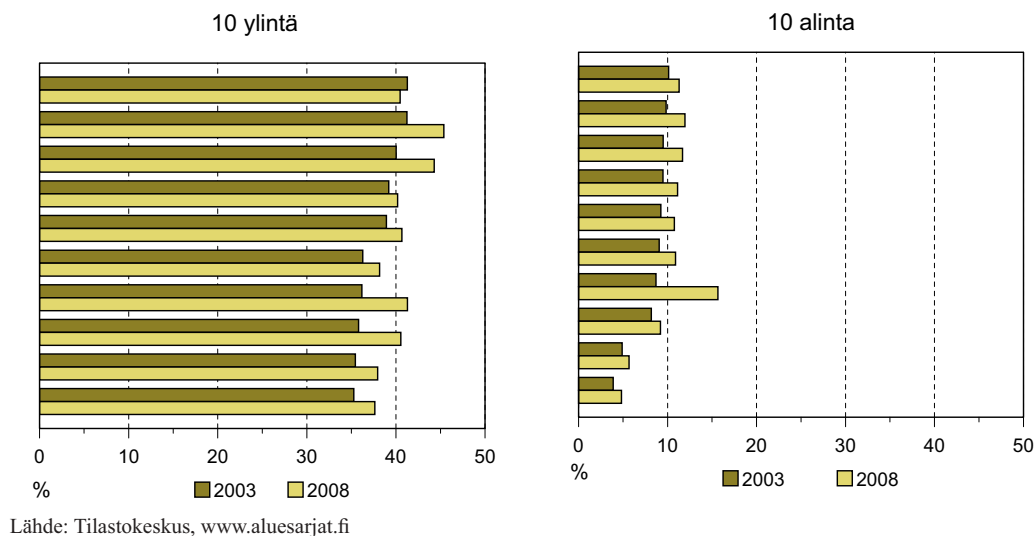
Kunnallisveronalaisten ja valtionveronalaisten tulojen kehityksen eroa selittää osaltaan vuodesta 1993 voimassa ollut verotuskäytännön muutos, jossa pääomatulojen verotus muutettiin tasaveroksi ja sen tuotto siirrettiin yksinomaan valtiolle. Noin 10 prosenttia Helsingin veromaksajien tuloista siirtyi tällöin kunnallisverotuksen tavoittamattomiin.

Tutkinnon suorittaneiden osuus

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus alueen 15-vuotta täyttäneistä on kohonnut sekä koulutustasoltaan korkeimmilla että matalammilla alueilla. Poikkeuksen tekee kuitenkin alue, jonka koulutustaso oli vuonna 2003 kaupungin korkein. Koulutustason kasvu taittui siellä loivaa laskuun.

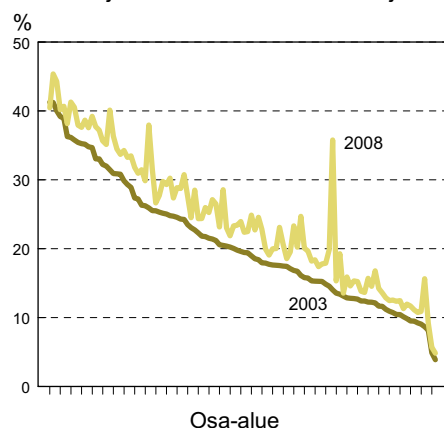
Kaikkien alueiden vertailusta havaitaan, että koulutustason paraneminen on ollut näyttävintä jakauman keskivaiheilla. Jakauman keskihajonta osoittaa lievää noususuuntausta.

Kuvio 1.5.3. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus korkeimman ja matalimman tason osa-alueilla 2003 ja 2008 (vuoden alun tilanne)

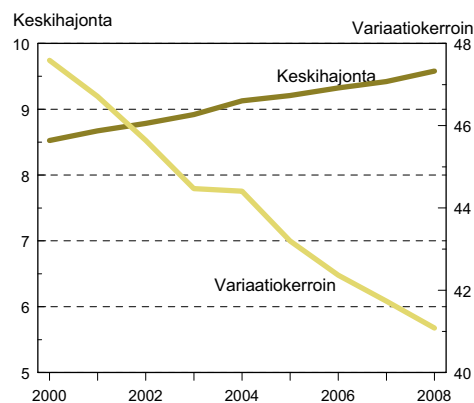
Kuvio 1.5.4. Korkean asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden muutos osa-alueittain 2003 ja 2008, sekä keskihajonta ja variaatiokerroin 2000–2008

Koulutettujen osuuden muutos 2003 ja 2008

Lähde: Tilastokeskus, www.aluesarjat.fi

Koulutettujen osuuden hajonta

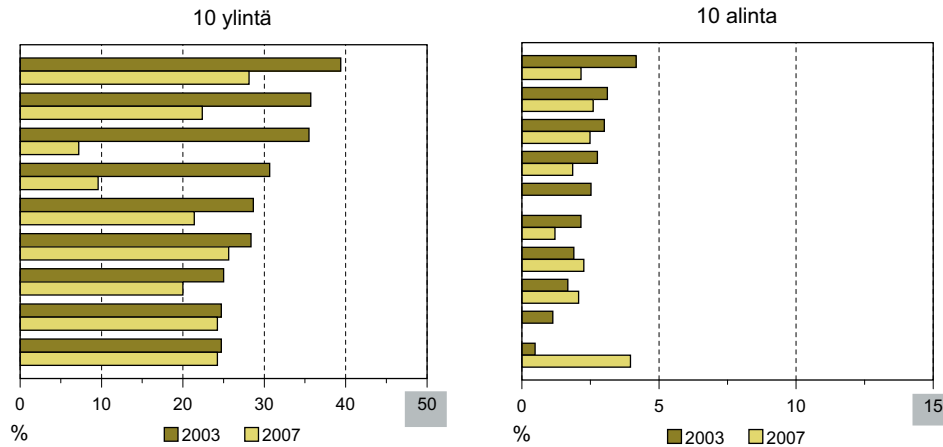
Koulutettujen osuus on kuitenkin kasvanut huomattavaa vauhtia: vuonna 2003 korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus oli Helsingissä 17,9 prosenttia, vuonna 2008 23,3 prosenttia.

Kumpi nousee nopeammin: keskihajonta vai keskiarvo? Muutosnopeuden vertaaminen on mahdollista variaatio-kertoimen eli suhteellisen keskihajonnan menetelmää käyttäen. Tällöin keskihajonta jaetaan keskiarvolla ja aleneva lukusarja merkitsee erojen kapenemista, nouseva niiden kasvua. Variaatiokerroin on alentunut noin seitsemän prosenttiyksikköä välillä 2000-2008 eli koulutustaso on noussut nopeammin kuin alueiden koulutustason ero. Tällä perusteella voidaan todeta, koulutustason erojen Helsingin alueiden välillä pikemminkin kaventuneet kuin kasvaneet.

Toimeentulotukeen turvautuminen

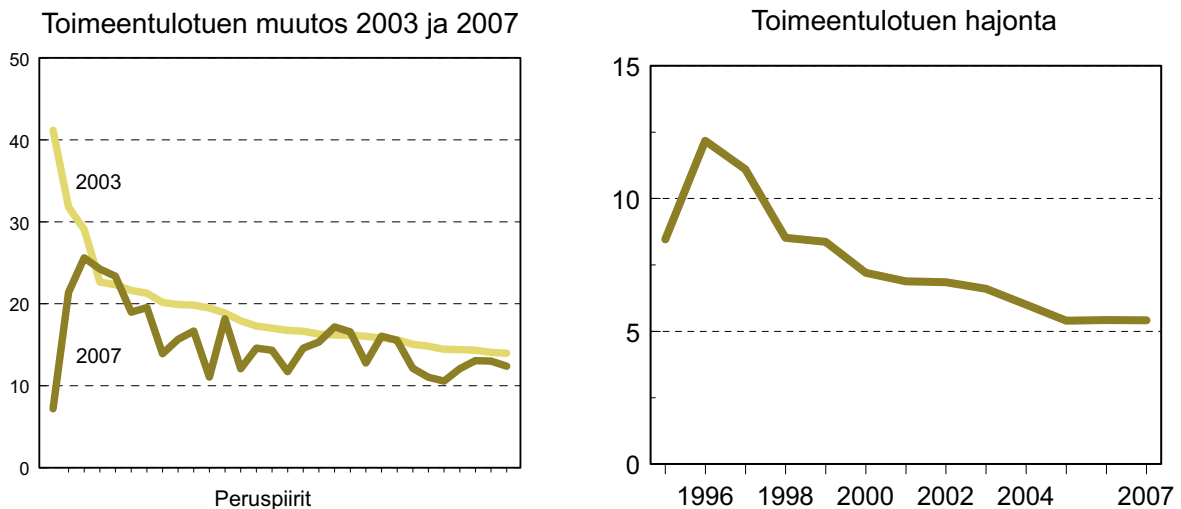
Toimeentulotuen käyttö on alentunut vuosien 2003 ja 2007 välillä yleisesti, mutta poikkeuksiakin on. Tuen käyttö muuttui epätasaisesti vuosien 2003 ja 2007 välillä. Suurinta vähennystä esiintyi alueella, jolla tuen käytön osuus ylitti 30 prosenttia asutokunnista vuonna 2000. Toisaalla tukeen turvautuvien osuus kasvoi joillakin alueilla, joilla se ennen oli keskitasoa vähäisempää. Alueiden välinen keskihajonta aleni nopeasti 1990-luvulla, mutta hitaammin 2000-luvulla.

Kuvio 1.5 5. Toimeentulotukea saaneiden osuus korkeimman ja matalimman tason osa-alueilla 2003 ja 2007

Lähde: Sosiaalivirasto, toimeentulotukitilastot

Kuvio 1.5.6. Toimeentulotuen käytön muutos osa-alueittain 2003 ja 2007 sekä tulotason keskihajonta 1995–2007

Lähde: Sosiaalivirasto, toimeentulotukitilastot

Työttömyysaste

Työttömyys väheni huomattavan nopeasti useilla korkean työttömyyden alueilla jaksolla 2003–2007. Sen sijaan muutamilla matalan työttömyyden alueilla työttömyys kasvoi. Tämän muutoksen syytä on vaikea ymmärtää hyvän talous- ja työllisyystilanteen aikana. Kyseisten alueiden työttömyysaste oli tosin vuonna 2007 edelleen alhainen, noin neljä prosenttia, jolloin prosenttiyksikön nousu tai lasku voi olla satunnaisvaihtelua. Joka tapauksessa näyttää siltä, että alueiden 'paremmuusjärjestys' sekä kymmenen ylimmän että kymmenen alimman joukossa on viiden viime vuoden aikana muuttunut.

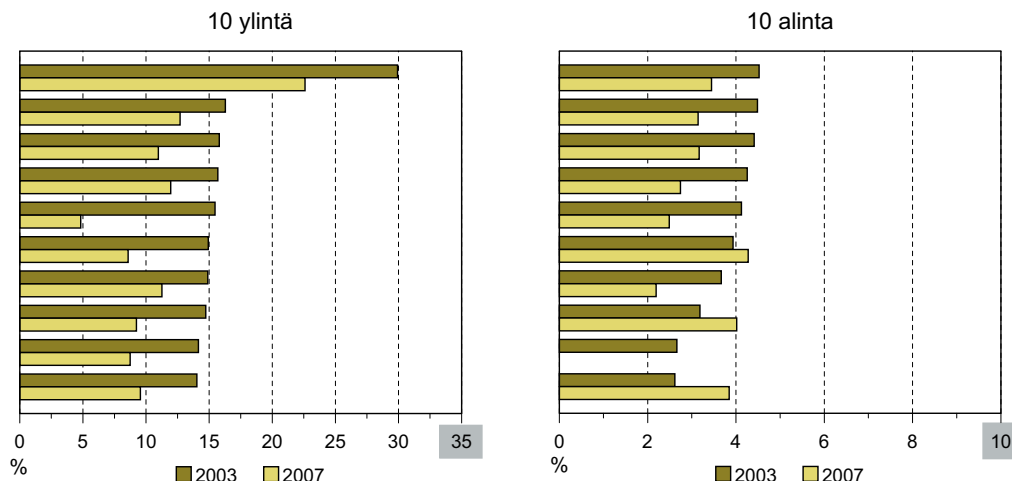
Työttömyys väheni nopeimmin korkean ja keskimääräisen työttömyysasteen alueilla. Tämän seurauksena alueiden väliset keskimääräiset erot kapenivat, mitä ilmentää sekin, että työttömyysasteen keskihajonta oli vuonna 2007 noin 4 yksikköä, kun se vielä 1995 oli lähempänä 10 yksikköä.

Yhteenvetoa

Eriytymisen mittaamiseen käytetyt muuttujat antavat jossakin määrin toisistaan poikkeavia tuloksia Helsingin alueiden erilaistumiskehityksen suunnasta. Jos mittarina käytettäisiin ainoastaan valtionveron alaista kokonaistuloa, kuva olisi täysin selkeä: erot alueiden välillä ovat syventyneet jyrkästi. Myös kunnallisveron alaisten tulojen muutoksen perusteella alueiden väliset erot ovat kasvaneet, mutta muutos on ollut tuntuvasti vähäisempi.

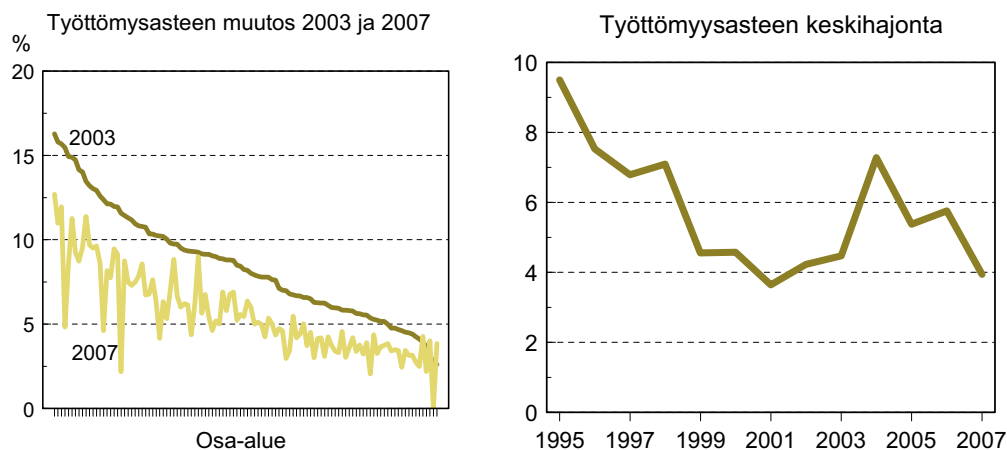
Mitattaessa koulutusrakenteen muutosta kolmen ylimmän tutkintoluokan osuudella näyttävät alueiden väliset erot pysyneen suunnilleen ennallaan. Työttömyysaste ja toimeentulotuen käyttö osoittavat alueiden välisten erojen kaventuneen sekä 1990- että 2000-luvulla.

Kuvio 1.5.7 Työttömyysaste korkeimman ja matalimman tason osa-alueilla 2003 ja 2007

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatilastot

Kuvio 1.5.8. Työttömyysasteen muutos osa-alueittain 2003 ja 2007 sekä työttömyysasteen keskihajonta 1993–2007

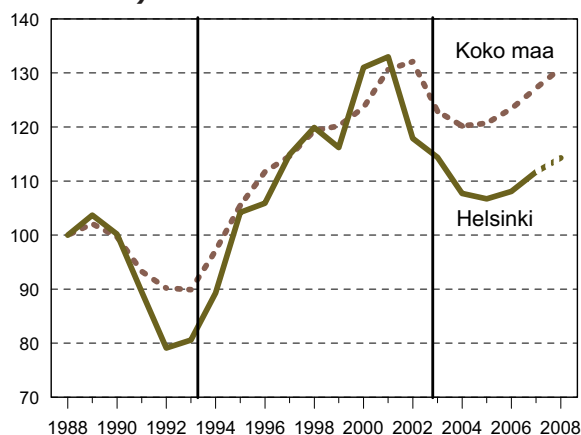
Lähde: Tilastokeskus, työvoimatilasto

1.6. Helsinki ja talouden kaksi notkahdusta

Helsingin talous on muita kuntia riippuvaisempi verotuloista. 1990-luvun vaihteen jälkeen Helsingin taloutta on kiristänyt kaksi kertaa verotulojen yhtäkkinen supistuminen. Ensimmäinen kerta oli 1990-luvun alun lama, joka leikkasi Helsingin verotuloista yli viidenneksen, kun koko maan notkahdus oli vain kymmenesosa. Lamasta toipumista vauhditti yhteisöveron voimakas kasvu vuoden 1993 verouudistuksen jälkeen.

Toisen kiristymisen sai aikaan valtio, joka vakautti kuntataloutta ns. vakautuspaketilla¹ vuonna 2002 kuittaamalla arvonnäköveron takaisinperinnän yhteisöverosta. Koska yhteisöveron osuus Helsingin verotuloissa on muita kuntia suurempi, seurasi miljardin, silloisen markan, notkahdus kaupungin verotuloissa. Kuntataloutta vakautettiin siten Helsingin ja muiden keskimääräistä enemmän yhteisöveroa saavien kuntien kustannuksella.

Kuvio 1.6.1. Helsingin ja koko maan verotulot 1988–2008 euroa/asukas (1988=100, 2007 rahanarvo)

Lähde: Tilastokeskus.

Molemmilla kerroilla verotulojen ehtymistä pyrittiin talouden tasapainottamiseksi korvaamaan supistamalla käyttömenoja ja investointeja. Menojen karsinta samassa tahdissa ei kuitenkaan ollut mahdollista. Niinpä vuosikate heikkeni.

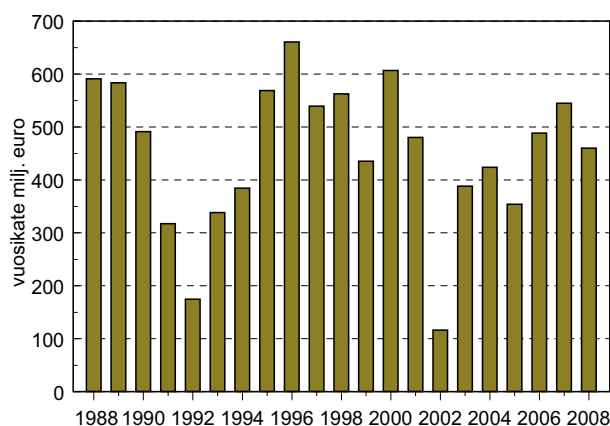
Vuosikatteen riittävyyttä voidaan arvioida tarkastelemalla miten se riittää investointien rahoittamiseen. Tätä varten on kehitelty tunnusluku investointien tulo-rahoitusprosentti.

Investointien tulo-rahoitus, %: = $100 \cdot \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman käyttömajaisuusinvestointeja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

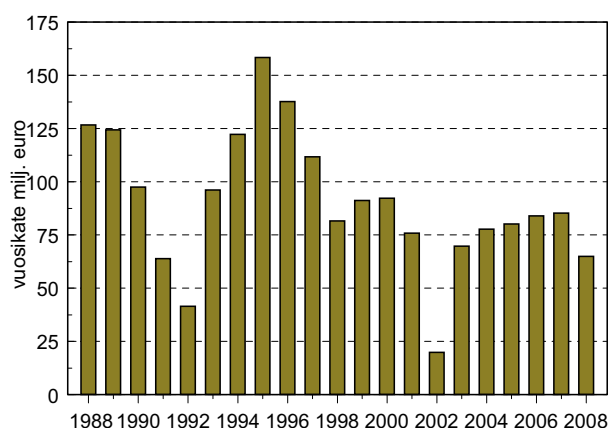
¹ Valtio luopui arvonnäköveron takaisinperinnästä ja kuittasi vastaavan erän kuntien yhteisöverosuudesta. Lisäksi poistettiin verotulotasauksen säännös, jonka mukaan tasaus sai olla enintään 15 % laskennallisesta verotulosta.

Kuvio 1.6.2. Helsingin vuosikate milj. e 1988–2008 (2007 raha)

Lähde: Helsingin tilinpäätökset, 2008 arvio

Kuvio 1.6.3. Helsingin investointien tulo-rahoitusprosentti 1988–2008

Lähde: Helsingin tilinpäätökset, 2008 arvio.

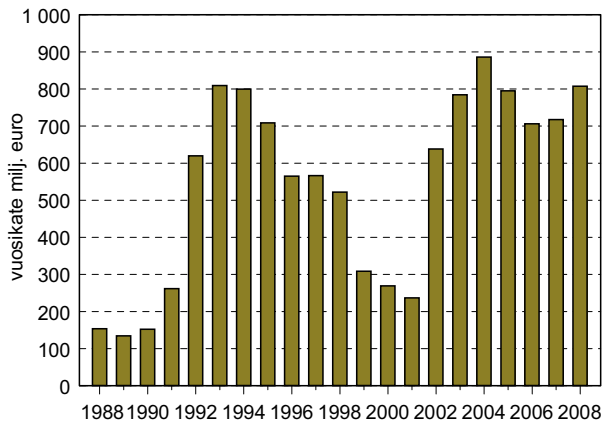
Tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulo-rahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli käyttömajaisuuden myynnillä, lainalla tai kassavarojen määrää vähentämällä.

Vaikka Helsingin investointejakin vähennettiin, heikkeni investointien tulo-rahoitusprosentti. Laman jälkeen korotettiin veroäyrin hintaa, ja yhteisövero alkoi kasvaa voimakkaasti. Koska investointitaso oli edelleen alhainen, ylitti tunnusluku 100:n vuosina 1994–1997.

Verotuloihin muodostunutta aukkoa paikattiin molemmissa notkahduksissa lisäämällä lainanottoa.

Helsingin kaupungin verotulot ja valtionosuudet eivät ole viitenä viime vuonna riittäneet peruspalvelujen kustannusten (nettokustannusten) kattamiseen. Lisäresurssit on saatu kaupungin liikelaitoksilta, pääasiassa Helsinki Energialta.

Kuvio 1.6.4. Helsingin lainat milj. e 1988–2008 (2007 raha)

Lähde: Helsingin tilinpäätökset, 2008 arvio

Yhteenveto: miten notkahduksista selvittiin?

Helsingin talouden tasapainon saavuttamista 1990-luvun laman jälkeen auttoivat seuraavat toimenpiteet ja kehityspiirteet:

- Verotuloihin muodostunutta aukkoa paikattiin korottamalla silloista äyrin hintaa sekä 1993 ja 1994.
- Vuoden 1993 verouudistus ja talouden elpyminen kasvattivat yhteisöjen maksamia verotuloja odotettua enemmän.
- Valtio korotti yhteisöverokantaa 25:stä 28:aan. Huolimatta kuntaryhmän osuuden pienentämisestä, veron tuotto kasvoi.
- Helsingin osuus yhteisöveron tuotosta oli 1993 vain 40 milj. euroa, vuonna 1997 se oli jo 685 milj. euroa.
- Menoja pyrittiin leikkaamaan erilaisin säästötoimenpitein.

- 1990-luvun alussa kaupunki teki järjestöjen kanssa säästösopimuksen. Helsingissä ei irtisanottu henkilöstöä kuten muualla.
- Investointeja leikattiin, mutta siitä huolimatta velka neliinkertaistui muutamassa vuodessa
- Liiketoiminnan tuoton kasvu auttoi merkittävästi talouden tasapainotusta.

Vuoden 2002 ”kuntatalouden vakautusratkaisun” jälkeen taloutta tasapainotettiin näin:

- Organisaatiokomitea uudisti kaupungin hallintoa. Eräiden toimintojen menot saatiin vähenemään ja muiden kasvua jarrutettua.
- Kaupunginhallitus päätti 1.2.2002, että sosiaali- ja terveystoimen asukaskohtaisia kustannuksia sekä opetustoimen oppilaskohtaisia kustannuksia pyritään vähentämään niin, että vähitellen savutettaisiin viiden suurimman kaupungin keskiarvo.
- Kaupungin velka kasvoi 2000-luvulla voimakkaasti.
- Energialaitoksen kasvanut tuotto tuki kaupungin taloutta.

Kunnallistalous on tasapainotaloutta, jossa menot pyrkivät nousemaan tulojen tasolle. Viime vuosina kansantaloudella on mennyt hyvin, ja siitä ovat kunnatkin saaneet osansa.

Siitä on seurannut toimintamenojen kasvu myös Helsingissä. Helsingin talouden turvana verotulojen supistuessa on liiketoiminnan muodostama puskuri. On kaupunkilaisten etu, että kaupungilla on omistuksessaan energiahuolto, jonka tuotot ovat käytettävissä kaupungin palvelujen rahoittamiseen eivätkä valu ulkomaalaisille sijoittajille.

1.7. Osallistuminen ja kuntademokratia

Asukkaiden osallistuminen Helsingissä

Osallistuminen ja osallisuus

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, millaisena helsinkiläiset asukkaat kokevat Helsingin suunnittelun ja päätöksenteon käytännöt, ja millaisia osallistumismahdollisuuksia he ajattelevat itsellään olevan. Kuntademokratian toimivuutta arvioidaan näin osallisuuden käsitteen avulla, jolloin arvioinnin ytimessä ovat asukkaiden omat käsitykset ja kokemukset. Vaikka kunnissa tarjottaisiinkin kattavasti erilaisia osallistumisen mahdollisuuksia, ei kuntademokratian tilannetta voida pitää erityisen hyvänä elleivät asukkaat ole niistä tietoisia. Yksi kipukohta kuntademokratian toimivuudessa liittyy myös viestintään: monet osallistumisen mahdollisuudet saattavat jäädä käyttämättä pelkästään siksi, että asukkaat eivät tiedä omista mahdollisuuksistaan ja oikeuksistaan. Asukkaiden näkökulmasta kuntademokratian nykytilassa ja toimintatavoissa saattaa olla ongelmia, vaikka erilaisia osallistumisen mahdollisuuksia olisikin tarjolla. Kuntademokratian nykytilanteen arviointi osallisuuden käsitteen kautta tarkasteltuna korostaa myös toimijoiden välistä luottamusta. Samalla toimiva kuntademokratia kiinnittyy kysymyksiin kaupunkien elinkelpoisuudesta ja kilpailukyvyistä. Tutkimuksissa on todettu, että ne kaupungit, joissa vallitsee suuri luottamus eri toimijatahojen kesken, menestyvät myös taloudellisesti parhaiten¹.

Helsinkiläisten osallisuuden tunnetta ja osallistumista on tutkittu osana valtakunnallista Demokratiatilinpäätöshanketta (2004–2008). Demokratiatilinpäätöshanke oli osa Suomen hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa. Kuntademokratiaa on lähestytty niin kuntalaisten, luottamushenkilöiden kuin viranhaltijoidenkin näkökulmasta. Hankkeessa on ollut mukana kaikkiaan 12 pilottikuntaa, joista Helsinki on ollut yksi (Kh:n päätös 28.6.2004). Lisäksi Espoo, Vantaa ja Kauniainen ovat osallistuneet joihinkin hankkeen osa-alueisiin ns. ulkojäsenenä, mikä mahdollistaa pääkaupunkiseudun kuntien välisen vertailun. Hankkeen ensimmäisessä osiossa (2004–2005) analysoitiin vuoden 2004 kunnallisvaaleja². Hankkeen toisessa osiossa (2005–2006) kartoitettiin kaupunkien tarjoamia osallistumisen mahdollisuuksia³. Hankkeen kolmas teema (2006–2007) keskittyi kuntalaisten käsityksiin osallistumismahdollisuuksistaan ja siitä on ilmestynyt erillisjulkaisu syksyllä 2008⁴. Keväällä 2008 toteutetussa hankkeen viimeisessä osateemassa tarkennettiin katse luottamushenkilöiden, erityisesti kunnanvaltuutet-

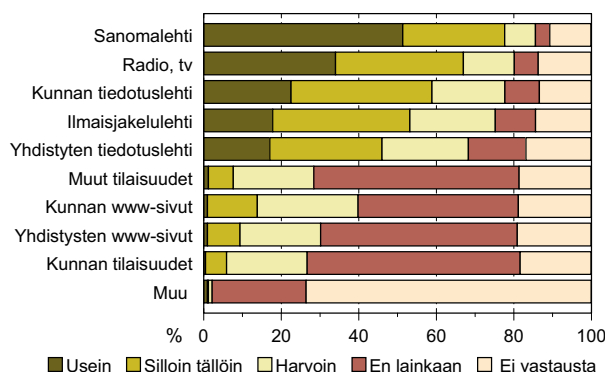
tujen, työskentelyedellytyksiin ja käsityksiin kunnallisen demokratian tilasta. Valtuustokyselyn tuloksista ilmestyy erillisjulkaisu alkuvuodesta 2009.

Demokratiatilinpäätöshankkeen tuloksia Helsingistä

Toisin kuin muissa suurimmissa suomalaisissa kaupungeissa, Helsingissä ei ole toistaiseksi erillistä valtuustotasolla päätettyä kuntademokratiaan liittyvää strategiaa, toimenpideohjelmaa tai selkeää vastuutahoa, jolle kuntademokratia-asiat laajasti ymmärrettyinä (asukkaiden, viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden työnjako ja käsitykset valmistelun ja päätöksenteon toimivista käytännöistä) kuuluisivat. Sen sijaan monissa virastoissa on osallisuusasioihin keskittyviä nimettyjä henkilöitä, erillisiä projekteja tai toimenpideohjelmaa. Joissakin kaupunkitasoisissa erillisstrategioissa osallistumisen kysymykset on myös nostettu tärkeinä näkökohtina esille (esimerkiksi tietotekniikkastrategia). Yhtenäisten käytäntöjen puuttuminen tarkoittaa käytännössä kuitenkin sitä, että asukkaiden osallistumisen mahdollisuudet vaihtelevat virastoittain ja toimialoittain⁵. Tämä voi hankaloittaa kokonaiskäsityksen saamista omista osallistumisen mahdollisuuksista.

Aktiivisen osallistumisen edellytyksenä on tieto siitä, mil-laisiin asioihin ja millä tavalla on mahdollista osallistua. Tavat, joilla kaupungit tiedottavat valmisteilla olevista asioista, vaikuttavat siten suoraan osallistumismahdollisuuksiin. Demokratiatilinpäätöshankkeen kolmannessa vaiheessa tehdyssä asukaskyselyssä selvitettiin sitä, mitä kautta asukkaat saavat tietoa Helsingin suunnittelusta ja

Kuvio 1.7.1. Helsingin suunnittelun ja päätöksenteon seuraamisen yleisimmät kanavat (n=403)

Lähde: Demokratiatilinpäätös-hankkeen asukaskyselyaineisto

¹ Ryyänen, Aimo & Christa Salovaara (2002). Kokeilusta käytännöksi – osallisuushankkeen selonteon taustaraportti. Sisäasiainministeriö. Helsinki.

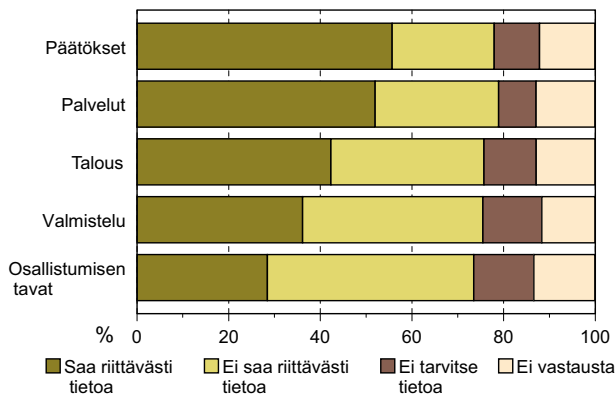
² Lankinen, Markku, Bäcklund, Pia ja Mäkelä, Susanna (2005). Helsingin vaalitulinpäätös. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja.

³ Bäcklund, Pia, Kuokkanen, Anna ja Henriksson, Riikka. Kuntalaisten ja hallinnon vuorovaikutuksen käytännöt Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2006:5.

⁴ Bäcklund, Pia toim. Helsinkiläisten käsityksiä osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2008:7.

⁵ Bäcklund, Pia, Kuokkanen, Anna ja Henriksson, Riikka. Kuntalaisten ja hallinnon vuorovaikutuksen käytännöt Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2006:5.

Kuvio 1.7.2. Tiedon saanti Helsingin suunnittelusta ja päätöksenteosta (n=404)

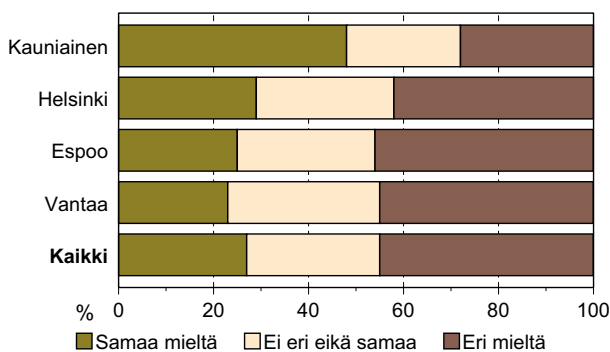
Lähde: Demokratiatilinpäätös-hankkeen asukaskyselyaineisto

päätöksenteosta⁶. Vastausten perusteella pääasiallinen tiedotuskanava Helsingin suunnitteluun ja päätöksentekoon liittyen on media. Vain harva helsinkiläinen seuraa Helsingin kehittämistä kaupungin omien verkkosivujen ja asukastilaisuuksien välityksellä.

Kyselyyn vastanneet helsinkiläiset haluaisivat myös enemmän tietoa valmisteilla olevista asioista ja omista osallistumisen mahdollisuuksistaan. Helsinkiläisten mielestä päätöksistä tiedottaminen toimii tällä hetkellä parhaiten. Huonoiten saadaan tietoa asukkaiden osallistumismahdollisuuksista.

Asukkailta kysyttiin myös sitä, onko asioiden valmistelua ja päätöksentekoa helppo seurata. Kaiken kaikkiaan vain noin neljännes Espoon, Vantaan ja Helsingin asukkaista kokee, että asioiden valmistelua ja päätöksentekoa omassa kotikunnassa on helppo seurata, Kauniaisissa tilanne nähtiin selvästi myönteisempänä. Tätä kokemusta voi selittää se, että tieto asioista ei välity mielekkäällä tavalla tai oikea-aikaisesti hallinnosta asukkaille. Esimerkiksi Helsingissä vain muutamassa lautakunnassa on ollut tapana tehdä

Kuvio 1.7.3. "Kunnassani asioiden valmistelua ja päätöksentekoa on helppo seurata" (%). (Kaikki = 11 Demokratiatilinpäätöshankekuntaa + Espoo, Vantaa ja Kauniainen)

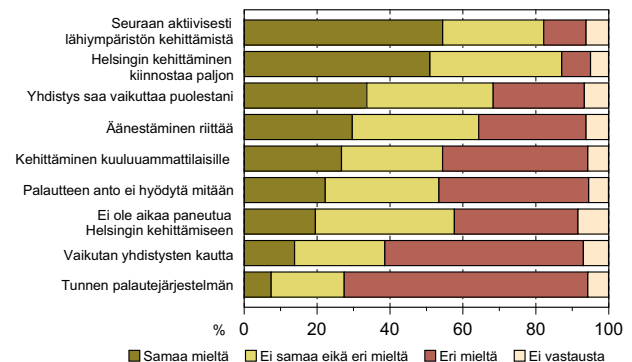
Lähde: Demokratiatilinpäätös-hankkeen asukaskyselyaineisto

⁶ Bäcklund, Pia toim. Helsinkiläisten käsityksiä osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2008:7.

kokouksista selkokielinen erillinen päätöstiedote⁷. Tyypillisesti valtuuston, hallituksen ja lautakuntien kokouksista tiedotetaan laittamalla internetiin pöytäkirja, joka ei välttämättä sellaisenaan avaudu lukijalle. Usein valmisteluasiakirjoissa saatetaan myös viitata sellaisiin dokumentteihin, joita ei kuitenkaan ole asukkaille saatavilla, mutta jotka oleellisella tavalla avaisivat käsiteltävää asiaa. Toki osa tiedoista kuuluukin salassa pidettävien asioiden piiriin.

Kyselyssä esitettiin asukkaille erilaisia osallistumiseen ja osallisuuden tunteeseen liittyviä väittämiä. Tarkoituksena oli selvittää tarkemmin asukkaiden suhdetta omiin osallistumisen toiveisiin. Noin puolet kyselyyn vastanneista helsinkiläisistä seuraa aktiivisesti oman lähiympäristönsä kehittämistä ja on kiinnostunut myös koko Helsingin kehittämisestä. Moni kyselyyn vastanneista ei kuitenkaan osannut sanoa kantaansa väittämiin. Toisaalta vain alle viidennes vastaajista sanoi suoraan, että ei ole aikaa paneutua Helsingin kehittämiseen. Noin neljännes vastanneista oli myös sitä mieltä, että jokin paikallisyhdistys saa vaikuttaa heidän puolestaan, vaikka vain harva itse yhdistystoimintaan osallistuuukaan.

Kuvio 1.7.4. Asenneväittämät (n=404)

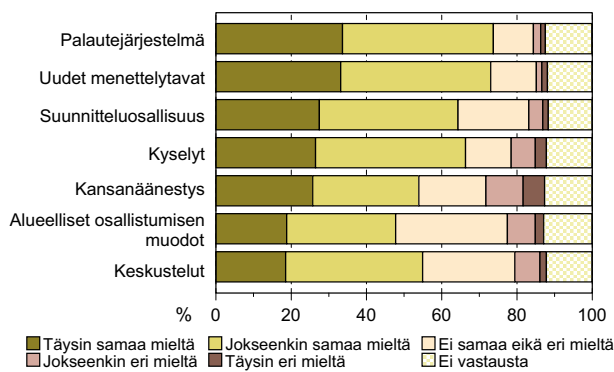
Lähde: Demokratiatilinpäätös-hankkeen asukaskyselyaineisto

Osa kyselyyn vastanneista helsinkiläisistä vastasi, että kaupungin kehittäminen on yksinomaan ammattilaisten asia. Hieman suurempi osa vastanneista mielsi asian kuitenkin toisinpäin. Vain pieni osa helsinkiläisistä koki olevansa tietoinen käytössä olevista asiakaspalautejärjestelmistä ja noin viidennes heistä suhtautui palautteenannon hyödyllisyyteen pessimistisesti. Kaikkia väittämiä yhdesä katsoen suurinta osaa vastaajista yhdistivät käsitykset palautejärjestelmän heikosta tuntemuksesta sekä se, että osallistumista ja vaikuttamista yhdistysten kautta ei koettu kovinkaan keskeiseksi. Koska monien väittämien yhteydessä mielipiteet jakaantuivat varsin selkeästi, tulos kertoo siitä, että osallisuuden kokemus ja tarve osallistumiseen nivoutuvat aina myös yksilölliseen elämäntilanteeseen.

Asukkailta kysyttiin myös sitä, millaisia osallistumisen muotoja ja konkreettisia tapoja pitäisi lisätä. Kolme neljässtä kyselyyn vastanneesta piti tärkeänä sekä systemaattisen palautejärjestelmän että kokonaan uusien menettelytapojen

⁷ Bäcklund, Pia, Kuokkanen, Anna ja Henriksson, Riikka. Kuntalaisten ja hallinnon vuorovaikutuksen käytännöt Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2006:5.

Kuvio 1.7.5. Millaisia osallistumisen mahdollisuuksia pitäisi Helsingissä lisätä, (n=404)

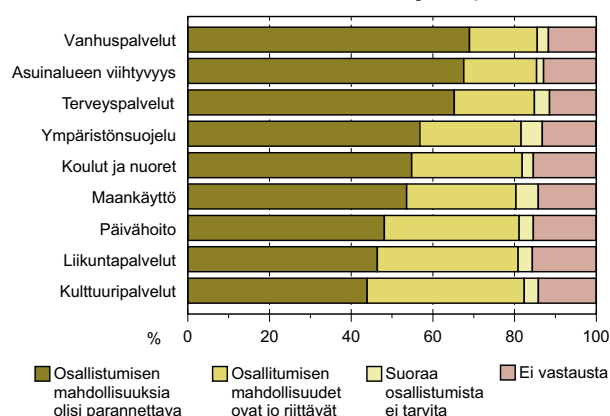

Lähde: Demokratiatilinpäätös-hankkeen asukaskyselyaineisto

jen kehittämistä. Myös suunnitteluosallisuuden lisäämistä ja säännöllisten kyselyjen tekemistä eri aihealueista pidettiin ainakin jonkin verran tärkeinä. Kaiken kaikkiaan yli puolet vastanneista piti kaikkia esitettyjä osallistumisen tapoja ainakin jonkin verran tärkeinä.

Kyselyyn vastanneet eivät nähneet alueperustaista osallistumisen vahvistamista eninteen kehittämistä vaativaksi suoran osallistumisen muodoksi. Siltikin yli puolet vastanneista piti myös sen kehittämistä tärkeänä. Kuntatasoa pienemmällä alueatasolla tapahtuvaa osallistumista on perusteltu muun muassa sillä, että varsinkin isoissa kaupungeissa suunnittelussa ja päätöksenteossa kadotetaan paljon paikallista tietoa. Alueperustaisesta osallistumisesta puhuttaessa on kuluvalle vuosikymmenelle käytetty mm. aluekumppanuuden (Turku), lähidemokratian (Oulu), alue-toimikuntien (Vantaa) ja alueuuvottelukuntien (Espoo) määritelmiä. Ns. ”kuutoskaupungeista” (kuusi suurinta suomalaista kaupunkia) Helsinki on ainoa, jossa osallistumista ei ole pyritty vahvistamaan alueperustaisesti sitten 1980-luvun lähidemokratiakokeilujen. Kysymys osallistumisen vahvistamisen alueatasosta on erityisen ajankohtainen toisiinsa kiinni kasvaneilla kaupunkiseuduilla, joissa kuntalaisilla on valittavanaan lukuisia ja kuntarajoista riippumattomia toiminnan, osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja ja kohteita. On myös esitetty, että kaupunkialueilla ja maaseutualueilla osallistumisen tavat olisivat muodostumassa erilaisiksi⁸.

Kuvio 1.7.6. Osallistumisen tarpeet, n=403

Lähde: Demokratiatilinpäätös-hankkeen asukaskyselyaineisto

Asukkailta kysyttiin myös millaisiin asioihin he haluaisivat osallistua enemmän. Helsingiläisistä yli 60 prosenttia halusi osallistua enemmän vanhuspalveluita, asuinalueen yleistä viihtyisyyttä ja terveyspalveluita koskevaan suunnitteluun. Noin puolet vastaajista koki tärkeänä myös ympäristönsuojelun, lapsiin ja nuoriin sekä maankäyttöön liittyvät asiat. Osallistumisen tarpeet kiinnittyvät aina omaan arkielämään ja siinä eniten huolta herättäviin asioihin. Toisaalta esimerkiksi vanhus- ja terveyspalveluista sekä ympäristönsuojelusta on puhuttu viime vuosina paljon myös mediassa. Näin ollen median välittämä kuva niiden nykytilasta voi herättää yleistä huolta ja vaikuttamisen tarvetta, vaikka omassa arjessa nämä asiat eivät olisikaan erityisen ajankohtaisia.

Yhteenveto

Kauniaisten kaupunkia lukuun ottamatta käsitys suunnittelun ja päätöksenteon prosesseista muodostuu pääkaupunkiseudun asukkaille pääasiassa median ja erityisesti sanomalehtien välityksellä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että asukkaiden ja kunnallishallinnon välisen luottamuksen rakentumiseen vaikuttaa se millä tavalla - mistä asioista yleensäkin puhutaan ja millaiseen sävyyn - mediassa kerrotaan siitä, mitä kaupunkien suunnittelussa on menossa. Kaupunkien omilla tiedotuskäytännöillä olisi näin tärkeä tehtävä ”paikata” tällä tavoin välittyvää kuvaa. Kyselyyn vastanneiden asukkaiden mielestä tiedottamista pitäisi lisätä erityisesti valmisteilla olevista asioista sekä asukkaiden osallistumisen mahdollisuuksista. Vain noin viidennes kyselyyn vastanneista helsinkiläisistä kokee, että Helsingin suunnittelua ja päätöksentekoa on helppo seurata. Osallisuuden tunteen rakentumisessa tiedottamisen käytännöt ovatkin avainasemassa. Vain pieni osa helsinkiläisistä koki omasta mielestään tuntevansa niitä käytäntöjä, joiden kautta voi antaa palautetta Helsingin kaupungille.

Tiivistäen voidaan todeta, että Helsingissä olisi tarvetta aktiiviselle tiedottamiselle erilaisista osallistumisen käytännöistä. Tarvetta olisi myös valmistelun ja päätöksenteon käytäntöjen avaamiselle asukkaille vieläkin paremmin. Suurin osa kyselyyn vastanneista asukkaista toivoi systemaattisten palautejärjestelmien kehittämistä. Toimivan kuntademokratian ensimmäisenä edellytyksenä onkin toimiva vuorovaikutus asukkaiden ja hallinnon välillä. Asukaspalautteen kerääminen ei kuitenkaan vielä riitä. Sen rinnalla tarvitaan näkemys siitä, miten saatua palautetta hyödynnetään, keiden toimesta ja missä vaiheessa suunnittelun prosesseja. Kuntademokratian arvioiminen osallisuuden tunteen kautta korostaa sitä, että osallistumisen tarpeista ja tarpeellisista osallistumisen menetelmistä olisi kyettävä käymään jatkuvaa keskustelua – toimivaan demokratiaan kuuluu aktiivinen keskustelu myös toimivasta demokratiasta itsestään.

⁸ Sjöblom, Stefan (2002). Kuntalainen vaikuttajana. Teoksessa Marianne Pekola-Sjöblom ym. (toim.). Kuntalaisen monet roolit. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 37. ACTA 147. Suomen Kuntaliitto.

Äänestysaktiivisuus

Vuoden 2004 kunnallisvaaleista tehdyn vaalitulinpäätöksen perusteella Helsingissä ei ainakaan toistaiseksi ole syytä pelätä kuntalaisten välinpitämättömyyden kasvua yhteisten asioiden hoitoon liittyvissä kysymyksissä. Ehdoikkaaksi asettuneiden määrät ovat kasvussa, eikä helsinkiläisten joukossa vaikuttaisi olevan kasvamassa sellaista sukupolvea, joille vaaliosallistuminen on täysin vieras vaikuttamisen muoto. Äänestysaktiivisuudessa on kuitenkin sekä alueittaisia että ikäryhmittäisiä eroja. Myös harva Helsingissä asuva ulkomaan kansalainen käyttää äänioikeuttaan. Ikäryhmittäinen tarkastelu antaakin viitteitä siitä, että äänestämisen kiinnostavuus kytkeytyy siihen, minkä verran medioissa esitellään poliittisen päätöksenteon vaikutuksia.

Pitkähkön laskukauden jälkeen äänestysvilkkaus kääntyi nousuun vuonna 2004, ja nousu jatkui edelleen vuonna 2008. Muutos on ollut Helsingissä hitaampaa kuin muualla maassa, joten Helsinki ei ole vielä tavoittanut muun maan tasoa. Kansanedustajien vaaleissa Helsingin äänestysprosentti on jo kahdesti ylittänyt muun maan saavuttaman lukeman.

Vuoden 2008 kunnallisvaalien äänestysprosentti oli Helsingissä 58,6 prosenttia. Tämä oli alhaisempi kuin koko maassa; äänestysprosentti Suomessa oli 61,2. Helsingin äänestysalueilla korkein äänestysprosentti oli 79,2 prosenttia ja matalin 37,3 prosenttia. Äänestysvilkkauksen alueelliset erot muuttuvat vaalien välillä. Alueiden väliset vaihtelut ovat myös olleet kunnallisvaaleissa pysyvästi suurempia kuin eduskuntavaaleissa. Erot äänestysvilkkauksen tasossa lisääntyivät kunnallisvaaleissa 2008 jonkin verran kunnallisvaaleihin 2004 verrattuna.

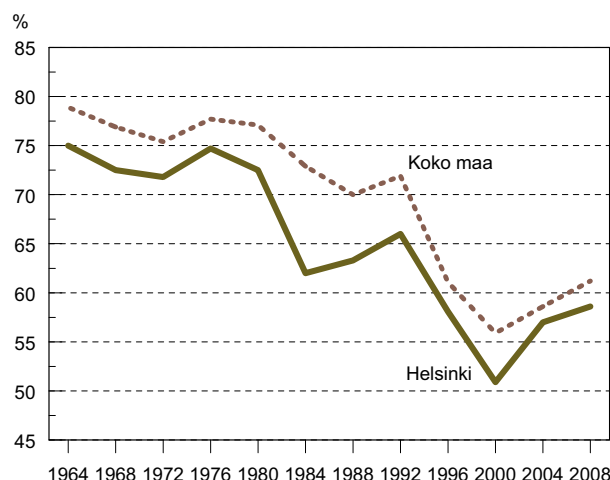
Taulukko 1.7.1. Äänestysvilkkauksen alueelliset erot (Helsingin alueet)⁹

	Äänestysprosentin keskiarvo	Keskiahajonta	Variaatio-kerroin
Vaihtelu kunnallisvaaleissa			
K 2000	51,1	7,31	14,3
K 2004	57,1	7,55	13,22
K 2008	58,6	8,37	14,28
Vaihtelu eduskuntavaaleissa			
E 1999	70,3	6,07	8,62
E 2003	73,9	5,46	7,39
E 2007	71,1	6,95	9,78

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus: Vaalitulastot

⁹ Koko kaupungin keskiarvosta on laskettu tilastollisin menetelmin poikkeamat äänestysalueittain. Niiden itseisarvoista laskettiin äänioikeutettujen määrällä painotettu keskiarvo, joka saa nimen keskihajonta. Se pyrkii muuttamaan äänestysprosentin mukana. Vaihtelun suhteellinen suuruus käy selville, kun keskihajonta jaetaan kunkin vuoden keskiarvolla. Tätä suhdelukua nimitetään variaatiokerroimeksi.

Kuvio 1.7.7. Äänestysprosentti kunnallisvaaleissa 1964–2008 Helsingissä ja koko maassa

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus: Vaalitulastot

Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa 33 prosenttia Helsingin äänioikeutetuista äänesti ennakoon. Ennakoon äänestämisen vilkkauksen ja yleisen äänestysprosentin välillä oli Helsingissä -0,27 suuruinen negatiivinen korrelaatio. Tämä tarkoittaa yleistäen sitä, että äänestysalueilla, jossa äänestetään vilkkaasti ennakoon, jää yleinen äänestysaktiivisuus keskimääräistä alhaisemmaksi. Tätä voidaan tulkita siten, että muutoin matalan äänestysaktiivisuuden alueilla osa äänestäjistä on kannastaan varmoja, kun taas toinen osa väestöstä ei jaksa kiinnostua, ainakaan kunnallispolitiikasta. Eduskuntavaaleissa äänestetään aktiivisemmin kuin kunnallisvaaleissa, ja kaikkien kiinnostavimpana koetaan presidentinvaalit. Vuoden 2006 vaaleissa nousi äänestysprosentti Helsingissä vaalien ensimmäisellä kierroksella 76,3 prosenttiin ja toisella kierroksella jopa 79,9 prosentin tasolle.

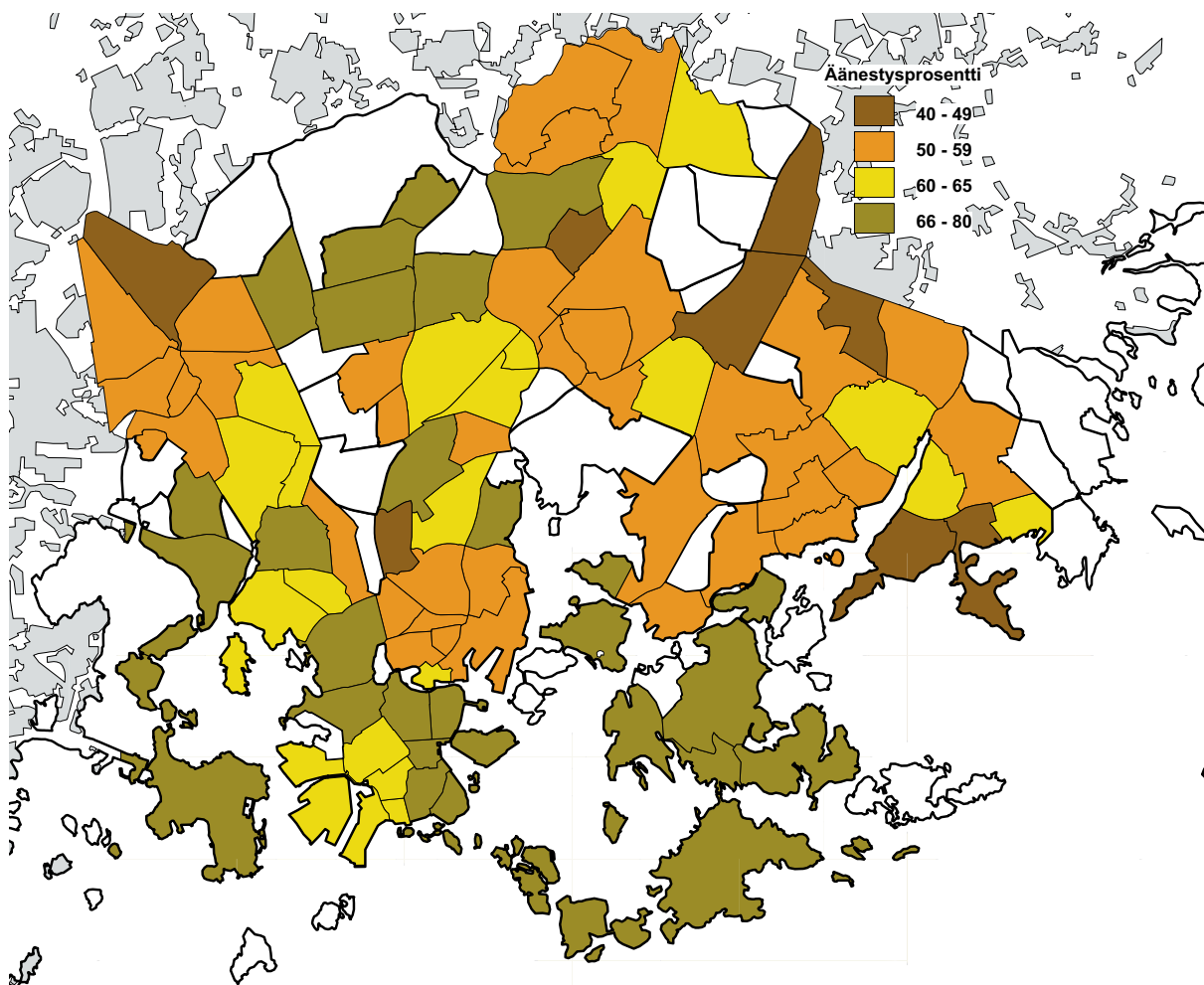
Taulukko 1.7.2. Naisten ja miesten väliset erot äänestysaktiivisuudessa¹⁰

	Äänestysprosentti		Erotus
	Miehet	Naiset	
Kunnallisvaalit 2000			
Helsinki	48,1	53,3	5,2
Koko maa	53,9	57,7	3,8
Kunnallisvaalit 2004			
Helsinki	54,2	59,5	5,3
Koko maa	56,4	60,7	4,2
Presidentinvaalit 2000, 1. kierros			
Helsinki	69,3	75,6	6,4
Koko maa	70,6	76,4	5,8
Presidentinvaalit 2000, 2. kierros			
Helsinki	71,6	76,5	4,9
Koko maa	74,5	78,9	4,4

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus: Vaalitulastot

¹⁰ Tietoja ei ollut saatavilla vuoden 2006 presidentinvaalien ja vuoden 2008 kunnallisvaalien osalta.

Kartta 1.7.1. Äänestysprosentti vuoden 2008 kunnallisvaaleissa

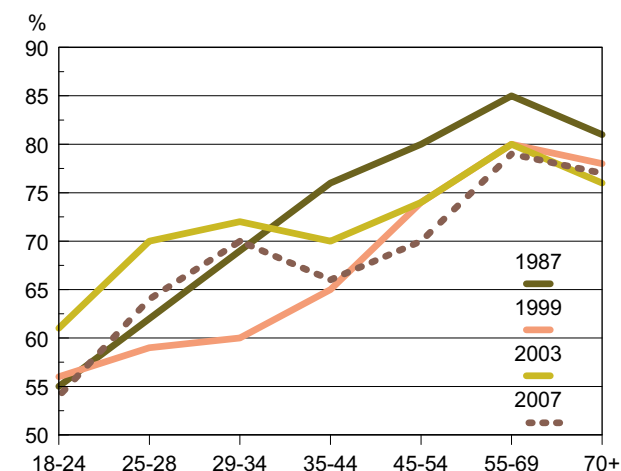

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus: Vaalitulostot

Miesten ja naisten välille on vakiintunut selvä ero äänestysaktiivisuudessa: naiset äänestävät vilkkaammin kuin miehet. Vuosien 2000 ja 2004 kunnallisvaalien välillä tehty vertailu osoittaa, että ero ei kaventunut, vaikka yleinen äänestysvilkkkaus kohosikin. Ero on myös muualla maassa samansuuntainen, mutta pienempi. Vuoden 2000 presiden-

tinvaaleissa naisten ja miesten välinen ero oli ensimmäisellä kierroksella suurempi, mutta kapeni tultaessa toiselle kierrokselle. Olisiko niin, että vedonlyöntitilanne kiinnostaa joitain miesryhmiä suhteellisesti vielä enemmän kuin naisia?

Kuvio 1.7.8. Äänestysaktiivisuus Helsingissä vuosien 1987, 1999, 2003 ja 2007 eduskuntavaaleissa iän mukaan

Lähde: Martikainen & Wass 2007,5

Helsingin äänestysalueista poimituista otoksista saadaan ikäryhmittäisiä osallistumistietoja aikasarjana (Martikainen & Wass 2007)¹¹. Jokseenkin pysyvältä näyttää malli, jossa äänestysaktiivisuus on korkeimmillaan 55–69 vuoden iässä. Absoluuttisesti korkein se oli ikäkohortissa, joka vuonna 1987 oli tämän ikäistä. Uusi alenema tapahtuu 70. ikävuoden jälkeen, mutta ei lähellekään nuorten aikuisten passiivisuutta. Äänestysprosentin nousu Helsingissä vuosien 1999 ja 2003 välillä selittyy eniten nuorten eli 18–34-vuotiaiden keskuudessa tapahtuneella vilkastumisella. Luvut perustuvat noin 30 000 henkeä koskevien vaaliluetteloiden läpikäyntiin.

¹¹Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna: Äänestysaktiivisuuden ja puolueiden kannatuksen muutos vuoden 2007 eduskuntavaaleissa Helsingissä. Tutkimuksia 2007:8. Helsingin kaupungin tietokeskus.

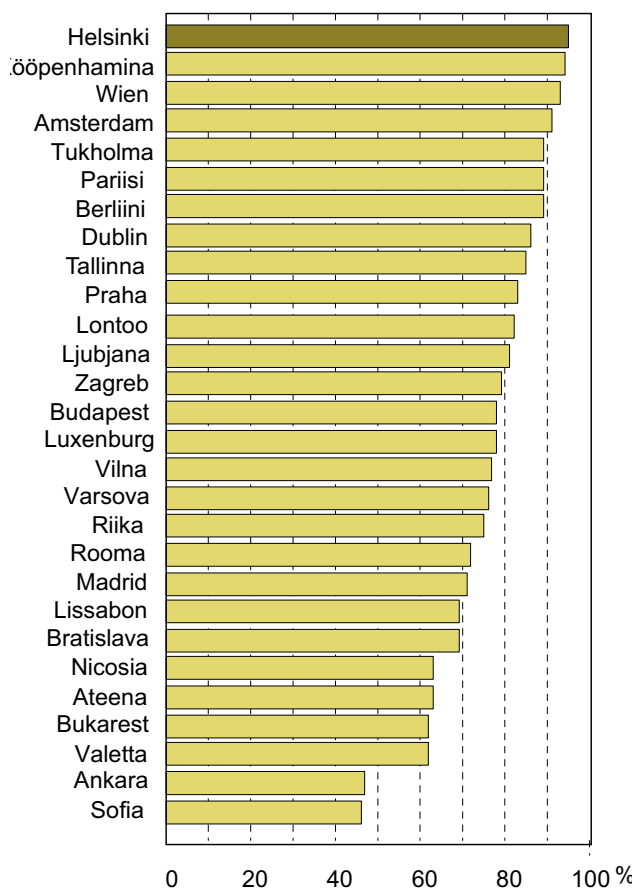
1.8. Kaupunkilaisten kokemuksia ja mielipiteitä kotikaupungistaan

Helsinki Euroopan pääkaupunkien joukossa

Euroopan suurten ja keskisuurten kaupunkien tilasta ja kehityksestä sekä niiden asukkaiden elinoloista on koottu keskitetysti 321 kaupungin kattava tilastotietokanta, joka sisältää tilastoja 10 teemasta kaupunkiseudun, kaupungin ja osa-alueen tasolla. Tilastotietoja on täydennetty haastattelututkimuksilla, joista ensimmäinen tehtiin vuonna 2004 ja toinen vuoden 2006 lopussa. Suomen kaupungeista tutkimuksessa olivat mukana Helsinki ja Oulu 73 muun kaupungin lisäksi. Euroopan unionin jäsenmaiden (EU 27) ohella mukana oli kaupunkia Kroatia ja Turkista.¹

Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä tietoja siitä millaisena kaupunkilaiset kokivat elämänsä laadun, palveluiden laadun, hallinnon toimivuuden sekä oman kaupunkinsa asuin- ja kotikaupunkina. Kysymyksiä eri aihepiireistä oli kaikkiaan 28.

Kuvio 1.8.1. Kulttuuritilat ja palvelut 2006, tyytyväisten osuus

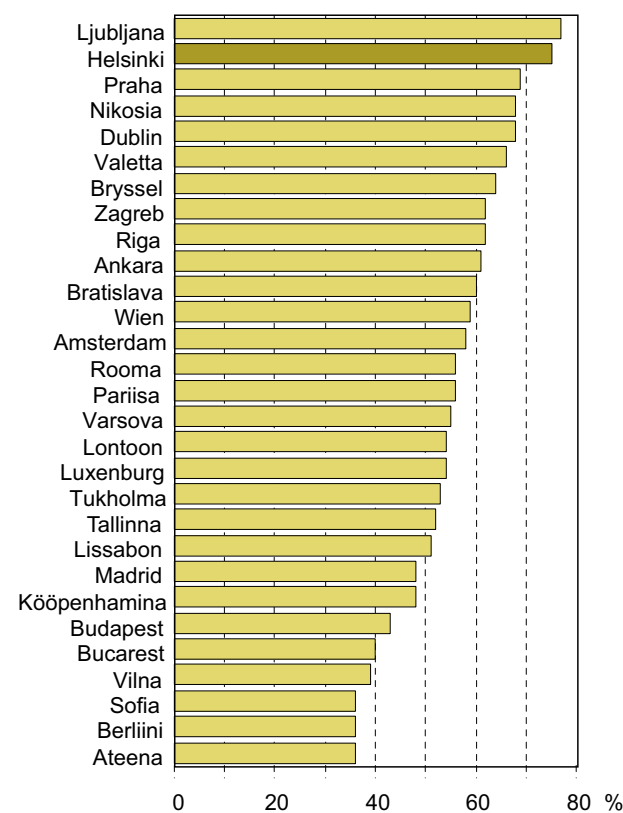

Lähde: www.urbanaudit.org

Kaupunkielämän yhteiset ilon ja huolen aiheet

Euroopan kaupunkien asukkaat olivat melkein pä yksimielisesti tyytyväisiä elämäänsä omassa kaupungissaan, sillä tämän kysymyksen kaikkien kaupunkien tyytyväisyysaste oli 90 prosenttia. Kaupungit koettiin myös melko turvalisiksi paikoiksi asua ja elää erityisesti tämä koski omia asuinalueita. Helsinkiläisistä 97 prosenttia piti asuinalueitaan turvallisena. Luku oli pääkaupunkien korkein ja Helsinki jakoi sen Kööpenhaminan, Tukholman ja Amsterdamin kanssa. Kaupunkilaisten yhteisiä huolen aiheita olivat hyvän asunnon saanti kohtuullisin kustannuksin. Työpaikan saantia ei pääkaupungeissa koeta yhtä suureksi ongelmaksi. Paras työpaikkatilanne oli asukkaiden mielestä Prahassa, Dublinissa ja Kööpenhaminassa, joissa yli 60 prosenttia arvioi työpaikan saannin olevan helppoa. Helsingin 53 prosentin osuus oli pääkaupungeista viidenneksi korkein. Vaikeimmaksi hyvän työpaikan saanti koettiin Berliinissä, Ankarassa, Roomassa ja Lissabonissa.

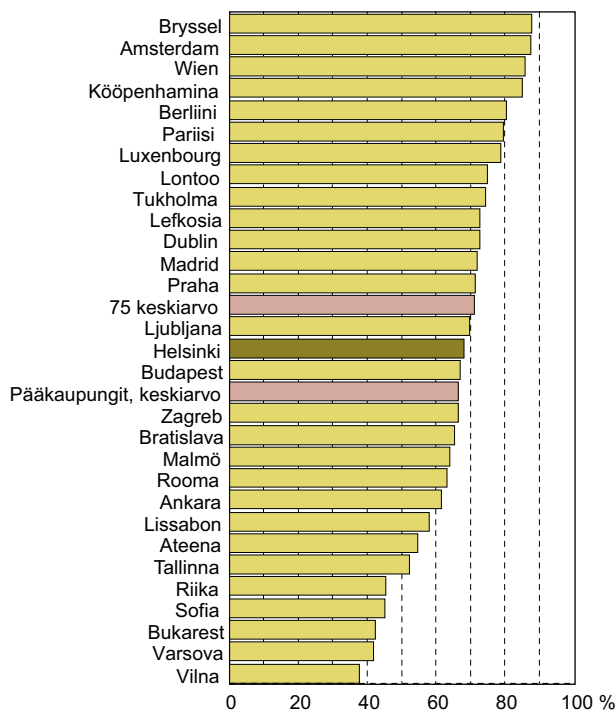
Kuvio 1.8.2. Koulutuspalvelut 2006, tyytyväisten osuus

Lähde: www.urbanaudit.org

¹European Commission. Survey on Perceptions of Quality of Life in European Cities, 2007

Kuvio 1.8.3. Lääkäreiden antamat terveyspalvelut 2006, tyytyväisten osuus

Lähde: www.urbanaudit.org

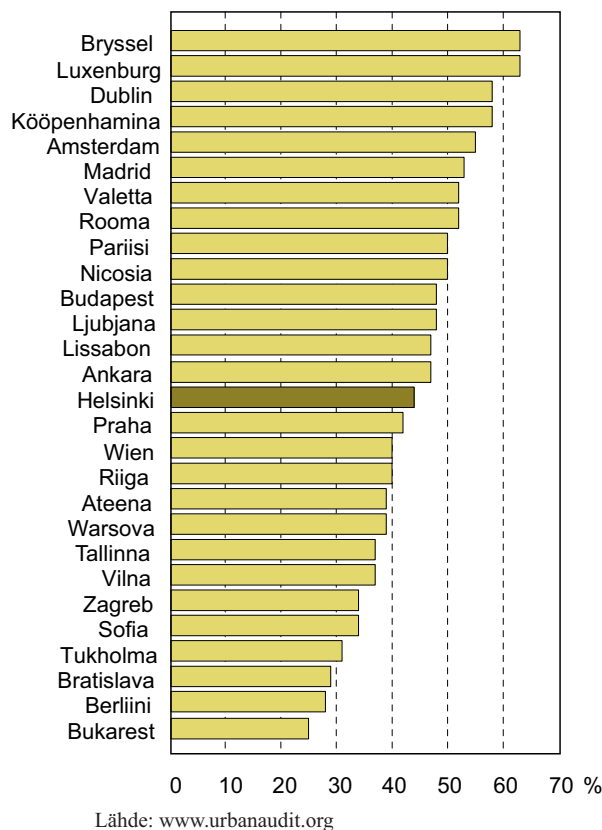
Miten helsinkiläiset sijoittuvat Euroopan kaupunkien joukossa?

Helsinkiläiset kokevat kaupunkinsa julkisen liikenteen, kulttuuri- ja liikuntatilojen, viheralueiden ja koulujen, resurssien järkevän käytön sekä turvallisuuden olevan huippuluokkaa, sillä näillä osa-alueilla tyytyväisten kaupunkilaisten osuudet olivat yli tai lähes 90 prosenttia. Helsinkiläisten tyytyväisyys sairaala- ja lääkäripalveluihin sekä kaupungin palvelutoiminnan tehokkuuteen asettuivat Euroopan pääkaupunkien keskikaartiin.

Heikkoja sijoituksia saavutettiin – ehkä hieman yllättäenkin – arvioissa vierasmaalaisten sopeutumisesta. Mielipiteet olivat myös muuttuneet huomattavasti kahden vuoden aikana. Vuonna 2004 viisikymmentä prosenttia oli yhtynyt väittämään: vierasmaalaiset ovat sopeutuneet hyvin, vuonna 2006 osuus oli laskenut 39 prosenttiin. Helsinkiläisten arvioissa tyytyväisyys näyttää yleisestikin, monen indikaattorin osalta hienoista laskusuuntaa, vaikka useimmat muutokset ovat pieniä. Väestön taloudellisessa tilanteessa oli Helsingissä kuitenkin tapahtunut huomattavaa heikkenemistä, jos sitä mitataan sillä, kuinka hyvin rahat riittävät laskujen maksuun juuri ennen palkkapäivää. Vuoden 2006 kyselyssä 33 prosentilla oli ainakin satunnaisesti vaikeuksia kun vuoden 2004 vastaavassa kyselyssä vaikeuksia oli vain 18 prosentilla. Kasvaneista vaikeuksista huolimatta helsinkiläisten arviot olivat lähellä kaupunkien keskiarvoa.

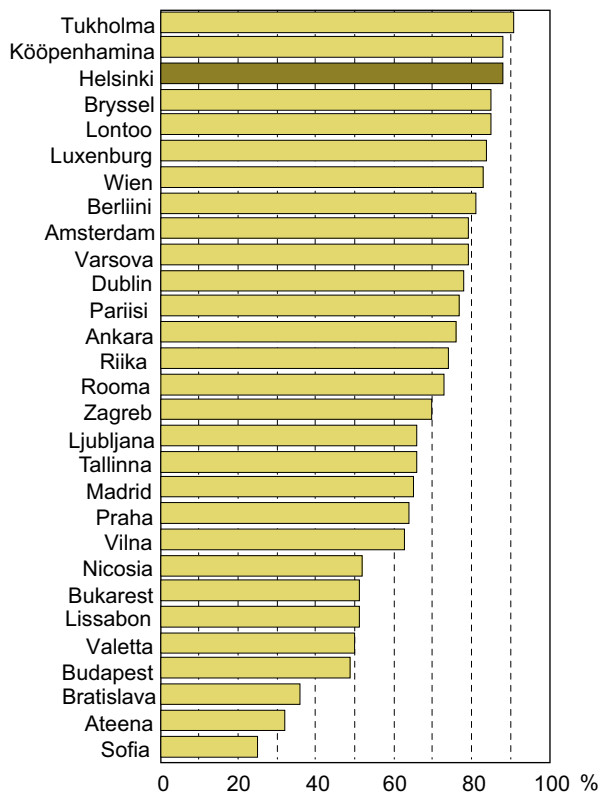
Ympäristön laadun ongelmista kyselyssä oli mukana melu ja ilman saasteet sekä kaupungin yleinen siisteys. Helsinkiläisistä runsas 60 prosenttia koki ilman saasteet ongelmaksi, melun joka toinen. Kaupungin arvioi siistiksi ja

Kuvio 1.8.4. Julkiset palvelut toimivat tehokkaasti 2006, tyytyväisten osuus

Lähde: www.urbanaudit.org

Kuvio 1.8.5. Viheralueiden laatu ja riittävyys 2006, tyytyväisten osuus

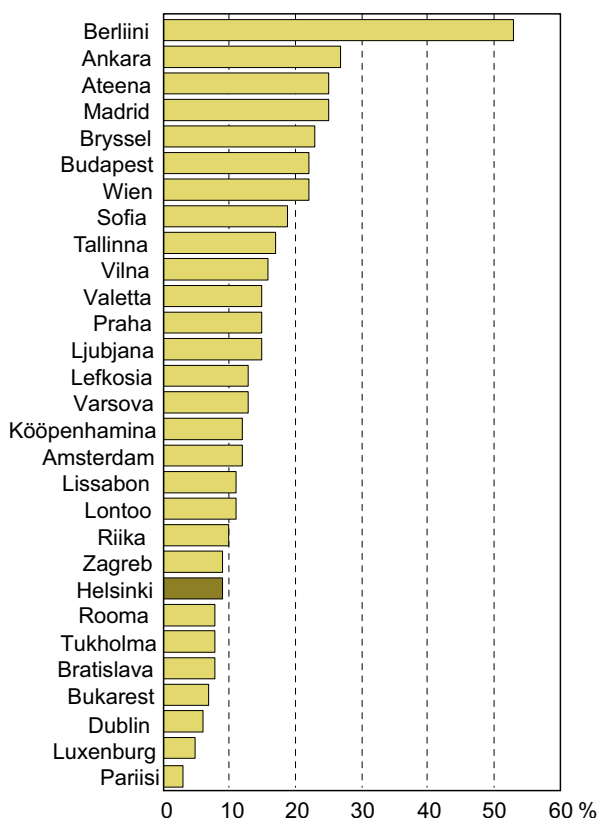

Lähde: www.urbanaudit.org

Taulukko 1.8.1. Helsinkiläisten mielipiteitä ja niiden muutoksia vuosina 2004 ja 2006

	2006 %	2004 %	Muutos %- yksikköä	Sijoitus 28 kaupungin joukossa
Tyytyväisten osuus:				
Julkinen liikenne	93	89	4	1
Koulut	75	90	-15	2
Sairaalapalvelut	63	63	0	11
Lääkäripalvelut	68	95	-27	16
Viheralueet	88	91	-3	3
Liikuntatilat	88	95	-7	1
Elokuvat	85	97	-12	2
Kulttuuritilat	94	96	-2	1
Julkinen pääsy internettiin	55	85	-30	5
Internetin kotikäyttö	85	93	-8	1
Yhtyy väittämään:				
Vierasmaalaiset ovat sopeutuneet hyvin	39	50	-11	25
On helppo löytää hyvä työpaikka	53	49	4	5
On helppo löytää hyvä asunto kohtuuhintaan	9	9	0	22
Kaupunki palvelee asukkaitaan tehokkaasti	44	61	-17	15
On vaikeuksia laskujen maksamisessa kuun lopussa	33	18	15	13
Resursseja käytetään järkevästi	51	56	-5	3
Tuntee olonsa turvalliseksi lähiympäristössä	97	98	-1	1
Tuntee olonsa turvalliseksi kaupungissa	95	97	-2	2
On tyytyväinen elämäänsä tässä kaupungissa	94	94	0	6
Ilman saasteet ovat suuri ongelma	62	57	5	24
Melu on suuri ongelma	53	52	1	25
Kaupunki on siisti ja puhdas	57	72	-15	6

Kuvio 1.8.6. Yhtyy ainakin osittain väittämään: kaupungista on helppo löytää hyvä asunto kohtuuhintaan 2006

Lähde: www.urbanaudit.org

puhtaaksi 56 prosenttia, mutta tilanne oli tuntuvasti heikompi kuin kaksi vuotta aiemmin, jolloin kaupunkia piti siistinä ja puhtaana 72 prosenttia vastanneista.

Kaupunkien ilman laatu koettiin yleisimmin ongelmaksi Euroopan suurkaupungeissa. Tyytymättömien osuus oli 90 prosentin tuntumassa Ateenassa, Roomassa, Sofiassa, Bukarestissa, Madridissa, Pariisissa, Amsterdamissa ja Lissabonissa sekä ehkä yllättävästi myös noin 6000 asukkaan Vallettassa. Helsinki oli koetun ilman laadun ongelmissa sijaluvultaan vasta 24. yhteensä 28 pääkaupungin joukossa.

Kuntapalvelut ja tyytyväisyys

Helsingiläisten kuntapalvelujen arviointia 2005–2008

Helsingiläisten tyytyväisyyttä kotikaupunkinsa palveluihin on selvitetty samansisältöisillä tutkimuksilla seitsemän kertaa eli vuosina 1983, 1989, 1993, 1997, 2001, 2005 ja 2008. Takana on siis neljännesvuosisadan mittainen tutkimusperinne. Uusimpaan kevään 2008 kyselyyn vastasi reilut 1600 iältään 18–70-vuotiaista. Tässä luvussa katsotaan, mitkä asiat ovat menneet parempaan ja mitkä huonompaan suuntaan vuoden 2005 jälkeen. Ja mikä tärkeintä, pohditaan, miksi. Perspektiiviä Helsingin tilanteeseen haetaan vertailemalla tuloksia kaikkien (N=8600) kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksen vastanneitten tietoihin 19 kunnassa. He edustavat tässä koko maan vastaajia. Muutoin vertailukaupunkina ovat Espoo ja Tampere.

Perusasiat arvoon

Helsingiläisten tyytyväisyyden aiheet ovat olleet pitkälti samoja koko 2000-luvun. Näitä ovat mm. juomaveden laatu (tyytyväisiä 92 % vuonna 2008), kirjastopalvelut (92 %), kulttuuripalvelut (88 %) ja julkinen liikenne (88 %). Kaikki kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksen vastaajat olivat tyytyväisimpiä kirjastopalveluihin (90 % piti palveluja hyvin hoidettuna), juomaveden laatuun (86 %) sekä kansalais- ja työväenopistoihin (71 %) vuonna 2008.

Helsingin tilanteesta on nostettava esiin myös yleisen turvallisuustilanteen paraneminen. Vuonna 2005 asia nousi parhaiten hoidettujen asioiden ”top-kymppiin” sijalta 21. Kehitys on jatkunut positiivisesti. Nyt turvallisuus on jo sijalla 8. Aikasarja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kehittymisestä asukkaiden silmin on hienoa katsottavaa. Espoossa ja Tampereella yleiseen turvallisuuteen oltiin Helsinkiäkin tyytyväisempiä.

Helsingiläisistä vain joka kymmenes (9 %) oli tyytymätön julkiseen liikenteeseen. Asuinpaikan etäisyys keskustasta selittää voimakkaasti tyytymättömyyttä: postinumeroluokasta yhdistelyillä alueilla Vartiokylä-Mellunkylä, Malminkartano-Maununneva ja Suutarila-Puistola joka viides vastaaja oli tyytymätön joukkoliikenteeseen. Yhteistä alueille on ainakin niiden sijainti kaukana keskustasta.

Taulukko 1.8.2. Yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen tyytyväiset Helsingissä 1983–2008

Asiat erittäin hyvin tai hyvin, %							
1983	1989	1993	1997	2001	2005	2008	
66	66	71	75	70	74	83	

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

Mikä on KAPA-tutkimus

Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksen kohderyhmänä ovat kuntien 18–70-vuotias väestö. Helsingin väestömäärään suhteutettu otoskoko on 3000 taloutta/vastaajaa. Vuosina 1997, 2005 ja 2008 otoskoko kasvatettiin tuhannella aluetason tarkastelujen parantamiseksi. Suurista kaupungeista myös Espoo ja Tampere ovat osallistuneet tutkimukseen monta kertaa. Raportti helsingiläisten tyytyväisyydestä palveluihin ja elämisestä kaupungissa ilmestyy tietokeskuksen verkkojulkaisuna alkuvuodesta 2009. Vastaajien mielipiteitä asuinkunnastaan ja sen tarjoamista palveluista tutkittiin keväällä 2008 peräti 66-kohtaisella kysymyssarjalla. Vuonna 2005 kysyttyjä asioita oli yksi vähemmän. Uutena asiana selvitettiin liikkumisen esteettömyyttä liikuntaesteisten, vanhusten ja lasten näkökulmasta. Muutoin kysytyt asiat ovat vertailukelpoisia vuoteen 2005.

Kuvioihin 1.8.7. ja 1.8.8. on poimittu ne asiat, joissa muutokset ajanjaksolla 2005–2008 olivat suuntaan tai toiseen vähintään 10 prosenttiyksikön luokkaa. Eniten edistystä on tapahtunut kaupungin talousasioiden hoidossa. Tämän taustalla on hieman pidemmän aikavälin tapahtumia.

Helsinki ajautui ahdinkoon vuonna 2002, kun se joutui ”kuntatalouden vakauttamiseksi” tehdyn paketin maksu-mieheksi. Muista suurista kaupungeista samoin kävi Espoole ja Oululle.² Valtion toimenpiteet heikensivät Helsingin taloutta noin 170 miljoonalla eurolla³. Säästölinjaa jatkettiin kaksi vuotta, kunnes raameja hieman löysennettiin vuoden 2005 budjettiin. Sen jälkeen niin Helsingin kuin koko maankin talouskehitys on ollut varsin suotuisaa aina syksyn 2008 käännteeseen saakka. Tämä näkyy helsingiläisten vastauksissa. Myös Espoossa ja Tampereella noin 40 prosenttia vastaajista oli kevään 2008 kyselyssä tyytyväinen kaupungin talousasioiden hoitoon.

Edellä mainitut Helsingin säästöt tuntuivat selvimmin katujen ja teiden hoidossa. Nyt mielipiteissä on palattu lähes 2000-luvun alun tilanteeseen. Sama tulkinta ”asioiden” ennalleen paluusta koskee monia muitakin tutkimuksessa kysyttyjä asioita.

Nuorten ammatillisen koulutuksen suosion kasvu liittyyne ammatillisen koulutuksen arvostuksen lisääntymiseen. Opetushallituksen yhteishakujärjestelmän rekisterien mu-

Taulukko 1.8.3. Kunnan talousasioiden hoito Helsingissä 2001–2008

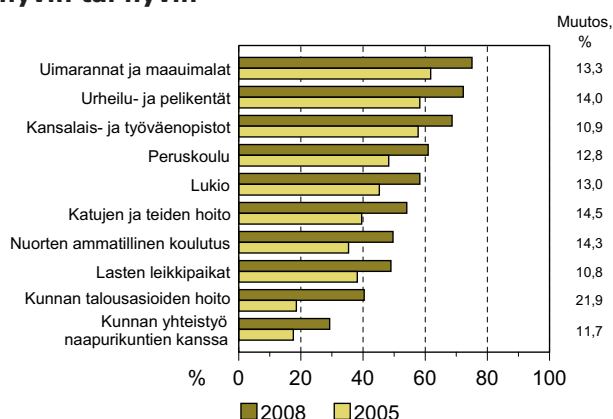
	Asia hoidettu, %				N
	Hyvin	Ei osaa sanoa	Huonosti	%	
2008	40	46	15	100	1616
2005	19	52	30	100	1876
2001	31	58	10	100	1358

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

²Helin, Heikki (2003). Ahdinkoon ajettu Helsinki. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2002. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisu 17.

³Helin, Heikki. Helsinki kiristi vyötänsä. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2003. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2005:1.

Kuvio 1.8.7. Suurimmat positiiviset muutokset palvelujen arvioinneissa Helsingissä 2005 ja 2008, asiat erittäin hyvin tai hyvin

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

kaan Helsingissä yhteishaussa on hakeuduttu peruskoulusta suoraan lukioihin tai ammatilliseen koulutukseen eri vuosina seuraavasti:

	Lukio %	Ammatillinen %
1998	75	25
2001	72	28
2005	70	30
2007	69	31

Ammatillisen koulutuksen suosiota ovat ehkä lisänneet myös television lukuisat kokkiohjelmat (Tinan keittiössä, Jamien keittiö, Hell's Kitchen, Köyhä ritarit, Kokkisota) sekä autojen rakenteluohjelmat (Pimp My Ride).

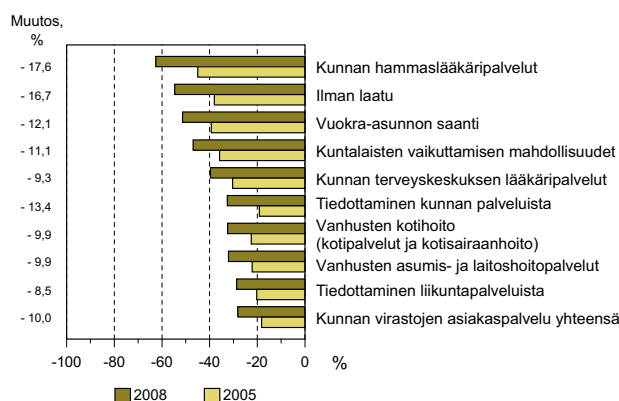
Terveyspalvelut hampaissa

Helsingissä oli uusimman vuoden 2008 kyselyn mukaan kuusi (vuonna 2005 viisi) sellaista asiaa, joissa suurin vastausosuus tuli vaihtoehtoihin [asiat ovat] ”melko huonosti” tai ”erittäin huonosti”. Nämä olivat huonommuusjärjestyksessä: kunnan hammaslääkäripalvelut, ilman laatu, vuokra-asunnon saanti, kuntalaisten vaikuttamisen mahdollisuudet, melun torjunta sekä vesistöjen puhtaus. Koko maassa vähiten tyytyväisiä oltiin kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksiin (vaikutusmahdollisuudet huonot 46 % mielestä), vanhusten asumis- ja laitospalveluihin (27 %), vanhusten kotihoitoon (26 %) sekä toimeentulotukeen (18 %),

Eniten tyytymättömyys on lisääntynyt hammaslääkäripalveluihin. Ne ovat asukkaiden mielestä heikentyneet koko 2000-luvun. Aihe on ollut paljon esillä myös julkisuudessa.

Hoitojonossa oli lokakuun lopussa 2008 noin 5900 ihmistä, kun heitä vuotta aiemmin oli hieman alle 3500⁴. Joil-

Kuvio 1.8.8. Suurimmat huononnuksot palvelujen arvioinneissa Helsingissä 2005 ja 2008, asiat huonosti tai erittäin huonosti

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

Taulukko 1.8.4. Tyytyväisyys kunnallisiin hammaslääkäripalveluihin Helsingissä 2001–2008

	Asia hoidettu, %			%	N
	Hyvin	Ei osaa sanoa	Huonosti		
2008	14	23	63	100	1634
2005	19	36	45	100	1884
2001	30	43	27	100	1360

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

lakin Helsingin alueilla hammaslääkäriin pääsee lyhyellä odotusajalla, toisilla alueilla jonotusaika on kuukausien mittainen.

Yleisenä havaintona on, että kuntapalvelujen käyttö lisää tyytyväisyyttä palveluihin. Tämä pätee lääkäripalveluihin, mutta palveluja käyttäneet ovat niistä myös varsin kriittisiä. Kärkevyys on lisääntynyt vuodesta 2005. Helsingiläisistä 70 prosenttia oli käyttänyt kyselyä edeltäneen

Taulukko 1.8.5. Terveyspalveluiden käyttö ja tyytyväisyys niihin Helsingissä 2008

	Asia, %			%	N
	Hoidettu hyvin	Ei osaa sanoa	Hoidettu huonosti		
Käyttänyt kunnan hammaslääkäripalveluja					
Kyllä	27	4	69	100	597
Ei	6	35	59	100	991
Käyttänyt terveyskeskuksen lääkäripalveluja					
Kyllä	52	6	42	100	1122
Ei	21	43	35	100	479

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

⁴Stakes: Perusterveydenhoidon saatavuus. <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Terveyspalvelut/hoidonsaatavuus/pthoidonsaatavuus.htm>. Luettu 19.12.

vuoden aikana terveyskeskuksen lääkäripalveluja ja 38 prosenttia hammaslääkäripalveluja.

Tyytymättömyyden lisääntyminen ilman laatuun saattaa liittyä vilkkaaseen keskusteluun ilmastonmuutoksesta. Ajoneuvoliikenteen määrä on lisääntynyt Helsingissä 2000-luvulla prosentin vuosivauhtia⁵. Yksityisautoilun lisääntyminen näkyy ilmanlaadun huonontumisena ja myös liikennemelun lisääntymisenä.

Kriittisyyden lisääntyminen palveluista tiedottamiseen on vaikeammin tulkittavissa. Totta on, että mitä suurempi kaupunki, sitä monimutkaisempi on palvelurakenne, ja siten myös niistä tiedottaminen hankaloituu.

Kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien selvä heikkeneminen on mielenkiintoinen tulos. Siirtymä on tapahtunut ”ei osaa sanoa” -vastaajista ”demokratiavajeiden” ryhmään. Valitettavasti tarkasteluvuosia 2005 ja 2008 pidempää aikasarjaa aiheesta ei ole käytettävissä. Huolestuttavaa joka tapauksessa on, että lähes puolet vastaajista kokee tai tietää vaikutusmahdollisuutensa huonoiksi. Vaikutusmahdollisuutensa hyväksi koki joka viides. Osuus oli sama myös Espoossa ja Tampereella.

Taulukko 1.8.6. Kuntalaisten vaikuttamisen mahdollisuudet Helsingissä 2008 ja 2005

	Huonot	Ei osaa sanoa	Hyvät	
	%	%	%	N
2008	47	32,8	20,2	1627
2005	35,9	47,8	16,4	1877

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

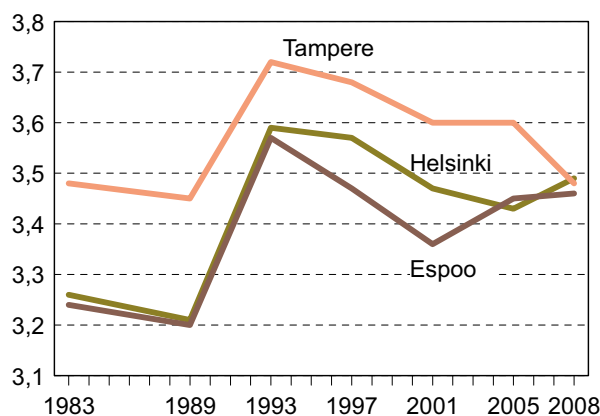
Kaupunki- ja kuntapalvelututkimusten kyselyjen mukaan vuokra-asunnon saanti on Helsingissä ollut lähes aina vaikeaa. Vain lamavuosi 1993 oli poikkeus. Vanhusten tilanne ei ole Helsingissä vastaajien mielestä parhaalla mahdollisella tasolla. Sosiaali- ja terveyspalveluiden ongelmista on käyty paljon kriittistä keskustelua ajanjaksolla 2005–2008.

Muutokset 1983–2008

Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksen neljännesvuosisadan historiassa on 13 samoina tai vertailukelpoisina säilyneitä kysymyksiä koskien yleistä tyytyväisyyttä palveluihin ja olosuhteisiin kaupungissa. Niistä on muodostettu indeksi siten, että indeksin arvo 1 kuvaa kaikkein negatiivisinta suhtautumista, 3 neutraalia suhtautumista ja arvo 5 myönteisintä suhtautumista. ”En osaa sanoa” vastaukset eivät vaikuta indeksin arvoon.

⁵Liikenteen kehitys Helsingissä vuonna 2007. Helsingin kaupunki, kaupunkisuunnitteluvirasto. Helsinki suunnittelee, 2008:2.

Kuvio 1.8.9. Suppean asuinkuntaindeksin (13 asiaa) kehitys Helsingissä, Espoossa ja Tampereella 1983–2008

Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

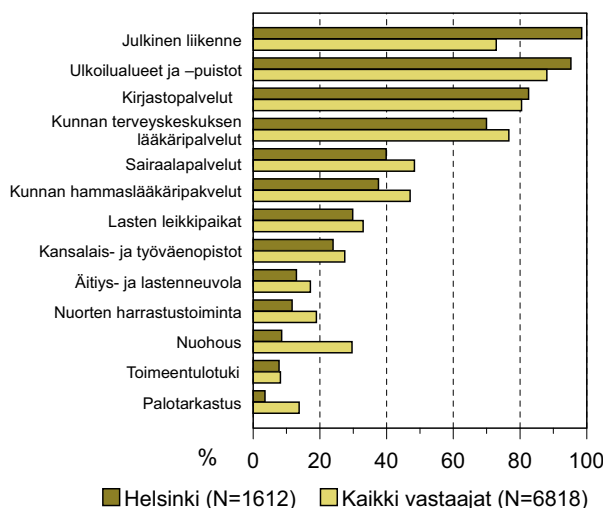
Kolmen suurimman kaupungin asukkaat olivat vuonna 2008 likimain yhtä tyytyväisiä kaupungin palveluihin ja elämiseen kotikaupungissaan.

Vastaava tarkastelu 54 asian osalta vuodelta 2008 painotettuna peruspalveluilla tuottaa hyvin samanlaisen tuloksen kuin edellinen suppeampi tarkastelu; indeksin arvo oli Helsingissä 3,45, Espoossa 3,51 ja Tampereella 3,48 ja koko maassa 3,49.

Palvelujen käyttö

Lopuksi tarkastellaan, miten helsinkiläiset ja kaikki kaupunki- ja kuntapalvelututkimukseen vastanneet ovat käyttäneet eräitä kunnan palveluja. Julkinen liikenne ja puistot ovat luonnollisesti kaupungeille tyypillistä julkista palve-

Kuvio 1.8.10. Palveluita, joita vastaaja itse tai joku hänen perheenjäsenensä oli käyttänyt 12 kuukauden aikana/vuoden 2008 kysely

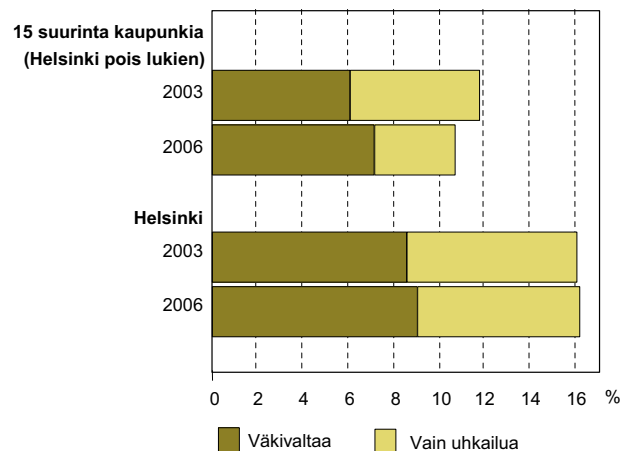
Lähde: Kaupunkipalvelututkimus

lua. Muualla maassa kunnan järjestämä terveydenhuolto on käytetympää kuin Helsingissä. Helsingissä käytetään paljon myös yksityisiä lääkäripalveluja. KAPA-tutkimuksen mukaan Helsingissä kaikkein tyypillisin tapa käyttää terveydenhuollon palveluja on käyttää julkisen ja yksityisen palveluja yhdistellen. Vuoden 2008 kyselyssä 47 prosenttia helsinkiläisistä oli käyttänyt molempia. Vuonna 2001 tämä osuus oli 35 prosenttia ja vuonna 2005 osuus oli 46 prosenttia.

Helsingin rikollisuus- ja turvallisuustilanteesta

Helsingin tilastoidun rikollisuuden kehitystä hallitsee kaksi kehitystendenssiä. Omaisuusrikosten määrä on vähentynyt useiden vuosien ajan, mutta väkivaltarikosten määrät ovat hitaasti lisääntyneet. Väkivaltarikoksista valtaosa on pahoinpitelyjä. Niiden vuosia jatkunut hidas kasvu kääntyi jyrkäksi nousuksi vuonna 2007, jolloin lisäystä oli yli viisitoista prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Yhtä nopeaa kasvua yhden vuoden aikana on tapahtunut vain

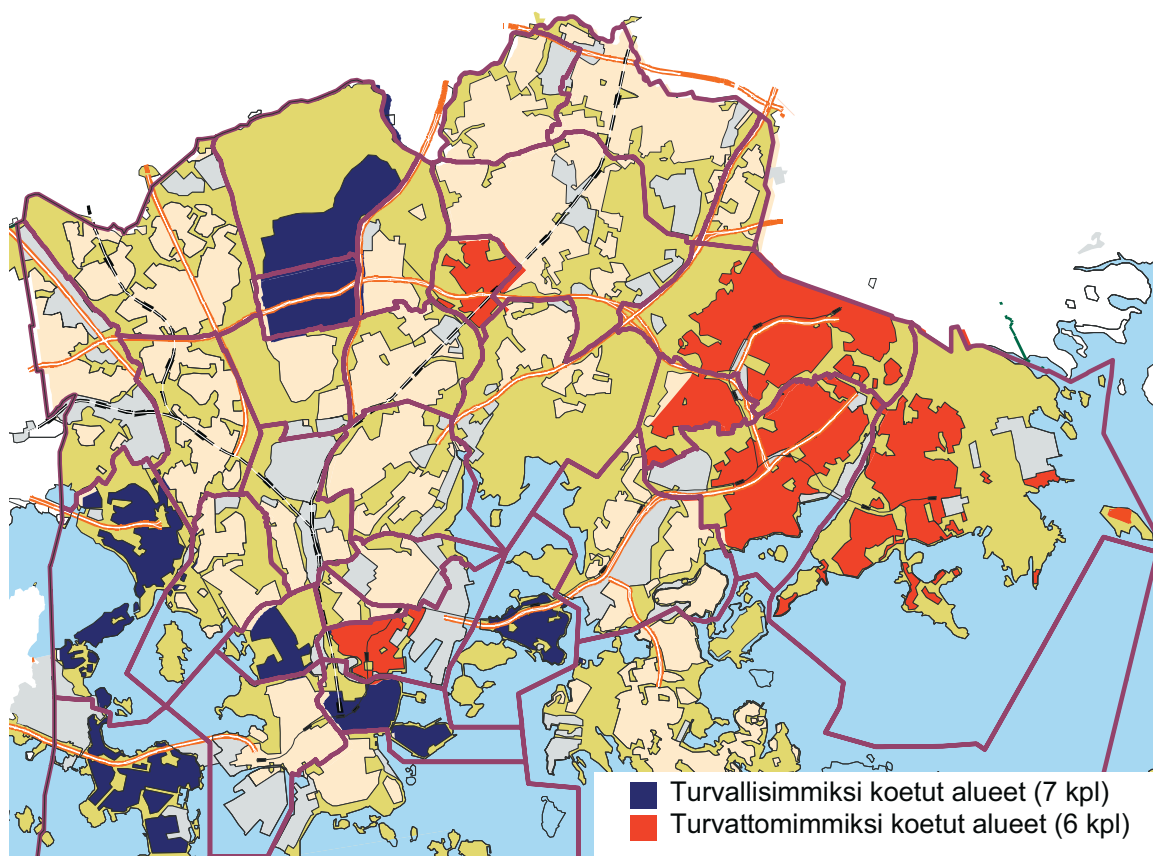
Kuvio 1.8.11. Väkivaltaa tai väkivallan uhkaa 12 kuukauden aikana kokeneiden osuudet viidessätoista suurimmassa kaupungissa (Helsinki pois lukien) ja Helsingissä vuosina 2003 ja 2006 (%)

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimuksen kyselyaineisto.¹

laman jälkeen vuonna 1995. Nopeimmin ovat lisääntyneet ravintoloissa ja yleisillä paikoilla tapahtuneet pahoinpite-

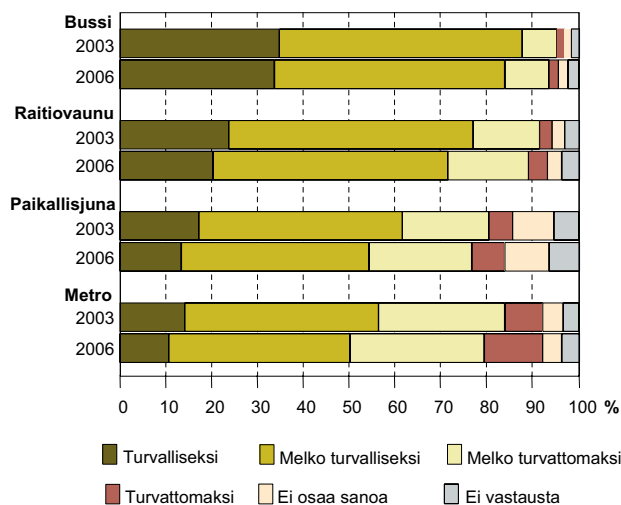
Kartta 1.8.1. Koettu turvallisuus iltaisin omalla asuinalueella vuosina 2003 ja 2006 peruspiireittäin: molempina ajankohtina kymmenen turvallisimman ja kymmenen turvattomimman joukkoon kuuluneet alueet

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimuksen kyselyaineisto.

¹Tuominen, Martti (2007): "Siis tosi turvallinen paikka". Helsingin turvallisuuskysely vuonna 2006. Tutkimuskatsauksia 2007:6. Helsingin kaupungin tietokeskus

Kuvio 1.8.12. Joukkoliikenteen koettu turvallisuus iltaisin vuosina 2003 ja 2006 (osuudet laskettu vastaajista, jotka käyttävät joukkoliikennettä iltaisin)

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimuksen kyselyaineisto.

lyt. Tilastoidun väkivallan määrän kasvusta ei voi varmastikaan sanoa, että väkivalta itsessään olisi lisääntynyt. Se voi myös olla seurausta poliisin tehostuneesta toiminnasta tai molempien yhteisvaikutuksesta. Myös muualla Suomessa tilastoitujen pahoinpitelyrikosten määrä kasvoi vuonna 2007 selvästi aikaisempaa nopeammin.

Yksityiskohtaisempaa tietoa kaupunkilaisten turvallisuudesta saadaan kyselytutkimuksilla. Helsingiläisten turvattomuuskokemuksia ja rikosten uhriksi joutumista on selvitetty kattavasti kaksi kertaa vuosina 2003 ja 2006. Näiden ajankohtien vertailun keskeinen tulos oli, että muutokset

koetussa turvallisuudessa olivat enimmäkseen myönteisiä, mutta vähäisiä.

Omaisuusrikosten uhriksi joutuminen oli vähentynyt kolmen vuoden aikana. Eniten olivat vähentyneet varkaudet, erityisesti tavaroiden varastaminen autoista. Väkivallan tai väkivaltaisen uhkailun kohteeksi joutuminen oli yhtä yleistä molempina tutkimusvuosina. Kyselyiden tuottama kuva sopii hyvin yhteen tilastoidun rikollisuuden pääkehityslinjoiden kanssa.

Tiivistyksenä vuosien 2003 ja 2006 kyselytutkimuksista voidaan nostaa kolme keskeistä ilmiötä.

Helsingiläiset joutuvat selvästi useammin väkivallan tai uhkailujen kohteeksi kuin Suomen muiden suurten kaupunkien asukkaat. Tilastoitua väkivaltaa esiintyy Helsingissä tunnetusti muuta maata enemmän muun muassa siitä syystä, että Helsingin keskusta on seudullinen huvittelu-keskus. Kuitenkin myös helsinkiläiset asukkaat kohtaavat väkivaltaa enemmän. Uhriosuus on puolitoistakertainen muihin suuriin kaupunkeihin verrattuna.

Oman asuinalueen koetussa turvallisuudessa on alueiden (peruspiirien) välillä suhteellisen suuria eroja, ja tilanne näyttää rakenteellisesti pysyvältä. Etenkin tulisi kiinnittää huomiota niihin peruspiireihin, joissa tilanne molempina mittauskertoina on ollut keskimääräistä heikompi.

Joukkoliikenteessä matkustajien kokema turvattomuus oli lisääntynyt kolmen vuoden aikana. Tämä oli ainoa poikkeus muutoin hieman parantuneessa turvallisuustilanteesta. Ilta- ja yöliikenteessä koettu turvallisuus oli heikentynyt kaikissa julkisissa liikennevälineissä.

2. Kilpailukyky ja elinkeinot

2.1. Aluetalouden kehitys

Kansainvälinen vertailu tuotannon kehityksestä

Tuotannon määrän kehitys

Vuosina 2002–2006 tuotannon määrä kasvoi eurooppalaisilla metropolialueilla keskimäärin 2,3 prosentilla vuosittain. EU-jäsenmaissa vuotuinen kasvu jäi hieman alhaisemmaksi, keskimäärin 2,0 prosenttiin. Ero ilmentää metropolialueiden roolia kasvun moottoreina.

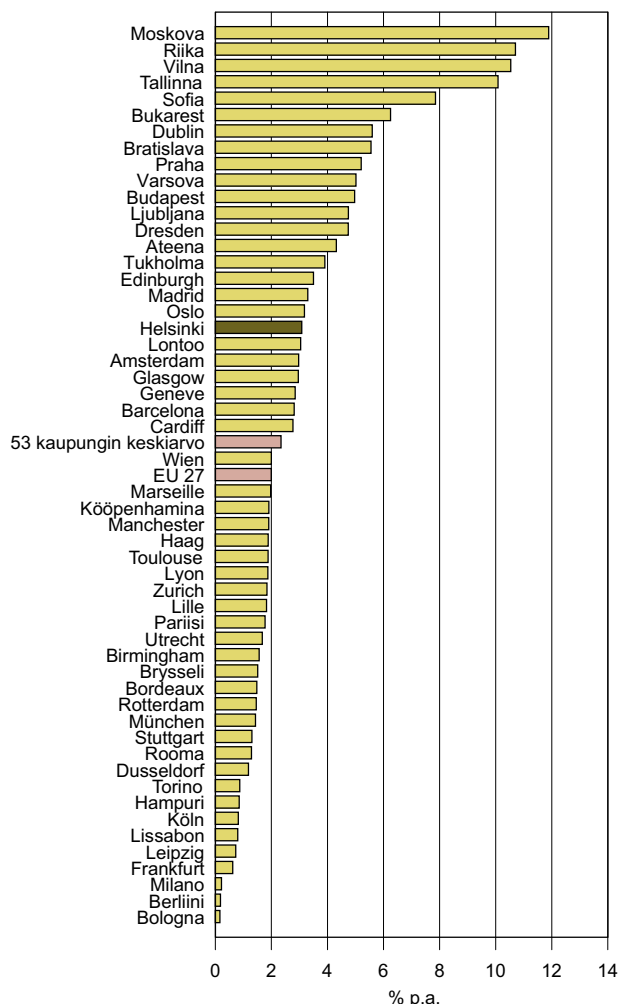
Nopeimmissa kasvuvauhdissa olivat itäisen Euroopan suurkaupunkialueet kärjessä Moskova ja seuraavilla sijoilla Riika, Vilna, ja Tallinna. Näillä alueilla kasvu oli 10,0–11,9 prosenttia vuosittain. Seuraavilla sijoilla olivat Sofia, Bukarest, Dublin, Bratislava, Praha, Varsova, ja Budapest. Näissä kaupungeissa kasvu oli 5,0–7,8 prosentin välillä vuosittain. Helsingin seudulla tuotannon jalostusarvo kasvoi 2002–2006 välisenä ajanjaksona keskimäärin 3,1 prosenttia vuodessa eli huomattavasti nopeammin kuin suurkaupunkialueilla ja EU:n kansantalouksissa keskimäärin. Helsingin kasvu jäi hieman jälkeen Tukholmasta (3,9 %) ja Oslosta (3,2 %). Pohjoismaisista pääkaupungeista ainoastaan Kööpenhaminassa kasvu jäi alle metropolialueiden ja EU:n jäsenmaiden keskimääräisen kasvun.

Venäjällä kasvoivat viime vuosina energian viennistä saatut tulot nopeasti. Näitä tuloja on kanavoitu erityisesti suurimmissa kaupungeissa tapahtuvaan investointitoimintaan ja kulutuksen lisäämiseen. Tämä on ollut Moskovan ja Pietarin nopean kasvun taustalla. EU:n uusissa jäsenmaissa talouden avautuminen yhdistettynä henkeä kohti lasketun alhaiseen tuotannon jalostusarvon lähtötasoon selittää pitkälti nopeat kasvuluvut.

Tuotannon kasvun ennakkoinnista

Cambridge Econometrics -tutkimuslaitos ennustaa keväisin Euroopan metropolialueiden odotettavissa olevaa kasvua. Näin tehtiin myös keväällä 2008. Ennusteet talouden kehityksestä tehtiin keväällä, jolloin ei ollut vielä tietoja maailmanlaajuisen talouskriisin todellisesta syvyydestä, mikä paljastui vasta syksyllä 2008. Talouskriisi vääjäämättä tulee vaikuttamaan kaupunkialueiden tulevaisuuden kasvumahdollisuuksiin ja joidenkin alueiden osalta jopa

Kuvio 2.1.1. Tuotannon jalostusarvo muutos 2002–2006, % keskimäärin vuodessa

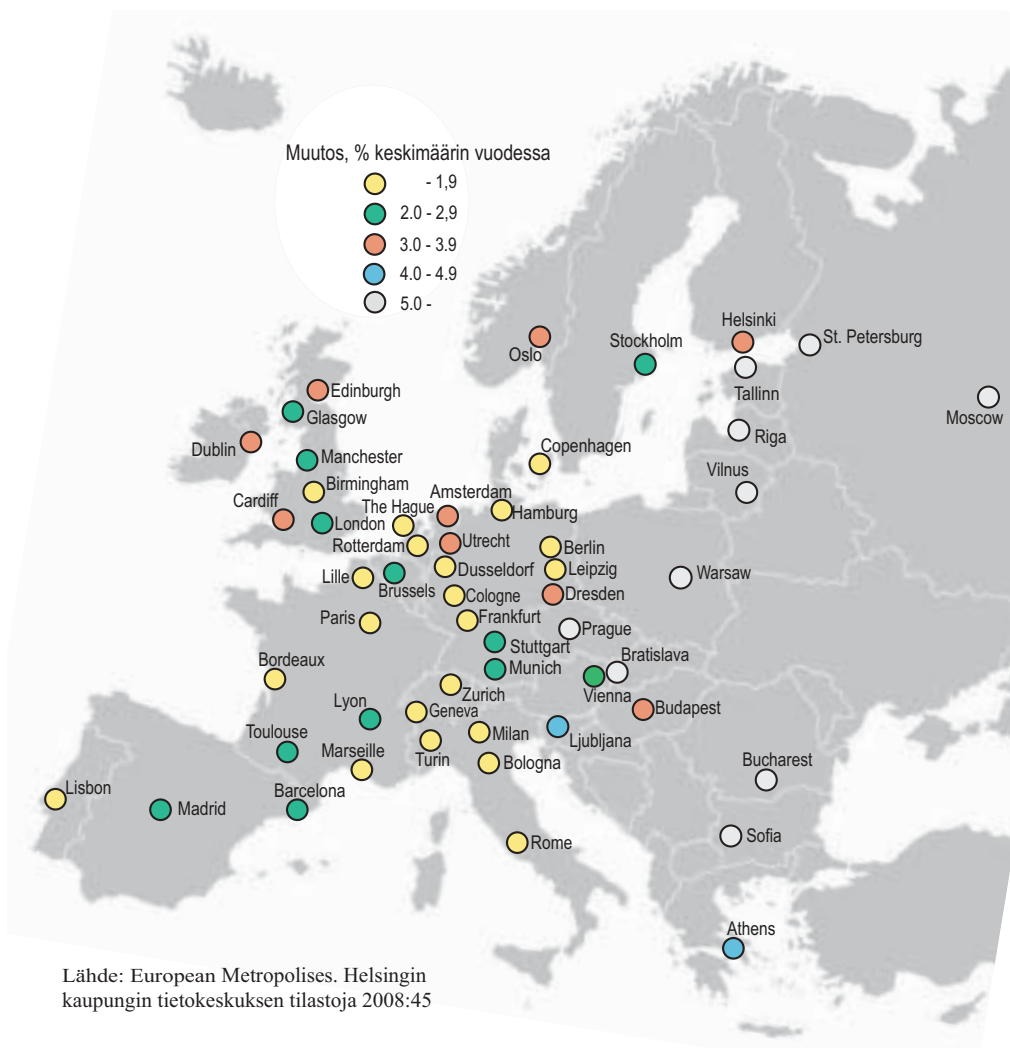

Lähde: European Metropolises. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 2008:45

hyvinkin syvästi, joten nyt käytössä oleviin kasvuennusteisiin tulee suhtautua varauksellisesti.

Cambridge Econometrics -tutkimuslaitos ennakoi vielä keväällä 2008 tuotannon jalostusarvon kasvavan metropolialueilla 2,6 prosenttia vuosittain aikavälillä 2007–2012. EU:n kansantalouksien kasvun ennakoitiin olevan 2,1 prosenttia keskimäärin vuodessa. Kasvun kärkialueena ennakoitiin säilyvän Moskovan yli 10 prosentin vuotuisella kasvulla. Toiseksi nopeinta kasvua ennakoitiin Pietariin EU:n uusimpien jäsenmaiden pääkaupunkien vallatessa seuraavat sijat. Helsingille ennakoitiin edelleen metropolialueiden ja EU:n kansantalouksien keskiarvon ylittävää yli kolmen prosentin vuotuisia kasvua.

Kartta 2.1.1. Tuotannon jalostusarvon ennakoitu muutos eurooppalaisilla metropolialueilla 2007–2012

Se, kuinka Helsingin seutu lähitulevaisuudessa tulee taloudellisesti menestymään, riippuu useasta eri tekijästä. Lähtökohtana tulee olemaan se, kuinka hyvin Helsingin seudun talouden moottorina 1990-luvun lopun toiminut ICT-sektori tulee pysymään kilpailukykyisenä kiristyvillä maailmanmarkkinoilla. Toiseksi tulevaan kehitykseen vaikuttaa kotimaisen kulutuskysynnän tuleva taso, joka vaikuttaa suoraan yksityisen palvelusektorin tulevaan kehitykseen. Toisaalta uusilla liikenneinvestoinneilla – länsimetro, uusi kehärata lentokentälle ja kehä III:n perusparannustyöt – on oma taloutta piristävä vaikutuksensa. Helsingin seudun teollisuuden, kaupan, kuljetuselinkeinojen ja liike-elämän palvelujen alan kysynnän tuleva kehitys riippuu vahvasti siitä, jatkuuko Venäjän nopea talouskasvu myös lähivuosina. Samoin Kiinan ja muun Kaukoidän markkinoiden kehityksellä on vaikutuksensa erityisesti ICT-sektorin ja koneteollisuuden tulevaan kehitykseen. Yhdysvaltain ja Keski-Euroopan heikot talousnäkymät tuovat omat epävarmuustekijänsä Helsingin seudun talousodotuksiin.

Helsingin seudun asema kansantaloudessa

Suomen kansantalouden ja Helsingin seudun aluetalouden lähiaikojen kehitystä on nyt mahdotonta ennustaa luotettavasti meneillään olevan kansainvälisen talouskriisin vuoksi. Yleisesti Suomen odotetaan selviävän edessä olevista vaikeuksista useimpia Euroopan maita vähemmällä. Taantuma on kuitenkin edessä myös meillä, ja sen vaikutukset näkyvät varmasti myös Helsingin seudulla.

Toisaalta seudun hyvä taloudellinen kilpailukyky on ollut pitkän kehityksen tulosta: vaikka Helsingin seudun talous kokisi takaiskuja, alueen suhteellinen asema tuskin tulee voimakkaasti kärsimään. Mitä tulevaisuudennäkymien hahmottamiseen tulee, on tällä hetkellä odotettava kansainvälisen tilanteen selkiytymistä. Seudun kehityskuva tarkentunee tulevien kuukausien aikana.

Tässä kappaleessa luodaan katsaus Helsingin seudun ja Suomen kolmen muun suurimman talousalueen kansantuotteen ja investointien kehitykseen 2000-luvulla, ja verrataan näitä alueita koko maahan. Uusimmat käytettävissä olevat tiedot ovat pääosin vuodelta 2006, joten ne eivät ulotu alkamassa olevaan taantumaan asti. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen tietolähteisiin ja ne ovat seutukohtaisia. Käsitteitä seutu ja seutukunta käytetään jatkossa lyhyiden vuoksi rinnakkain.

Helsingin seutukunnan markkinahintainen kansantuote oli vuonna 2006 noin 55,6 miljardia euroa, mikä oli kolmannes koko Suomen kansantuotteesta. Luku on omaa luokkaansa kotimaan aluetalouksien joukossa, sillä toiseksi suurimman talousalueen, Tampereen seudun, osuus on alle seitsemän prosenttia. Myös asukasta kohden laskettu kansantuote on Helsingin seudulla huomattavasti korkeampi kuin muilla suurimmilla kaupunkiseuduilla tai koko maassa. Helsingin seudun jälkeen suurista seutukunnista toiseksi on asukasta kohden lasketuissa luvuissa tällä vuosikymmenellä kivunnut Oulu, ja aivan sen tuntumassa on Tampereen seutu. Turun seutu erottuu muista suurista talousalueista siten, että sen kansantuote asukasta kohden on koko 2000-luvun ollut maan keskiarvon alapuolella.

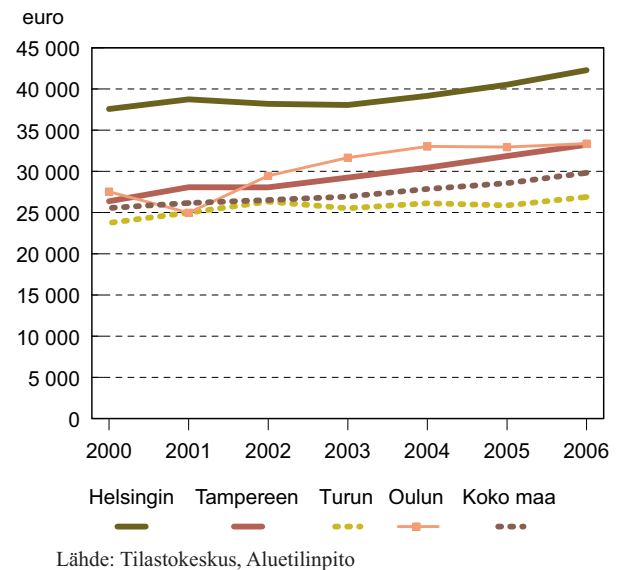
Käyvin, vuoden 2006 hinnoin Helsingin seudun bruttokansantuote oli noin 44 800 euroa asukasta kohden vuonna 2006, ja koko maassa vastaavasti noin 29 800 euroa. Jos koko kansantaloutta merkitään luvulla 100, on Helsingin seutukunnan kansantuoteindeksi per asukas 142, Oulun 112, Tampereen 111 ja Turun seutukunnan 90. Helsingin seudun ero koko kansantalouteen nähden on kuitenkin jonkin verran kaventunut, sillä vuonna 2001 seudun indeksi oli vielä 148. Yli kolme neljäsosaa seudun tuottamasta kansantuotteesta on peräisin palvelualoilta. Julkisten palvelujen kansantuoteosuus on seudulla viitisentoista prosenttia. Kuvion 2.1.2. tiedot ovat vuoden 2000 hintaisia kansantuotelukuja.

Vuosikymmenen alku oli Helsingin seudulle taloudellisesti vaikea. Koko kansantalouden hidas kasvu 2002–2003 toi myös seudulle lähestulkoon nollakasvun. Toimialoista seudun rahoitus- ja vakuutustoiminta sekä metalliteollisuus supistuivat kuten myös sähkötekninen teollisuus. Muutos oli samansuuntainen koko kansantaloudessa ja pienemmässä määrin myös Turun ja Tampereen seuduilla.

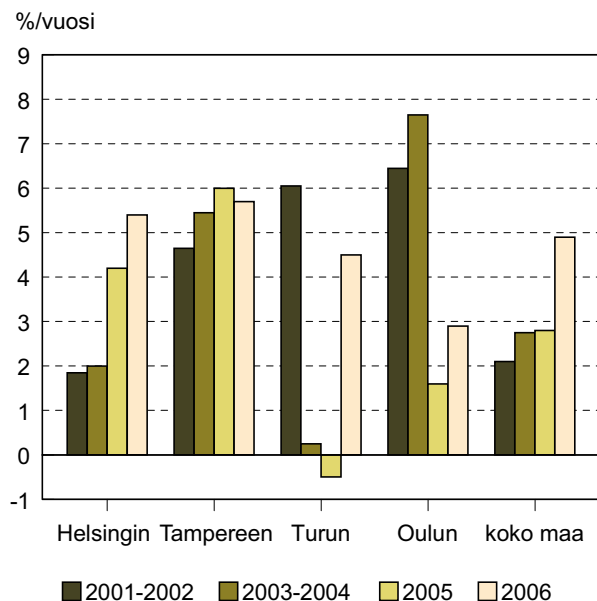
Vuosina 2005 ja 2006 Helsingin seudun tilanne oli jo huomattavasti parempi. Vuonna 2006 Helsingin seutukunnan markkinahintainen kansantuote kasvoi edellisestä vuodesta 5,4 prosenttia samalla, kun koko kansantalouden kasvu ylsi 4,9 prosenttiin. Vuosien 2002–2003 taantumasta kärsineet rahoitusala ja metalliteollisuus kuroivat umpeen menetystään, minkä lisäksi liike-elämän palvelut ovat olleet vahvoja kasvualoja.

Vuoden 2006 jälkeistä talouden kasvua voidaan hahmottaa Tilastokeskuksen aineistoista laskettujen neljännesvuosittaisten ennakoarvioiden avulla. Helsingin seudun tuotannon kasvu on edelleen ollut koko maata nopeampaa.

Kuvio 2.1.2. Suurimpien seutukuntien bruttokansantuote asukasta kohden, euroa vuoden 2000 hinnoin

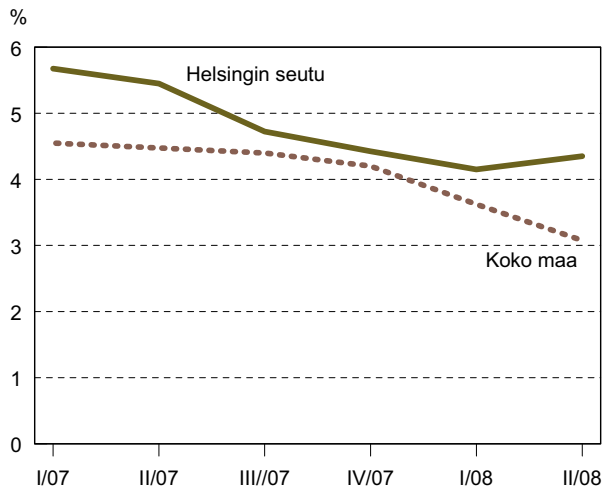
Kuvio 2.1.3. Kansantuotteen vuosikasvu 2000–2006, suurimmat seutukunnat

Toisin kuin koko kansantaloudessa, kasvu ei ole myöskään hiipunut seudulla tänä vuonna. Uusimman arvion mukaan seudun tuotanto oli tämän vuoden toisen neljänneksen ja vuoden 2007 kolmannen neljänneksen välisenä aikana 4,4 prosenttia suurempi kuin vuotta aiemmin. Vastaava kasvu oli koko maassa 3,1 prosenttia. Elokuussa 2008 koko kansantalouden tuotanto oli kuitenkin jo 0,9 prosenttia pienempi kuin vuotta aiemmin.

Tämän vuosikymmenen talouskasvu ei ole ollut suurimmissa seutukunnissa tasaista. Kasvun heilahtelut ovat yleensä tyypillisimpiä pienille aluetalouksille, jotka saattavat olla hyvinkin riippuvaisia yhden tai muutaman toi-

Kuvio 2.1.4. Tuotannon kasvuprosentti 2007–2008, ennakkotieto

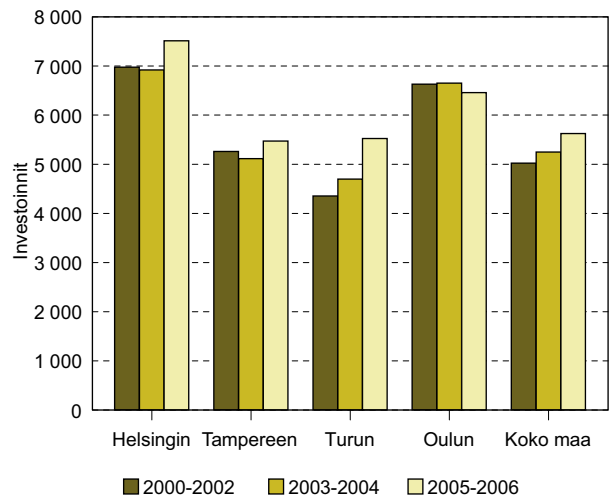

Lähde: Helsingin seudun suunnat

mialan vaihteluista. Suurimmista seuduista heilahtelua on esiintynyt varsinkin Turun seudulla, joka koki kolmen vuoden nollakasvun 2003–2005. Taustalla on alueen kone- ja metalliteollisuus, jonka arvonlisäyksestä hävisi tuona aikana kolmannes. Oulun seudun viimeaikainen hidas kasvu on ainakin osin johdettavissa puu- ja paperiteollisuuden supistumiseen. Tampereen seudun talouskasvu on ollut tasan nopeaa.

Helsingin seudun asukasta kohden laskettu investointitaso on suurista seutukunnista korkein, ja Helsingin jälkeen seuraavaksi sijoittuu Oulun seutu. Helsingin seudun 10,2

Kuvio 2.1.5. Bruttoinvestoinnit asukasta kohden suurimmissa seutukunnissa, euroa

Lähde: Tilastokeskus, Aluetilinpito

miljardin euron suuruiset bruttoinvestoinnit olivat kolmannes koko kansantalouden investoinneista vuonna 2006. Lähes kolmannes Helsingin seudun investoinneista tehtiin tuolloin kiinteistö- ja liike-elämän palvelujen aloilla: koko kansantaloudessa tämän toimialan osuus investoinneista oli kuudennes. Julkisyhteisöjen investointeja oli seudulla kymmenisen prosenttia kaikista investoinneista, koko kansantaloudessa hiukan enemmän. Teollisuuden investointien osuus oli seudulla koko kansantaloutta vähäisempi. Suurimpien seutukuntien välillä on luonnollisesti jonkin verran eroja investointien toimialarakenteessa, ja esimerkiksi Oulun seudulla korostuivat vuonna 2006 kuljetuksen, varastoinnin ja tietoliikenteen investoinnit.

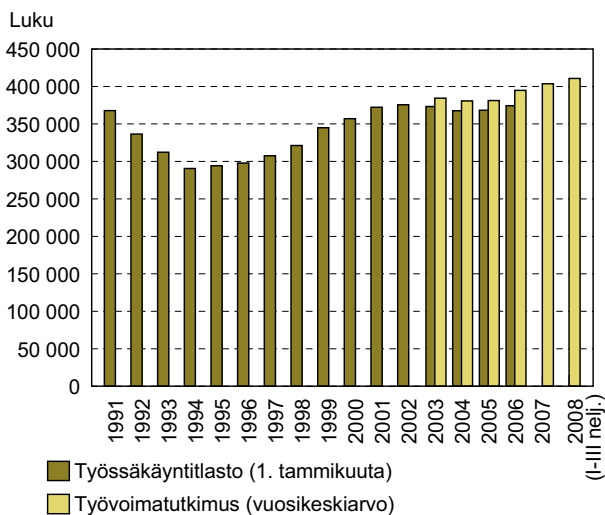
2.2. Elinkeinot ja työmarkkinat

Työpaikat ja elinkeinot

Työpaikkakehitys

Helsingin kokonaistyöpaikkamäärä kasvoi vuosina 1996–2000 Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan keskimäärin neljän prosentin vuosivauhtia. Vuonna 2001 kasvu taittui vajaan prosenttiin ja vuosien 2002 sekä 2003 aikana pääkaupungin työpaikkamäärä aleni kahdella prosentilla. Vuonna 2004 työpaikkamäärä kääntyi hienoiseen kasvuun uudelleen. Vuonna 2005 työpaikkamäärän kasvu voimistui 2,4 prosenttiin.

Kuvio 2.2.1. Työpaikat Helsingissä 1991–2006 ja 2003–2008

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto ja työvoimatutkimus

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan Helsingin kokonaistyöpaikkamäärä kääntyi vuoden 2005 loppuun osuneen lievän taantuman jälkeen vahvaan kasvuun vuoden 2006 alusta lähtien. Vahva kasvu jatkui pääkaupungissa muuta Helsingin seutua ja koko maata nopeampana koko vuoden. Vuoden 2006 työpaikkamäärä oli 13 800 eli 3,6 prosenttia korkeampi kuin vuotta aiemmin. Helsingin seudulla kasvu jäi 2,4 prosenttiin ja koko maassa 1,8 prosenttiin. Kolmasosa vuoden 2006 työpaikkalisäyksestä kohdistui Helsinkiin.

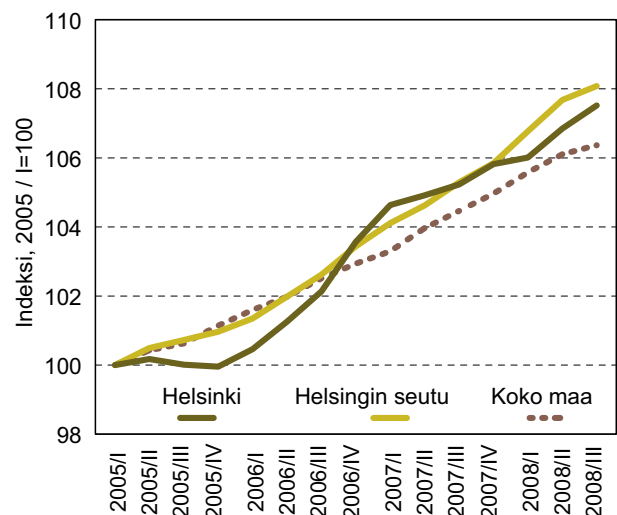
Muuta Helsingin seutua ja koko maata nopeampi työpaikkamäärän kasvu jatkui Helsingissä aina vuoden 2007 ensimmäiselle neljännekselle asti, jolloin kasvu oli Helsingissä 4,2 prosenttia. Toisella ja kolmannella neljänneksellä Helsingin kasvu laantui reiluun prosenttiin nopeutuen kuitenkin vuoden lopuksi 2,3 prosenttiin eli taas hieman nopeammaksi kuin muulla seudulla ja koko maassa. Vuoden 2007 kokonaiskasvu oli 2,2 prosenttia eli 8 600 uutta työ-

paikkaa. Johtuen toisen ja kolmanneksen neljänneksen hitaasta kasvusta jäi Helsingin kasvu prosenttiyksikön kymmenyksen hitaammaksi kuin koko seudulla. Koko maassa kasvu oli kaksi prosenttia.

Tilastokeskuksen¹ työvoimatutkimuksen tietojen mukaan Helsingissä oli vuonna 2007 työpaikkoja kaikkiaan 403 600. Pääkaupunkiseudulla työpaikkoja oli 630 000 ja koko Helsingin seudun luku oli 721 900. Helsingin osuus koko maan työpaikoista oli 16 prosenttia ja pääkaupunkiseudun neljän kaupungin yhteinen osuus oli neljäs.

Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä työpaikkakasvu laantui vajaan prosenttiin. Kasvu kuitenkin nopeutui 3,2 prosenttiin toisella neljänneksellä ja oli 2,5 prosenttia kolmannella neljänneksellä. Vuoden 2008 kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana Helsingin työpaikkamäärän kasvu oli keskimäärin 2,2 prosenttia, kun koko seudulla kasvu oli 2,8 prosenttia. Koko maassa kasvu jäi 1,8 prosenttiin. Vuoden 2008 kolmen ensimmäisen neljänneksen keskimääräinen työpaikkamäärä oli noin 8 600 korkeampi kuin vuotta aiemmin. Koko Helsingin seudulle luotiin vastaavasti hieman yli 20 000 työpaikkaa ja koko maahan noin 44 000 työpaikkaa. Lähes puolet maan työpaikkalisäyksestä tuli Helsingin seudulle. Helsingin osuus oli koko maan kasvusta viidennes.

Kuvio 2.2.2. Työpaikat Helsingissä, Helsingin seudulla ja koko maassa, liukuva vuosikeskiarvo

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

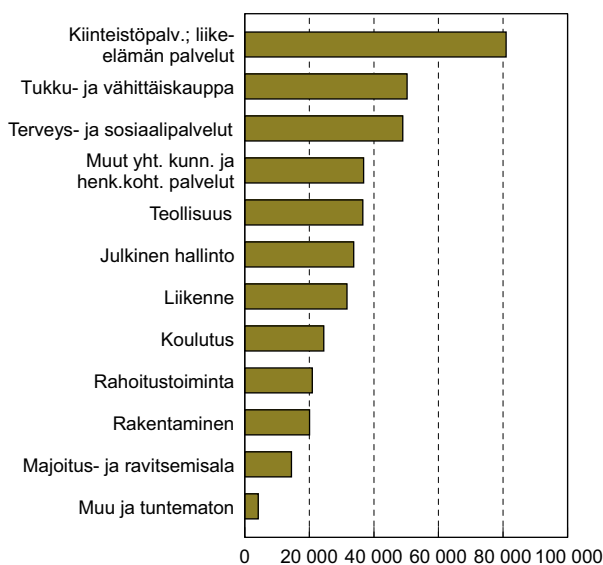
Elinkeinorakenne

Helsingin työpaikkojen elinkeinorakenne on hyvin palveluvaltainen. Teollisuuden ja rakennustoiminnan osuus työpaikoista oli 14 prosenttia palvelualojen yhteisen osuuden

¹ Työvoimatutkimuksen neljännesvuosiainestosta laskettu vuosikeskiarvo.

noustaessa 86 prosenttiin. Työpaikoista puolet on yksityisillä palvelualoilla julkisten palvelualojen osuuden ollessa noin kolmasosa. Merkittävin yksittäinen toimialakokonaisuus oli liike-elämän palvelut (mukaan lukien kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut) 81 000 työpaikalla. Tuku- ja vähittäiskaupan alalla oli työpaikkoja 50 000 sekä terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa 49 000 työvoimatutkimuksen vuosikeskiarvosta laskettuna. Muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut sekä teollisuus työllistivät kummatkin lähes 37 000 henkeä.

Kuvio 2.2.3. Työpaikat päätoimialoittain Helsingissä 2007

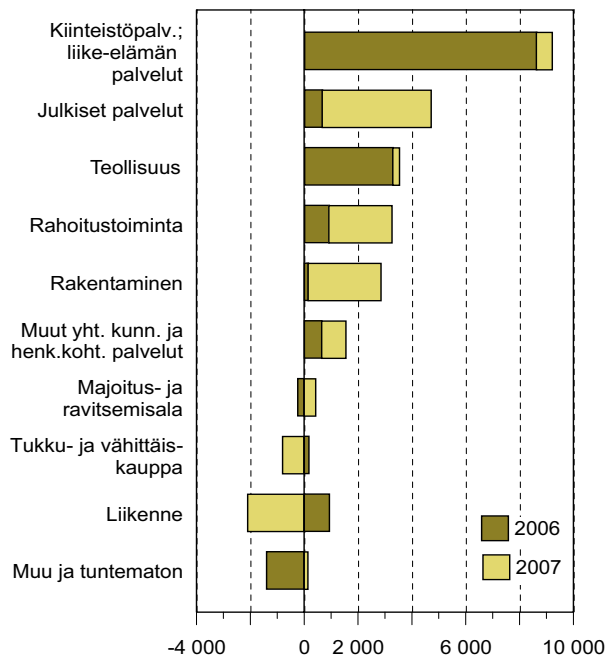
Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Vuosina 2006 ja 2007 eniten työpaikkamääräänsä on kasvattanut elinkeinoelämälle palveluja tuottaneet alat (ml. kiinteistöpalvelut sekä tutkimus- ja kehittämistoiminta). Työpaikkamäärä kasvoi alalla 9 200 hengellä eli 13 prosentilla kahdessa vuodessa. Lisäys syntyi pääasiassa vuonna 2006. Kahden vuoden nopein kasvu kohdistui kuitenkin rahoitusalan ja rakennustoimintaan. Rahoitusalan kasvu oli 19 prosenttia (3 300 työpaikkaa) ja rakennustoiminnan lisäys 17 prosenttia (2 900 työpaikkaa). Molemmilla näillä aloilla pääosa kasvusta syntyi vuonna 2007. Julkisten palvelujen (sosiaali- ja terveyspalvelut, koulutus ja julkinen hallinto) työpaikkamäärä kasvoi 4 700:lla eli viidellä prosentilla. Työpaikat vähenivät liikenteen alalla neljällä prosentilla ja kaupassa prosentilla. Kummallakin alalla työpaikat lisääntyivät vielä vuonna 2006, mutta vuoden 2007 aikainen kehitys vei kahden vuoden saldon negatiiviseksi.

Helsingin elinkeinotoiminnan erikoistuminen

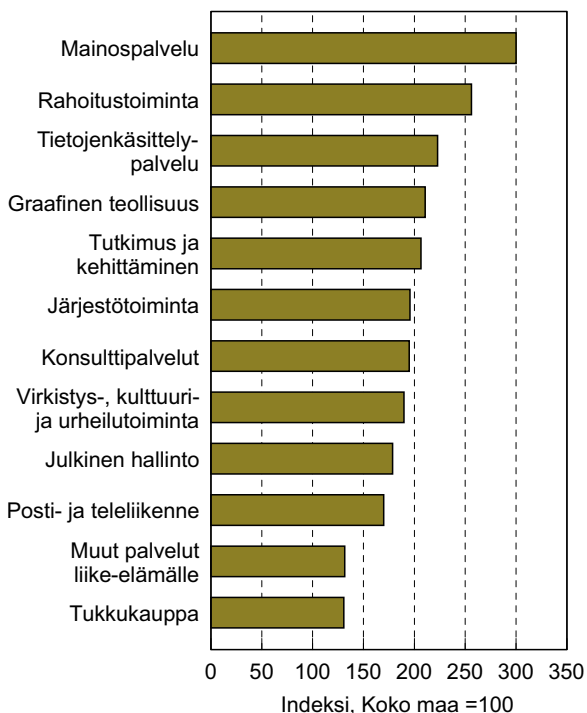
Helsingin, maamme ainoan metropolialueen ytimen, toimialoitteisessa erikoistumisprofiilissa nousevat esille pitkälle erikoistuneet palvelualat, jotka korostuneesti lukeutuvat informaatiosektorin palvelu- ja sisältötuotantoloihin.

Kuvio 2.2.4. Työpaikkamäärän muutos toimialoittain Helsingissä 2006 ja 2007

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Kuvio 2.2.5. Helsingin elinkeinotoiminnan vahvimmat erikoistumisalat² 2007

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

² Erikoistumisindeksi kuvaa toimialan työpaikkaosuutta alueella (Helsingissä) suhteutettuna saman toimialan työpaikkaosuuteen vertailualueella (koko maassa). Laskettu suhdeluku muunnetaan indeksiksi. Jos indeksin arvo on suurempi kuin 100, alue on erikoistunut kyseiseen toimialaan. Kuvioihin on poimittu ne toimialat, joilla erikoistumisindeksin arvo ylittää 120 eli alat, joiden työpaikkaosuus alueella on vähintään 20 % suurempi kuin koko maassa.

Mainospalvelujen, tietojenkäsittelypalveluiden, tutkimus- toiminnan, lainopillisten ja taloudellisten konsultointipalveluiden työpaikat ovat vahvasti keskittyneet tänne. Edellä mainittujen alojen työpaikoista 32–49 prosenttia sijaitsee Helsingissä. Posti- ja teleliikenteen työpaikoista yli neljännes ja graafisen teollisuuden työpaikoista yli kolmannes sijaitsee maamme pääkaupungissa.

Elinkeinoelämän kehityksen ja tehokkuuden kannalta merkittävät sektorit kuten rahoitustoiminta sekä muut liike-elämälle palveluja tarjoavat alat kuuluvat myös vahvoihin erikoistumisaloihin. Helsingin vahvaa roolia maan logistisena keskuksena ilmentää lisäksi tukkukaupan vahva asema erikoistumisalojen joukossa. Asema maan hallinto- ja päätöksentekokeskuksena näkyy julkisen hallinnon ja järjestötoiminnan keskittymisenä alueelle. Helsinki toimii myös erittäin vahvana virkistys-, kulttuuri- ja urheilutoiminnan keskittymänä.

Työvoima ja avoimet työpaikat

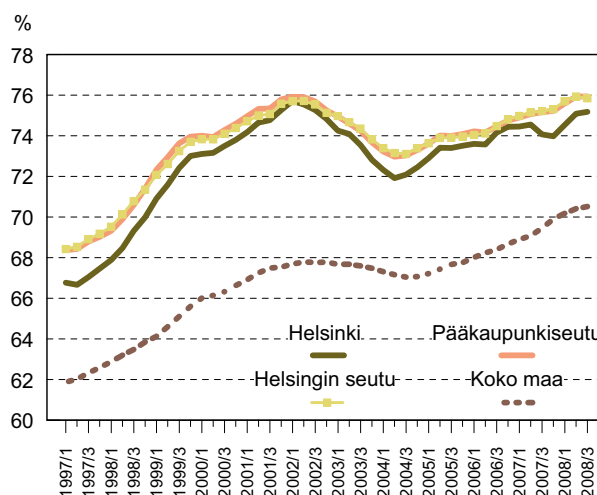
Työllisyysaste

Helsingin työllisyyskehityksessä on 2000-luvun alussa eletty sekä lasku- että noususuunnassa. Vuodesta 2005 lähtien työllisten määrä on kasvanut. Vuonna 2006 työllisten määrä lisääntyi 2,5 prosenttia ja vuoden 2007 aikana keskimäärin 0,4 prosenttia edellisestä vuodesta. Helsingin seudulla ja koko maassa kasvua kertyi molempina vuosina keskimäärin kaksi prosenttia. Vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä Helsingin työlliseen työvoimaan kuului runsas 300 000 henkeä, mikä oli 2,1 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen otospohjaiseen työvoimatutkimukseen.

Työllisyysaste, eli 15–64-vuotiaiden työllisten osuus saman ikäisestä väestöstä on Helsingissä hieman matalampi kuin pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudulla, mutta huomattavasti korkeampi kuin koko maassa. Vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä Helsingin työllisyysaste³ oli 75,2 prosenttia. Työllisyysaste elää herkästi taloudellisissa suhdanteissa muun muassa opiskelijoiden työssäkäynnin yleisyyden seurauksena.

Vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä helsinkiläisistä palkansaajista neljäsosa työskenteli epätyypillisessä työsuhteessa. Alle vuoden kestäneissä työsuhteissa tämä osuus oli 58 prosenttia. Epätyypillisiin työsuhteisiin lasketaan määrä- ja osa-aikaiset työsuhteet. Ajanjaksona 2005–2007 Helsingissä työsuhteiden määrän lisäys keskittyi kokoaikaisiin työsuhteisiin, kun muualla Suomessa osa-aikatyö oli selvästi nopeammassa kasvuvauhdissa. Määräaikaisen työn eli ns. pätätöiden yleistymisen on ollut myös sel-

Kuvio 2.2.6. Työllisyysaste vuosina 1997–2008/III Helsingissä, pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudulla ja koko maassa

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

västi helsinkiläinen ilmiö; Helsingin seudun ulkopuolisessa Suomessa ne jopa hieman vähenivät. Epätyypillisten työsuhteiden osuus on Helsingissä ja seudulla ollut koko 2000-luvun ajan kasvusuunnassa. Sen sijaan vuoden 2008 kolmannen neljänneksen tietojen mukaan määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden määrät olivat edellisvuotta alempia.

Työvoimaosuus kuvaa työllisten ja työttömien osuutta 15–74-vuotiaasta väestöstä. Työvoimaosuuteen vaikuttavat nuorten valmistuminen ja siirtyminen koulutuksen jälkeen työmarkkinoille sekä ikääntyvien työntekijöiden eläkkeelle siirtymisikä. Eläkeläisten osuuden nopea kasvu tulee siten alentamaan myös työvoimaosuutta. Nykysuuntauksena onkin kannustaa työntekijöitä jatkamaan työssä pidempään kuin aiemmin.

Työllisyysasteet ovat jo ennen eläkeiän saavuttamista varsin alhaiset. Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen yhteistilastojen mukaan vuonna 2007 Helsingin 55–64-vuotiaasta väestöstä 31 prosenttia oli jo eläkkeellä (ilman osa-aika-eläkettä). Vaikka luku on korkea, on se alhaisempi kuin koko maassa, jossa vastaavan ikäisestä väestöstä 37 prosenttia oli eläkkeellä. Vuoden 2005 eläkeuudistus vaikuttaa hitaasti nostaen eläkkeelle siirtymisikää joustavasti 63–68 vuoden ikään. Tällä hetkellä eläkkeelle siirrytään edelleen huomattavasti varhaisemmin. Esimerkiksi vuonna 2007 Helsingin kaupungin työntekijöiden keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä oli 61,5 vuotta. Vanhuuseläkkeelle siirryttiin keskimäärin 63-vuotiaana ja työkyvyttömyyseläkkeelle 57,9 vuoden iässä. Kaupungin työntekijöiden eläköitymisiät ovat olleet hitaassa noususuunnassa viime vuosina sekä työkyvyttömyyseläkkeelle että vanhuuseläkkeelle siirtyvien joukoissa.

³ Työllisyysaste on liukuva vuosikeskiarvo.

Työttömyys on laskenut edelleen

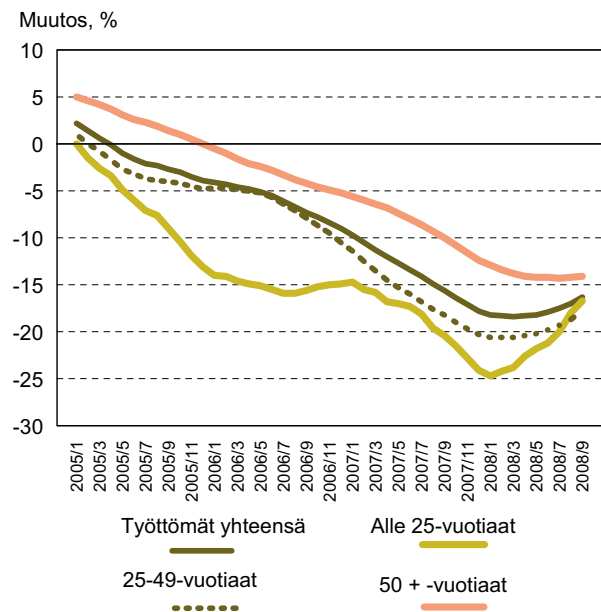
Helsingin työttömyysaste kääntyi laskuun vuonna 2004. Vuoden 2007 lopussa työttömyysaste oli pudonnut Helsingissä 6,3 prosenttiin ja Helsingin seudulla 5,7 prosenttiin työ- ja elinkeinoministeriön rekisteripohjaisen työnvälitystilaston tietojen mukaan. Työttömien määrä on pienentynyt vauhdilla ja työttömyyden kesto lyhentynyt. Vuoden 2008 syyskuussa Helsingissä oli 17 100 työtöntä työnhakijaa, ja heistä pitkäaikaistyöttömien osuus oli viidennes. Talouden laskusuhdanne ei vielä työttömyystilastoissa näkynyt, sillä syyskuussa työttömien määrä oli edelleen 10 prosenttia edellisvuoden vastaavaa aikaa pienempi. Tosin työttömyyden väheneminen hidastui kesällä 2008.

Työttömyys on alentunut kaikissa ikäryhmissä varsin voimakkaasti viime vuosina. Suurimmat pudotukset on koettu nuorisotyöttömyydessä. Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä pieneni vuosina 2005–2008 kuukausittain 10–34 prosenttia edellisen vuoden vastaavasta kuukaudesta. Tätä selittää yleinen varsin positiivinen työllisyyskehitys, sekä erityisesti uusien työpaikkojen syntyminen nuoria hyvin työllistäville palvelualoille. Toinen merkitsevä muutos on nuorille työttömille rakennettu yhteiskuntatakuu, joka velvoittaa työvoimaviranomaiset tarjoamaan työttömälle nuorelle työ-, harjoittelu- tai koulutuspaikan viimeistään kolmen kuukauden työttömyysjakson jälkeen. Nuorten yhteiskuntatakuu tuli voimaan vuoden 2005 alussa. Vuoden 2008 kesällä nuorten työttömien määrän supistuminen alkoi kuitenkin hiipua. Syyskuussa pudotusta oli seitsemän prosenttia vuoden takaisesta. Tuolloin Helsingissä oli 1 100 alle 25-vuotiaasta työtöntä. Vuoden 2008 lokakuussa nuorten työttömien määrä kääntyi hienoiseen nousuun.

Yli 50-vuotiaiden työttömien määrän aleneminen alkoi vuoden viiveellä kokonaistyöttömyyden laskuun verrattuna. Ikääntyvien työttömien määrä on laskenut huomattavasti maltillisemmin kuin nuorten. Yli 10 prosentin pudotuksiin päästiin vuoden 2007 keväällä ja vuoden 2008 syyskuussa yli 50-vuotiaita oli Helsingissä työttömänä 6 400 henkilöä. Tämä oli 12 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Parantuneen työllisyystilanteen vuoksi myös pitkäaikaisytyöttömyys kääntyi laskuun vuoden 2006 puolivälissä. Pitkäaikaistyöttömien määrä vähenee edelleen varsin voimakkaasti ja Helsinkiä vuosia piinannut suuri pitkäaikaistyöttömien osuus alenee. Vuoden 2008 syyskuussa Helsingin työvoimatoimistoon oli rekisteröitynyt 3 600 yli vuoden työttömänä ollutta henkilöä, mikä oli 28 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vuoden 2007 alusta lähtien pitkäaikaistyöttömien määrä on alentunut 23–33 prosenttia kuukausittain. Osittain tätä muutosta selittää työmarkkinatukiudistus ja pitkäaikaistyöttömille suunnattu yhteiskuntatakuu, joka tuli voimaan vuoden 2006 alusta. Pitkäaikaistyöttömien yhteiskuntatakuun toteutuminen edellyttää, että työvoimatoimisto tarjoaa 500 päivää työmarkkinatukea saaneelle työttömälle työtä tai aktiivitoimenpiteitä.

Kuvio 2.2.7. Työttömien määrän muutos (%) edellisen vuoden vastaavasta kuukaudesta Helsingissä 2005–2008/9

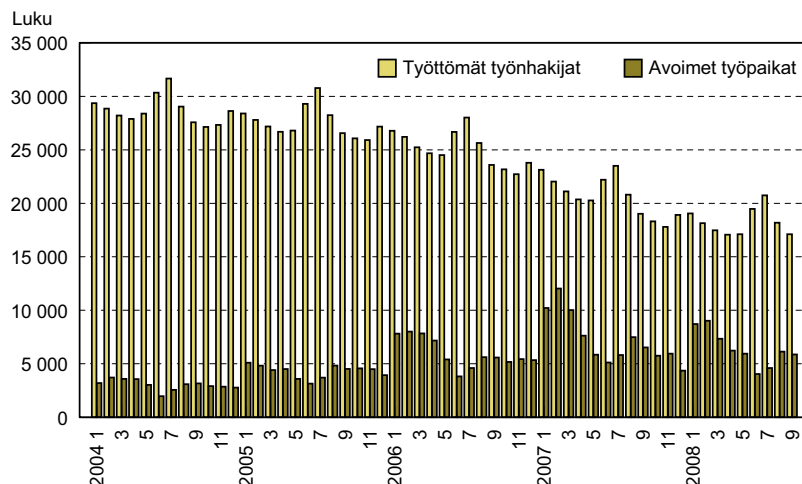
Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto

Avointen työpaikkojen määrä kääntyi laskuun

Avointen työpaikkojen määrää seuraamalla voidaan arvioida työllisyyskehityksen suuntaa lähiaikoina. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastot kuvaavat kuukausittain avointen työpaikkojen määriä kuukauden lopussa. Tilastoon sisältyvät ne avoimet työpaikat, jotka työnantaja ilmoittaa täytettäväksi työvoimatoimiston avulla. Työvoimatoimistoon ilmoitetut avoimet työpaikat eivät kerro koko kuvaa avointen työpaikkojen tilanteesta. Karkeasti arvioituna tämä vastaa noin 60 prosenttia kaikista avoimista työpaikoista. Rekrytointia tapahtuu paljon myös muiden kanavien kautta ja kaikkia avoimia työpaikkoja ei ilmoiteta julkisesti.

Vuoden 2004 lopusta avointen työpaikkojen määrä on kasvanut runsaasti. Vuoden 2007 lopussa ja 2008 alussa kuukauden lopussa avoinna olevien työpaikkojen määrä kääntyi kuitenkin laskuun. Helsingissä oli 2008 syyskuun lopussa 5 900 työvoimatoimistoon ilmoitettua avointa työpaikkaa. Tämä oli 10 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Yhä useampi avoin työpaikka täyttyi työttömällä työnhakijalla. Vuoden 2008 syyskuussa Helsingin työvoimatoimistossa oli yhtä avointa työpaikkaa kohden kolme työtöntä työnhakijaa. Vastaava suhdeluku oli kolme vuotta aiemmin 5,9. Avoimia työpaikkoja on tarjolla eniten palvelu- ja kaupallisella alalla, kuljetuksen ja liikenteen ammateissa sekä terveydenhuolto- ja sosiaalialalla.

Kuvio 2.2.8. Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat kuun lopussa Helsingin työvoimatoimistossa kuukausittain 2004–2008/9

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto

Ulkomaalaistaustaiset työmarkkinoilla

Ulkomaalaistaustaisten helsinkiläisten työhön osallistuminen on edelleen huomattavasti kantaväestöä vähäisempää. Vuoden 2006 alussa ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli 48,5 prosenttia⁴, kun vastaava osuus kaikilla helsinkiläisillä oli parikymmentä prosenttia korkeampi. Ulkomaalaistaustaisiin kuuluvat Helsingissä asuvat ulkomaan kansalaiset ja ulkomailla syntyneet Suomen kansalaiset. Ulkomaalaistaustaisten työllisyystilanne vaihtelee hyvin paljon kansalaisuuden mukaan. Virossa ja Venäjältä tulleilla tilanne on huomattavasti parempi kuin afrikkalaistaustaisilla työnhakijoilla.

Kielitaidon vajavuutta kuvataan usein suurimmaksi ongelmaksi työllistymiselle. Maahan tulleilla meneekin usein vuosia saavuttaa riittävät valmiudet suomalaisille työmarkkinoilla. Kun Helsingin ulkomaalaistaustaisten määrä kasvaa joka vuosi runsaasti, tulee myös työmarkkinoille paljon uusia hakijoita. Tästä syystä ulkomaalaistaustaisten työttömyysaste ei putoa niin näytävästi kuin voisi erittäin positiivisen työllisyyskehityksen vaikutuksesta uskoa. Toisaalta koulutustasolla on ulkomaalaistaustaisille pienempi merkitys työllistymiseen kuin kantaväestöllä. Työmarkki-

noilla on edelleen paljon ennakkoluuloja ulkomaalaistaustaisten rekrytointia kohtaan.

Vieraskielisten työttömyysaste oli Helsingissä vuosia 24–25 prosentin tuntumassa. Vuoden 2006 lopussa se oli pudonnut 20,7 prosenttiin, ja on varsin todennäköistä että vuoden 2007 ja 2008 aikana työttömyys on alentunut vauhdilla myös ulkomaalaistaustaisilla työnhakijoilla. Helsingin työvoimatoimistoihin rekisteröityneitä työttömiä ulkomaan kansalaisia oli vuoden 2007 aikana kuukausittain 5–15 prosenttia edellisvuotta vähemmän. Vuoden 2008 tammi-syyskuussa heitä oli keskimäärin 2 800, mikä oli kahdeksan prosenttia edellisvuoden vastaavaa aikaa vähemmän.

Vuodenvaihteessa 2005/2006 Helsingin 15-64-vuotiaasta ulkomaalaistaustaisesta väestöstä työvoimaan kuului 51 prosenttia eli 24 00 henkilöä. Heistä 57 prosenttia oli

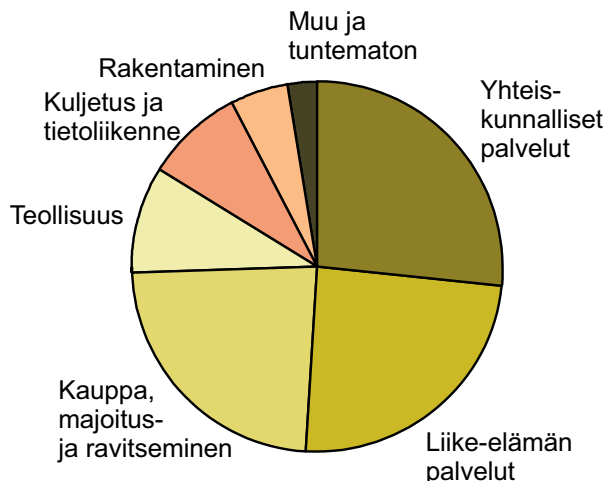
Taulukko 2.2.1. Vieraskielinen helsinkiläinen työvoima vuoden lopussa 2001–2006

Vuosi	Työvoima	Työttömät	Työttömyysaste, %
2001	15 908	3 907	24,6
2002	16 703	4 057	24,3
2003	17 500	4 418	25,3
2004	18 821	4 664	24,8
2005	20 147	4 812	23,9
2006	21 954	4 589	20,7

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

⁴ Tilastokeskuksen rekisteripohjaiset työssäkäyntitilastot valmistuvat n. 2 vuoden viiveellä.

Kuvio 2.2.9. Ulkomaalaistaustaisen työllisen työvoiman jakautuminen toimialoittain vuodenvaihteessa 2005/2006

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

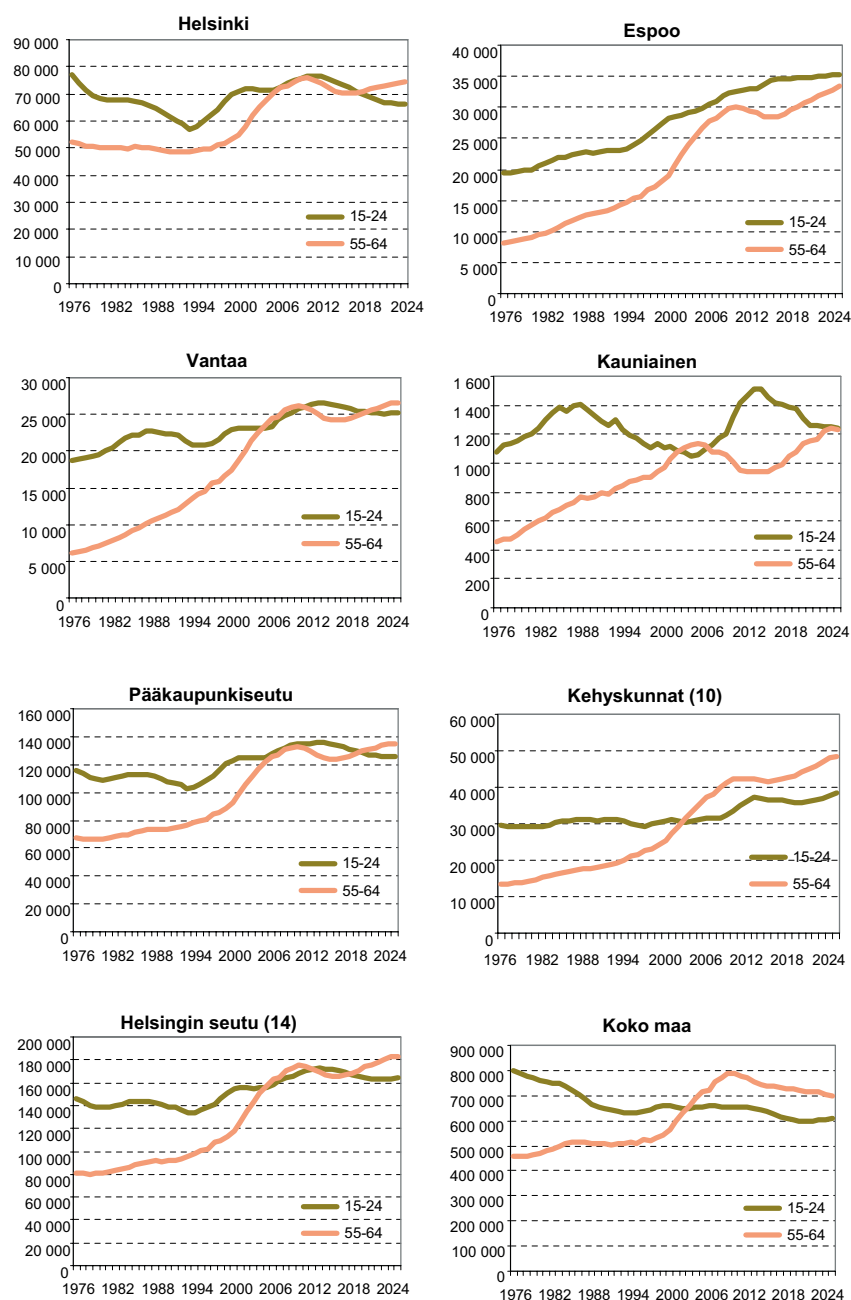
miehiä. Ulkomaalaistaustaisista 27 prosenttia työskenteli yhteiskunnallisia palveluja tuottavilla toimialoilla, etenkin terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelujen aloilla. Neljännes ulkomaalaisista työskenteli liike-elämälle palveluja tuottavilla aloilla, kuten myös kaupan sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan aloilla. Koko työvoimaan verrattuna ulkomaalaiset olivat suhteellisesti yliedustettuina kaupan sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan toimialoilla. Yrittäjien osuus ulkomaalaistaustaisilla on hieman korkeampi kuin koko Helsingin väestöllä.

Työvoiman saanti ja tarve

Työvoiman saatavuudesta

Yleisesti työvoiman saatavuuden ja riittävyyden taustalla on väestön ikärakenteen muutos. Ollaan siirtymässä ai-
van uuteen tilanteeseen, jossa työelämään siirtymisikäisiä on vähemmän kuin sieltä poistumisikäisiä. Tämän yleis-
tä työvoiman niukkuutta kuvaavan ilmiön lisäksi työvoi-
man saatavuuteen vaikuttavat monet muut asiat. Helsinki
ja Helsingin seutu on perinteisesti saanut muuttoliikkeen
myötä sekä väestöä että työvoimaa. Seudun ulkopuolis-
ta apua työvoimatarpeeseen saadaan myös pendelöinnin
kautta, perinteisesti kotimaasta, mutta tulevaisuudessa

Kuvio 2.2.10. Demografinen työvoimapula alueittain 1976–2025

Lähde: Tilastokeskus, www.aluesarjat.fi

mahdollisesti kasvavasti myös ulkomailta. Lisäksi työvoiman tarjontaan vaikuttaa työelämään osallistumisaktiivisuus, jota mitataan työvoimaosuudella sekä työllisyys- ja työttömyysasteella.

Demografinen työvoimapula

Väestön ikärakenne on muuttunut Helsingissä, Helsingin seudulla ja koko maassa siten, että työelämään siirtyvät ikäluokat (15–24-vuotiaat) ovat pienempiä kuin sieltä poistuvat ikäluokat (55–64-vuotiaat). Ilmiöstä käytetään nimeä demografinen työvoimapula. Työvoiman saatavuuden kannalta väestörakenteen toteutunut ja ennakoitu kehitys on aivan oleellinen.

Vuonna 1976 koko maassa oli 15–24-vuotiaita yli 340 000 enemmän kuin 55–64-vuotiaita. Helsingin seudulla ero oli 65 000, pääkaupunkiseudulla 49 000 ja Helsingissä lähes 25 000. Tuolloin esimerkiksi Helsingissä oli yhtä 55–64-vuotiaasta kohden puolitoista 15–24 -vuotiaasta ja Vantaalla vastaavasti kolme. Tällaisessa väestörakenteessa työvoimasta poistuvien korvaaminen nuorilla on ollut helppoa. Seurattavat ikäryhmät ovat kuitenkin kooltaan lähestyneet toisiaan, ja vuonna 2003 koko maassa työelämästä lähteviä oli jo enemmän kuin sinne tulevia. Helsingin seudulla näin kävi vuonna 2005, ja Helsingissä käyrät kohtasivat vuonna 2006, minkä jälkeen ne ennusteen mukaan tulevat kulkeman muutaman vuoden rinnakkain. Helsingissä nuoria alkaa olla selvästi vähemmän kuin vanhempia vasta vuoden 2018 jälkeen. Pääkaupunkiseudun kunnista ainoastaan Espoossa ja pääosin myös Kauniaisissa nuoria on ennusteen mukaan tulevaisuudessakin enemmän kuin työelämän jättöikäisiä.

Työllisten muuttoliike

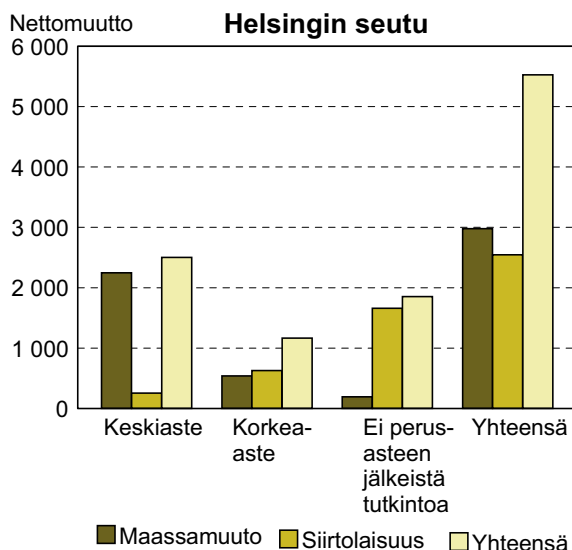
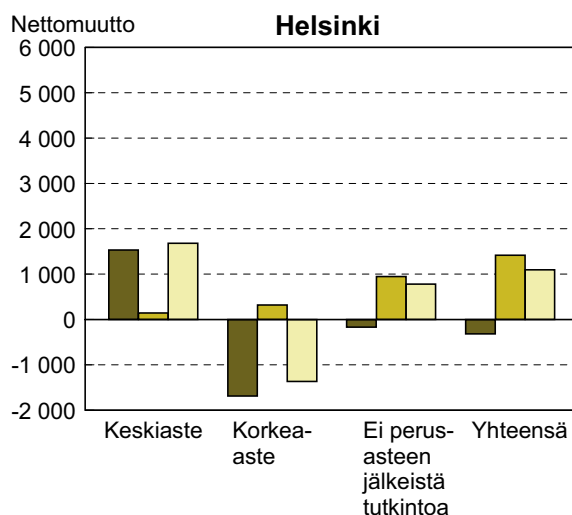
Työvoiman akuutin saamisen kannalta keskeinen tekijä on työllisen työvoiman muuttoliike. Tuorein tieto muuttajien taustasta on työssäkäyntitilaston tiedot vuodelta 2005. Tuolloin Helsinki sai 1100 työllisen muuttovoiton 15–64-vuotiaiden ikäjoukossa. Maassamuutto oli negatiivista ja muuttovoitto johtui 1400 hengen positiivisesta siirtolaisuudesta. Koulutusasteen mukaan muuttovoittoa tuli keskiasteen ja ilman perusasteen jälkeistä koulutusta olevien ryhmässä. Selvää muuttotappiota puolestaan syntyi korkeakoulutettujen joukossa. Näin siis työllisten osalta.

Vuosi 2005 oli Helsingin koko väestön muuttoliikkeen kannalta selkeästi edellisvuotta parempi, ja myös työllisten muuttovoitto kasvoi edellisestä vuodesta (ks. edellä väestöanalyysi). Työllisten nettomuutto on ollut jonkin verran suurempi kuin koko väestön nettomuutto. Esimerkiksi vuonna 2007 koko väestön nettomuutto oli reilut 2000 henkeä ja voi siis olettaa, että myös työllisten muuttovoitto on ollut kasvusuuntainen vuoden 2005 jälkeen. Vuonna

2005 Helsinki sai myös työttömistä muuttovoittoa runsaan 300 hengen verran (käytännössä siirtolaisuudesta) ja opiskelijoiden muuttovoitto oli yli 1800 henkeä. Työvoimatarpeen tyydyttämisen näkökulmasta nämä ryhmät ovat myös tärkeitä, ja opiskelijoista oleellinen osa on yleensä valmistuttuaan jäänyt Helsingin ja seudun työmarkkinoille.

Helsingin seudulla työllisten muuttovoitto vuonna 2005 oli työssäkäyntitilaston mukaan noin 5500 henkeä, mikä on noin 1000 henkeä enemmän kuin edellisenä vuonna. Muuttovoittoa tuli kaikissa koulutusasteissa sekä maassamuuttona että siirtolaisuutena. Seudun muuttotase vuonna 2005 oli selvästi parantunut vuodesta 2004, erityisesti tulomuutto kasvoi, mutta lähtömuutto pysyi ennallaan.

Kuvio 2.2.11. 15–64-vuotiaiden työllisten nettomuutto Helsingissä ja Helsingin seudulla koulutusasteen mukaan 2005

Lähde Tilastokeskus, väestötilastopalvelu

Pendelöinti

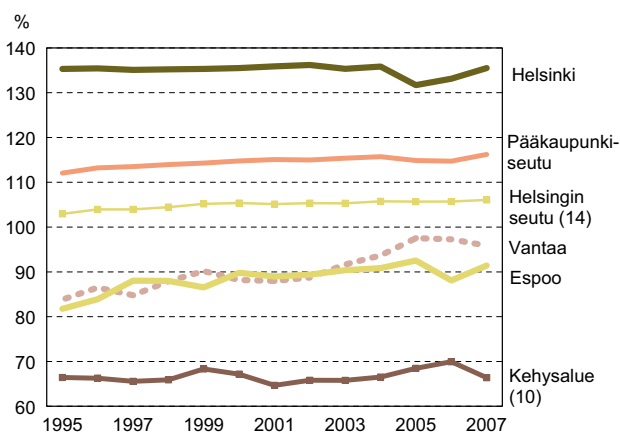
Positiivisen muuttotaseen lisäksi työvoimaa voi saada alueen ulkopuolelta myös työmatkapendelöinnin kautta. Alueellisen rajan ylittävä työmatkaliikenne onkin kasvanut lähes trendinomaisesti. Työvoimatutkimuksen mukaan Helsingissä kävi vuonna 2007 töissä lähes 173 000 muualla asuvaa työntekijää. Samanaikaisesti noin 67 000 helsinkiläistä kävi töissä kaupunkinsa ulkopuolella. Helsinki sai siis työpaikkoihinsa nettomääräisesti noin 106 000 Helsingin ulkopuolella asuvaa työntekijää.

Pääkaupunkiseutukohtaisessa tarkastelussa pendelöintiluvut ovat selvästi pienemmät kuin Helsingissä. Tämä kertoo siitä, että kuntien välistä työmatkaliikennettä tapahtuu paljon pääkaupunkiseudun sisällä. Helsingin seudun pendelöintiluvut ovat määrällisesti edelleen selvästi pienempiä ja suhteellisesti vieläkin pienempiä, kun niitä vertaa alueen yli 700 000 työpaikkaan. Helsingin seutu muodostaa varsin kompaktin työmarkkina-alueen, josta käydään kohtalaisen vähän työssä seudun ulkopuolella. Sen sijaan muualta maasta noin 64 000 ihmistä kävi töissä Helsingin seudulla vuonna 2007, mikä piti nettopendelöinnin runsaassa 41 000:ssa.

Nettopendelöinnin merkitystä alueen työvoiman saannin kannalta kuvaa työpaikkaomavaraisuuden käsite. Se kertoo alueen työpaikkamäärän suhteen alueella asuvien työntekijöiden määrään. Helsingissä työpaikkaomavaraisuus on pitkään pysynyt 135 prosentin tuntumassa, mikä tar-

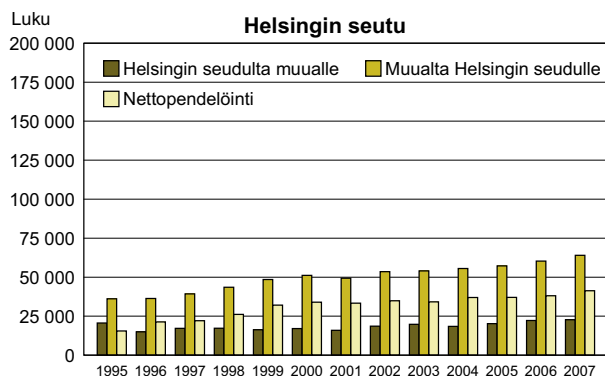
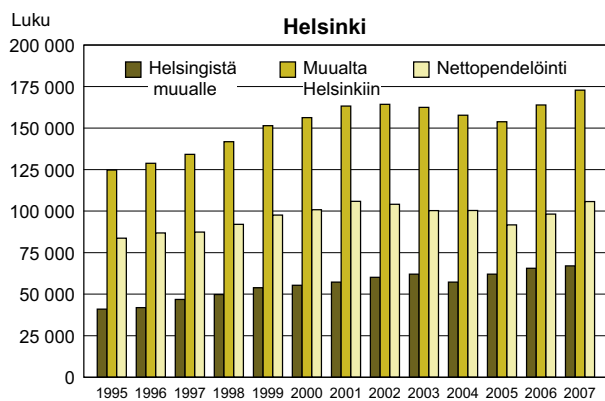
koittaa siis sitä, että Helsingissä on 35 prosenttia enemmän työpaikkoja kuin kaupungissa asuu työssä käyviä ihmisiä. Nettopendelöinnin osuus Helsingissä asuvasta työllisestä työvoimasta on sama 35 prosenttia eli nettopendelöinti ja työpaikkaomavaraisuus ovat sama käsite, asiaa vain katsotaan erilaisesta näkökulmasta. Yllä mainittiin, että Helsingin työmatkaliikenne sekä sisään että ulospäin ja myös nettopendelöinti ovat pääasiassa kasvaneet yli ajan. Työpaikkaomavaraisuus on kuitenkin pysynyt varsin vakaana. Tämä tarkoittaa sitä, että Helsingissä asuva työssä käyvä väki ja Helsingin työpaikkamäärä ovat kasvaneet suhteellisesti samaa vauhtia.

Kuvio 2.2.13. Työpaikkaomavaraisuus eri alueilla 1995–2007

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Kuvio 2.2.12. Pendelöinti Helsingissä ja Helsingin seudulla 1995–2007

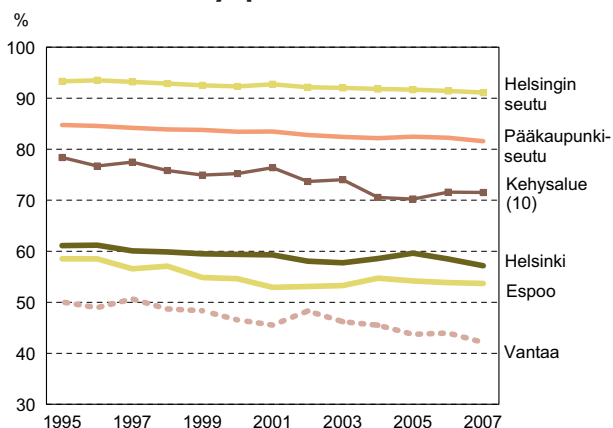

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Espoon ja Vantaan työpaikkaomavaraisuus on Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan alle sadan eli kummassakin kaupungissa on vähemmän työpaikkoja kuin työntekijöitä. Kaupungit siis nettomääräisesti luovuttavat jonkin verran työvoimaa ulkopuolelle, käytännössä Helsingin työmarkkinoille. Koko Helsingin seudulla työpaikkoja on noin kuusi prosenttia enemmän kuin alueella asuu työssäkäyvää väkeä, mutta alueen sisällä kymmenen kehyskunnan muodostamalla alueella työntekijöitä on selvästi työpaikkoja enemmän. Kehysalueelta käydään runsain mitoin työssä pääkaupunkiseudun kaupungeissa.

Työpaikkaomavaraisuutta voidaan mitata myös ns. todellisenä työpaikkaomavaraisuutena. Tällöin katsotaan sitä, kuinka suuri osa alueen työpaikoista täyttyy alueen omalla työvoimalla. Todellinen työpaikkaomavaraisuus on vuosien saatossa laskenut. Työmatkaliikenne yli asuinalueen rajan on jatkuvasti kasvanut, ja suhteessa entistä harvempi käy työssä omalla asuinalueellaan. Työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 1995 Helsingin työpaikoista 61 prosenttia täyttyi helsinkiläisillä työntekijöillä, vuonna 2007 enää 57 prosenttia. Espoossa ja Vantaalla suunta on sama, Vantaalla vielä naapureitaan voimakkaampi. Pääkaupunkiseudun ja Helsingin seudun alueilla vastaavat osuudet ovat selvästi korkeammat, mikä kuvaa jo edellä mainittua pendelöintiä kyseisten alueiden sisällä. Mutta, näillä laajemmilla alueilla suunta on laskeva. Tällä on merkitystä työvoiman saatavuuden kannalta. Pääkaupunkiseudulla kuntakohtai-

Kuvio 2.2.14. Alueella asuvien työllisten osuus alueen työpaikoista 1995–2007

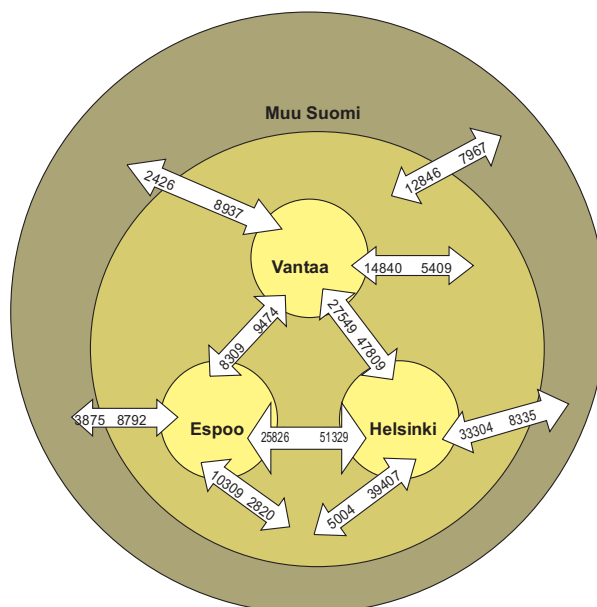

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

sesti, mutta myös koko pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudulla alueet ovat jatkuvasti enemmän riippuvaisia ulkopuolisen työvoiman saannista.

Edellä todettiin, että työmatkaliikenne pääkaupunkiseudun ja Helsingin seudun sisällä on varsin runsasta. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan Helsinki sai vuonna 2007 Espoosta runsaat 51 000 ja Vantaalta lähes 48 000 työntekijää. Helsingiläisiä kävi töissä naapurikaupungeissaan selvästi vähemmän, Espoossa vajaat 26 000 ja Vantaalla runsaat 27 000. Helsingissä kävi työssä lisäksi yli 39 000 henkeä muualta Helsingin seudulta ja reilut 33 000 työntekijää muualta maasta Helsingin seudun ulkopuolelta. Näilläkin alueilla helsinkiläisiä kävi työssä selvästi näitä määriä vähemmän.

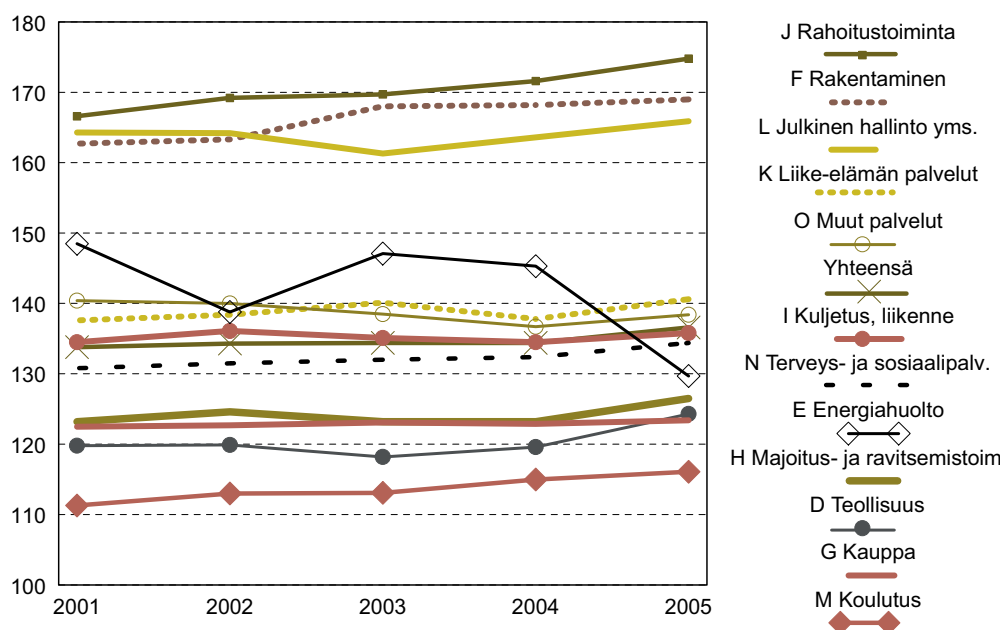
Kuvio 2.2.15. Alueellinen pendelöinti vuonna 2007

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Toimialakohtaisen työpaikkaomavaraisuusasteen mukaan katsottuna Helsinki on selvästi keskimääräistä riippuvampi ulkoisesta työvoimasta rahoitustoiminnan, rakentamisen ja julkisen hallinnon toimialoilla. Keskimääräistä vähäisempää Helsingin nettopendelöinti on mm. koulutuksessa, teollisuudessa, kaupassa ja majoitus- ja ravitsemistoiminnassa, vaikka näilläkin toimialoilla kaupungissa toki on enemmän työpaikkoja kuin asuu työntekijöitä.

Kuvio 2.2.16. Työpaikkaomavaraisuus toimialan mukaan Helsingissä 2001–2005

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit

Työelämään osallistuminen

Ei työssä olevat työikäiset muodostavat työvoimavaranon. Työvoimavaranossa merkittävin ryhmä on tietenkin työttömät, jotka ovat välittömästi työmarkkinoiden käytävissä. Myös opiskelijat luetaan työvoimavaraan, samoin kaikki ne työikäiset, jotka jonkin muun syyn vuoksi eivät osallistu työelämään. 1990-luvun laman jälkeen työllisyysaste ja työvoimaosuus ovat pääsääntöisesti nousseet jakson 2002–2004 notkahdusta lukuun ottamatta, ja työttömyysaste on laskenut niin Helsingissä kuin seudullakin. Matkaa 1980-luvun lopun huippuarvoihin kuitenkin vielä on. Työllisyysasteen nousu ja työttömyysasteen lasku ovat varsin tehokkaita työllisten määrän kasvattajia. Työvoimatutkimusaineiston vuoden 2007 tasossa yhden prosenttiyksikön muutos työllisyysasteessa merkitsee Helsingissä 4000 hengen muutosta työllisten määrässä ja yhden prosenttiyksikön muutos työttömyysasteessa puolestaan muuttaa työttömien määrää noin 3100 hengellä. Helsingin Seudulla vastaavat yhden prosenttiyksikön vaikutukset ovat työllisten määrään vajaat 9000 ja työttömien määrään noin 7100 henkeä.

Työllisyysasteen oleellinen nousu on mahdollista vain työttömyysasteen laskun kautta. Helsingin ja seudun työhön osallistuvuusasteet ovat useita prosenttiyksikköjä korkeammat kuin muualla maassa. Muuta maata korkeampi työllisyysaste on tuotannon ja talouden kestävyiden ja toimeliaisuuden kannalta erinomainen asia. Työvoiman riittävyyden tarkastelun näkökulmasta se kuitenkin kertoo siitä, että seudun työvoimavarananto on muuta maata pienempi.

Ennakoitu työvoimatarve ja työvoimatuotos Helsingin seudulla

Muutama vuosi sitten tehdyn peruslaskelman mukaan Helsingin seudulla tarvitaan jaksolla 2000–2015 yhteensä runsaat 264 000 uutta työntekijää. Tästä 237 000 on poistuman korvaamista ja 27 000 työpaikkamäärän kasvua. Ennusteen mukaan työpaikkamäärä kasvaisi vuoteen 2010 asti runsaalla 36 000:lla, minkä jälkeen se kääntyisi laskuun lähinnä työvoiman saatavuusongelmien vuoksi. Vaihtoehtoisen tavoitelaskelman mukaan työpaikkamäärä Helsingin seudulla kasvaisi selvästi enemmän, vuoteen 2010 mennessä 98 000:lla ja vuoteen 2015 vielä lisää 21 000 työpaikalla. Työssäkäyntitilaston mukaan seudun työpaikkamäärä on kasvanut aikana 2000–2005 noin 16 000:lla, eli toteutunut kasvu kulkee noin 10 000 työpaikkaa peruslaskelmaennusteen alapuolella. Otospohjainen työvoimatutkimus osoittaa seudulle kuitenkin varsin voimakasta työpaikkamääräkasvua 2005–2008.

Syksyllä 2008 USA:n luottolaitosten ongelmista käynnistynyt finanssikriisi on laajentunut muille toimialoille ja muodostunut globaaliksi taloudellisen kasvun hidasteeksi. Taloudelliset ennustelaitokset povaavat lähitulevaisuuteen kansainvälistä tuotannon taantumaa, jotkut jopa

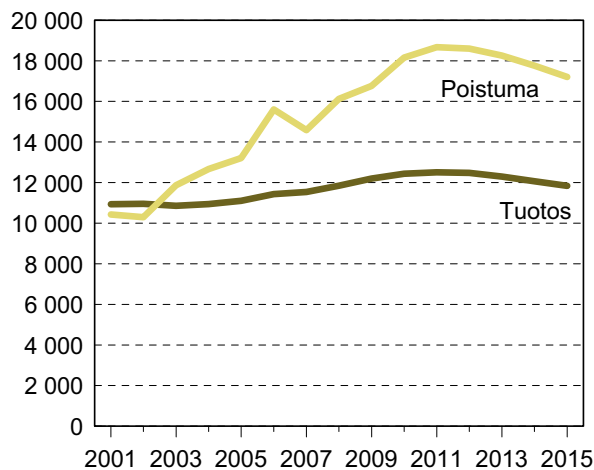
lamaa. Toteutuneella kehityksellä on vaikutuksensa myös Eurooppaan ja Suomeen. Työvoiman kysynnän heikkene- mistä ja mahdollista työttömyyden laskun hidastumista tai jopa työttömyyden kasvua on ennustettu myös Suomeen. Useimmat kotimaiset taloudellista tutkimusta harjoittavat laitokset ovat ennakoineet vuodelle 2009 selvästi hidastu- vaa talouden kasvua, mutta pientä kasvua kuitenkin. Vuo- den 2010 oletetaan olevan edellistä vuotta parempi. Jos näin käy, hidastuva talouskasvu näkyy myös työvoiman kysynnän heikkenemisenä ja siten osaltaan helpottaa työ- voiman saatavuutta kokonaisuutena. Kysynnän heikkene- minen kuitenkin kohdistuu epätasaisesti eri toimialoille, ja jo nyt työvoimapulaa potevien alojen tilanne tuskin juuri- kaan helpottuu hidastuvan talouskasvun vuoksi.

Uuden työvoiman kokonaistarpeesta poistuman osuus on hallitseva, peruslaskelmassa noin 90 prosenttia ja työpaik- kamäärän kasvu siis vain 10 prosenttia. Nämä suhteet kui- tenkin vaihtelevat selvästi eri ammattialoilla. Varsin run- sasta – sekä suhteellista että määrällistä – työpaikkakasvua ennakoidaan erilaisille asiantuntija-aloille ja esimerkiksi hoitotyöhön, kun taas suoranaista työpaikkamäärän laskua näyttäisi tapahtuva etenkin toimistotyössä ja jonkin verran myös teollisen työn ammateissa.

Työvoiman riittävyydestä näyttää tulevan keskeinen rajoi- te mittavalle työpaikkakasvulle. Oheiseen kuvioon on piir- retty vuositason työvoimapoistuman käyrä ja seudun omien nuorisoikäluokkien työvoimatuotosta kuvaava käy- rä. Työvoimatuotoksessa nuorille on oletettu varsin korkea 80 prosentin työllisyysaste. Työvoimapoistuman korvaa- minen täysmääräisesti tarkoittaa sitä, että työpaikkamäärä pysyy ennallaan. Työpaikkamäärän kasvuun tarvitaan siis työvoimaa vielä kasvun verran lisää. Kuten kuviosta näh- dään, tilanne kärjistyy nopeaa vauhtia. Poistuman nopeasti kasvaessa seudun omat ikäluokat eivät millään yllä pitä- mään työpaikkamäärää edes ennallaan kasvusta puhumat- takaan. Edellä kuvattu demografinen työvoimapula näkyy siis selvästi näissä laskelmissa.

Helsingin seudun toteutunut voimakas työpaikkakasvu on perinteisesti pohjautunut seudun ulkopuoliseen apuun työvoiman saannin osalta, kuten aiemmin todettiin. Tule- vaisuudessa apua tarvitaan jopa aiempaa enemmän. Työ- paikkakasvun turvaamiseksi tai edes ennallaan pitämiseksi seutu tarvitsee edelleen voimakasta muuttovoittoa ja eten- kin työllisten muuttovoittoa. Tämä saattaa vaikeutua, kun työpaikkoja alkaa avautua aiempaa enemmän myös niillä seuduilla, jotka perinteisesti ovat työvoimaa seudulle luo- vuttaneet. Demografisen työvoimapulan käyräthän ovat hyvin samantyyppiset eri alueilla. Ehkä työhön ei enää tullakaan yhtä suuressa määrin Helsinkiin, kun työpaik- koja alkaa avautua aiempaa enemmän myös omalla asuin- alueella. Tilannetta ei myöskään paranna se yllä mainittu seikka, että sekä Helsingin seudulla että pääkaupunkiseu- dun kunnissa jatkuvasti pienempi osa työpaikoista täyttyy alueen tai kunnan omalla työväellä. Asumisen alueellinen hintarakenne saattaa uudessa tilanteessa vähentää muut-

Kuvio 2.2.17. Työvoimapoistuma ja nuorisoikäluokan työvoimatuotos Helsingin seudulla 2001–2015

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus

toivoittoa, mutta toisaalta lisätä pendelöintiä Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle.

Yli maarajan tapahtuneesta pendelöinnistä ei ole kovin tarkkaa kuvaa, mutta esimerkiksi Tilastokeskuksen ra-

jahaastattelututkimus kertoo ilmiön kasvusta. Helsingin osalta määrälliset arviot liikkuvat 10 000 työntekijän molemmin puolin, ja ulkomailta tuleva työntekijävirta keskitetty voimakkaasti muutamalle toimialalle, voimakkaimmin rakennustoimintaan.

Työvoimatarpeen tyydyttämiseen tarvitaan myös omien työvoimavarantojen (nykyiset työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat työkäiset) aiempaa tehokkaampaa käyttöä. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on Helsingissä voimakkaasti kasvanut ja kehityksen ennakoitaan jatkuvan. Tämän väestönosan työhön osallistuvuuden nousu osaltaan auttaa työvoiman saatavuusongelmassa. Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste on edelleen selvästi alle keskimääräisten tasojen.

Työllisyysasteet ovat nousseet varsin voimakkaasti vanhimmissa, yli 55-vuotiaiden ikäryhmissä. Tällä seikalla on työvoiman saatavuuden ja riittävyyden kannalta oma merkitykseensä; kun työura pitenee, korvaavan työvoimaa tarve siirtyy vähän myöhemmäksi. Seudun työllisyysaste on kaikissa ikäryhmissä korkeampi kuin muualla maassa, mutta edelleen kaukana vuoden 1989 työllisyysasteesta. Kasvuvaraa on, mutta vähemmän kuin muualla maassa.

2.3. Innovatiivisuus

Lähimenneisyydessä Helsingin ja koko Helsingin seudun taloudellinen kasvu on ollut hyvin vahvasti tieto- ja viestintätekniikan klusterin kehityksen varassa. Näiden kasvualojen täydennykseksi täällä tarvitaan monipuolisempaa taloudellista rakennetta ja uusia vankkoja toimialakokonaisuuksia. Useampaan kasvuaan tukeutuva elinkeinorakenne pienentäisi riskejä, jotka liittyvät kansainvälisen ICT alan epävakaisuuteen.

Panostus innovatiivisuuteen tukevoittaa pohjaa, jonka avulla alueelle voidaan houkutella, ei pelkästään uusia toimialakokonaisuuksia, vaan myös uusia kotimaisia ja kansainvälisiä investointeja. Tämä on huomioitu Helsingin elinkeinostrategiassa, jossa pyritään tukemaan tietointensiivisten, luovien sekä matkailuun liittyvien alojen kehittymistä.

Yleisellä tasolla investoinnit tutkimus- ja kehittämismintaan sekä myönnettyjen patenttien määrät kuvaavat panostuksia uuden teknologian, järjestelmien ja ideoiden kehittämiseksi sekä niiden jalostusta valmiiksi tuotteiksi. Näillä mittareilla kuvattuna Helsingin seudulla panostukset ovat ainakin Euroopan tasolla kärkiluokkaa. Euroopan Unionin maissa käytettiin vuonna 2006 keskimäärin 1,9 prosenttia bruttokansantuotteesta tutkimus- ja kehittämistoimintaan vastaavan osuuden ollessa Helsingissä 4,4 prosenttia.

Taulukko 2.3.1 Tutkimus- ja kehittämismenojen osuus alueen bruttokansantuotteesta, 10 johtavaa aluetta

Sija-luku	Alue	T&K menot, % Bkt:sta
1	Västsverige, Ruotsi	6.3 %
2	Pohjois-Suomi, Suomi	4.9 %
3	Eastern, Iso-Britannia	4.6 %
4	Helsingin seutu, Suomi	4,4 %
5	Stockholm, Ruotsi	4.4 %
6	Östra Mellansverige, Ruotsi	4.3 %
7	Sydsverige, Ruotsi	4.2 %
8	Berlin, Saksa	4.0 %
9	Baden-Württemberg, Saksa	3.9 %
10	Länsi-Suomi, Suomi	3.6 %

Lähde: European Competitiveness Index 2006–2007, Rober Huggins associates; Tilastokeskus

Myös patenttien myöntämisen suhteen Helsingin seutu kuuluu Euroopan kärkialueisiin. Robert Huggins associates –tutkimuslaitoksen eurooppalaisten suurkaupunkiseutujen kilpailukykyä koskevassa selvityksessä European Competitiveness Index 2006–2007 Helsinki rankattiin seitsemänneksi parhaaksi myönnettyjen patenttien suhteellista määrää alueittain mitattaessa.

Taulukko 2.3.2. Myönnettyt patentit, alueellinen indeksi, 10 johtavaa aluetta

Sija-luku	Alue	Indeksi
1	Baden-Württemberg, Saksa	540,8
2	Zuid-Nederland, Alankomaat	497,7
3	Bayern, Saksa	401,0
4	Sveitsi	382,7
5	Sydsverige, Ruotsi	337,3
6	Stocholm, Ruotsi	315,7
7	Helsingin seutu (Uusimaa)	295,6
8	Etelä-Suomi, Suomi	295,6
9	Hessen, Saksa	277,7
10	île de France, Ranska	272,4

Lähde: European Competitiveness Index 2006–2007, Rober Huggins associates

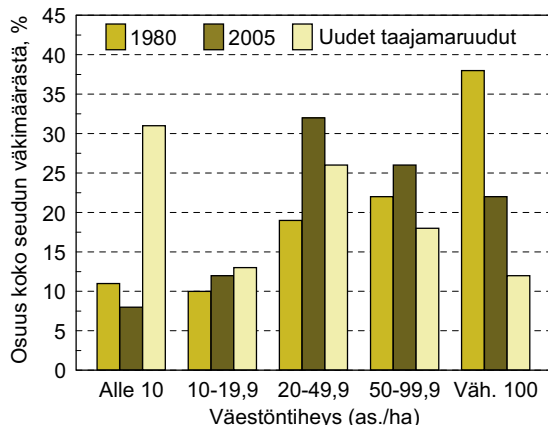
3. Kaupunkirakenne, asuminen ja ympäristö

3.1. Kaupunkirakenne

Helsingin kaupunkiseudun kehitystä leimaa voimakas väestönkasvu sekä työpaikkojen määrällinen lisäys. Seudun väkiluku on kasvanut 2000-luvulla keskimäärin 12 000 asukkaalla vuosittain ja työpaikkojen määrä sekin 2000-luvun alun hienoisesta taantumasta huolimatta keskimäärin 2500 työpaikalla vuosittain. Väestön ja työpaikkojen määrällisen kasvun rinnalla on ollut käynnissä myös muita kehityskulkuja, kuten asumisväljyyden kasvu sekä elinkeinorakenteen muutos, jotka ovat yhdessä luoneet edellytykset kaupunkiseudun alueellisen järjestyksen muutokselle. Tätä kaupunkirakenteen alueellisen muutoksen luonnetta on selvitetty osana KARA¹-tutkimusverkoston toimintaa.

Helsingin seudun kasvu näkyy selvästi taajama-alueen kasvuna. Seudun taajama-alueen pinta-ala kasvoi vuosien 1980 ja 2005 välisenä aikana puoli-toistakertaiseksi ja vaikka pääosa kasvusta tapahtui kehyskuntien alueella, myös pääkaupunkiseudulla syntyi uutta taajamaa. Huomattava osa uusista taajama-alueista on varsin harvaan asuttuja: liki kolmasosalla uuden taajama-alueen pinta-alasta väestötiheys on alle 10 asukasta hehtaarilla. Koska taajamien alueellinen kasvu on ollut taajamissa asuvan väestön kasvua nopeampaa, seudun keskipitkän aikavälin kokonaiskehitystä leimaa ainakin jonkin

Kuvio 3.1.1. Väestön jakautuminen eri väestötiheysluokkiin Helsingin seudun YKR-taajamissa vuosina 1980 ja 2005 sekä tänä aikana syntyneissä uusissa taajamaruuduissa

Lähde: Tilastokeskus, SYKE, YKR-aineisto

¹ Kaupunkirakenteen kehityspiirteet Suomen suurilla kaupunkiseuduilla

Taulukko 3.1.1. Väestömäärän, taajama-alueiden ja taajamien väestökehitys Helsingin seudun kunnissa 1980–2005

Alue	Väki 1980	Väki 2005	Väestönkasvu 1980–2005, %/vuosi
Helsingin seutu	883 222	1 197 301	1,4 %
Pääkaupunkiseutu	741 092	965 307	1,2 %
Helsinki	474 579	546 089	0,6 %
Espoo	132 151	227 477	2,9 %
Vantaa	127 566	183 487	1,8 %
Kauniainen	6 796	8 254	0,9 %
Muu Helsingin seutu	142 130	231 994	2,5 %
Hyvinkää	34 015	40 572	0,8 %
Järvenpää	22 824	36 917	2,5 %
Kerava	23 212	31 137	1,4 %
Kirkkonummi	13 382	28 181	4,4 %
Nurmijärvi	15 108	30 562	4,1 %
Sipoo	6 160	14 266	5,3 %
Tuusula	17 357	32 257	3,4 %
Vihti	10 072	18 102	3,2 %

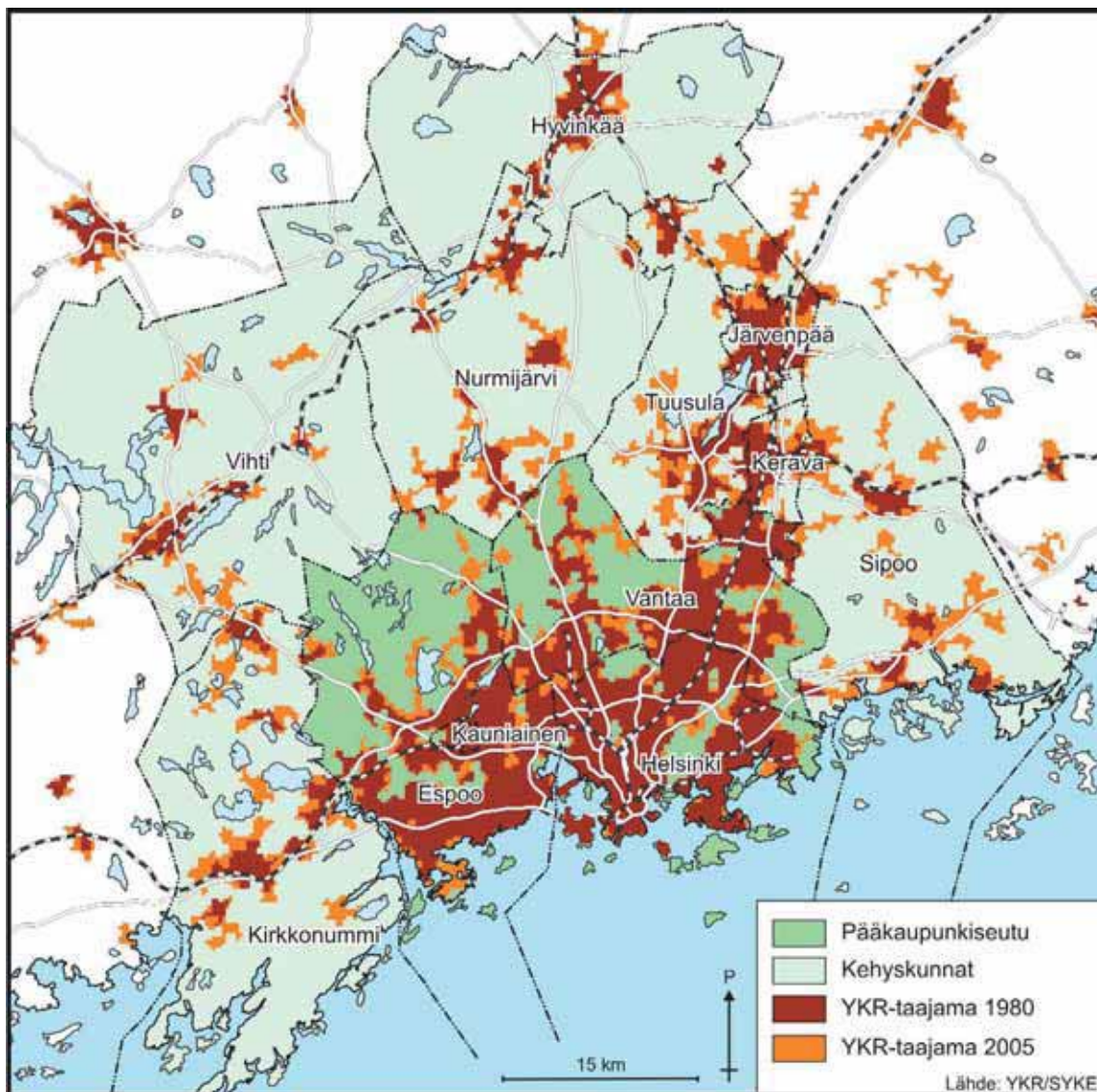
Alue	YKR-taajama (ha) 1980	YKR-taajama (ha) 2005	Taajama-alueen kasvu, %/vuosi 1980–2000
Helsingin seutu	53 800	81 219	2,0 %
Pääkaupunkiseutu	35 905	43 893	0,9 %
Helsinki	13 350	14 727	0,5 %
Espoo	12 005	15 550	1,1 %
Vantaa	10 064	13 125	1,2 %
Kauniainen	486	491	0,1 %
Muu Helsingin seutu	17 895	37 326	4,2 %
Hyvinkää	2 244	3 043	1,2 %
Järvenpää	2 366	2 925	1,1 %
Kerava	1 378	1 944	1,6 %
Kirkkonummi	2 284	6 004	5,2 %
Nurmijärvi	2 654	5 715	4,8 %
Sipoo	2 077	6 722	9,1 %
Tuusula	3 365	7 193	4,4 %
Vihti	1 527	3 780	5,6 %

Alue	Väestötiheys 1980 ¹	Väestötiheys 2005 ¹	Väestötiheys, uudet taajamaruudut
Helsingin seutu	19,4	18,1	4,9
Pääkaupunkiseutu	24,8	27,4	11,7
Helsinki	43,6	45,8	32,6
Espoo	12,9	17,8	7,2
Vantaa	15,5	18,3	8,4
Kauniainen	14,2	17,0	6,0
Muu Helsingin seutu	9,1	7,5	2,8
Hyvinkää	17,6	16,5	9,6
Järvenpää	10,9	15,4	6,2
Kerava	19,2	19,3	5,6
Kirkkonummi	6,8	5,4	3,1
Nurmijärvi	6,3	6,2	2,8
Sipoo	3,3	2,5	1,8
Tuusula	6,2	5,6	2,0
Vihti	7,5	5,8	1,7

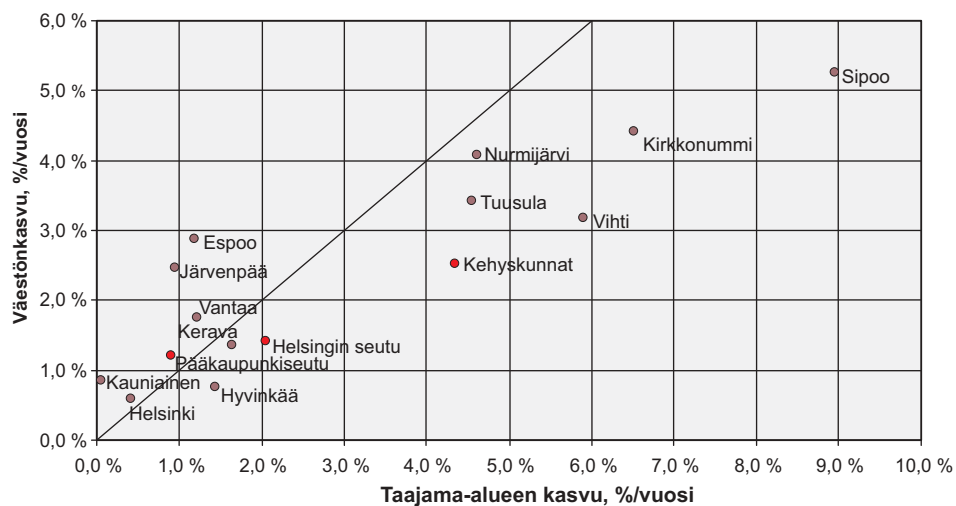
1. Väestötiheys asutuissa taajamaruuduissa (as./ha)

Lähde: Tilastokeskus, SYKE, YKR-järjestelmä

Kartta 3.1.1. Helsingin seutu ja seudun taajaan rakennettu alue vuosina 1980 ja 2005

Kuvio 3.1.2. Väestönkasvun ja taajama-alueen kasvun suhde Helsingin seudulla vuosina 1980–2005

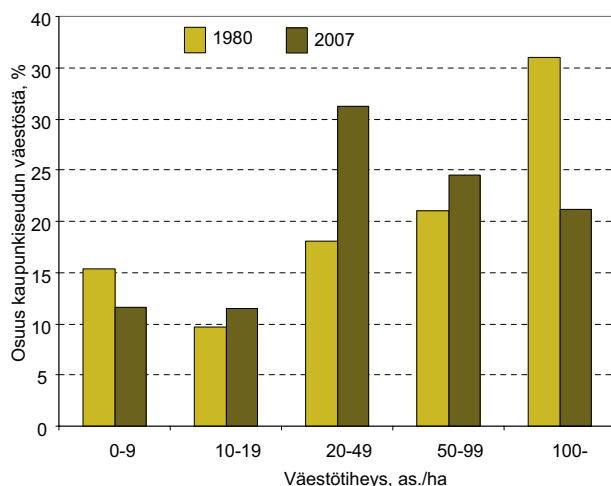

Lähde: Tilastokeskus, SYKE, YKR-järjestelmä

asteinen hajautuva kehitys. Kehitys on kuitenkin hyvin erilaista seudun eri osissa. Pääkaupunkiseudun kunnissa ja myös Järvenpäässä suhteellinen väestönkasvu on ollut taajaan rakennetun alueen kasvua nopeampaa, kun taas monissa kehysalueen kunnissa taajama-alueen kasvu on ollut huomattavasti väestönkasvua nopeampaa. Voidaankin sanoa, että asutusrakenne on tiivistynyt kaupunkiseudun ytimessä, mutta samaan aikaan seudun reunavyöhykkeelle on syntynyt runsaasti uutta alhaisen väestötiheyden taajamaa.

Alueellisen leviämisen ohella Helsingin seudun kehitystä leimaa väestön väheneminen kaikkein tiheimmin asutuilla alueilla sekä toisaalta väestön keskittyminen alhaisemman asukastiheyden alueille. Tätä ”keskitiheästi” asutun alueen väestönsuutta on kasvattanut ennen muuta kaupunkimaisen pientaloasutuksen yleistyminen. Kehityksen myötä asutuksen keskittyneisyys on vähentynyt ja kehitys on johtanut kohti alueellisesti tasaisempaa asutusrakennetta. Näin on erityisesti pääkaupunkiseudun alueella.

Kuvio 3.1.3. Helsingin seudun väestön jakautuminen eri tiheydellä asuttuihin ruutualueisiin (250 m x 250 m) vuosina 1980 ja 2007

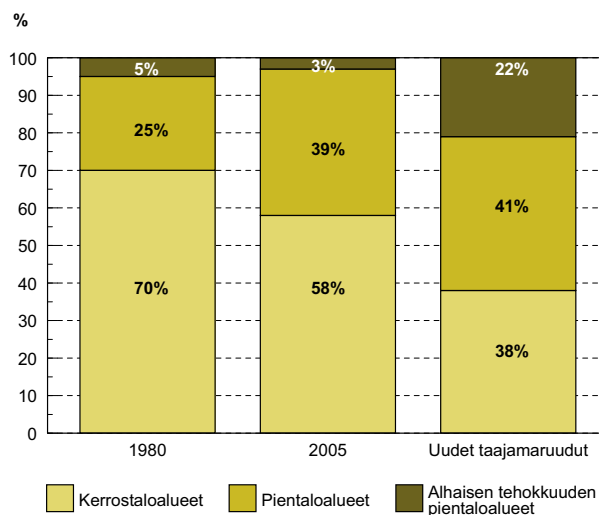

Lähde: Tilastokeskus, SYKE, YKR-aineisto

Työpaikkarakenteen alueellinen kehitys on ollut väestökehityksen kanssa samansuuntaista, joskin muutokset ovat väestökehitystä voimakkaampia. Seudullisesti työpaikat keskittyvät edelleen voimakkaasti pääkaupunkiseudulle, mutta pääkaupunkiseudun sisällä on tapahtunut kehitystä kohti moniytimisempää työpaikkarakennetta. Helsingin kantakaupunki on toki säilyttänyt asemansa seudun ylivoimaisesti suurimpana työpaikkakeskittymänä, mutta sen painoarvo on vähentynyt kun kantakaupunkia ympäröivälle esikaupunkivyöhykkeelle on syntynyt runsaasti uusia työpaikkoja. Työpaikat ovat lisääntyneet erityisesti keskeisten liikenneväylien, kuten kehäväylien, varsilla. Voimakkaasti kehittyviä työpaikkaytimiä ovat olleet esimerkiksi Pitäjänmäen alue, Keilaniemen ja Otaniemen muodostama vyöhyke, Leppävaaran alue sekä Helsinki-Vantaan lentokenttäalueen ja sen lähialueen muodostama Aviapolis-vyöhyke.

Helsingin seutu on kansainvälisesti vertaillen harvaan asuttu kaupunkiseutu. On kuitenkin huomattava, että seudun kasvu alkoi varsinaisesti vasta sotien jälkeen ja jatkuu edelleen voimakkaana. Kaupunkirakenne on siten varsin nuorta ja sen kehitykseen vaikuttanut yhteiskunnallinen tilanne hyvin erilainen moniin Euroopan kaupunkiseutuihin verrattuna. Yleiseurooppalainen kaupunkialueiden laajenemiskehitys koskettaa myös Helsingin seutua, mutta täällä laajenemiseen liittyy myös voimakas väestönkasvu. Tähän saakka Helsingin kaupunkiseudun kasvu on painottunut pohjoisen ja lännen suuntiin. Mikäli Sipoon liitosalueen ja sen jatkona olevan Porvoon suunnan suunnitelmissa esitetyt rakentamisen tavoitteet toteutuvat, tulee tämä osaltaan tasapainottamaan seudullista yhdyskuntarakennetta itäisen rannikkovyöhykkeen kehittyessä voimakkaasti. Samalla Itäkeskuksen asema seudullisessa kokonaisuudessa muuttuu nykyistä keskeisemmäksi.

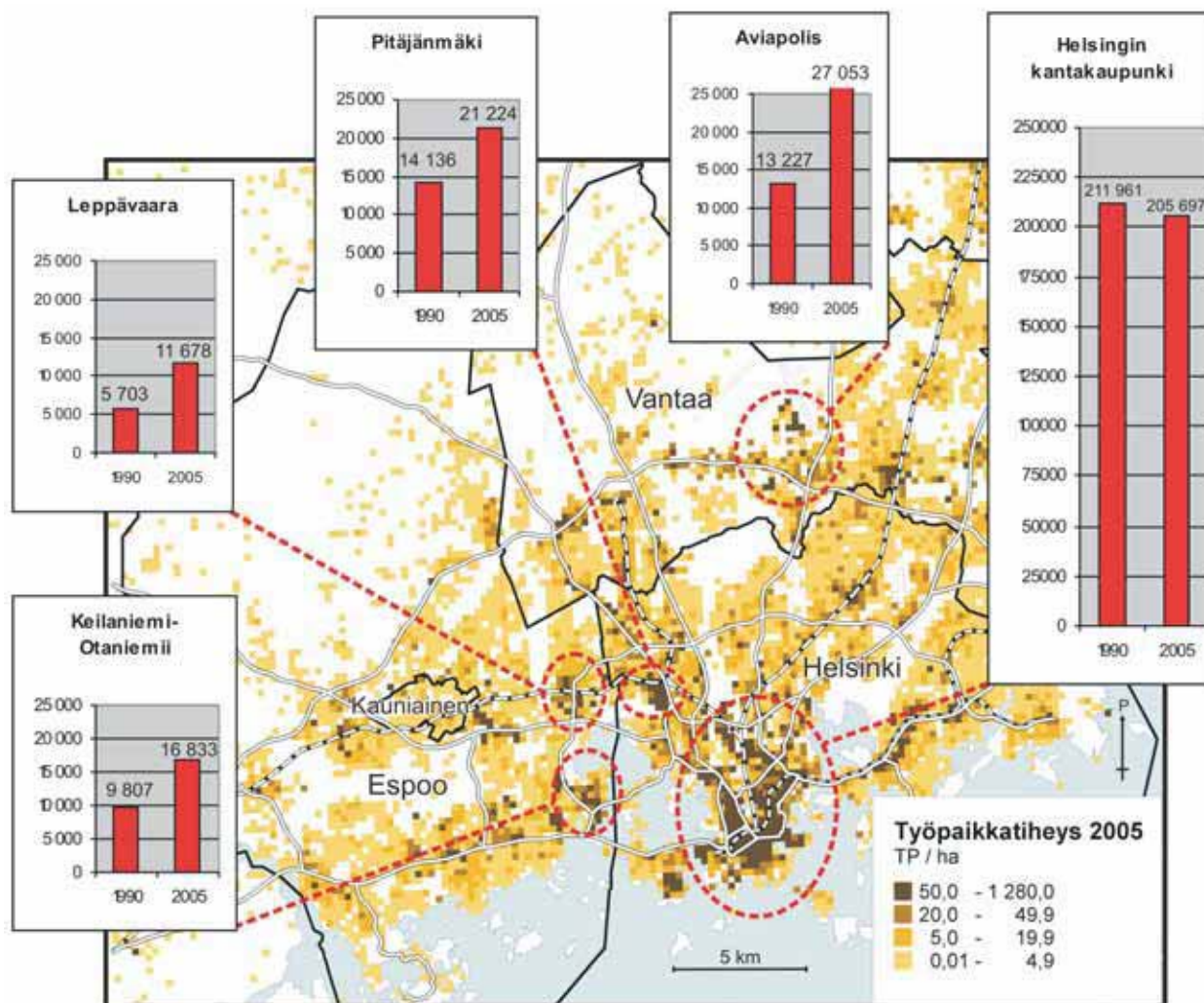
Kuvio 3.1.4. Helsingin seudulla asuvan väestön jakautuminen erityyppisille asuinalueille Helsingin seudulla vuosina 1980 ja 2005

Lähde: Tilastokeskus, SYKE, YKR-järjestelmä

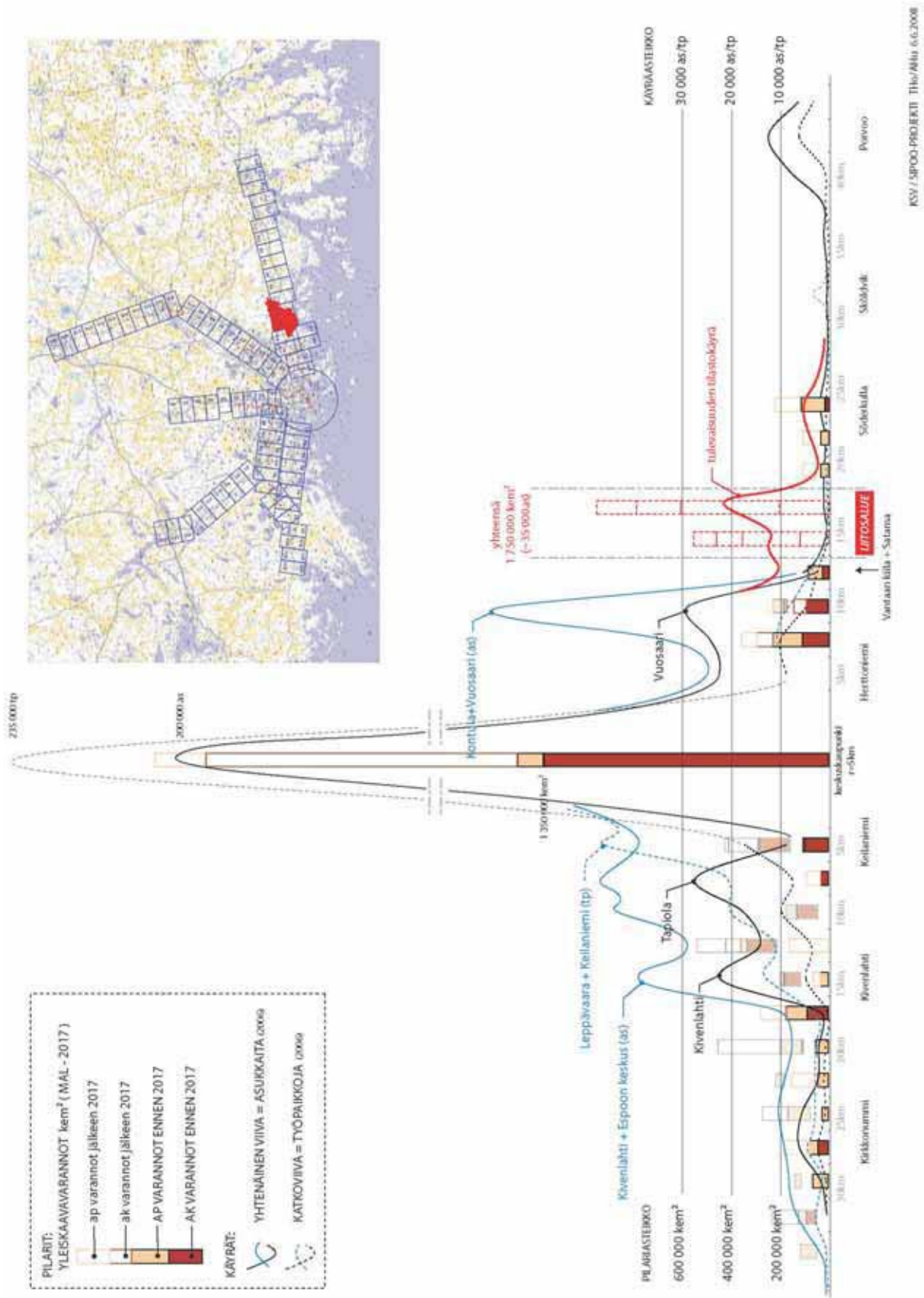
Pidemmän aikavälin kehitystarkastelu synnyttää vaikutelman yhden keskuksen ympärille kasvavasta kaupunkiseudusta. Työpaikkarakenteen kehitys antaa kuitenkin viitteitä siitä, että kehitys saattaa jatkossa kääntyä kohti moniytimisempää kaupunkirakennetta. Tuleva kehitys riippuu pitkälti seudun reuna-alueella tapahtuvasta kehityksestä. Kehittykö reunavyöhykkeelle uudentyyppisiä ja vahvoja ytimiä, joiden varaan kaupunkirakenteen kehitys voisi jatkossa keskeisesti nojata vai perustuuko reuna-alueen kehitys pikemmin alhaisella tehokkuudella rakennetun kaupunkialueen leviämiseen ja autokaupungille tyypillisiin rakenteisiin? Tässä suhteessa tilanne on avoin, sillä viime aikojen kehityksessä on havaittavissa kummankin tyyppiä kehityspiirteitä.

Kartta 3.1.2. Työpaikkatiheys pääkaupunkiseudulla vuonna 2005 sekä työpaikkamäärän kehitys eräissä pääkaupunkiseudun työpaikkakeskittymissä.

Lähde Tilastokeskus, SYKE, YKR-aineisto

Kuvio 3.1.1.5. Asukkaiden ja työpaikkojen määrät vuonna 2006 sekä yleiskaavavarannot (kem²) eri etäisyyssvyöhykkeillä Helsingin ydinkeskustasta

Lähde: KSV/Sipoo-projekti

3.2. Asuminen

Helsingissä 320 000 asuntoa

Helsingissä oli vuoden 2007 lopussa 320 000 asuntoa, joissa asui 296 000 asuntokuntaa ja 547 000 henkeä. Vuositasolla Helsingin asuntokanta muuttuu nykyisin varsin vähän johtuen olemassa olevan kannan suuruudesta. Helsingin asuntokanta kasvaa tällä hetkellä lähinnä asuntotuotannon verran, sillä poistuma ja purkaminen on varsin vähäistä. Useamman vuoden muutoksia seuraamalla on kuitenkin mahdollista nähdä keskeisimpiä muutostrendejä.

Taulukko 3.2.1. Asumista kuvaavia tunnuslukuja Helsingistä vuosilta 2000 ja 2007

	2000	2007
Asunnot yhteensä	296 013	320 410
Pinta-ala (tunnettu) m ²	18 209 863	19 894 737
Asuntokuntia yhteensä	277 647	296 013
Pinta-ala/asuntokunta m ²	62,3	63,2
Asuntoväestö	531 287	547 085
Asuntojen keskikoko, m ² /asunto	61,8	62,4
Asumisväljyys, m ² /henkilö	32,6	34,2

Lähde: Tilastokeskus

Asuntojen määrä Helsingissä on kasvanut tällä vuosikymmenellä sekä asuntoväestön että asuntokuntien määrän kasvua nopeammin. Vuosikymmenen alusta vuoden 2007 loppuun mennessä on asuntojen määrä kasvanut 8,2 prosenttia ja pinta-alan määrä 9,3 prosenttia kun asuntoväestö on kasvanut 3,0 prosenttia ja asuntokuntien lukumäärä 6,6 prosenttia. Asuntokuntien asuntoväestön kasvua nopeampi kehitys johtuu pienten asuntokuntien edelleen jatkuvasta yleistymisestä Helsingissä. Asuntojen pinta-alan ja asuntojen määrän kasvu verrattuna asuntokuntien ja asuntoväestön kasvuun kertoo puolestaan asumisväljyyden kasvusta.

Asuntojen keskikoko kasvussa

Helsingin asuntokannalle on ominaista pienten asuntojen suuri määrä. Helsingin asunnoista oli vuonna 2007 yksiöitä 24 ja kaksioita 36 prosenttia. Suurten perheasuntojen osuus oli vähäisempi; neljä huonetta ja keittiö tai sitä suurempia asuntoja oli 18 prosenttia.

Helsingin asuntokannan pientasuntovaltaisuus on edesautannut yhden ja kahden hengen asuntokuntien yleistymistä Helsingissä. Yhden hengen asuntokuntia oli vuoden 2007 lopussa 50 prosenttia ja kahden hengen 30 prosenttia kaikista asuntokunnista. Suurten asuntokuntien osuus Helsingissä on ollut pitkän aikaa laskussa. Vuoden 2007 lopussa 4 hengen ja sitä suurempia asuntokuntia oli 10 prosenttia samoin kuin kolmen hengen asuntokuntiakin.

Asuntojen keskikokoon tämän vuosikymmenen asuntotuotannon varsin suurella keskikokolla ei ole ollut juuri vaikutusta, koska tuotannon osuus asuntokannasta on vuosittain noin prosentin. Asuntojen keskikoko Helsingissä on kuitenkin tällä vuosikymmenellä hieman kasvanut - vuonna 2000 keskikoko oli 61,8 m² ja vuoden 2007 lopussa 62,4 m².

Ahtaasti asuminen vähenee

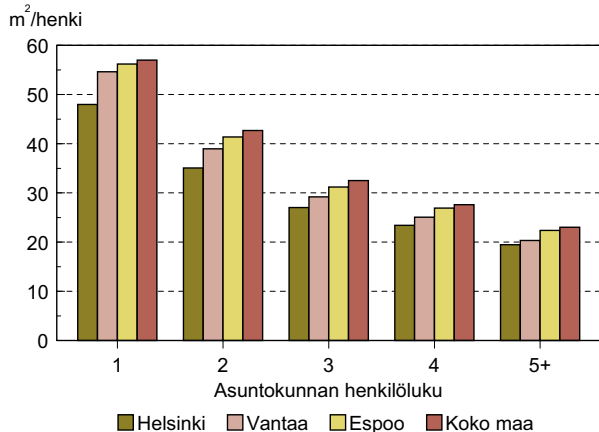
Ahtaasti asuminen Helsingissä on tällä vuosikymmenellä edelleen vähentynyt. (Ahtaasti asuvassa asuntokunnassa on enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huoneluukuun.) Helsinkiläisistä asuntokunnista oli ahtaasti asuvia vuoden 2007 lopussa 9,7 prosenttia - vuonna 2000 osuus oli 12,4 prosenttia. Asumisahtaus koskee muita yleisemmin lapsiperheitä. Ahtaasti asuvista niiden asuntokuntien, joissa oli alle 18 -vuotiaita lapsia, osuus oli 63 prosenttia. Ahtaasti asumisen vähentyessä henkilöä kohti käytettävissä oleva pinta-ala kasvaa. Vuonna 2007 Helsingissä asuinpinta-alaa oli 34,0 m² /henkilö; vuosikymmenen vaihteessa 32,6 m²/henkilö. Yhden hengen talouksien käytettävissä on enemmän tilaa kuin suuremmilla talouksilla. Yhden hengen talouksien käytettävissä oleva pinta-ala oli 48 m², kahden hengen talouksilla 35,1 m², mutta suuremmilla talouksilla huomattavasti vähemmän.

Taulukko 3.2.2. Asuntokanta huoneistotyyppin mukaan Helsingissä ja vertailualueilla vuonna 2007

	Asunnot yhteensä		Huoneistotyyppi					
	lkm	%	1h+kk/kt/k	2h+kk/kt/k	3h+kk/kt/k	4h+kk/kt/k	5+kk/kt/k	Tuntematon
Helsinki	320 410	100,0	23,5	36,4	21,6	11,8	6,0	0,6
Espoo	109 650	100,0	10,3	27,9	25,2	20,5	15,2	0,9
Kauniainen	3 603	100,0	9,5	18,1	15,5	18,0	37,0	1,9
Vantaa	92 249	100,0	11,1	32,6	27,0	19,0	10,3	0,1
Muu Helsingin seutu	133 217	100,0	10,1	26,4	22,7	21,0	18,7	1,2
Koko maa	2 731 826	100,0	14,8	30,1	22,3	18,2	13,5	1,1

Lähde: Tilastokeskus, Altika

**Kuvio 3.2.1. Asumisväljyys
asuntokuntakoon mukaan 31.12.2007**

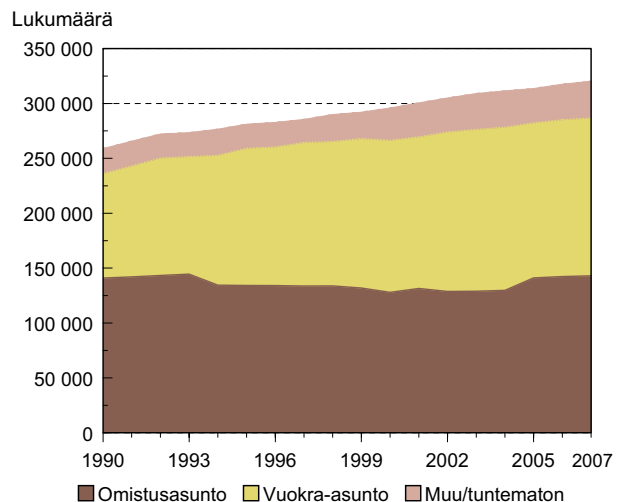

Lähde: Tilastokeskus

Jos asuntokuntaan kuuluu yli neljä henkeä, niin tuolloin käytettävissä oleva pinta-ala on 18,8 m².

Helsingiläiset asuvat varsin ahtaasti verrattuna muuhun Suomeen. Yhden ja kahden hengen asuntokunnilla on Helsingissä Suomen kunnista vähiten asuinpinta-alaa henkeä kohti, kolmen hengen asuntokunnista vain kahdessa pikkukunnassa asutaan ahtaammin. Helsingiläiset viiden ja kuuden hengen asuntokunnatkin ovat Suomen 15 ahtaaimin asuttujen kuntien joukossa.

**Kuvio 3.2.2. Asuntokanta hallintaperusteen
mukaan Helsingissä 1990-2007**

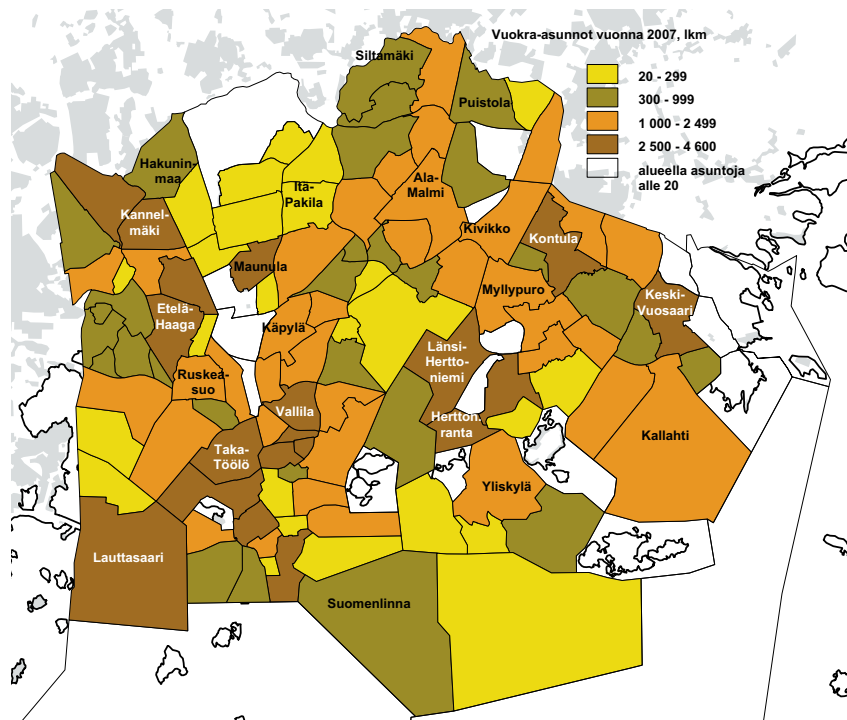

Lähde: Tilastokeskus

Omistus- ja vuokra-asuminen

Helsingin asuntokannan hallintaperusterakenne on varsin tasapuolinen. Asunnoista on yhtä paljon omistus- kuin vuokra-asuntoja, joskin tällä vuosikymmenellä vuokra-asuntojen osuus on vähentynyt. Omistusasuntoja oli vuoden 2007 lopussa Helsingissä 143 000 ja vuokra-asuntoja 144 000 – molempien osuus asuntokannasta oli 45 prosenttia. Vuokra-asunnoista noin puolet oli valtion arava tai korkotukilainalla rahoitettuja (ara) vuokra-asuntoja ja puolet vapaarahoitteisia. Asumisoikeusasuntoja oli 6 600 eli 2 prosenttia kannasta. Helsingin asuntokannassa oli kuitenkin 8 prosenttia eli 27 000 sellaista asuntoa, joiden

Kartta 3.2.1. Vuokra-asuntojen määrä alueittain Helsingissä vuonna 2007

Lähde: Tilastokeskus

hallintaperuste oli tuntematon. Selvä enemmistö näistä ei ollut vakinaisessa asuinkäytössä. Näistä ei-vakinaisessa asuinkäytössä olevista asunnoista yli puolet sijoittui Eteläisen ja Keskisen suurpiirin alueille.

Kuluvalla vuosikymmenellä omistusasuntojen määrä on Helsingissä kasvanut 15 100 asunnolla eli selvästi vuokra-asuntojen määrää nopeammin. Suurin osa kasvusta selittyy uudistuotannolla, sillä uusia asuntoja valmistui omistusasuntoyhtiöihin vastaavalla aikavälillä n. 14 300. Vuokra-asuntojen määrä asuntokannassa on kasvanut puolestaan 5 300. Uusia vuokra-asuntoja on vastaavaan aikaan valmistunut yhteensä 6 800 eli osa vuokra-asutuskäytössä olleista asunnoista on myyty omistusasunnoiksi.

Vuodesta 2000 lähtien on vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen määrä pysynyt lähes ennallaan, vaikka vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja on valmistunut 1 400. Ara-vuokra-asuntojen määrä on kasvanut puolestaan 4 700, mutta valmistuneita ara-vuokra-asuntoja on ollut lähes 600 enemmän. Osa ara-vuokra-asunnoista on kuitenkin vapautunut aravan rajoituksista, jonka vuoksi ara-vuokra-asutokanta ei ole kasvanut tuotantomäärää vastaavasti. Aravavuokra-asuntojen määrä tuleekin lähivuosina laskemaan, koska seuraavan 5 vuoden aikana aravan rajoituksista poistuu 4 800 asuntoa; näistä 2 800 on kaupungin omistamia. (Lähde: Kiinteistövirasto, asuntoasiainosasto.)

Alueittaiset hallintaperustejakamat ovat Helsingissä suhteellisen vakaita ja muutokset tapahtuvat hitaasti osittain siksi, että ne ovat sidoksissa varsin pysyviin huoneisto- ja talotyyppirakenteisiin. Pientaloasunnot Helsingissä ovat pääsääntöisesti omistusasuntoja - 79 prosenttia kaikista pientaloasunnoista oli omistusasuntoja vuonna 2007 ja toisaalta suurista perheasunnoista (4 h+k/kt/kk ja suuremmat) oli kolme neljäsosaa (72 %) omistusasuntoja. Yksioista puolestaan oli vuokra-asuntoja kaksi kolmasosaa ja kaksioistakin puolet. ARA-vuokra-asunnoista kaksioiden ja kolmioiden osuus oli 72 prosenttia.

Mikäli jollakin alueella on keskimääräistä suurempi omistus- tai vuokra-asuntojen osuus tällöin alueen huoneistotyyppi- tai talotyyppirakenne poikkeaa merkittävästi keskimääräisestä. Erityisen selvästi tämä on nähtävissä pientaloalueilla ja sellaisilla kerrostaloalueilla, joilla on runsaasti perheasuntoja. Omistusasuntojen alueita ovat pientaloalueet esim. Pirkkola, Paloheinä, Länsi-Pakila, Marttila, Tammisalo, Itä-Pakila, mutta myös Kuusisaari, Lehtisaari ja Aurinkolahti, jotka ovat kerrostalovaltaisia suuriin perheasuntoihin painottuneita alueita. Toisaalta keskustassa on alueita, joilla on keskimääräistä enemmän vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja – näiden alueiden huoneistotyyppirakenne taas painottuu pieniin asuntoihin. Esimerkiksi Linjoilla ja Torkkelinmäessä sekä Munkkisaaressa oli vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen osuus koko asuntokannasta yli 45 prosenttia ja pienten asuntojen osuus asunnoista lähes 90 prosenttia - Torkkelinmäessä 97 prosenttia. Ara-vuokra-asunnoista oli puolestaan 72 prosenttia kaksiota ja kolmioita ja muiltakin osin huoneistotyyppijakauma on monipuolisempi kuin omistusasuntojen tai va-

paarahoitteisten vuokra-asuntojen osalta. Tästä syystä aravuokra-asuntoalueita ei ole mahdollista erottaa puhtaasti talotyyppin tai huoneiston koon perusteella.

Erityisryhmien asuminen

Helsingissä oli vuonna 2008 erityisryhmille tarkoitettuja asuntoja 14 400, joista vanhuksille tarkoitettuja oli 5 600. Suurin osa vanhusten asunnoista on vuokra-asuntoja – omistusasuntojen osuus on vähäinen. Vanhusten asunnoista oli kaupungin omistamia 1 600. Opiskelija-asuntoja oli Helsingissä 6 600 ja nuorisotasuntoja 1 200. Muiden erityisryhmien asuntoja oli 1 000. Tämän lisäksi vanhuk- sille tarkoitettuja ryhmäasutopaikkoja oli 1 500. Myös kaupungin omistamasta vuokra-asuntokannasta on varattu asuntoja erityisryhmiä varten. (Lähde: Kiinteistövirasto, asuntoasiainosasto.)

Kaupungin vuokra-asunnot

Helsingin kaupungilla oli tavanomaisia ara-vuokra-asuntoja 46 000 ja vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja 8 000 vuoden 2006 lopussa. Näissä asunnoissa asui noin 100 000 helsinkiläistä.

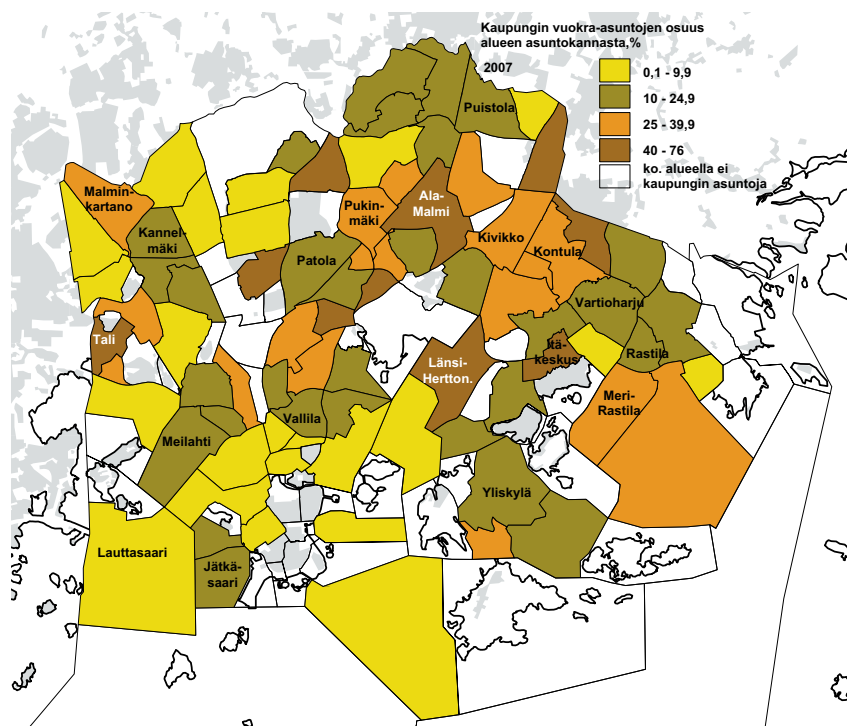
Helsingin kaupungin alueellisten kiinteistöyhtiöryhmien hallinnassa¹ oli 48 000 vuokra-asuntoa ja niissä asui 94 300 asukasta. Nämä asunnot ovat pääosin tavanomaisen kaupungin vuokra-asukasvalinnan piirissä, joskin pieni osa on rajattu työsuhte-, tuki- tai palveluasutokäyttöön.

Koko kaupungin asuntokannasta Helsingin kaupungin omistamien vuokra-asuntojen asuntojen osuus oli 17 prosenttia ja vuokra-asuntokannasta 37 prosenttia. Helsingin kaupungin omistamien vuokra-asuntojen koko eikä asumisväljyys niissä poikkea juurikaan koko Helsingin arava-vuokra-asuntokannasta, sillä koko arava-vuokra-asuntokannassa asukkaiden käytettävissä oli 29,1 m²/henkilö ja arava-asuntojen keskikoko koko kaupungissa oli 56,8 m², kun kaupungin omistamissa vuokra-asunnoissa pinta-ala/asukas oli 29,5 m² ja pinta-ala/asunto 58,1 m². Omistus-asunnot ovat selvästi suurempia ja niissä on myös keskimääräinen asumisväljyys suurempi, sillä omistusasuntojen keskikoko Helsingissä oli 73,4 m² ja käytössä oleva pinta-ala 37,8 m²/henkilö.

Kaupungin aravavuokra-asuntojen vuokrataso on asukkaille keskimäärin varsin edullinen ja keskivuokra on myös pienempi kuin muiden kuin kaupungin omistamien arava-vuokra yhtiöiden keskivuokra - ero vuonna 2008 oli 20 prosenttia. Kaupungin aravavuokra-asuntojen kes-

¹Tässä tarkastelussa ja tilastossa ovat mukana Helsingin kaupungin omistamien alueellisten kiinteistöyhtiöryhmien hallinnassa olevien vuokratilojen asunnot yhteensä 47 900 asuntoa (ei hallintokuntien suoraan omistamat asunnot, yksittäiset asunnot eikä Helsingin 400-vuotiskotisäätiön asunnot)

Kartta 3.2.2. Helsingin kaupungin omistamien vuokra-asuntojen osuus alueen asuntokannasta

Lähde: Tietokeskus, Tilastokeskus

ki-vuokra oli 8,92 ja muiden omistamien arava-vuokra-asuntojen vuokra 10,65 €/m². Ero on vielä suurempi sääntelemättömien vuokriin, sillä vapaarahoitteisten asuntojen keskivuokra Helsingissä oli vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä yli 13 euroa.

Helsinki on seudullisesti erikoistunut pieniin asuntoihin

Pääkaupunkiseudulla oli asuntoja yhteensä yli puoli miljoonaa, koko maan asunnoista pääkaupunkiseudulle on keskittynyt viidennes. Pääkaupunkiseudun asunnoista Helsingin osuus oli 61 prosenttia. Helsingin asuntokannan pienasuntovaltaisuus on nähtävissä myös asuntokoon mukaisessa jakaumassa; pääkaupunkiseudun yksioista sijaitsi Helsingissä 77 prosenttia ja kaksioista 66 prosenttia, kun

taas suurista 5h+k ja sitä suuremmista asunnoista vain 41 prosenttia sijaitsi Helsingissä.

Kun Helsingin naapurikuntien asuntokanta painottuu selvästi perheasuntoihin, niin samalla myös suurten asuntokuntien osuus on niissä Helsinkiä suurempi. Espoossa oli 4 henkisiä ja suurempia asuntokuntia 19 prosenttia, Vantaalla 16 prosenttia ja Helsingissä 10 prosenttia kaikista asuntokunnista ja toisaalta yhden hengen talouksien osuus oli Espoossa 35, Vantaalla 37 ja Helsingissä 50 prosenttia.

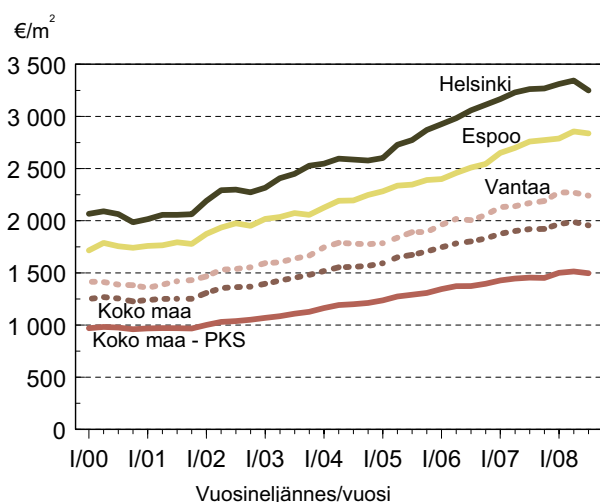
Omistusasuntojen määrän kasvu on Helsingin naapurikunnissa tällä vuosikymmenellä ollut nopeampaa kuin Helsingissä. Espoossa, Kauniaisissa ja Vantaalla on asuntokanta kasvanut 2000-luvulla 28 300 asuntoa, josta omistusasuntojen osuus on 21 500, arava-vuokra-asuntojen 5 900 ja asumisoikeusasuntojen 1 000. Vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen määrä on puolestaan vähentynyt 200 asuntoa.

Taulukko 3.2.3. Asuntokanta hallintaperusteen mukaan Helsingissä ja vertailualueilla vuonna 2007

	Kaikki	Omistus-asunto	Vuokra-asunto	Asumisoikeusasunto	Muu tai tuntematon
Helsinki	100,0	44,7	44,9	2,0	8,4
Espoo	100,0	56,7	33,5	3,4	6,4
Kauniainen	100,0	59,8	29,2	0,0	10,9
Vantaa	100,0	56,8	34,0	3,8	5,5
Muu Helsingin seutu	100,0	66,9	23,3	2,2	7,6
Koko maa	100,0	59,2	30,2	1,2	9,4

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 3.2.3. Asuntojen hinnat Helsingissä ja vertailualueilla vuosineljänneksittäin 2000–2008, III neljännes

Lähde: Tilastokeskus

Helsingin asuntokannan hallintaperusterakenne on pääkaupunkiseudun muita kuntia samoin kuin pääkaupunkiseudun ulkopuolisen Helsingin seudun muita kuntia monipuolisempi. Pääkaupunkiseudun muissa kunnissa omistusasuntojen enemmistö oli varsin selvä, sillä omistusasuntojen osuus oli 57 prosenttia ja vuokra-asuntojen 34 prosenttia (ara-asuntoja 22 % ja vapaarahoitteisia 12 %) sekä asumisoikeusasuntojen osuus 4 prosenttia. Pääkaupunkiseudun ulkopuolisella Helsingin seudulla omistusasuntojen osuus oli merkittävästi suurempi kuin Helsingissä eli 67 prosenttia.

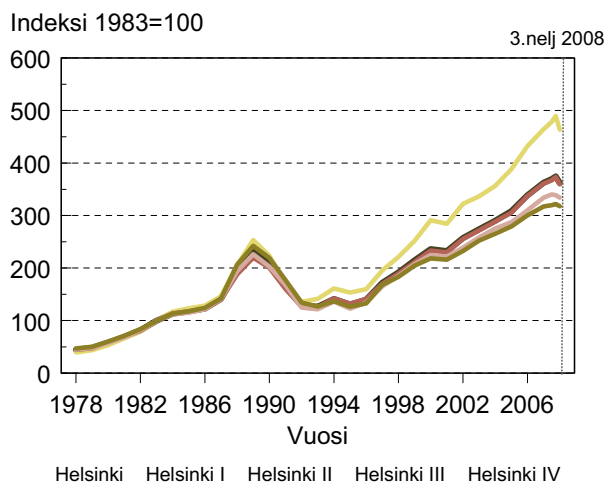
Asuntojen hinnat kääntyneet laskuun

Kaikkien asuntojen keskihinta Helsingissä vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä oli 3 249 €/m². Kerrostaloasuntojen keskihinta oli 3 351 ja rivitaloasuntojen 2 782 €/m². Helsingin kalleusalueiden välillä on suuret hintaerot - keskihinnan ero Helsingin kalleimman ja edullisimman kalleusalueen välillä oli 2008 kolmannella neljänneksellä 2 171 euroa.

Asuntojen hinnat Helsingissä ovat 2000-luvulla kohonneet voimakkaasti, mutta vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä ne ovat kääntyneet laskuun. Silti Helsingin asuntojen hintojen nousu on ollut 54 prosenttia vuodesta 2000 lähtien. Kehyskunnissa asuntojen hinnat ovat kohonneet vuodesta 2000 lähtien 48 prosenttia, Espoossa 53 prosenttia ja Vantaalla 47 prosenttia.

Asuntojen hintojen erityisesti 1990-luvun puolivälin jälkeen voimistunut alueittainen eriytyminen on jatkunut vielä aina vuoden 2008 kolmannen neljänneksen saakka. Kun asuntojen hinnat kääntyivät laskuun kolmannella neljänneksellä 2008, niin voimakkainta lasku oli kalleimmalla Helsingin keskustan kalleusalueella. Tästä huolimatta Helsingin kalleusalueella 1 hinnat ovat nousseet 61 prosent-

Kuvio 3.2.4. Asuntojen hintaindeksi 1983=100

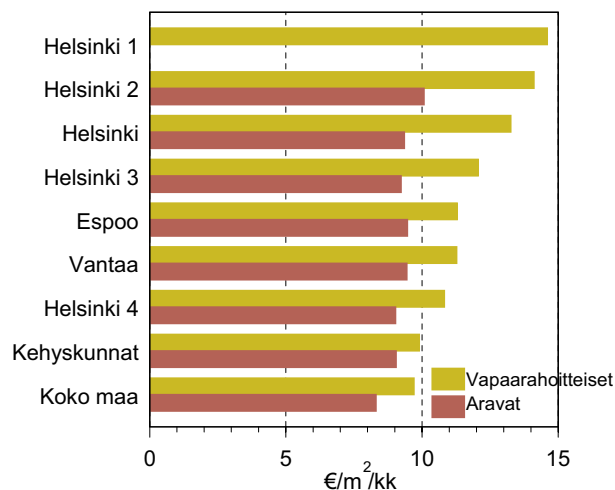
Lähde: Tilastokeskus

tia, kun taas Helsingin edullisimmalla 4 kalleusalueella 46 prosenttia vuosikymmenen vaihteesta lähtien. Asuntojen hintojen tulevaa kehitystä on nykyisessä taloustilanteessa vaikea ennakoida. Selvää on että kuluttajat ovat aiempaa harkitsevampia asuntoja ostaessaan, etenkin kun kuluttajien luottamus talouteen on Tilastokeskuksen kuluttajabarometrin mukaan heikentynyt selvästi (lokakuu 2008).

Helsingin vuokrataso on muuta seutua korkeampi

Helsingissä vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä vapaarahoitteisten asuntojen keskineliövuokra oli 13,26 euroa. Omakustannusperiaatteella määriteltujen arava-asuntojen keskivuokra oli 29 prosenttia alempi eli 9,35 euroa neliöltä. Vapaarahoitteisten asuntojen keskivuokrat olivat Helsingin lähialueella Helsingin vuokratasoa edullisimmat - Espoossa ja Vantaalla ero oli vähän vajaa 2 euroa

Kuvio 3.2.5. Asuntojen kuukausivuokrat Helsingissä ja vertailualueilla 2008, III neljännes

Lähde: Tilastokeskus

neliöltä ja kehyskunnissa yli 3 euroa (3,36 €/m²). Arava-asuntojen keskivuokra oli puolestaan Espoossa ja Vantaalla Helsingin keskivuokraa korkeampi ja kehyskunnissakin lähes Helsingin tasoa.

Vapaaarahoitteisten asuntojen keskivuokran ero Helsingin 1 kalleusalueen ja edullisimman kalleusalue 4:n välillä oli vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä 3,78 €/m². Helsingin edullisimmalla kalleusalue 4:llä vapaaarahoitteisten asuntojen keskivuokra oli 10,82 €/m², Helsinki 3 keski-

vuokra oli 12,06 €/m². Helsinki 2 ja Helsinki 1 alueilla keskivuokrat olivat vastaavasti 14,11 ja 14,60 €/m².

Asuntojen vuokrat ovat kohonneet viime vuosina Helsingissä suhteellisen maltillisesti - kaikkien asuntojen osalta vuosimuutos on vaihdellut 1,5 ja 2,9 prosentin välillä. Kuluvana vuonna nousuvauhti on kuitenkin selvästi nopeutunut – kaikkien vuokra-asuntojen osalta vuosimuutos on ollut vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä 6 prosenttia.

3.3. Asuntotuotanto ja alueiden viimeaikainen kehitys

Asuntotuotannon 2000-luvun piirteitä

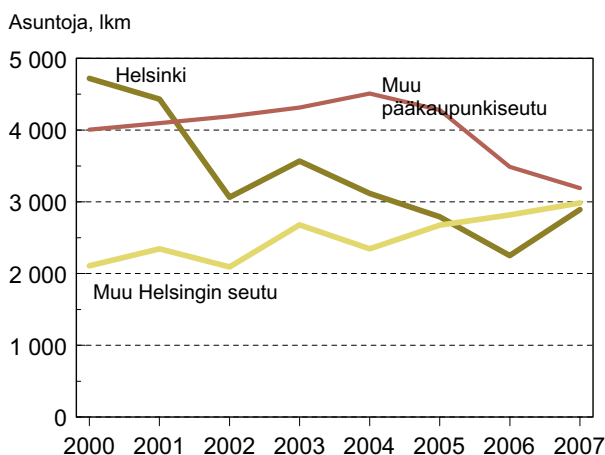
2000-luvulla valmistui 30 400 uutta asuntoa

Helsinkiin on valmistunut kuluvalle vuosikymmenellä 30 400 uutta asuntoa. Näistä tavanomaisen uustuotannon asuntoja on 28 700 ja käyttötarkoituksen muutoksiin perustuvan korjausrakentamisen asuntoja 1 700. Keskimääräinen vuosituotanto on näin ollut 3 500 asuntoa. Vuosikymmenen alussa asuntotuotanto oli hyvin vilkasta - uudistuotannon määrä ylitti selvästi 4 000 asuntoa vuodessa ja esimerkiksi vuonna 2000 asuntoja valmistui 4 853. Nytkin uudistuotanto on kuitenkin vähentynyt. Kolmena viime vuonna valmistuneiden asuntojen määrä on jäänyt alle 3 000 asunnon vuodessa. Määrä jäänee selvästi alle 3 000 asunnon myös vuonna 2008. Asuinrakentaminen on varsin riippuvainen yleisistä taloudellisista trendeistä, ja alkanut taloudellisen tilanteen kiristyminen vaikuttaa myös uusien asuntojen menekkiin. Lienee selvää, että asuinrakentamisen hiljainen kausi jatkuu vielä ainakin vuonna 2009 – tästä on myös osoituksena vuoden 2008 asuinrakentamiseen myönnettyjen lupien ja aloitettujen asuntojen pieni määrä. Maankäytön ja asumisen toteutusohjelman tavoite on tuottaa Helsinkiin 5 000 asuntoa vuodessa.

Pääkaupunkiseudun asuntotuotanto supistunut

Pääkaupunkiseudulla valmistuneiden asuntojen määrä on viime vuosina vähentynyt, mutta muulla Helsingin seudulla kasvanut. Pääkaupunkiseudun keskimääräinen asuntotuotanto oli vuosikymmenen alussa tuntuvasti yli 8 000 asuntoa vuodessa, mutta vuonna 2007 uudisrakentaminen jäi 6 100 ja vuonna 2006 vain 5 700 asuntoon. Pääkaupunkiseudun ulkopuolisella Helsingin seudulla asuntotuotanto

Kuvio 3.3.1. Valmistuneet asunnot Helsingissä ja vertailualueilla 2000–2007

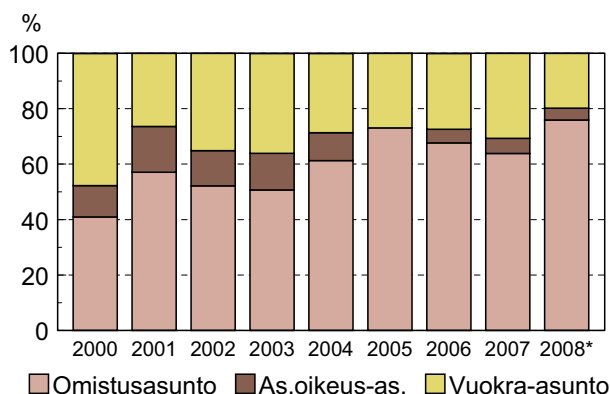
Lähde: Tilastokeskus, Altika.

non määrä oli vuosikymmenen alussa noin 2 200 vuodessa, mutta on nyttemmin kohonnut lähes 3 000 asuntoon. Vuoden 2008 kahden ensimmäisen vuosineljänneksen ennakkolliset tiedot tosin osoittavat asuntotuotannon laskusuuntaa myös tällä alueella.

Uustuotannosta omistusasuntoja reilusti yli puolet

Omistusasuntojen osuus on Helsingin 2000-luvun uudistuotannosta yli puolet eli 58 prosenttia, vuokra-asuntojen osuus 33 prosenttia ja asumisoikeusasuntojen 10 prosenttia. Valmistuneista asunnoista vapaarahoitteisia asuntoja on 61 prosenttia. Vapaarahoitteiset asunnot ovat lähes yksinomaan omistusasuntoja.

Kuvio 3.3.2. Asuntotuotannon hallintaperuste 2000–2008

* luvuissa mukana vain I-III neljänneksen tiedot

Lähde: Helsingin kuntarekisteri, rakentamisen tilastot.

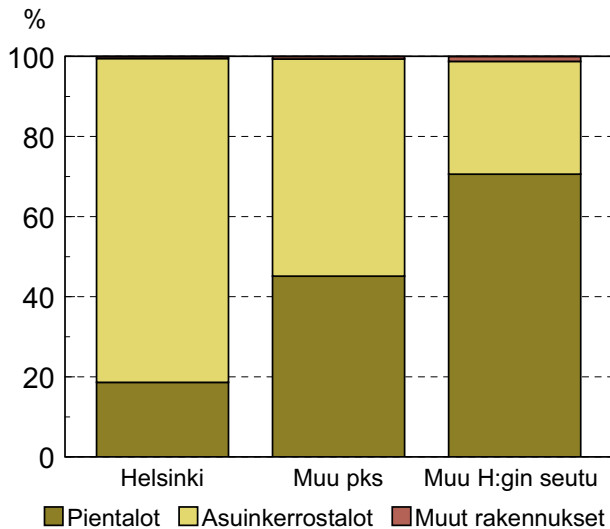
Erityisryhmille 3000 asuntoa vuoden 2000 jälkeen

Tällä vuosikymmenellä, kuluvaan vuoden syyskuun loppuun mennessä valmistuneista asunnoista erityisryhmille tarkoitettuja on 10 prosenttia eli 2 879 asuntoa. Vähän vajaa puolet asunnoista on nuoriso- tai opiskelija-asuntoja, 45 prosenttia vanhusten ja seitsemän prosentin osuus muiden erityisryhmien käyttöön tarkoitettuja asuntoja. Erityisryhmien asunnot ovat lähes aina vuokra-asuntoja: asunnoista vain 344 on vanhusten omistuspohjaisia palveluasuntoja.

Vuokra-asuntojen keskikoko 56 m² - omistusasuntojen 82 m²

Helsingissä 2000-luvulla valmistuneen uusien asuntojen keskikoko on 72,1 m². Vuokra-asuntojen keskikoko on selvästi pienempi, keskimäärin 55,6 m², ja aivan viime vuosina pienentynyt entisestään 50 neliöön. Tämä johtuu

Kuvio 3.3.3. Asuntotuotannon talotyyppi 2000–2007

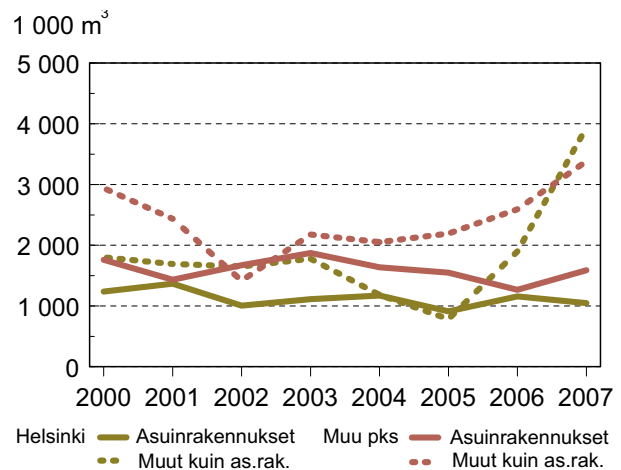

Lähde: Tilastokeskus, Altika.

erityisryhmien osuuden kasvusta asuntotuotannossa ja niiden painottumisesta pientaloihin. Valmistuneet omistusasunnot ovat selvästi suurempia: niiden keskikoko on kuluvalle vuosikymmenellä ollut 81,8 m². Viime vuosina valmistuneiden omistusasuntojen keskikoko on edelleen suurentunut – vuonna 2007 se oli jo 86,9 m² ja vuoden 2008 syyskuun loppuun mennessä valmistuneissa omistusasunnoissa 90,5 m².

Helsingin 2000-luvulla valmistuneesta tuotannosta pientaloasuntojen osuus on 19 prosenttia, omakoti- ja paritaloasuntoja on 10 prosenttia ja rivitaloasuntoja yhdeksän prosenttia. Muualla pääkaupunkiseudulla pientaloasunto-

Kuvio 3.3.4. Talonrakennustöiden aloitukset Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla 2000–2007

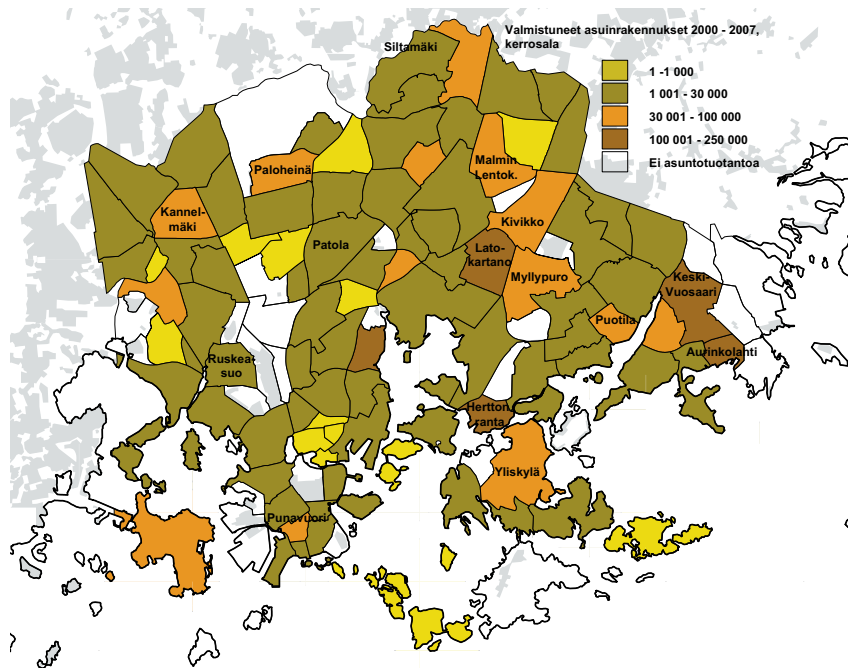
Lähde: Tilastokeskus, Altika.

jen osuus on samaan aikaan ollut 45 prosenttia ja pääkaupunkiseudun ulkopuolisella Helsingin seudulla peräti 71 prosenttia.

Toimitilarakentaminen on ollut poikkeuksellisen vilkasta

Helsingissä toimitila- ja asuinrakentaminen sekä niiden laajuus kytkeytyvät läheisesti toisiinsa. Tämä on näkynyt erityisesti jyrkkien suhdannevaihtelujen aikana. Jos toimitilarakentaminen on ollut hyvin vilkasta, asuinrakentaminen on hidastunut ja päinvastoin. Helsingin hiljaisen asuntorakentamisen kautena toimitilarakentaminen onkin

Kartta 3.3.1. Asuntotuotanto Helsingissä 2000–2008

Lähde: Helsingin kuntarekisteri, rakentamisen tilastot.

ollut vuodesta 2006 lähtien poikkeuksellisen vilkasta. Esi-merkiksi vuonna 2007 aloitettujen toimitilarakennusten tilavuus - 3,9 milj. m³ - ylitti 2,1 miljoonalla kuutiolla Helsingin 2000-luvun aloitetun keskimääräisen vuositason. Vuosaaren sataman varastorakennusten rakennustöiden käynnistymisen lisäksi poikkeuksellisen suureen toimitilarakentamiseen on vaikuttanut voimakas liike- ja toimistorakentaminen. Vuoden 2008 aikana toimitilarakentamisen nopean kasvun vaihe on taittunut, ja rakennustöiden aloitukset ovat kääntyneet selvään laskuun. Toimitilarakentaminen on vilkastunut viime vuosina myös muualla pääkaupunkiseudulla. Asuinrakentamiseen ei ainakaan vielä ole näyttänyt siirtyneen toimitilarakentamisesta vapautuneita resursseja.

Asuinrakentamisen alueet 2000-luvulla

Asuinrakentamisen painopistealueita tällä vuosikymmenellä ovat olleet Vuosaari, Viikki, Arabianranta ja Herttoniemenranta. Erityisesti Vuosaari on ollut keskeinen asuntotuotantoalue. Aurinkolahden, Rastilan ja Keski-Vuosaaren alueiden osuus on ollut viidennessä Helsingin vuosien 2000–2007 asuntotuotannosta. Myös Viikin alueelle – Latokartanoon, Viikinmäkeen, Viikintantaan ja Viikin tiedepuistoon – on valmistunut reippaasti yli kymmenesosa Helsingin tämän vuosikymmenen kaikista uusista asunnoista.

Uusien asuntoalueiden väestörakenne

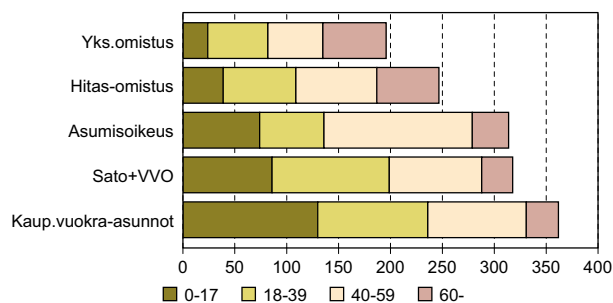
Uusille asuinalueille valmistuneiden rakennusten väestön määrä ja ikärakenne poikkeavat huomattavasti toisistaan. Merkittävä rakenne-erojen selittäjä on kiinteistötyyppi. Oheisessa kuviossa asiaa havainnollistaa 1990-luvulla rakennetun Ruoholahti-Jätkäsaaren asuntoalueen väestörakenne vuonna 2008. Myös asuntojen hallintaperuste vaikuttaa rakennusten asukasluokkaan, sillä eri kiinteistötyypeissä asumisväljyydet¹ poikkeavat selvästi toisistaan. Pienin asumisväljyys on kaupungin vuokrataloissa - 28 m²/asukas - ja väljimmän asutaan yksityiselle maalle rakennetuissa vapaarahoitteisissa asunto-osakeyhtiöissä, joissa keskiväljyys on peräti 50 m² asukasta kohti.

Alle 18-vuotiaiden määrä on kaupungin vuokrataloissa viisinkertainen verrattuna yksityisiin omistuskäyttöön ja kolminkertainen verrattuna hitas-taloihin. Eläkeikäisten osuus on asunto-osakeyhtiöissä korkein eli kaksinkertainen verrattuna muihin kiinteistötyyppeihin. Työikäisten määrä on muissa kuin omistusasunnoissa suurin. Se painottuu kuitenkin asumisoikeusasunnoissa vanhempiin ikäluokkiin.

Asuntoalueiden väestörakenne poikkeaa huomattavasti toisistaan myös sijainnista ja talotyyppistä riippuen. Pientaloalueet, joissa asuntojen keskikoko on suuri, ovat lap-

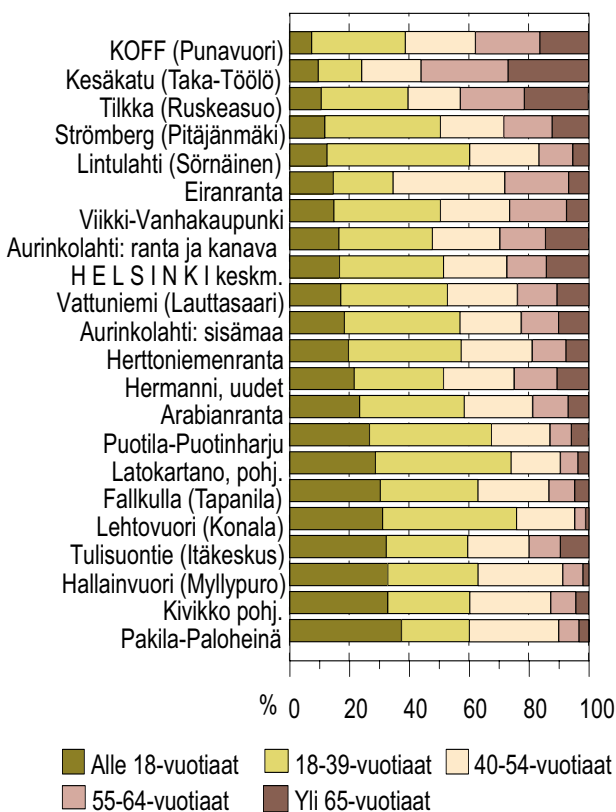
¹Asumisväljyys on laskettu koko asuntokannasta, eli mukana pinta-alassa ovat myös tyhjät asunnot.

Kuvio 3.3.5. Väestörakenne uudella asuntoalueella kiinteistötyypeittäin 10–15 vuotta valmistumisen jälkeen, asukkaita/10 000 asunto-m²

Lähde: Helsingin kuntarekisteri, väestötiedot

Kuvio 3.3.6. Väestörakenne uusilla asuntoalueilla / uusissa asunnoissa vuonna 2008 (asunnot rakennettu 2000–2008)²

Lähde: Helsingin kuntarekisteri, väestötiedot.

sivaltaisia, kun taas keskustan lähialueilla ikärakenne painottuu vanhempiin ikäryhmiin.

Työikäisten osuus on korkeimmillaan keskustan ulkopuolella kuten Sörnäisissä, Herttoniemenrannassa, Lauttasaaren Vattuniemessä ja Vuosaaren sisäosien Aurinkolahdes-

²Mukana ei ole opiskelija- ja vanhusten asuntoja.

Uusien asuinalueiden asuntokunta- ja tulokehitys

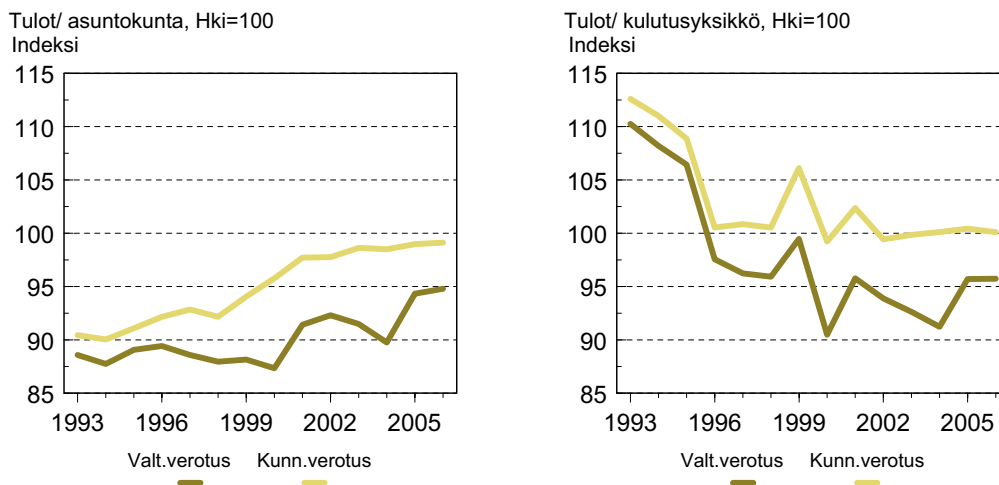
Tulot asuntokuntaa kohti kasvoivat koko kaupunkia nopeammin

Helsinkiin on rakennettu vuosien 1993–2006 aikana 19 uutta asuinalueita, jotka erottuvat myös kaupunkirakenteesta selkeästi omina osa-alueinaan. Runsaan kymmenen vuoden aikana näiden alueiden tulotaso, ja tulotaso suhteessa koko kaupunkiin ovat muuttuneet. Kaupungin keskiarvoa

alueilla kaupungin keskiarvoa korkeammat, mutta tulokehitys on ollut pääasiassa laskeva vuodesta 1993 vuoteen 2002 asti. Tämä näennäisesti ristiriitainen tulos saa selityksensä kulutusyksikköjen ajallisesta vaihtelusta: uusiin asuntoihin muuttajien perheen koko kasvaa koko kaupungin keskiarvoa nopeammin ja pienentää näin keskituloja.

Asuntokuntaa kohti laskettujen keskitulojen nopea nousu voi olla peräisin uusien asuinalueiden väestön 'aikuistumisesta' ja siihen liittyvästä positiivisesta tulokehityksestä. Toinen mahdollisuus on, että uusimpien alueiden asunorakentamisen painopiste on selvästi erilainen viime vuosikymmenen alkupuolen asuntotuotantoon verrattuna.

Kuvio 3.3.7. Keskitulojen kehitys 1993–2006 asuntokuntaa ja kulutusyksikköä kohden; kaikki uudet alueet

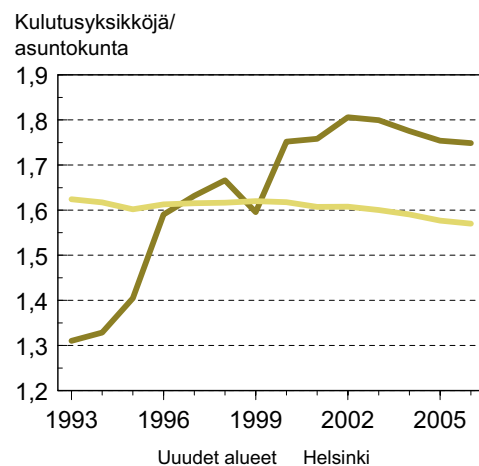
Lähde: Tilastokeskus, tulotilastot, www.aluesarjat.fi

pienempituloiset uudet alueet ovat lähentyneet kaupungin keskituloa, erityisesti kun tarkasteltavana ovat kunnallis-verotettavat tulot asuntokuntaa kohti. Vuonna 2006 uusien alueiden tulotaso oli vain kahden prosenttiyksikön päässä kaupungin keskitulosta, kun eroa oli 1990-luvun alussa lähes kymmenen prosenttiyksikköä. Pääomatulot viihtyivät edelleen mieluummin vanhassa kannassa kuin uusilla asuinalueilla. Tosin näidenkin suhteen on alkanut tapahtua tasoittumista mikä näkyy uusien ja vanhojen alueiden valtionveronalaisten keskitulojen lähentymisenä. Nykyisin uudet alueet ovat enää seitsemän prosenttiyksikköä koko keskiarvon alapuolella.

Tulot kulutusyksikköä kohti alenivat

Asuntokuntien kokoeroista johtuen täsmällisemmän kuvan tuloeroista antaa tarkastelu ekvivalentin tulon näkökulmasta. Tällöin kokonaistulon jakajana käytetään asuntokuntien ja väestön sijasta kulutusyksikköjä (esim. Rauniomaa 2008, 3³). Kulutusyksikköä kohti lasketut tulot ovat uusilla

Kuvio 3.3.8. Kulutusyksikköjä asuntokuntaa kohden Helsingissä ja sen uusilla asuinalueilla 1993–2006

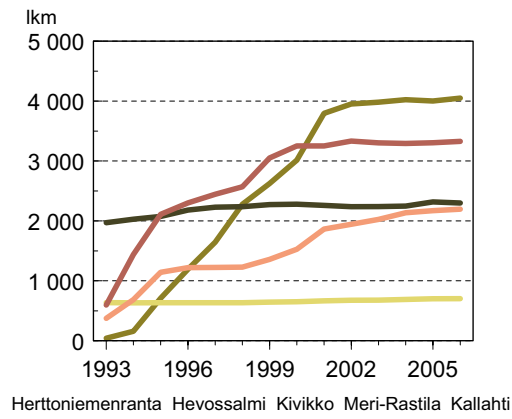
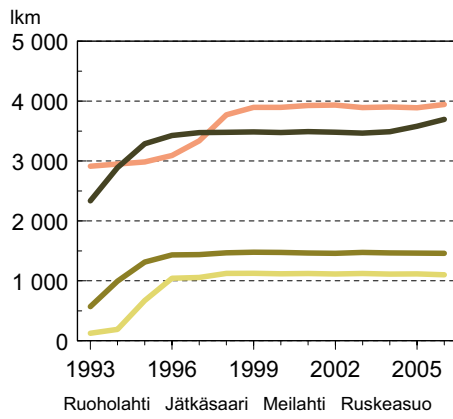

Lähde: Tilastokeskus, tulotilastot, www.aluesarjat.fi

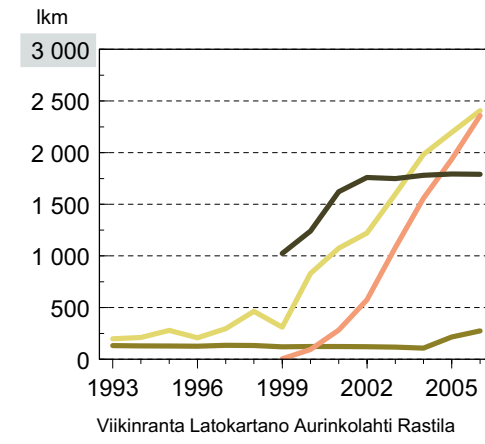
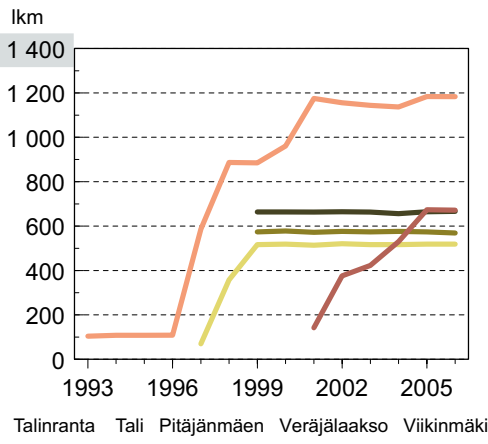
³³Eija Rauniomaa: Kellä on kellä ei – Tulotason ja tulonjaon kehitys pääkaupunkiseudulla vuodesta 2000 vuoteen 2005. Vantaan kaupunki. Tilasto ja tutkimus. C20:2008

Kuvio 3.3.9. Asuntokuntien määrän muutokset uusilla alueilla

Vanhemmat alueet

Uudemmat alueet

Lähde: Tilastokeskus, www.aluesarjat.fi

Uusien alueiden rakentumisen vaiheet

Vuoden 1993 jälkeen Helsinkiin on rakennettu lukuisia uusia asuinalueita sekä kaupungin keskustan tuntumaan että kauemmaksi. Viime vuosikymmenen alkupuoliskolla valmistuivat Ruoholahti ja Jätkäsaari sekä Itä-Helsingin Herttoniemen ranta, Hevossalmi, Meri-Rastilan ja Kallahti. Pikku-Huopalahti sijoittuu sen sijaan Meilahden, Ruskeasuon ja Etelä-Haagan osa-alueille. Vanhempien tarkastelujen alueiden asuntokuntien määrien nopein kasvu ajoittui jaksolle 1994–2000. Merkittävimmin muista alueista poikkeavat Hevossalmi ja Kallahti, joissa asuntokuntien määrä ei ole koko jaksolla juurikaan muuttunut.

1990-luvun lopun ja 2000-luvun alkupuolen ns. uusia alueita ovat tässä tarkastelussa Länsi-Helsingin Talinranta, Tali ja Pitäjänmäki sekä Veräjänlaakso, joissa asuntokuntien määrän kasvu ajoittui jaksolle 1996–2000. Kuvaparin toisessa ryppäessä – Viikinkaari, Latokartano, Aurinkolahti ja Rastila – muutto käynnisti asuntokuntien lukumäärän kasvun 2000-luvun taitteessa. Latokartanossa ja Aurinkolahdella kasvu jatkuu edelleen ripeänä.

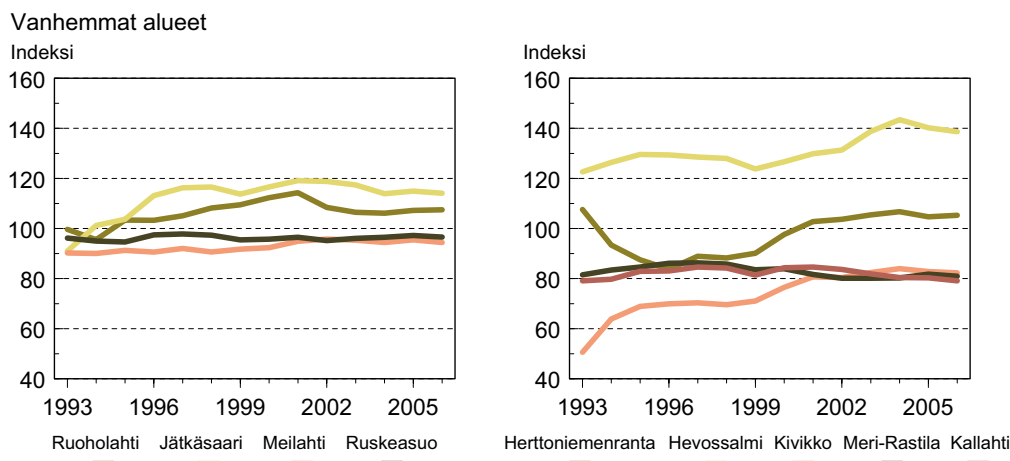
1990-luvun alkupuolella valmistuneet uudet alueet

Uusien asuinalueiden luokittelun avulla määritellään 1990-luvun alkupuolen ja viime vuosien alueet omiksi ryhmikseen, jotta rakentamisen ajankohtaan ja alueen vanheneeseen liittyvien tekijöiden vaikutus tulokehitykseen olisi vertailussa mahdollisimman vähäinen.

Vanhemmista uusista asuinalueista Ruoholahti ja Jätkäsaari nousivat tulotasoltaan melko nopeasti selkeästi kaupungin keskitulojen yläpuolelle. Muutaman vuoden kuluttua tulotaso laski jonkin verran, mutta pysyi edelleen koko kaupungin keskiarvon yläpuolella.

Pikku-Huopalahti koostuu Meilahden, Ruskeasuon ja Etelä-Haagan osa-alueiden pienalueista. Vuonna 2006 näiden pienalueiden asuntokuntien keskitulo oli Pikku-Huopalahdessa 41 000 euroa, kun se samaan aikaan oli muualla Meilahdessa 43 100, muualla Ruskeasuolla 39 000 ja muualla Etelä-Haagassa 39 200 euroa. Pikku-Huopalahden tulotaso oli siis hyvin lähellä muun ympäröivän alueen tulotasoa. Tästä voidaan päätellä että viereisten alueiden käyttäminen vertailukohtana ei johda harhaisiin tuloksiin Pikku-Huopalahden tulokehityksen arvioinnissa. Molemmilla

Kuvio 3.3.10. Kunnallisveron alaisten tulojen keskiarvo vanhemmilla uustuotantoalueilla, Tulot asuntokuntaa kohti

Lähde: Tilastokeskus, tulotilastot, www.aluesarjat.fi

alueilla uudisrakentamisen vaikutukset alueen tulotasoon ovat melko vähäisiä. Meilahdessa tosin esiintyy hienoista keskitulon nousua Pikku-Huopalahden asuntojen valmistumisen aikoina.

Myös Hevossalmen uusi alue koostuu kahden osa-alueen pienalueista. Sen itäosa on korkean tulotason (85700 €) pienalue Jollaksesta ja länsipuoli hieman kaupungin keskitasoa parempituloinen (34900 €) kerrostaloalue Laajasalosta.

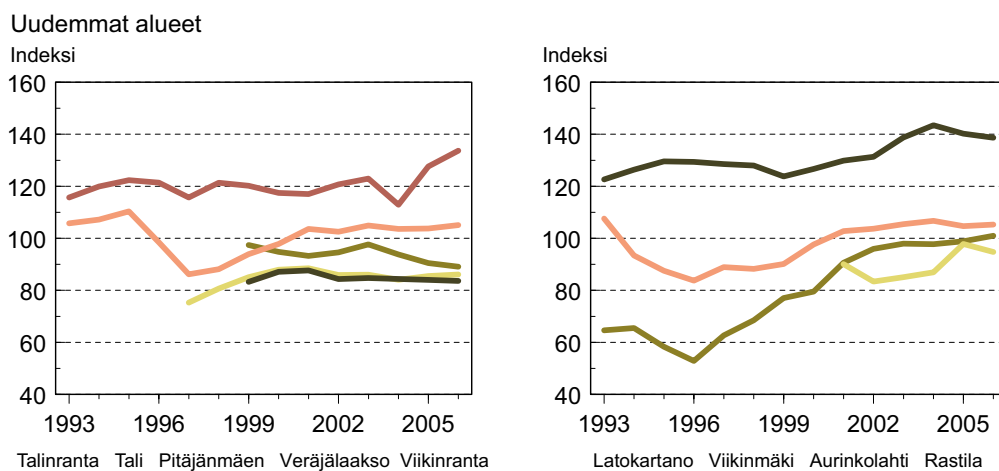
Herttoniemenrannan rakentamista luonnehtii kaksivaiheisuus. Ensin alueen tulotaso laski, mutta nousi sitten kaupungin keskiarvon yläpuolelle. Alkuun kaupungin keskiarvoon nähden hyvin pienituloinen Kivikon alueen tulotaso on kohonnut rivakasti. Meri-Rastilan ja Kallahden tulokehitys oli alkuun hienokseltaan nouseva, mutta on 2000-luvulla ollut loivassa laskussa.

1990-luvun lopulla ja sen jälkeen valmistuneet alueet

1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla valmistuneista alueista huomattavassa osassa asuntokuntien keskitulot ylittivät koko kaupungin tason jo heti muuttotilanteessa. Tällaisia alueita ovat Viikinranta ja Rastila. Aurinkolahdessa ja Pitäjänmäen teollisuusalueella kaupungin keskiarvo ylittyi noin vuonna 2000. Latokartanon ja Viikinmäen alueiden keskitulot ovat juuri lähestymässä sitä.

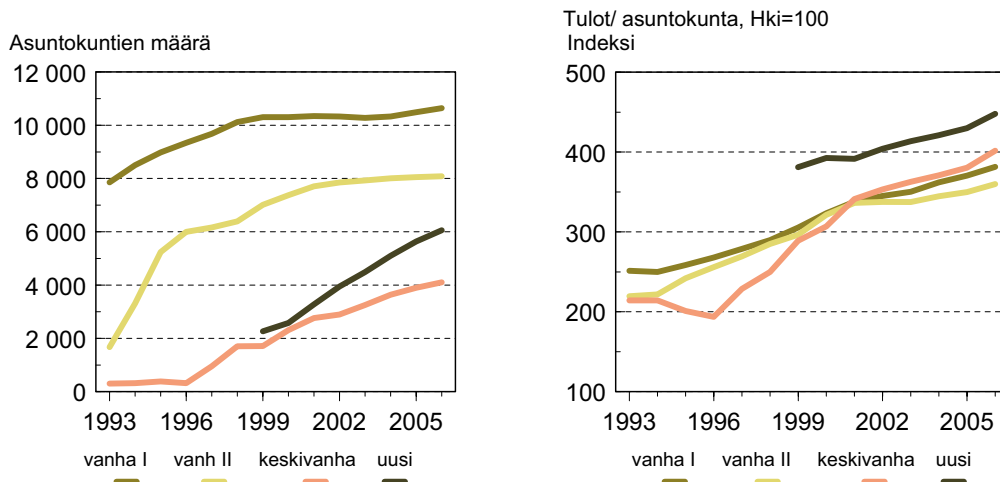
Alueen rakennusajankohta ei näytä selittävän kovinkaan hyvin alueen tulokehitystä. Ympäröivän alueen tulotasolla voidaan selittää ainakin osittain keskustan tuntumassa olevien alueiden tulotasoa, mutta ei kauempana olevien alueiden kehitystä, sillä kutakuinkin samanlaisen arvostuksen tai hintatason alueilla kehityssuunnat ja tasot poikkeavat selvästi toisistaan.

Kuvio 3.3.11. Kunnallisveron alaisten tulojen keskiarvo uudemmilla alueilla

Lähde: Tilastokeskus, tulotilastot, www.aluesarjat.fi

Kuvio 3.3.12. Asuntokuntien ja kunnallisveron alaisten tulojen keskiarvo alueryhmittäin

Lähde: Tilastokeskus, tulotilastot, www.aluesarjat.fi

Tulotason nousun ja rakentamisajan vaikutukset alueiden tulokehitykseen

Alueiden tulokehityksen taustalla voi olla sisäisiä eli olemassa olevien asuntokuntien muutoksesta johtuvia syitä sekä ulkoisia syitä. Näiden ulkoisten ja sisäisten syiden vaikutusten välisiä suhteita tutkitaan mallintamalla. Mallinnusta varten uudet alueet jaetaan rakentamisajankohdan mukaan neljään ryhmään, jotta alueen sisäisenä muutostekijänä vaikuttavan asukkaiden tulotason nousun vaikutukset tulevat näkyviin.

Seurattaessa valmiiksi rakennettujen alueiden ryhmää voidaan erottaa keskitulojen kehityksessä linja, joka voidaan tulkita rakentamisen päätyttyä pelkästään alueen sisäisistä tekijöistä - väestön tulotason muutoksesta - johtuvaksi. Tästä muodostetaan malli, jonka avulla voidaan laskea asuntokuntien tulokehityksen keskimääräinen vuosimuutos. Vanhimmassa alueryhmässä tulotaso oli noussut jaksolla 1999–2006 keskimäärin 3,2 prosenttia ja toiseksi vanhimmassa alueryhmässä jaksolla 2002–2006 keskimäärin 1,6 prosenttia. Samaankin aikaan rakennetut alueet ovat melko erilaisia, mikä vaikeuttaa yhtenäisen kuvan muodostamista.

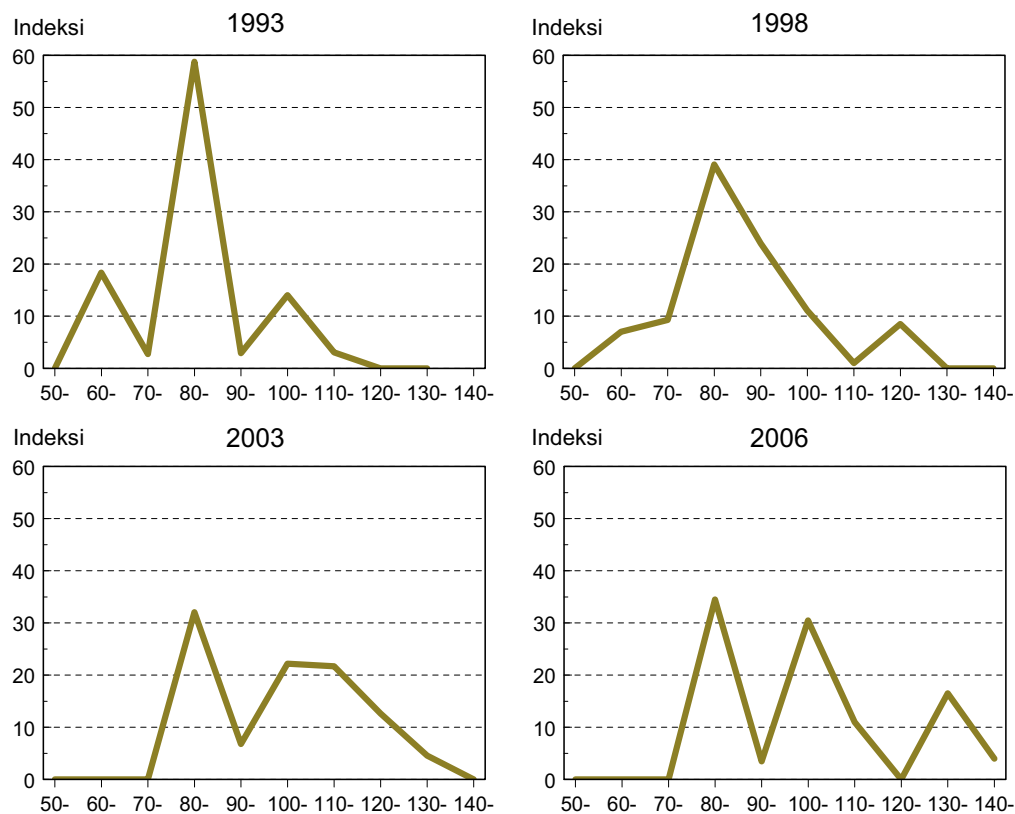
Uusien alueiden rakentamisen jälkeen alkuvaiheen keskitulojen muutos oli kokonaisuudessaan väestön tulotason

kohenemisen seurausta. Kaikilla alueilla tämä tulotason paraneminen ei yltänyt kaupungin keskitason saavuttamiseen. Talouden elpymisen ja asuntotuotannon rakenteen muutoksen myötä ulkoisten tekijöiden merkitys korostui ja niiden vaikutus alueiden tulokehitykseen kasvoi tällöin 10–20 prosenttiin. Ulkoisten tekijöiden vaikutus oli nopeinta jaksolla 1994–2001 ja hitaampaa tämän jälkeen.

Uusien alueiden tulot kulutusyksikköä kohti

Uusien alueiden tulojakauma painottui vuoden 1993 alussa selkeästi kaupungin keskiarvoa alhaisempiin tuloihin eli luokkaan 80–89 prosenttia keskitulosta. Tämän tason ylittävien alueiden määrä jäi vähäiseksi, vain 17 prosenttiin. Suhteellisen heikon lähtötilanteen jälkeen uusien alueiden tulotaso koheni nopeasti. Vuonna 1998 tulojakauma oli selkeästi siirtynyt kohti ylempiä tuloluokkia. Tämä muutos jatkui siten, että vuonna 2003 uusien alueiden asuntokunnista 61 prosenttia asui alueilla, joilla tulotaso ylitti kaupungin keskiarvon. Vuonna 2006 osuus oli 62 prosenttia. Useimmilla alueilla on siis havaittavissa kunnallisveron alaisten tulojen nouseva trendi, joka on ylittänyt kaupungin keskimääräisen tulotason kasvun.

Kuvio 3.3.13. Helsingin uusien asuinalueiden tulojakauma¹ 1993, 1998, 2003 ja 2006, koko kaupunki = 100

Lähde: Tilastokeskus, tulotilastot, www.aluesarjat.fi

¹Alueiden kokoero on huomioitu asuntokuntien lukumäärän mukaisilla painoilla

3.4. Liikenne

Helsingin kaupunki, kaupunkisuunnitteluvirasto. Helsinki suunnittelee 2008:2, Liikenteen kehitys Helsingissä 2007. Lisätietoja liikennesuunnittelija Irene Lilleberg ja liikennesuunnittelija Tuija Hellman.

Autokanta kasvaa henkilöautotiheyttä nopeammin

Vuoden 2007 lopussa Helsingissä oli rekisteröitynä yhteensä yli 240 000 autoa. Tämä on 2 000 autoa eli prosentin enemmän kuin vuotta aiemmin. Helsingin automäärä on kasvanut joka vuosi vuodesta 1994 lukien. Vuonna 2007 autoja oli yli kolmannes enemmän kuin vuonna 1994.

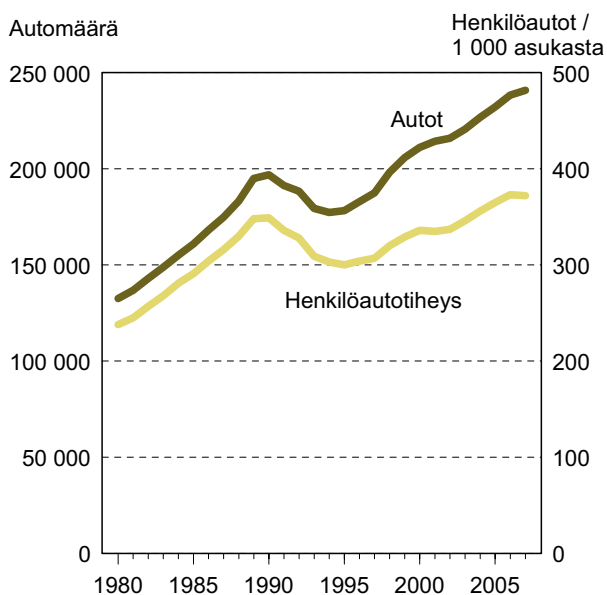
Henkilöautotiheys eli rekisteröityjen henkilöautojen määrä 1 000 asukasta kohti oli Helsingissä vuoden 2007 lopussa 372 eli lähes sama kuin vuotta aiemmin. Henkilöautotiheys on kasvanut hieman hitaammin kuin autokanta. Se on kasvanut vuodesta 1994 neljänneksen.

Koko maan automäärä sekä myös henkilöautokanta kasvoivat kolme prosenttia vuoden 2007 aikana. Uusien autojen rekisteröinnit sen sijaan vähenivät vuodentakaiseen verrattuna. Uusia henkilöautoja rekisteröitiin 14 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna. Tieto tulossa olevasta autoverouudistuksesta vaikutti vuoden 2007 autokauppaan.

Liikenne on kasvanut 2000-luvulla

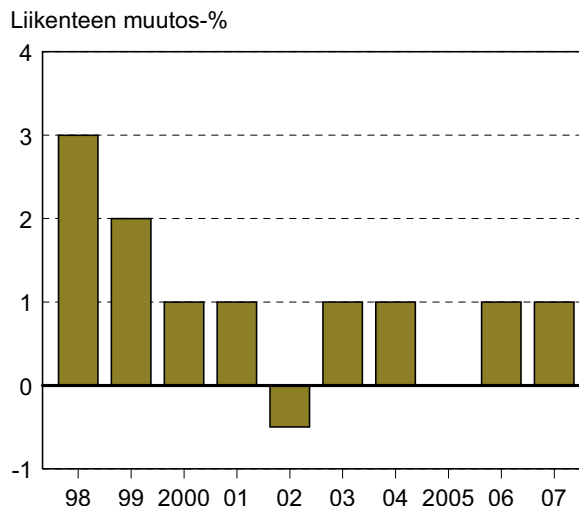
Vuoden 2007 syksyllä liikennettä oli Helsingin pääkatuverkossa keskimäärin vajaan prosentin enemmän kuin

Kuvio 3.4.1. Helsingissä rekisteröidyt autot ja henkilöautotiheys (rekisteröityjä henkilöautoja/1 000 asukasta)

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto

Kuvio 3.4.2. Liikenteen muutokset edelliseen vuoteen verrattuna

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto

edellisvuonna. Suomen pääteillä liikenne lisääntyi vuonna 2007 kolme prosenttia.

Kymmenen viime vuoden aikana liikenteen muutos Helsingissä on vuosittain vaihdellut -0,5 ja +3 prosentin välillä. Tällä vuosikymmenellä paria poikkeusta lukuun ottamatta liikenne on kasvanut keskimäärin vajaan prosentin.

Liikenne kasvoi vain esikaupunkialueilla

Sekä niemen (keskustan) rajan että kantakaupungin rajan ylittävän liikenteen määrä vuorokaudessa väheni vuonna 2007 vajaan prosentin edelliseen vuoteen verrattuna.

Kaupungin rajan ylittävä liikennemäärä kasvoi reilut kaksi prosenttia ja poikittaislaskentalinjan ylittävä liikennemäärä kasvoi vajaan prosentin.

Poikittaisliikenteen määrä kasvoi vain esikaupunkialueilla. Siellä poikittaisliikenteen kasvu oli sama kuin kaupungin rajalla eli reilut kaksi prosenttia. Pohjoisessa kantakaupungissa sen sijaan poikittaisliikenne väheni prosentin eli saman verran kuin niemen rajalla ja kantakaupungin rajalla.

Taulukko 3.4.1. Liikennemäärä vuorokautta kohti

Autot ja raitiovaunut			
	Vuosi 2007	Muutos 2006–07	
	lkm	lkm	%
Raja			
Niemi (keskusta)	250 000	1 900	-1
Kantakaupunki	370 000	-3 500	-1
Kaupunki	570 000	12 000	2
Poikittaislinja	250 000	1 800	1

Esikaupunkialueiden liikenne kasvanut vuodesta 1993 lukien

1990-alun jälkeen liikenne on kasvanut vuodesta 1993 lähes joka vuosi, keskimäärin prosentin vuodessa. Vuonna 2007 oli kaikki laskentalinjat yhteenlaskettuna liikennettä 16 prosenttia enemmän kuin vuonna 1993.

Kaupungin rajan liikenne on kasvanut lähes kolmanneksen vuodesta 1993 eli keskimäärin 2 prosenttia vuodessa. Sen sijaan niemen rajan liikennemäärä oli sama kuin vuonna 1993 ja kantakaupungin rajan liikennemäärä 5 prosenttia suurempi eli muutokset kantakaupungin sisällä ovat 14 vuoden aikana pieniä.

Keskustan liikenne vähentynyt 2000-luvulla

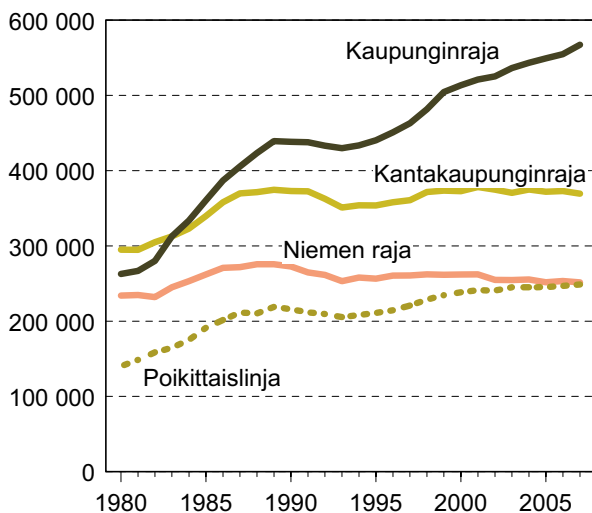
Tällä vuosikymmenellä esikaupunkialueiden liikenteen kasvu on ollut hieman maltillisempaa kuin 1990-luvun loppuvuosina. Kaupungin rajan liikenne on vuodesta 1999 kasvanut 12 prosentilla, 63 000 autolla. Tämä merkitsee keskimäärin 1,5 prosentin, lähes 8 000 auton kasvua vuosittain.

Niemen rajalla oli vuonna 2007 liikennettä 4 prosenttia eli 10 000 autoa vähemmän kuin vuonna 1999. Niemen rajalla liikenne on vähentynyt vuoden 2001 jälkeen kolmena vuonna: vuonna 2002 vajaat kolme prosenttia, vuonna 2005 reilun prosentin ja vuonna 2007 vajaan prosentin.

Kantakaupungin rajan liikennemäärä vuonna 2007 poikesei vain prosentilla vuodesta 1999. Sen liikennemäärä on vuoden 2001 jälkeen vähentynyt kuitenkin neljänä vuonna ja siellä oli liikennettä yli 2 prosenttia, 8 700 autoa vähemmän kuin vuonna 2001.

Kuvio 3.4.3. Liikenteen kehitys laskentalinjoittain

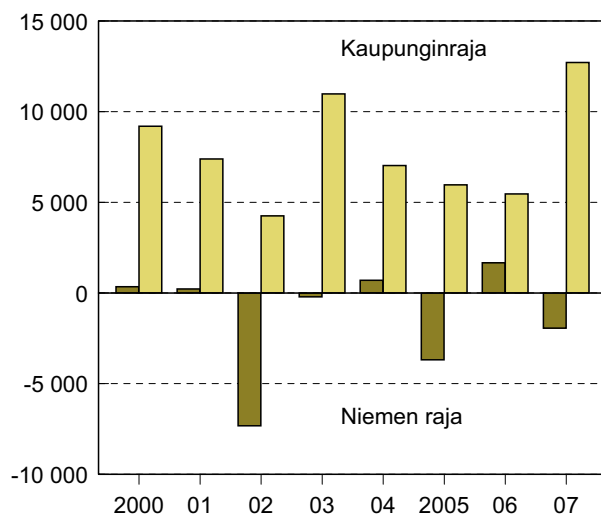
Autoja ja raitiovaunuja

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto

Kuvio 3.4.4. Liikennemäärän muutos edelliseen vuoteen verrattuna niemen ja kaupungin rajoilla

Automäärän muutos

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto

Poikittaisliikenteen kasvu keskittynyt Kehä I:lle

Poikittaisliikenne on kasvanut yli viidenneksen vuodesta 1993. Samaan aikaan Kehä I:n liikennemäärä on enemmän kuin puolitoistakertaistunut. Sen liikenteen kasvu, 41 000 autoa, on lähes sama kuin koko poikittaislinjan liikennemäärän kasvu, 43 000 autoa.

Vuoden 1998 jälkeen muu kuin Kehä I:n poikittaisliikenne väheni vuoteen 2004 asti. Viime vuosina muun poikittaisliikenteen määrä on pysynyt suunnilleen samana. Muu poikittaisliikenne väheni pääosin pohjoisessa kantakaupungissa. Siellä poikittaisliikenne on vähentynyt vuodesta 1998 lähes vuosittain, yhteensä 7 500 autolla eli 6 prosenttia. Myös esikaupunkialueiden muilla kuin Kehä I:n poikittaiskaduilla liikenne väheni lähes vuosittain hieman vuoteen 2004 saakka, mutta viime vuosina liikenne on näillä kaduilla kasvanut.

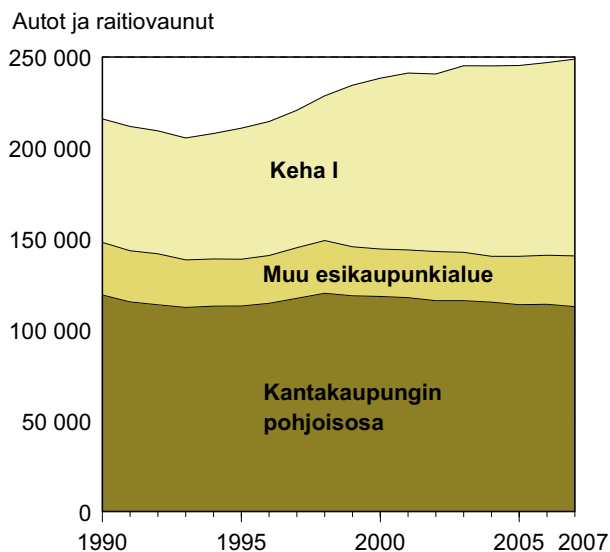
Kehä I:n liikenne sen sijaan on kasvanut vuodesta 1998 yli kolmanneksen. Vuodesta 1998 alkaen Kehä I:n liikennemäärä kasvoi useiden vuosien ajan keskimäärin noin 5 prosenttia vuodessa. Neljän viime vuoden aikana Kehä I:n liikennemäärä on kasvanut keskimäärin reilun prosentin vuodessa.

Kehä I:n liikennemäärä oli syksyllä 2007 Keskuspuiston kohdalla 108 000 autoa vuorokaudessa. Kehä I:n osuus koko poikittaisliikenteestä on ollut 43 prosenttia vuodesta 2004 alkaen.

Viileä kesä vähensi pyöräilyä

Ympäri vuoden laskettavien konepisteiden mukaan pyöräily väheni 6–11 prosenttia kesä-elokuussa 2008. Kesä 2008 oli viileämpi ja sateisempi kuin edellinen kesä.

Kuvio 3.4.5. Poikittaisliikenteen kehitys

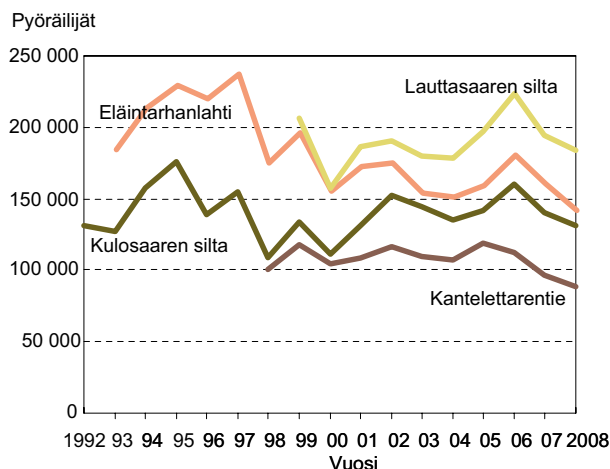

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto

Niemen ja kantakaupungin rajan ylittävät pyöräilijät lasketaan mahdollisimman kattavasti joka kolmas vuosi kesäkuun arkipäivänä. Vuoden 2007 laskentojen mukaan niemen rajan ylitti 28 250 ja kantakaupungin rajan 26 250 pyöräilijää vuorokaudessa. Niemen rajalla pyöräilijöitä oli 52 prosenttia ja kantakaupungin rajalla 4 prosenttia enemmän kuin vuonna 2004. Kesäkuun viikko, jolloin niemen raja laskettiin, oli jopa helteinen ja kesän vilkkain pyöräilyviikko, kun taas vuonna 2004 sää oli tavanomaista viileämpi. Sään vaikutus pyöräilyyn on jopa 40 prosenttia puoleen tai toiseen.

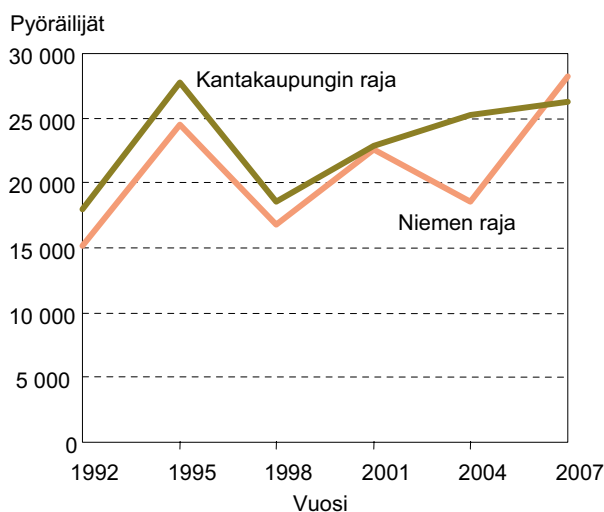
Kauniina kesäpäivä niemen rajan ylitti enimmillään lähes 30 000 ja kantakaupungin rajan noin 32 500 pyöräilijää.

Kuvio 3.4.6. Konepisteiden pyöräilijät kesäelokuussa

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto

Kuvio 3.4.7. Niemen ja kantakaupungin rajan ylittäneet pyöräilijät arkivuorokautena kesäkuussa

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto

Junien käyttö kasvoi edelleen

Työpäivinä niemen rajan ylitti molemmat suunnat yhteen laskien 718 000 henkilöä syksyllä 2007. Joukkoliikenteen osuus oli 62,7 prosenttia, kun se vuonna 2006 oli 62,2 prosenttia. Raideliikenteen osuus joukkoliikenteestä oli 66 prosenttia kuten vuonna 2006.

Vuonna 2007 niemen rajan ylittävä henkilöliikenne väheni 0,1 prosenttia vuodesta 2006. Joukkoliikenteen matkustajamäärä kasvoi vajaan prosentin ja henkilöautoissa matkustavien määrä väheni 1,5 prosenttia.

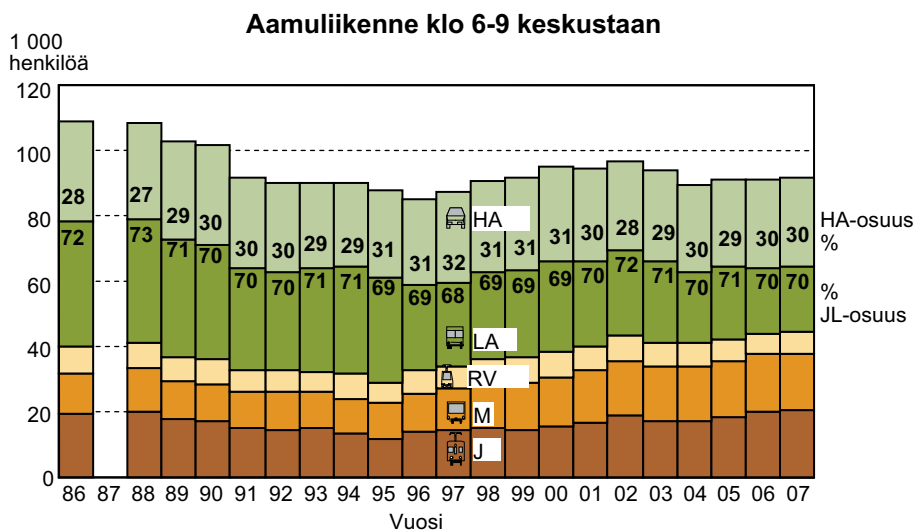
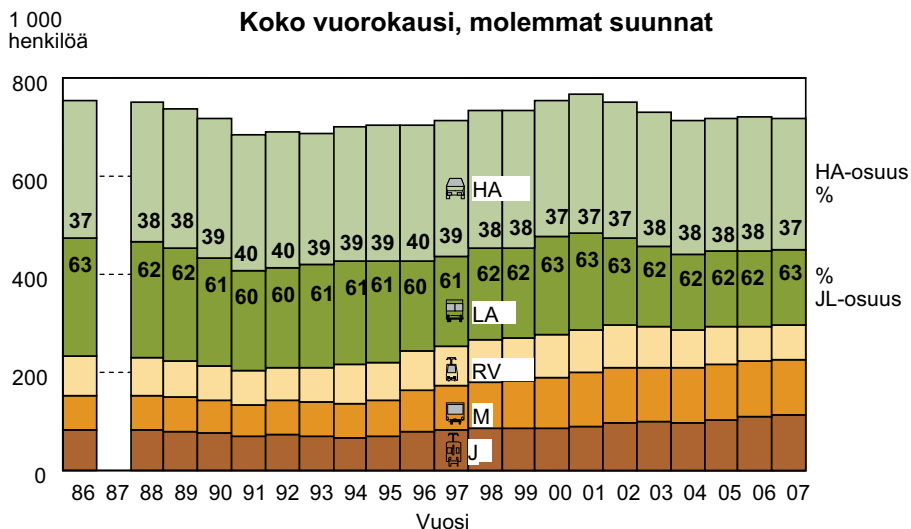
Seutu-, kauko- ja tilausliikenteen bussien matkustajia ei laskettu vuonna 2007, vaan ne lasketaan joka toinen vuosi.

Helsingin sisäisen bussiliikenteen matkustajamäärä kasvoi 2 prosenttia. Metron matkustajamäärä väheni reilun prosentin ja raitiovaunujen 3 prosenttia vuodesta 2006.

Lähijunien matkustajamäärä kasvoi niemen rajalla lähes 6 prosenttia, mikä oli 5 200 matkustajaa enemmän kuin vuotta aiemmin. Pääradalla matkustajia oli 7 prosenttia enemmän kuin vuonna 2006. Pääradalla matkustajamäärä kasvatti mm. Oikorata, jonka matkustajamäärä lähes kaksinkertaistui vuodesta 2006 ja sitä käytti nyt noin 3 600 matkustajaa. Rantaradalla matkustajamäärä kasvoi lähes 9 prosenttia ja Vantaankosken radalla matkustajamäärä väheni prosentin. Kaukojunien matkustajamäärä kasvoi 2,5 prosenttia.

Aamuliikenteessä arkisin klo 6-9 niemen rajan ylitti keskuksaan suuntaan 91 400 henkilöä, mikä on noin 0,5 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Joukkoliikenteen matkustajamäärä kasvoi 0,5 prosenttia ja henkilöautoissa matkustavien määrä kasvoi noin 0,6 prosenttia.

Kuvio 3.4.8. Henkilöliikenteen kulkutapa ja joukkoliikenteen osuus niemen rajalla

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto

Helsingin sisäisen bussiliikenteen matkustajamäärä kasvoi reilut 2 prosenttia. Sekä metron että raitiovaunujen matkustajamäärä väheni reilun prosentin vuodesta 2006.

Aamuliikenteessä keskustaan lähijunien matkustajamäärä kasvoi 2 prosenttia ja kaukojunien lähes 3 prosenttia vuodesta 2006.

Joukkoliikenteen osuus (70,44 %) syksyn arki-aamuliikenteessä keskustaan klo 6-9 oli lähes sama kuin vuotta aiemmin (70,45 %). Talousarvion yli 71 prosentin tavoitetta ei saavutettu. Raideliikenteen osuus joukkoliikenteestä oli 69 prosenttia kuten vuonna 2006.

Poikittaisliikenteen kulkutapa

Syksyn arkivuorokauden henkilöliikenteen kulkutapaa on mitattu kahdella poikittaislinjalla: läntisellä (Kehä I, Pirkkolantie, Metsäläntie) ja itäisellä (Kehä I, Viikintie).

Valtuuston asettamana tavoitteena on nostaa poikittaisen joukkoliikenteen osuutta vähintään neljällä prosenttiyksiköllä vuodesta 2004 vuoteen 2012, jolloin osuus olisi 17 prosenttia. Vuodelle 2007 tavoite oli 12,4 prosenttia.

Vuonna 2007 poikittaisliikenteen osuus oli 10,8 prosenttia eli 0,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2006. Talousarvion tavoitetta yli 12,4 prosenttia ei siis saavutettu.

Vuonna 2007 poikittaislaskentalinjaa päätettiin laajentaa, jotta se kuvaisi paremmin poikittaisen liikenteen kulkutapaa. Läntiseen laskentalinjaan lisättiin Hakamäentie ja Nordenskiöldinkatu.

Syksyllä 2007 joukkoliikenteen osuus uudella poikittaislaskentalinjalla oli 13,1 prosenttia, mikä on 0,1 prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisenä vuonna. Läntisen poikittaislinjan joukkoliikenteen osuus laski 0,1 prosenttiyksikköä ja itäisen 0,5 prosenttiyksikköä vuodesta 2006.

**Taulukko 3.4.2. Vanhan poikittaisliikenteen
laskentalinjojen syksyn arkivuorokauden kulkutapa**

Poikittaislinja	Vuosi 2006		Vuosi 2007	
	Julkinen	Henkilöauto	Julkinen	Henkilöauto
Läntinen	13 000	137 550	12 800	140 850
<i>Kulkutapaosuus</i>	8,8 %	91,2 %	8,3 %	91,7 %
Itäinen	14 300	80 200	14 000	81 050
<i>Kulkutapaosuus</i>	15,2 %	84,8 %	14,7 %	85,3 %
Yhteensä	27 600	217 750	26 800	221 900
<i>Kulkutapaosuus</i>	11,3 %	88,7%	10,8 %	89,2 %

**Taulukko 3.4.3. Uuden poikittaisliikenteen
laskentalinjojen syksyn arkivuorokauden kulkutapa**

Poikittaislinja	Vuosi 2006		Vuosi 2007	
	Julkinen	Henkilöauto	Julkinen	Henkilöauto
Läntinen	30 850	215 850	30 500	214 600
<i>Kulkutapaosuus</i>	12,5 %	87,5 %	12,4 %	87,6 %
Itäinen	14 300	80 200	14 000	81 050
<i>Kulkutapaosuus</i>	15,2 %	84,8 %	14,7 %	85,3 %
Yhteensä	45 150	296 050	44 500	295 650
<i>Kulkutapaosuus</i>	13,2 %	86,8 %	13,1 %	86,9 %

3.5. Ympäristö

Ympäristösuunnittelijat Markus Lukin ja Petteri Huuska sekä ympäristöpäällikkö Päivi Kippo-Edlund, Ympäristökeskus

Kasvihuonekaasupäästöt ja ilmastomuutos

Helsinki aiheuttaa noin 5 prosenttia Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Helsingissä merkittävimmät kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttajat ovat sähkön- ja lämmönkulutus sekä liikenne: vuonna 2007 päästöistä 50 prosenttia oli peräisin lämmityksestä, 27 prosenttia sähkön käytöstä ja 21 prosenttia liikenteestä. Kokonaisuudessaan vuoden 2007 päästöt olivat 4 prosenttia pienemmät kuin vuonna 1990

Kestävän kehityksen toimintaohjelman tavoite vuodelle 2010 eli vuoden 1990 päästötaso ylitettiin viimeksi vuonna 2003. Vuoden 2007 päästötaso oli 16 prosenttia korkeampi kuin kuviossa näkyvä Helsingin energiapoliittinen tavoite vuodelle 2020.

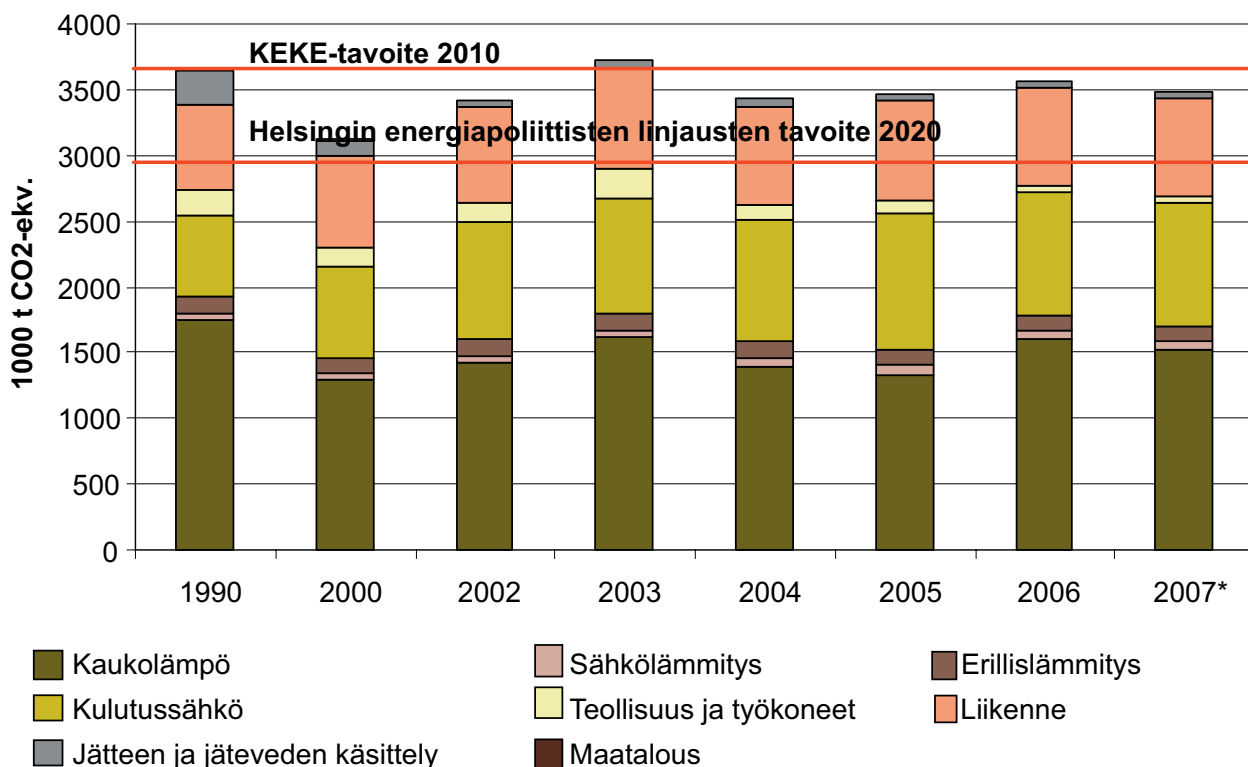
Lämmityksen aiheuttamat päästöt ovat vähentyneet vuosi-na 1990 - 2007 erityisesti siksi, että maakaasulla on korvattu osa kivihiilen käytöstä. Energiantuotannon tehokkuus on jo pitkään ollut kansainvälisesti korkealla tasolla, mutta uusiutuvan energian osuus tuotannosta on toistaiseksi hyvin pieni. Liikenteen päästöt ovat kasvaneet vuoteen 2003 asti, jonka jälkeen kasvu on taantunut. Jätehuollon päästöt

ovat laskeneet merkittävästi, joka johtuu erityisesti tehostuneesta kaatopaikkojen metaanin keräyksestä. Teollisuuden ja työkaluiden polttoaineiden käytöstä syntyvät päästöt ovat vähentyneet selvästi vuoden 1990 jälkeen, kun teollisuutta on siirtynyt muille alueille ja lisäksi sähköllä ja kaukolämmöllä on korvattu teollisuuspolttoaineiden käyttöä. Maatalouden päästöt ovat marginaaliset Helsingissä.

Helsingin kaupunginhallitus hyväksyi pääkaupunkiseudun ilmastostrategian 2030 helmikuussa 2008. Se on laadittu yhteistyössä pääkaupunkiseudun kaupunkien kesken ja sen tavoitteena on vähentää pääkaupunkiseudun kasvihuonekaasupäästöjä yli kolmanneksella nykyisestä vuoteen 2030 mennessä. Tämä tarkoittaa, että pääkaupunkiseudun kulutusperusteiset päästöt saavat olla enintään 4,3 tonnia hiilidioksidiekvivalenttia asukasta kohti vuonna 2030.

Syksyllä 2007 valmisteltiin kaupungin energiapoliittista selontekoa ja siihen liittyviä linjauksia, jotka kaupunginvaltuusto hyväksyi tammikuussa 2008. Selonteon linjausten mukaan Helsinki selvittää keinot vähentää Helsingin kasvihuonekaasupäästöjä EU:n tavoitteiden mukaisesti 20 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä, ja samalla uusiutuvien energialähteiden osuus energian tuotannossa nostetaan 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Helsinki on myös alustavasti mukana Euroopan komission käynnistämässä ns. suurten kaupunkien kaupunginjohtajien sopimuksessa (Covenant of Mayors), jonka tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä vielä EU:n tavoitteita enemmän.

Kuvio 3.3.1. Helsingin kulutusta vastaavat kasvihuonekaasupäästöt 1990–2007 sekä Helsingin päästötavoitteet vuosille 2010 ja 2020. Hiilidioksidiekvivalentti, tonni, CO₂ ekv

Lähde: Helsingin ympäristötilasto

Helsingin energiapolitiittisten tavoitteiden edistämiseksi Helsingin Energia valmistelee osakkaana suurta merituulipuistoa Porin edustalle ja Raahen tuulipuiston laajentamishanketta. Suunnitteilla Raahen on 32 GWh:n ja Poriin 300 GWh:n energian lisäykset. Tavoitteena on myös rakentaa Pohjanlahden ja Suomenlahden rannikoille kaksi merkittävän kokoluokan (500 - 1000 MW) merituulipuistoa.

Muita energiahankkeita ovat biomassan rinnakkaispolton testaus Salmisaaren ja Hanasaaren voimalaitoksilla, moni polttoaine -voimalaitoshanke sekä vesivoimaosuuksien pieni tehonkorotus. Helsingin Energia on mukana omistussuudellaan Olkiluoto 3:n rakentamisessa, joka tarkoittaa hankkeen valmistuessa lisää päästötöntä energiaa 1300 GWh.

Jos kaikki hankkeet toteutuvat, kasvaa uusiutuvan energian osuus Helsingin Energian energianhankinnasta 16,2 – 21,2 prosenttiin eli valtuuston asettamien tavoitteiden mukaiselle tasolle.

Kaupungin omistamissa kiinteistöissä ja kaupungin kaava-alueilla on käynnissä lukuisia selvitys- ja pilottihankkeita energiatehokkuuden edistämiseksi rakennuskannassa sekä uudis- että korjausrakentamisen osalta.

Ilmastonmuutos aiheuttaa tulevaisuudessa merkittäviä vaikutuksia Helsingin luontoon, rakennettuun ympäristöön ja talouteen. Helsinki osallistuu pääkaupunkiseudun yhteisen ilmastonmuutoksen varautumissuunnitelman laadintaan.

Helsinki ja Rotterdam tekivät syksyllä 2008 ympäristöjohtamiseen liittyvää vertaisarviointia. Arvioinnin perusteella Helsingillä on monia keskeisiä kehittämiskohteita energia- ja ilmastosektorilla. Uusien asuin- ja työpaikka-alueiden energianormit eivät Helsingissä ole Euroopan johtavien kaupunkien tasolla, vaikka normit todennäköisesti kiristyvätkin vuosina 2010 ja 2012. Helsingissä ei ole toistaiseksi suunnitteilla ns. passiivirakentamis- tai päästöttömiä kaupunginosia.

Vertaisarvioinnin perusteella energiatehokkuutta voitaisiin merkittävästi parantaa koko vanhassa rakennuskannassa kiristämällä energianormeja kaikessa korjausrakentamisessa, ei vain kaupungin omistamissa kiinteistöissä. Helsingissä ei joistakin eurooppalaisista kaupungeista poiketen toistaiseksi ole kiinnitetty huomiota rakennusten oman energiantuotannon kehittämiseen. Uusiutuvien energiavarojen hyödyntämistä voitaisiin edistää paikallisella energialla, kuten maalämmöllä, aurinkosähköllä, paikallisella biomassalla ja aurinkolämmöllä. Arvion mukaan myös Helsingin ilmastotavoitteiden kiristämistä tulisi harkita.

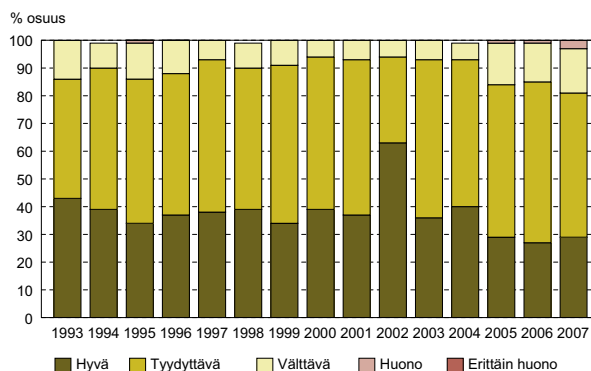
Ilmanlaatu

Viime vuosikymmenien aikana kiinteistöjen, energiantuotannon ja teollisuuden päästöt ilmaan ovat vähentyneet, ja sitä kautta ilmanlaatu on parantunut. Nykyään ilman-

laatuongelmia aiheuttavat liikenteen päästöt ja liikenteen nostattama katupöly sekä alueelle kaukokulkeutuvat pienhiukkaset ja otsoni. Puun pienpoltto pientaloalueilla aiheuttaa paikallisia haittoja.

Euroopan suuriin kaupunkeihin verrattuna Helsingin ilmanlaatu on hyvää. Muiden viime vuosikymmeninä ongelmallisten epäpuhtauksien kuten hään, rikkidioksidin ja lyijyn pitoisuudet jäävät selvästi raja- ja ohjearvojen alapuolelle. Liikenteen päästöjen vaikutukset ilmanlaatuun ovat korostuneet liikenteen jatkuvan lisääntymisen myötä sekä siksi, että pakokaasut purkautuvat katutasolle suoraan hengitysilmaan. Ilmanlaadun kannalta ongelmallisimpia paikkoja Helsingissä ovat vilkkaiden väylien varret sekä kantakaupungissa vilkasliikenteiset korkeiden rakennusten reunustamat kadut. Näissä ympäristöissä typpidioksidin ja hengitettävien hiukkasten pitoisuudet ylittävät EU:n asettamat raja-arvot.

Kuvio 3.5.2 Helsingin keskustan mittauspisteen ilmanlaatu vuosina 1993–2007

Lähde: Helsingin ympäristötilasto, YTV

Ilman epäpuhtauspitoisuuksille vuonna 2001 annetun asetuksen mukaan kunta on velvollinen laatimaan ja toimenpanemaan ohjelmia tai suunnitelmia, jos asetuksessa annetut raja-arvot ylittyvät. Helsingin kaupunginhallitus hyväksyi 24.9.2007 Varautumissuunnitelman ilman epäpuhtauspitoisuuksien äkilliseen kohoamiseen. Siinä on kuvattu kuinka kaupunki toimii typpidioksidi-, katupöly- ja pienhiukkaspitoisuuksien kohotessa äkillisesti.

Vuoden 2007 aikana valmisteltiin Helsingin ilmansuojelun toimintaohjelmaa, joka koostuu pitkántähtäimen toimista ilman epäpuhtauspitoisuuksien alentamiseksi. Toimintaohjelma on laadittu vuosille 2008–2016 eli kahdelle valtuustokaudelle. Ohjelma sisältää toimenpiteet typpidioksidin (liikenteen päästöt), hengitettävien hiukkasten (katupöly) ja pienhiukkasten (pienpoltto) pitoisuuksien alentamiseksi. Toimenpideohjelma tulee olemaan osa pääkaupunkiseudun ilmansuojeluohjelmaa.

Helsinki-Rotterdam vertaisarvioinnin tulosten perusteella Helsingillä on hyvin kattavasti tietoa ilmanlaadusta ja ilmansuojelun toimintaohjelma on eräs Euroopan parhaista. Haasteena onkin saada ehdotetut toimenpiteet käytäntöön.

Itämeri

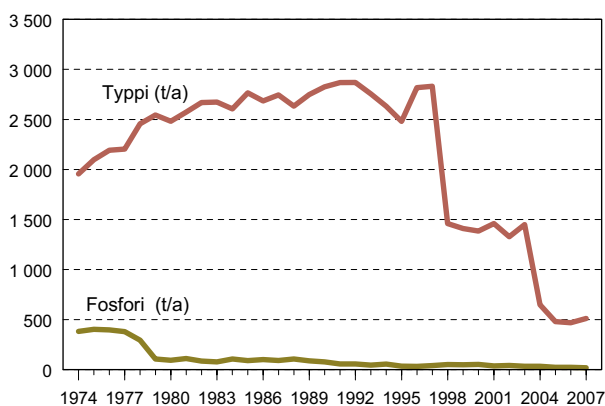
Helsingin Veden Viikinmäen jätevedenpuhdistamolla huolehditaan noin 750 000 pääkaupunkiseudun asukkaan ja teollisuuden jätevesien puhdistamisesta. Viikinmäen jätevedenpuhdistamon vuonna 2004 valmistuneiden uuden puhdistuslinjan ja biologisen jälkisuodatuksen hyödyt ovat tulleet nopeasti esille päästöjen alenemisen myötä. Vesistökuormitusta on pystytty alentamaan kiristyneiden vaatimusten mukaisesti.

Typen- ja fosforinpoiston tehostaminen on Suomenlahden tilan kannalta erityisen tärkeää siksi, että niillä molemmilla on suurin vaikutus merialueen tilaan, mm. leväsiintymiin. Helsingissä jätevedet puhdistetaan biologis-kemiallisella rinnakkaissaostuksella, jossa orgaaninen aines poistetaan biologisesti ja fosforinpoisto hoidetaan kemiallisesti.

Jätevedenpuhdistamoiden aiheuttama kuormitus Helsingin edustan merialueelle on pienentynyt huomattavasti viime vuosikymmeninä. Vantaajoki tuo nykyään noin 60 prosenttia Helsingin edustalle tulevasta ravinnekuormituksesta. Veden fosforipitoisuus talvella on kuitenkin noussut Helsingin edustalla 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Tähän on ollut syynä Suomenlahden yleinen fosforipitoisuuksien kasvaminen ja fosforin vapautuminen pohjasta sisäisen kuormituksen seurauksena. Helsingin lahtialueiden tila on parantunut huomattavasti 1970–1980-luvuilta, jolloin jätevedet laskettiin lahtialueille. Ne ovat kuitenkin edelleen ylitsehuuhtuvia.

Helsingin merialueen veden laatua seurataan säännöllisesti usealta havaintopaikalta. Ympäristökeskuksen ottamien vesinäytteiden tutkimustulosten mukaan uimavesien hygieeninen laatu on viime vuosina ollut pääsääntöisesti hyvä. Kesäaikaan sinilevien ja kasviplanktonin kokonaismäärät ovat kuitenkin kasvaneet fosforipitoisuuksien kasvun ja pintaveden lämpiämisen johdosta. Rehevöityminen on jatkunut, mikä heijastelee Suomenlahden yleistä rehevöitymiskehitystä.

Kuvio 3.5.3. Helsingin jätevedenpuhdistamojen kuormitus mereen 1973–2007

Lähde: Helsingin ympäristötilasto, Helsingin Vesi

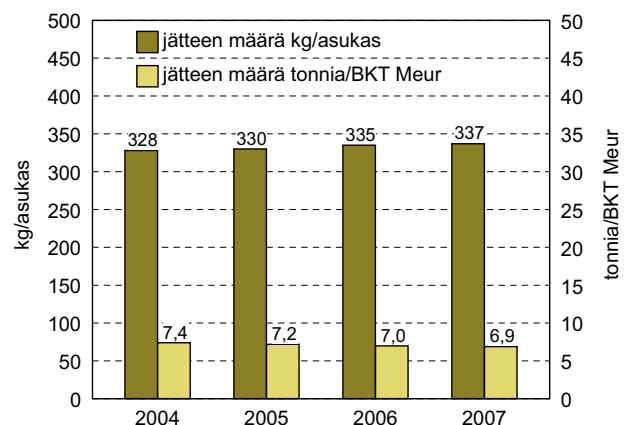
Itämeren tilan parantamiseksi Helsingin ja Turun kaupungit ovat käynnistäneet Itämerihaaste -kampanjan. Yhteisellä sitoumuksella kaupungit päättävät toteuttaa sellaisia toimenpiteitä, joilla Helsingin ja Turun kaupungit voivat vaikuttaa vesien tilaan paikallisesti ja koko Itämeren piirissä. Kaupunkien toimenpiteet koskevat pistekuormitusta, kaupunkien viemäriverkoston kehittämistä, haja-asutusalueen kuormitusta, kaupunkien harjoittamaa maataloutta, laivaliikenteen ja veneilyn jätevesien käsittelyä sekä satamien tekemiä ruoppauksia. Itämerihaaste on saanut hyvän vastaanoton. Haasteeseen on vastannut tähän mennessä myönteisesti 130 tahoa noin 600 haastetuista. Nelisenkymmentä toimijaa on jo laatinut oman toimenpideohjelmansa Itämeren tilan parantamiseksi. Haasteen vastaanottaneiden joukossa on mm. kuntia, kaupunkia, yrityksiä, yhdistyksiä ja viranomaisia. Toimenpiteiden edistymistä seurataan mm. Itämerihaasteen nettisivuilla (www.itamerihaaste.net).

Ilmastonmuutos, kaupunkihydrologian muuttuminen ja kaupunkitulvien yleistymisen edellyttävät uudenlaisia suunnittelu- ja rakentamisperiaatteiden käyttöönottoa hulevesien hallinnassa. Näihin haasteisiin vastaamiseksi valmistui hulevesiasioista vastaavien hallintokuntien yhteistyönä Helsingin kaupungin hulevesistrategia vuonna 2007. Strategian tavoitteena edistää hulevesien hallintaa tarkoituksenmukaisten ja ympäristöön sopivien ratkaisujen käyttöönotolla ja poistaa kaupungin asukkaille hulevesistä aiheutuvia haittoja. Tavoitteena on myös lisätä hulevesien hyötykäyttöä esimerkiksi puistojen ja viheralueiden rakentamisessa.

Jätteet ja hankinnat

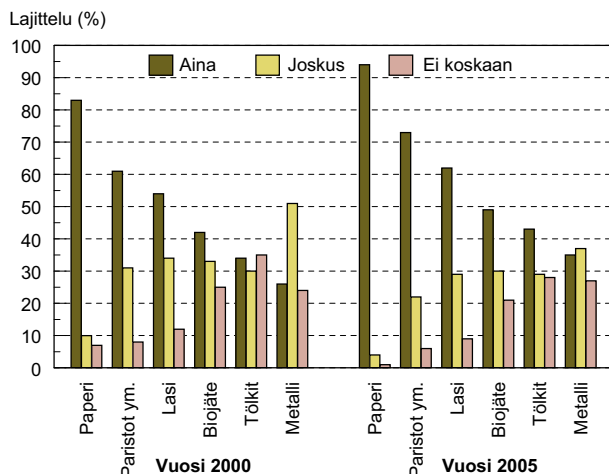
Pääkaupunkiseudun jätehuolto perustuu tällä hetkellä jätteiden lajitteluun niiden syntypaikalla ja hyötykäyttöön kelpaamattomien jätteiden kaatopaikkakäsittelyyn. Joidenkin jätteiden osalta tuottajat eli tuotteiden valmistaja ja maahantuojat huolehtivat jätehuollon järjestämisestä.

Kuvio 3.5.4. YTV-alueella syntyneet kotitalousjätteet 2004–2007

Lähde: Helsingin ympäristötilasto, YTV

Kuvio 3.5.5. Eri jätteiden lajittelu Helsingissä vuosina 2000 ja 2005

Lähde: Helsingiläisten ympäristöasenteet ja ympäristökäyttäytyminen, tietokeskuksen tutkimuksia 5/2005

YTV-alueen yli miljoona asukasta ja 50 000 yritystä tuottavat jätettä yli miljoona tonnia vuosittain - määrästä noin puolet päätyy YTV:n jätteenkäsittelykeskukseen Espoon Ämmässuolle. Kaikesta alueella syntyvästä jätteestä noin 55 prosenttia kierrätetään tai hyötykäytetään.

Ämmässuolla vastaanotettiin vuonna 2007 yhteensä 563 400 tonnia jätettä, mikä on 10 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Eniten kasvua oli hyödynnettävässä rakennusjätteessä, jota vastaanotettiin 143 000 tonnia. YTV-alueella syntyvät jätemäärät ovat kasvaneet viime vuosina myös asukasta kohden tarkasteltuna.

Hyötyjätteiden aluekeräysjärjestelmän uudistamisesta on sovittu YTV:n ja alueen kaupunkien kanssa. Uusia isoja aluekeräyspisteitä on tarkoitus rakentaa pääkaupunkiseudulle 150 kappaletta. Helsingin kaupunki hyväksyi vuonna 2007 keräysastiamallit, mutta rakentamisessa Helsingin vuoro on vasta Espoon ja Vantaan jälkeen.

Kotitalouksien pienille jätekuormille tarkoitettujen Sortti-asemien asiakasmäärä kasvoi vuonna 2007 12 prosenttia edellisvuoteen verrattuna ja kävijämäärän uskotaan edelleen lisääntyvän. Helsingissä asemat sijaitsevat Konalassa ja Kivikossa. Kaupunkilaisten jätteiden lajittelu on viime vuosina edelleen kasvanut.

Tulevaisuudessa materiaalihyötykäyttöön kelpaamaton sekajäte hyödynnetään pääkaupunkiseudulla energiantuotannossa. Sen myötä jätteen hyötykäyttöaste nousee merkittävästi. YTV:n parhaillaan valmisteleman jätevoimalahankkeen toteutuessa laitos tuottaa lajitellusta sekajätteestä energiaa eli lämpöä, sähköä tai höyryä. Jätevoimalahankkeen ympäristövaikutusten arviointi päättyi helmikuussa 2008.

Kaupunki voi merkittävästi vaikuttaa syntyvien jätteiden määrään ja toimintansa ekotehokkuuteen omien hankintojensa välityksellä. Yhteishankintoja tekevät virastot ja laitokset ovat jo kauan asettaneet ympäristökriteerejä monil-

le hankinnoille, esimerkiksi bussiliikenteen hankinnoille, autohankinnoille, pesu- ja puhdistusaineiden hankinnoille sekä toimistolaitteiden hankinnoille. Kaikissa tuoteryhmissä ympäristöasioita ei kuitenkaan ole systemaattisesti huomioitu. Hankintakeskuksen kilpailuttamien sopimustuotteiden valikoimissa oli vuonna 2007 ympäristömerkittyjä (Pohjoismaiden ympäristömerkki tai Bra Miljöval-merkki) sopimustuotteita yhteensä noin 150.

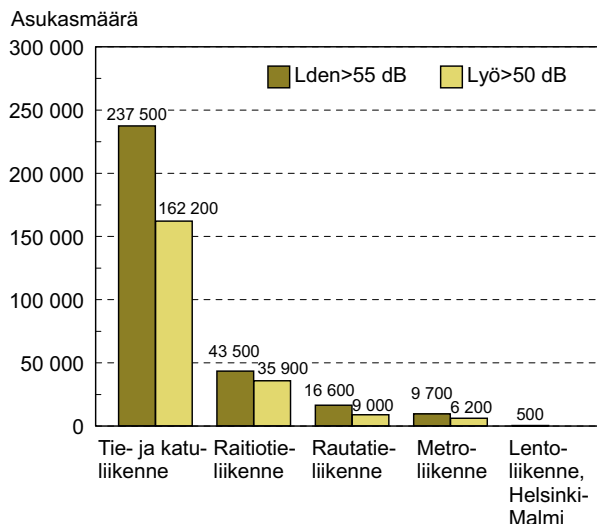
Hankintakeskus toteuttaa parhaillaan projektia, jossa selvitetään kestävän kehityksen periaatteiden ja niitä tukevien käytäntöjen huomioon ottamista kaupungin yhteishankinnoissa. Projektissa tuotetaan pohjaselvitys, jossa tarkastellaan toimialoitteita tai hankinta-alueittain, miten ekologisesti ja sosiaalisesti kestävän kehityksen asiat voidaan huomioida kilpailutuksessa ja hankinnassa.

Melu

Merkittävin meluhaittojen aiheuttaja Helsingissä on tie- ja katuliikenne, jonka vuorokausimelutason (Lden) yli 55 dB meluvyöhykkeillä asuu 237 500 kaupunkilaista. Alle 55 dB melutasoja pidetään yleisesti hyväksyttynä melutasoina jokapäiväisessä elinympäristössämme. Raideliikenteen melun vastaavilla vyöhykkeillä asukkaita on 69 800 (koko raideliikenne), 16 600 (vain rautatiet), 9 700 (metro) ja 43 500 (vain raitiotiet). Helsinki-Malmin lentoaseman meluvyöhykkeillä asuu 500 henkeä. Helsinki-Vantaan lentomeluvyöhykkeet (Lden yli 55 dB) eivät ulotu Helsingin alueelle.

Meluhaittoja pyritään estämään melupäästöä vähentämällä, estämällä melun leviämistä ja suojaamalla melulle herkkiä kohteita. Tie- ja katuliikenteen melulle altistuvien asukkaiden määrän on arvioitu kasvavan vuoteen 2020 mennessä

Kuvio 3.5.6. Eri liikennemuotojen vuorokausimelutason (Lden > 55 dB) ja yömelutason (Lyö > 50 dB) meluvyöhykkeillä asuvien helsinkiläisten määrät.

Lähde: Helsingin kaupungin meluselvitys 2007

noin 27 prosentilla, jos uusia meluesteitä tai muita meluntorjuntahankkeita ei toteuteta. Pääsyyinä kasvuun ovat lisääntyvät liikennemäärät ja melualueiden laajeneminen sekä rakentaminen melualueille. Liikenteen ohella melua aiheuttavat mm. satamat, tehtaat ja laitokset sekä rakennustyöt ja yleisötapahtumat.

Helsingin alueelle sijoitettavia maanteiden meluntorjuntakohteita ei ole toteutettu pääkaupunkiseudun pääteiden meluntorjuntaohjelman 2005–2025 ja meluntorjunnan teemapaketin mukaisesti, koska Tiehallinnolla ei ole ollut rahoitusta hankkeisiin. Maanteiden meluesteitä on toteutettu yleensä vain muun tienparannuksen yhteydessä.

Helsingin ja Rotterdamin välisen ympäristöjohtamisen vertaisarvion mukaan melun terveysvaikutuksia ja niiden aiheuttamia kustannuksia ei Helsingissä ole riittävästi arvioitu. Meluasioita ei arvion mukaan myöskään ole riittävästi huomioitu kaupungin uusien asuinalueiden suunnittelussa.

Ympäristöjohtaminen

Kaupungin ympäristöpoliittisten linjausten mukaan tavoitteena on, että ympäristöasioiden hallinta sisällytetään osaksi koko kaupunginhallinnon johtamista. Viime vuosina keskeisiä ympäristöjohtamisen välineitä ovat olleet kestävä kehityksen toimintaohjelma, ympäristöpolitiikka, Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelma HEKO, talousarvioon asetetut ympäristötavoitteet, ympäristöraportointi, sekä virastojen ja laitosten omat ympäristöjärjestelmät ja -ohjelmat.

Viime aikoina kaupunki on laatinut tai laatimassa useita ympäristönsuojelun toteuttamista ohjaavia ns. sektori-ohjelmia tai –strategioita: ilmastostrategia (YTV), energiapolitiittiset linjaukset, energiatehokkuussopimus, ekorakentamisen ohjelma, ilmansuojelun toimintaohjelma, meluntorjunnan toimintasuunnitelma, luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma, pienvesiohjelma ja hulevesistrategia. Kun HEKO-ohjelmakausi päättyi vuonna 2008, korostui ympäristöjohtamisessa näiden sektori-ohjelmien toteuttaminen ja hallintokuntien oman ympäristöjohtamisen edistäminen.

ISO 14001 -standardin mukaisen ympäristöjärjestelmän sertifikaatin on saanut viisi kaupungin eri liikelaitosten yksikköä. Standardin mukaisia järjestelmiä on rakennettu useille muille yksiköille, joissa sertifiointia ei kuitenkaan ole pidetty tarpeellisena. Muutama kaupungin yksikkö on saanut WWF:n ylläpitämän toimistokiinteistöille suunnatun Green Office -ympäristöjärjestelmän sertifikaatin.

Keveämpää ympäristöjohtamista on toteutettu lisäksi monissa kaupungin virastoissa. Oman ympäristö- tai kestävä

kehityksen ohjelmansa on laatinut viisi virastoa, ja yhtä monessa ympäristöohjelma on paraikaa tekeillä. Muutama virasto tai yksikkö on lisäksi ottanut ympäristöasiat osaksi tulospalkkiojärjestelmäänsä, mutta kaikissa virastoissa systemaattista ympäristöjohtamista ei vielä ole saatu käynnistettyä.

Kaupunki on luonut ekotukitoiminnan ja ekotukihenkilöverkoston edistämään henkilöstön ympäristövastuullisuutta ja tukemaan virastojen ympäristöjohtamista. Tavoitteena on nimetä jokaiseen työyksikköön ekotukihenkilö käytännön ympäristötyön tueksi ja innostajaksi. Nimettyjä ekotukihenkilöitä on tällä hetkellä lähes 400. Eri hallintokuntien yhteistyönä toteutettuihin ekotukikoulutuksiin on osallistunut kaikkiaan jo 365 henkilöä.

Ekotukitoiminnasta tehdyn arvioinnin perusteella ekotukitoiminta on osoittautunut toimintamuodoksi, jolla pystytään parantamaan kaupungin eri organisaatioiden ympäristövastuullisuutta ja henkilöstön ympäristötietoisuutta sekä luomaan sen kautta uusia ympäristövastuullisia tekoja tuottavaa toimintakulttuuria kaupungin virastoihin. Ekotukitoiminta auttaa myös viraston ympäristöjohtamista tuomalla ympäristökysymysten suunnitteluun näkemyksiä käytännön työn tarpeista ja mahdollisuuksista.

Vuosina 2007–2008 tehtiin ulkoinen arvio kaupungin ympäristöjohtamisen rakenteesta ja vaikuttavuudesta. Sen mukaan kehittämiskohteita ovat mm. ympäristöjohtamisen integroiminen kaupungin strategioihin, ympäristöjohtamisen ohjausvälineiden lukumäärän vähentäminen ja kannustimien käytön lisääminen esimerkiksi kytkemällä ympäristöasiat mukaan kaupungin tulospalkkiojärjestelmään.

Ympäristöjohtamisen arvion toisena osana tehtiin Helsingin ja Rotterdamin kaupunkien välinen vertaisarvio, johon liittyvä Helsingin arvio tehtiin loppuvuodesta 2008. Arvioinnissa haastateltiin noin 50 kaupungin työntekijää tai luottamushenkilöä sekä järjestettiin kaksi sidosryhmille suunnattua työpajaa.

Arvioinnin mukaan Helsingin ympäristöjohtamisen yksi hyvä esimerkki on Itämerihaaste – kampanja. Keskeisenä haasteena nähtiin uusien hallinta- ja johtamismallien kehittäminen entistä haasteellisempien ongelmien, kuten ilmastonmuutoksen, ratkaisemiseksi. Parannettavaa nähtiin myös kaupungin virastojen vuorovaikutuksessa asukkaiden ja yritysten kanssa. Monissa ympäristöjohtamisen osa-alueissa toteutetut pilottiprojektit ovat hyvä alku, mutta niiden kautta tulisi päästä uusiin pysyviin ratkaisuihin ja käytäntöihin. Ympäristöjohtamisen vaikuttavuutta parantaisivat myös uudenlaiset kumppanuudet ulkopuolisten tahojen kanssa.

Taulukkoluetelo

Taulukko 1.2.1. Ikävakioitu kuolleisuusindeksi, koko maa = 100	23
Taulukko 1.2.2. Ikävakioitu sairastavuusindeksi, koko maa = 100	24
Taulukko 1.2.3. Helsingiläisten kansantaudit 2000–2007, Ikävakioitu indeksi, koko maa = 100	24
Taulukko 1.2.4. Ostetuista lääkkeistä korvauksia saaneet lääkkeiden pääryhmän mukaan Helsingissä	25
Taulukko 1.2.5. Helsingin perusterveydenhuollon palvelujen käynnit asiakasta kohden vuodessa	26
Taulukko 1.2.6. Yksityisellä hammaslääkärillä käyneet, osuus % ikäryhmästä	27
Taulukko 1.2.7. Avoterveydenhuollon kokonaiskäyttö Helsingissä 1997–2008, %	28
Taulukko 1.2.8. Terveyspalvelujen käyttö Helsingissä	28
Taulukko 1.2.9. Kunnan terveyspalvelujen järjestäminen	28
Taulukko 1.2.10. Perheneuvolan asiakkaat Helsingissä 2001–2007	29
Taulukko 1.2.11. Lastensuojelun piirissä olleet lapset ja nuoret 2000–2007	30
Taulukko 1.2.12. Lastensuojelun tarvetta aiheuttavat tekijät	30
Taulukko 1.2.13. 75 vuotta täyttäneiden asumismuoto Helsingissä ja koko maassa sekä ikäihmisten palveluja koskeva Sosiaali- ja terveysministeriön laatusuositus.....	32
Taulukko 1.2.14. Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä.....	33
Taulukko 1.3.1. Työikäisen väestön (15–64-v.) koulutustaso iän mukaan, 2006.....	34
Taulukko 1.3.2. Työikäisen väestön (15–64-v.) koulutustaso (osuutena kaikista), 2006	34
Taulukko 1.3.3. Opiskelijat eri koulutuksissa Helsingissä	35
Taulukko 1.3.4. Peruskouluikäiset, 7–15-vuotiaat, äidinkielen mukaan Helsingissä.....	35
Taulukko 1.3.5. Erityisopetuksen oppilaat Helsingin peruskouluissa	36
Taulukko 1.3.6. Lukiokoulutuksen opiskelijat äidinkielen mukaan Helsingissä, 2006	36
Taulukko 1.7.1. Äänestysviikauden alueelliset erot (Helsingin alueet)	54
Taulukko 1.7.2. Naisten ja miesten väliset erot äänestysaktiivisuudessa.....	54
Taulukko 1.8.1. Helsingiläisten mielipiteitä ja niiden muutoksia vuosina 2004 ja 2006	58
Taulukko 1.8.2. Yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen tyytyväiset Helsingissä 1983–2008	59
Taulukko 1.8.3. Kunnan talousasioiden hoito Helsingissä 2001–2008	59
Taulukko 1.8.4. Tyytyväisyys kunnallisiin hammaslääkäripalveluihin Helsingissä 2001–2008	60
Taulukko 1.8.5. Terveyspalveluiden käyttö ja tyytyväisyys niihin Helsingissä 2008.....	60
Taulukko 1.8.6. Kuntalaisten vaikuttamisen mahdollisuudet Helsingissä 2008 ja 2005	61
Taulukko 2.2.1. Vieraskielinen helsinkiläinen työvoima vuoden lopussa 2001–2006.....	72
Taulukko 2.3.1 Tutkimus- ja kehittämismenojen osuus alueen bruttokansantuotteesta, 10 johtavaa aluetta	79
Taulukko 2.3.2. Myönnetty patentit, alueellinen indeksi, 10 johtavaa aluetta.....	79
Taulukko 3.1.1. Väestömäärän, taajama-alueiden ja taajamien väestökehitys Helsingin seudun kunnissa 1980–2005.....	80
Taulukko 3.2.1. Asumista kuvaavia tunnuslukuja Helsingistä vuosilta 2000 ja 2007	85
Taulukko 3.2.2. Asuntokanta huoneistotyyppin mukaan Helsingissä ja vertailualueilla vuonna 2007	85
Taulukko 3.2.3. Asuntokanta hallintaperusteen mukaan Helsingissä ja vertailualueilla vuonna 2007	88
Taulukko 3.4.1. Liikennemäärä vuorokautta kohti	99
Taulukko 3.4.2. Vanhan poikittaisliikenteen laskentalinjojen syksyn arkivuorokauden kulkutapa	103
Taulukko 3.4.3. Uuden poikittaisliikenteen laskentalinjojen syksyn arkivuorokauden kulkutapa.....	103

Kuvioluettelo

Kuvio 1.1.1. Helsingin nettomuutto suunnan mukaan vuosina 1980–2007	17
Kuvio 1.1.2. 0–6-vuotiaiden määrä 1.1.2000–2009 sekä ennuste 2009–2013	17
Kuvio 1.1.3. 7–15-vuotiaiden määrä 1.1.2000–2009 sekä ennuste 2009–2013	18
Kuvio 1.1.4. Työikäisten määrän muutos Helsingin seudulla 1980–2007 sekä ennuste 2008–2030	18
Kuvio 1.1.5. Yli 65-vuotiaat 1.1.1980–2006 ja ennuste 2007–2025	18
Kuvio 1.1.6. Vanhushuoltosuhte 1980–2008 ja ennuste 2009–2025 (yli 65-vuotiaat/15–64-vuotiaat)	19
Kuvio 1.1.7. Ulkomaalaistaustaiset ja vieraskieliset Helsingissä 1.1.1985–2009	19
Kuvio 1.1.8. Muut kuin suomenkieliset Helsingissä 1.1.1996–2006	20
Kuvio 1.1.9. Asuntokunta- ja perherakenne Helsingissä vuonna 2008	21
Kuvio 1.1.10. Yksinhuoltajaperheiden ja yksinhuoltajaperheissä asuvien alle 18-vuotiaiden lasten osuus kaikista lapsista vuonna 2008	21
Kuvio 1.2.1. Vastasyntyneen elinajanodote sukupuolen mukaan Helsingissä 1981–2007	22
Kuvio 1.2.2. Kuolleisuus sukupuolen mukaan ikäryhmittäin 2000–2007	22
Kuvio 1.2.3. Helsingiläisten yleisimmät kuolinsyyt 2000–2006	23
Kuvio 1.2.4. 16–64-vuotiaiden miesten kuolinsyyt 100 000 asukasta kohti 2000–2006	23
Kuvio 1.2.5. 16–64-vuotiaiden naisten kuolinsyyt 100 000 asukasta kohti 2000–2006	23
Kuvio 1.2.6. Työkyvyttömyyseläkkeen saajat iän mukaan 2000–2007	24
Kuvio 1.2.7. Työkyvyttömyyseläkkeen saajat sairauden mukaan 2000–2007	24
Kuvio 1.2.8. Yleisimmät perusteet erityiskorvattaviin lääkkeisiin, muutos 2000–2007 (vuosi 2000=100)	25
Kuvio 1.2.9. Eniten kasvaneet perusteet erityiskorvattaviin lääkkeisiin ikäryhmittäin, muutos 2000–2007 (vuosi 2000=100)	25
Kuvio 1.2.10. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palveluita käyttäneet 2003–2006, osuus ikäryhmästä	26
Kuvio 1.2.11. Erikoissairaanhoidon laitoshoidon palveluita käyttäneet 2003–2007, osuus ikäryhmästä	26
Kuvio 1.2.12. Hammashuollon asiakkaat terveyskeskuksissa 2000–2007	27
Kuvio 1.2.13. Yksityistä yleislääkäriä käyttäneet henkilöt, osuus ikäryhmästä	27
Kuvio 1.2.14. Kunnalliseen päivähoittoon osallistuvien 1–6-vuotiaiden osuus ikäluokasta sekä ikävakioitu osuus 31.12. vuosina 2000–2007	29
Kuvio 1.2.15. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, osuutena vastaavanikäisestä väestöstä	30
Kuvio 1.2.16. Toimeentulotukea saaneet henkilöt, % asukkaista	30
Kuvio 1.2.17. Toimeentulotuen saajat kuukausittain (3 kk liukuva keskiarvo)	31
Kuvio 1.2.18. Kuukauden aikana alkaneet asiakassuhteet (3 kk liukuva keskiarvo)	31
Kuvio 1.2.19. Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet perhetyypin mukaan 2000 ja 2007	31
Kuvio 1.2.20. Toimeentulotuen saajat ikäryhmittäin, % saajista	31
Kuvio 1.2.21. Kotitaloudet toimeentulon keston mukaan %	32
Kuvio 1.2.22. Yleisen asumistuen ja eläkkeen saajan asumistuen saajat Helsingissä ja koko maassa, % asuntokunnista	32
Kuvio 1.2.23. Omaishoidon tukea saavien osuus 75 vuotta täyttäneistä	33
Kuvio 1.3.1. Tutkinnon suorittaneet 15 vuotta täyttäneet Helsingissä	34
Kuvio 1.3.2. Pelkästään perusasteen tai yleissivistävänä koulutuksen suorittaneet ikäluokastaan, 2006	34
Kuvio 1.3.3. Vieraskielisen väestön koulutustaso ikäryhmittäin Helsingissä, 2006	35
Kuvio 1.3.4. Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten kouluoloja kuvaavat indikaattorit Helsingissä	36
Kuvio 1.3.5. Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaiden kouluoloja kuvaavat indikaattorit Helsingissä	37

Kuvio 1.4.1. Kotitalouksien tulokehitys ja pienituloisuusraja 1995–2006. Käytettävissä olevat rahatulo kulutusyksikköä kohti	38
Kuvio 1.4.2. Asuntokuntien valtionveronalaiset tulot henkeä kohti perhetyypin mukaan 2006	38
Kuvio 1.4.3. Keskimääräiset valtionveronalaiset tulot tulonsaajaa kohti ikäryhmittäin 2006.....	38
Kuvio 1.4.4. Pienituloisten osuus alueen koko väestöstä 1995–2006.....	39
Kuvio 1.4.5. Tuloerojen kehitys 1995–2006. Käytettävissä olevine rahatulojen Gini-kerroin	39
Kuvio 1.5.1. Valtionveron alaiset keskitulot korkeimman ja matalimman tulotason osa-alueilla 2003 ja 2006 ..	45
Kuvio 1.5.2. Kunnallisveronalaisen tulon muutos 2003 ja 2006 sekä tulotason keskihajonta 1993–2006.....	45
Kuvio 1.5.3. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus korkeimman ja matalimman tason osa-alueilla 2003 ja 2008 (vuoden alun tilanne)	46
Kuvio 1.5.4 Korkean asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden muutos osa-alueittain 2003 ja 2008, sekä keskihajonta ja variaatiokerroin 2000–2008	46
Kuvio 1.5.5. Toimeentulotukea saaneiden osuus korkeimman ja matalimman tason osa-alueilla 2003 ja 2007.....	47
Kuvio 1.5.6. Toimeentulotuen käytön muutos osa-alueittain 2003 ja 2007 sekä tulotason keskihajonta 1995–2007.....	47
Kuvio 1.5.7 Työttömyysaste korkeimman ja matalimman tason osa-alueilla 2003 ja 2007	48
Kuvio 1.5.8. Työttömyysasteen muutos osa-alueittain 2003 ja 2007 sekä työttömyysasteen keskihajonta 1993–2007	48
Kuvio 1.6.1. Helsingin ja koko maan verotulot 1988–2008 euroa/asukas (1988=100, 2007 rahanarvo)	49
Kuvio 1.6.2. Helsingin vuosikate milj. e 1988–2008 (2007 raha)	49
Kuvio 1.6.3. Helsingin investointien tulorahoitusprosentti 1988–2008	49
Kuvio 1.6.4. Helsingin lainat milj. e 1988–2008 (2007 raha).....	50
Kuvio 1.7.1. Helsingin suunnittelun ja päätöksenteon seuraamisen yleisimmät kanavat (n=403)	51
Kuvio 1.7.2. Tiedon saanti Helsingin suunnittelusta ja päätöksenteosta (n=404)	52
Kuvio 1.7.3. ”Kunnassani asioiden valmistelua ja päätöksentekoa on helppo seurata” (%)	52
Kuvio 1.7.4. Asenneväittämät (n=404).....	52
Kuvio 1.7.5. Millaisia osallistumisen mahdollisuuksia pitäisi Helsingissä lisätä, (n=404)	53
Kuvio 1.7.6. Osallistumisen tarpeet, (n=403)	53
Kuvio 1.7.7. Äänestysprosentti kunnallisvaaleissa 1964–2008 Helsingissä ja koko maassa.....	54
Kuvio 1.7.8. Äänestysaktiivisuus Helsingissä vuosien 1987, 1999, 2003 ja 2007 eduskuntavaaleissa iän mukaan	55
Kuvio 1.8.1. Kulttuuritilat ja palvelut 2006, tyytyväisten osuus	56
Kuvio 1.8.2. Koulutuspalvelut 2006, tyytyväisten osuus	56
Kuvio 1.8.3. Lääkäreiden antamat terveyspalvelut 2006, tyytyväisten osuus	57
Kuvio 1.8.4. Julkiset palvelut toimivat tehokkaasti 2006, tyytyväisten osuus.....	57
Kuvio 1.8.5. Viheralueiden laatu ja riittävyys 2006, tyytyväisten osuus	57
Kuvio 1.8.6. Yhtyy ainakin osittain väittämään: kaupungista on helppo löytää hyvä asunto kohtuuhintaan 2006	58
Kuvio 1.8.7. Suurimmat positiiviset muutokset palvelujen arvioinneissa Helsingissä 2005 ja 2008, asiat erittäin hyvin tai hyvin	60
Kuvio 1.8.8. Suurimmat huononnuksat palvelujen arvioinneissa Helsingissä 2005 ja 2008, asiat huonosti tai erittäin huonosti	60
Kuvio 1.8.9. Suppean asuinkuntaindeksin (13 asiaa) kehitys Helsingissä, Espoossa ja Tampereella 1983–2008.....	61
Kuvio 1.8.10. Palveluita, joita vastaaja itse tai joku hänen perheenjäsenensä oli käyttänyt 12 kuukauden aikana/vuoden 2008 kysely.....	61

Kuvio 1.8.11. Väkivaltaa tai väkivallan uhkaa 12 kuukauden aikana kokeneiden osuudet viidessätoista suurimmassa kaupungissa (Helsinki pois lukien) ja Helsingissä vuosina 2003 ja 2006 (%)	62
Kuvio 1.8.12. Joukkoliikenteen koettu turvallisuus iltaisina vuosina 2003 ja 2006 (osuudet laskettu vastaajista, jotka käyttävät joukkoliikennettä iltaisina).....	63
Kuvio 2.1.1. Tuotannon jalostusarvo muutos 2002–2006, % keskimäärin vuodessa	64
Kuvio 2.1.2. Suurimpien seutukuntien bruttokansantuote asukasta kohden, euroa vuoden 2000 hinnoin	66
Kuvio 2.1.3. Kansantuotteen vuosikasvu 2000–2006, suurimmat seutukunnat	66
Kuvio 2.1.4. Tuotannon kasvuprosentti 2007–2008, ennakkotieto	67
Kuvio 2.1.5. Bruttoinvestoinnit asukasta kohden suurimmissa seutukunnissa, euroa	67
Kuvio 2.2.1. Työpaikat Helsingissä 1991–2006 ja 2003–2008	68
Kuvio 2.2.2. Työpaikat Helsingissä, Helsingin seudulla ja koko maassa, liukuva vuosikeskiarvo.....	68
Kuvio 2.2.3. Työpaikat päätoimialoittain Helsingissä 2007	69
Kuvio 2.2.4. Työpaikkamäärän muutos toimialoittain Helsingissä 2006 ja 2007	69
Kuvio 2.2.5. Helsingin elinkeinotoiminnan vahvimmat erikoistumisalat 2007	69
Kuvio 2.2.6. Työllisyysaste vuosina 2000–2008/III Helsingissä, pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudulla ja koko maassa	70
Kuvio 2.2.7. Työttömien määrän muutos (%) edellisen vuoden vastaavasta kuukaudesta Helsingissä 2004–2008/9	71
Kuvio 2.2.8. Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat kuun lopussa Helsingin työvoimatoimistossa kuukausittain 2004–2008/9	72
Kuvio 2.2.9. Ulkomaalaistaustaisen työllisen työvoiman jakautuminen toimialoittain vuodenvaihteessa 2005/2006.....	72
Kuvio 2.2.10. Demografinen työvoimapula alueittain 1976–2025	73
Kuvio 2.2.11. 15–64-vuotiaiden työllisten nettomuutto Helsingissä ja Helsingin seudulla koulutusasteen mukaan 2005.....	74
Kuvio 2.2.12. Pendelöinti Helsingissä ja Helsingin seudulla 1995–2007	75
Kuvio 2.2.13. Työpaikkaomavaraisuus eri alueilla 1995–2007	75
Kuvio 2.2.14. Alueella asuvien työllisten osuus alueen työpaikoista 1995–2007.....	76
Kuvio 2.2.16. Työpaikkaomavaraisuus toimialan mukaan Helsingissä 2001–2005	76
Kuvio 2.2.15. Alueellinen pendelöinti vuonna 2007.....	76
Kuvio 2.2.17. Työvoimapoistuma ja nuorisoiäläluokan työvoimatuotos Helsingin seudulla 2001–2015	78
Kuvio 3.1.1. Väestön jakautuminen eri väestötiheysluokkiin Helsingin seudun YKR-taajamissa vuosina 1980 ja 2005 sekä tänä aikana syntyneissä uusissa taajamaruuduissa	80
Kuvio 3.1.2. Väestönkasvun ja taajama-alueen kasvun suhde Helsingin seudulla vuosina 1980–2005	81
Kuvio 3.1.3. Helsingin seudun väestön jakautuminen eri tiheydellä asuttuihin ruutualueisiin (250 m x 250 m) vuosina 1980 ja 2007	82
Kuvio 3.1.4. Helsingin seudulla asuvan väestön jakautuminen erityyppisille asuinalueille Helsingin seudulla vuosina 1980 ja 2005	82
Kuvio 3.1.5. Asukkaiden ja työpaikkojen määrät vuonna 2006 sekä yleiskaavavarannot (kem ²) eri etäisyysvyöhykkeillä Helsingin ydinkeskustasta.....	84
Kuvio 3.2.1. Asumisväljyys asuntokuntakoon mukaan 31.12.2007	86
Kuvio 3.2.2. Asuntokanta hallintaperusteen mukaan Helsingissä 1990–2007	86
Kuvio 3.2.3. Asuntojen hinnat Helsingissä ja vertailualueilla vuosineljänneksittäin 2000–2008, III neljännes...	89
Kuvio 3.2.4. Asuntojen hintaindeksi 1983=100	89
Kuvio 3.2.5. Asuntojen kuukausivuokrat Helsingissä ja vertailualueilla 2008, III neljännes	89
Kuvio 3.3.1. Valmistuneet asunnot Helsingissä ja vertailualueilla 2000–2007	91
Kuvio 3.3.2. Asuntotuotannon hallintaperuste 2000–2008.....	91
Kuvio 3.3.3. Asuntotuotannon talotyyppi 2000–2007.....	92

Kuvio 3.3.4. Talonrakennustöiden aloitukset Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla 2000–2007	92
Kuvio 3.3.5. Väestörakenne uudella asuntoalueella kiinteistötyypeittäin 10–15 vuotta valmistumisen jälkeen, asukkaita/10 000 asunto-m ²	93
Kuvio 3.3.6. Väestörakenne uusilla asuntoalueilla / uusissa asunnoissa vuonna 2008 (asunnot rakennettu 2000–2008).....	93
Kuvio 3.3.7. Keskitulojen kehitys 1993–2006 asunkuntaa ja kulutusyksikköä kohden; kaikki uudet alueet	94
Kuvio 3.3.8. Kulutusyksikköjä asuntokuntaa kohden Helsingissä ja sen uusilla asuinalueilla 1993–2006	94
Kuvio 3.3.9. Asuntokuntien määrän muutokset uusilla alueilla	95
Kuvio 3.3.10. Kunnallisveron alaisten tulojen keskiarvo vanhemmilla uustuotantoalueilla, Tulot asuntokuntaa kohti	96
Kuvio 3.3.11. Kunnallisveron alaisten tulojen keskiarvo uudemmilla alueilla.....	96
Kuvio 3.3.12. Asuntokuntien ja kunnallisveron alaisten tulojen keskiarvo alueryhmittäin	97
Kuvio 3.3.13. Helsingin uusien asuinalueiden tulojakauma 1993, 1998, 2003 ja 2006, koko kaupunki = 100 ..	98
Kuvio 3.4.1. Helsingissä rekisteröidyt autot ja henkilöautotiheys (rekisteröityjä henkilöautoja/1 000 asukasta).....	99
Kuvio 3.4.2. Liikenteen muutokset edelliseen vuoteen verrattuna.....	99
Kuvio 3.4.3. Liikenteen kehitys laskentalinjoittain	100
Kuvio 3.4.4. Liikennemäärän muutos edelliseen vuoteen verrattuna niemen ja kaupungin rajoilla	100
Kuvio 3.4.5. Poikittaisliikenteen kehitys	101
Kuvio 3.4.6. Konepisteiden pyöräilijät kesä-elokuussa	101
Kuvio 3.4.7. Niemen ja kantakaupungin rajan ylittäneet pyöräilijät arkivuorokautena kesäkuussa.....	101
Kuvio 3.4.8. Henkilöliikenteen kulkutapa ja joukkoliikenteen osuus niemen rajalla.....	102
Kuvio 3.3.1. Helsingin kulutusta vastaavat kasvihuonekaasupäästöt 1990–2007 sekä Helsingin päästötavoitteet vuosille 2010 ja 2020. Hiilidioksidiekvivalentti, tonni, CO ₂ ekv	104
Kuvio 3.5.2 Helsingin keskustan mittauspisteen ilmanlaatu vuosina 1993–2007	105
Kuvio 3.5.3. Helsingin jätevedenpuhdistamojen kuormitus mereen 1973–2007	106
Kuvio 3.5.4. YTV-alueella syntyneet kotitalousjätteet 2004–2007	106
Kuvio 3.5.5. Eri jätteiden lajittelu Helsingissä vuosina 2000 ja 2005	107
Kuvio 3.5.6. Eri liikennemuotojen vuorokausimelutason (L _{den} > 55 dB) ja yömelutason (L _{yö} > 50 dB) meluvyöhykkeillä asuvien helsinkiläisten määrät.....	107

Karttaluettelo

Kartta 1.1.1. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus suhteessa pääkaupunkiseudun keskiarvoon 1.1.2008 kahtena ryhmänä - EU-/OECD-maataustaiset sekä muut maaryhmät	20
Kartta 1.5.1. Ennustettu väkiluvunmuutos peruspiireittäin 1.1.2008–2013	41
Kartta 1.5.2. 0–6-vuotiaiden osuus väestöstä pienalueittain 1.1.2008.....	42
Kartta 1.5.3. 0–6-vuotiaat: Ennustettu väkiluvunmuutos peruspiireittäin 1.1.2008–2013	42
Kartta 1.5.4. 7–15-vuotiaiden osuus väestöstä pienalueittain 1.1.2008	43
Kartta 1.5.5. 7–15-vuotiaat: Ennustettu väkiluvunmuutos peruspiireittäin 1.1.2008–2013.....	43
Kartta 1.5.6. Yli 75-vuotiaiden osuus väestöstä pienalueittain 1.1.2008	44
Kartta 1.5.7. 75 vuotta täyttäneet ja vanhemmat: Ennustettu väkiluvunmuutos peruspiireittäin 1.1.2008–2013	44
Kartta 1.7.1. Äänestysprosentti vuoden 2008 kunnallisvaaleissa	55
Kartta 1.8.1. Koettu turvallisuus iltaisin omalla asuinalueella vuosina 2003 ja 2006 peruspiireittäin: molempina ajankohtina kymmenen turvallisimman ja kymmenen turvattomimman joukkoon kuuluneet alueet.....	62
Kartta 2.1.1. Tuotannon jalostusarvon ennakoitu muutos eurooppalaisilla metropolialueilla 2007–2012	65
Kartta 3.1.1. Helsingin seutu ja seudun taajaan rakennettu alue vuosina 1980 ja 2005	81
Kartta 3.1.2. Työpaikkatiheys pääkaupunkiseudulla vuonna 2005 sekä työpaikkamäärän kehitys eräissä pääkaupunkiseudun työpaikkakeskittymissä.	83
Kartta 3.2.1. Vuokra-asuntojen määrä alueittain Helsingissä vuonna 2007	86
Kartta 3.2.2. Helsingin kaupungin omistamien vuokra-asuntojen osuus alueen asuntokannasta.....	88
Kartta 3.3.1. Asuntotuotanto Helsingissä 2000–2008.....	92

Lisätietoja kirjoittajilta

1. Hyvinvointi ja palvelut

1.1. Väestö	Pekka Vuori
1.2. Hyvinvointi ja hyvinvointipalvelut Helsinkiäisten terveyden tila ja terveystalveluiden käyttö Sotiaalipalveluiden tarve eri elinvaiheissa	Sini Askelo Elise Haapamäki
1.3. Koulutus	Elina Vismanen
1.4. Helsinkiäisten tulokehitys ja tuloerot	Leila Lankinen
1.5. Asuinalueiden demografinen ja sosiaalinen kehitys Asuinalueiden demografinen kehitys Asuinalueiden sosiaalinen kehitys	Pekka Vuori Markku Lankinen
1.6. Helsinki ja talouden kaksi notkahdusta	Heikki Helin
1.7. Osallistuminen ja kuntademokratia Asukkaiden osallistuminen Helsingissä Äänestysaktiivisuus	Pia Bäcklund Markku Lankinen
1.8. Kaupunkilaisten kokemuksi ja mielipiteitä kotikaupungistaan Helsinki Euroopan pääkaupunkien joukossa Kuntapalvelut ja tyytyväisyys Helsingin rikollisuus- ja turvallisuustilanteesta	Leila Lankinen Vesa Keskinen Martti Tuominen

2. Elinkeinot ja kilpailukyky

2.1. Aluetalouden kehitys Kansainvälinen vertailu tuotannon kehityksestä Helsingin seudun asema kansantaloudessa	Juha Suokas Ilkka Susiluoto
2.2. Elinkeinot ja työmarkkinat Työpaikat ja elinkeinot Työvoima ja avoimet työpaikat Työvoiman saanti ja tarve	Juha Suokas Minna Salorinne Seppo Montén
2.3. Innovatiivisuus	Juha Suokas

3. Kaupunkirakenne, asuminen ja ympäristö

3.1. Kaupunkirakenne	Ari Jaakola
3.2. Asuminen	Maija Vihavainen
3.3. Asuntotuotanto ja alueiden viimeaikainen kehitys Asunnontuotannon 2000-luvun piirteitä Uusien asuntoalueiden väestörakenne Uusien asuinalueiden asuntokunta- ja tulokehitys	Maija Vihavainen Pekka Vuori Markku Lankinen
3.4. Liikenne	Irene Lilleberg ja Tuija Hellman (Kaupunkisuunnitteluvirasto)
3.5. Ympäristö	Markus Lukin, Petteri Huuska ja Päivi Kippo-Edlund (Ympäristökeskus)

sähköpostit: etunimi.sukunimi@hel.fi

Helsingin tila ja kehitys 2009

Helsingin tila ja kehitys 2009 julkaisussa kuvataan helsinkiläisten hyvinvoinnin, elinkeinotoiminnan sekä asumisen ja kaupunkirakenteen muutostekijöitä 2000-luvulla.

Hyvinvointi ja palvelut

- ◆ Väestö
- ◆ Helsinkiläisten terveyden tila ja terveysten palveluiden käyttö
- ◆ Sosiaalipalveluiden tarve eri elin vaiheissa
- ◆ Koulutus
- ◆ Helsinkiläisten tulokehitys ja tuloerot
- ◆ Asuinalueiden demografinen ja sosiaalinen kehitys
- ◆ Helsinki ja talouden kaksi notkahdusta
- ◆ Osallistuminen ja kuntademokratia
- ◆ Kaupunkilaisten kokemuksia ja mielipiteitä kotikaupungistaan

Kilpailukyky ja elinkeinot

- ◆ Aluetalouden kehitys
- ◆ Elinkeinot ja työmarkkinat
- ◆ Innovatiivisuus

Kaupunkirakenne, asuminen ja ympäristö

- ◆ Kaupunkirakenne
- ◆ Asuminen
- ◆ Asuntotuotanto ja alueiden viimeaikainen kehitys
- ◆ Liikenne
- ◆ Ympäristö

